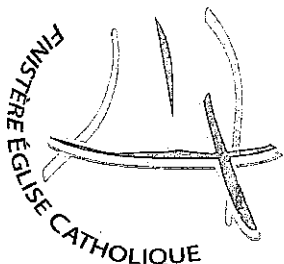

Maro ar c'hi rous e presbital Plourin (Paotr
Tréhouré).

Source : <http://catholique-quimper.cef.fr/diocese/bibliotheque-et-archives.html>

Document numérisé

2011

Archives et bibliothèque diocésaine de Quimper et Léon

Feiz ha Breiz

Kappad Misiak ar Vretouped

Perag e ranker credi ez eus eun Doue ?

(KENDALC'H)

IV. — Piou hen deus lakeat urz er bed ?

(Kendalc'h)

5. Roudou Doue en den

b) Ober depeign al lagad a zo diassoc'h eged ober hini ar galon, abalamour ma 'z eo eur pezh labour finnoc'h. Ne lavarinn nemet ar pezh a zo red evit discuez gant pebez furnez eo great.

Mes araog eo mad digass da zonzj euz comportamant ar sclerijen a dreuz an traou.

Gouzout a reomp eo natur d'ar sclerijen kerzet gant an hent eün : serrit cloz stalafiou coat eur prenest, pa vez an heol o para varnho : ma 'z euz eun toull enno, e velot ar sclerijen o vont dreiz-han var eün, poultren an ear o tansal ebars.

Ma kerz avad dre leac'hiou hag a zo carget a zanvez dishenvel, evel an ear hag an dour, e troio divar he hent. Setu perag, pa vez sanket a dreuz en dour an anter deuz eur vaz eün, e seblant beza camm azaleg an anter-ze, abalamour ar sclerijen a ia divarnhi d'al lagad a jench hent o tont euz an dour en ear.

Pa feller destum an holl sclerijen er memez leac'h, e kemerer eun tamm guer croumm divar c'horre. An holl bannou a jench hent o treuzi ar veren groumm hag a en em gav er memez leac'h, tostoc'h pe belloc'h dioc'h ma 'z eo brassoc'h pe vihannoc'h ar rounder. Guelet e vez ar vugale o testum bannou heol gant eun hevelep gueren evit dévi ho guenanennou.

Ar bannou sclerijen, goude m'ho deus en em groaziet er memez leac'h o vont er meaz euz ar veren groumm, a gendalc'h gant ho hent. Ma vezont diarbennet en eun tu bennag, e taolint var an harz skeuden an dra ma teuont divarnhan. Evelse, gueren ar photograph a daol skeuden an den var al lanven a vez lakeat da ziarbenn ar sclerijen.

Mes taolit evez : ar skeuden a vezo troet penn evit penn, rag ar sclerijen a zeu deuz ar visach a jench hent er veren groumm, evit kerzet etrezeg an traon, hag ar sclerijen a zeu deuz an treid a ra hevelep tra evit mont etrezeg al laëz.

Breman e comprenimp guelloc'h penaoz eo great al lagad ha pe seurt labour a ra.

Al lagad a zo great en dianveaz deuz teir groc'henen dreist holl. Servichout a reont d'he gloza, d'he vaga ha d'he ziouall. Var ar groc'henen dosta d'an dianveaz ez eus kerdin kig hag a embreg al lagad a bez dioc'h ma 'z eus ezom evit guelet an traou. Ar groc'henen-ze a zo sclear en araog evel gueren eur mountr hag a lez ar sclerijen da dremen evel dre eur prenest.

An eil groc'henen a zo goloet a voaziennou hag a zigass boued ha tomder d'al lagad. An diabars anezhi a zo du, hag abalamour da ze, e voug ar bannou sclerijen a zeufe da drella. En araog d'ar groc'henen eman kelc'h mab al lagad.

Mab al lagad a gresk hag a vihana hervez ma vez ezom deuz muioc'h pe neubeutoc'h a sclerijen. Sellit en ho mellezour en eul leac'h tenval : mab ho lagad a vezo bras ; sellit en eul leac'h sclear : bez' e vezo bihan.

An trede croc'henen a zo hevel ouz eur rouedic hag a zo great gant nerven ar gueled oc'h en em zispaka e traon al lagad e mod pennou pill.

Evesseomp ouz ar rouedic-se gant lunedou da greski. Caout a reomp enghi eun niver eb muzul a neudennigou : 30 pe 40.000 beb millimetr carre.

Dindan ar groc'henennou-ze ez eus traou a zanvez dishenvel hag a lez ar sclerijen da dremen en eur jench hent d'ezhi, beb taol, hag en eur lakaat anezhi da goll ar frezillonou sclear ha noazus d'ar gueled, a vez cavet tro var dro d'ar skeuden, el lunedou great gant an dud.

An holl danvez a zo el lagad a ra e giz teir gueren croummet hag a denn assamblez d'eur veren groumm dioc'h an daou gostez.

An doare gueren-ze a rank taoler skeuden an traou dres var ar rouedic em eus comzet anezhi huelloc'h. Ma ne ra ket, ne vero guelet netra, pe da neubeuta, ne vezo ket guelet mad. Hogen, ar skeuden ' en em daolo var ar rouedic euz a dostoc'h pe euz a belloc'h hervez croumnder ar pez am eus hanvet ar veren. Mad ! ar gorden gig a zo varnhi he flado o tistriza hag he c'hroummo o striza, evit ma tevio skeuden an traou da goueza dres var ar rouedic.

Neuze e vezo guelet mad peb tra. Sonjit ez eus ouspenn 30.000 pennadic neud beb millimetr carre deuz ar rouedic. Hogen, peb neudennic a vez scoet gant ar sclerijen a zao divar unan pe unan euz lodennou an dra ' zo da velet. Setu neuze 'ta peb millimetr carre deuz ar rouedic a ziscuez ouspenn 30.000 loden dishenvel deuz ar pez a zeller outhan. Nerven ar gueled a gass eta skeuden an traou beteg ar penn en doare sclerra a c'heller da gompren.

Lavaret em eus huelloc'h e vez troet ar skeuden penn evit penn var lanven ar photograph. Red eo labourat a nevez evit he lakaat var ar penn mad.

An traou en em ziscuez ive el lagad var ar penn eneb, ha goulz goude ni 'vel anezho e giz m'emaint e guirionez, eb n'hon deffe an disterra tra da ober. Kement-se a zo souezus, ha den ebed ne c'hell lavaret assur penaoz e c'hoarvez.

Setu aze petra eo al lagad.

Da zeiz ar pardon en ho parrez ho peus guelet martreze eur photograph bennag o clask paka ar brocession. Nag a boan a rank da gemeret evit ma ielo skeuden an dud hag an traou da goueza mad var al lanven, dre lagad ar gambr du. Trei ha distrei ar benvez, huelaat hag izelaat, pellaat ha tostaat, eur bern traou a rank da ober.

Dishevel dioc'h benveg ar photograph, lagad an den a dro hag a zistro eas bras, a en em c'hra just en eun taol berr dioc'h peb keit ha peb sclerijen hag a ziscuez splann ar furm, ar vent, al liou deuz peb tra.

An hini hen deus great al lagad a rank beza gouiziec meurbed.

c) Ne lavarin ket calz a dra divarbenn ar scouarn, rag aon am eus da skuiza o tisplega traou hag a zo diez avoalc'h da entent, pa ne vez ket a skeuden dindan an daoulagad.

En dianveaz e veler ar pezh a hanver commun ar scouarn hag a zo lakeat eno evit destum an trouz a zav divar an traou.

En diabars ez eus eun daboulin hag a zon, pa vez scoet gant an ear a zoug an trouz. He labour eo guellaat ar c'hleved.

En tu all d'an daboulin e caver calz traou all, ha dreist holl, sac'hadigou dour evit reiza an trouz, hag ar *vigornen*, hanvet evelse abalamour ma z-eo hevel ouz ar grogen he deus ar memez hano.

Hounnez a zervich dreist holl da rei an trouz da glevet. En traon d'ezhi ez eus evel eun delen hag a zo great gant 3.000 cordennic stign hag egleo. An hirra he deus eun anter millimetr, hag ugent e giz ar verra, ma vent lakeat penn oc'h penn, ho deffe eur millimetr. Abalamour d'ho hirder dishevel ne reont ket ar memez trouz : ar re hir a zo evit an trouz pounner hag ar re verr evit an trouz scânv, e giz ma c'hoarvez en eun delen.

Guelit goulzgoude peger parfet eo ar benveg-se, hanvet scouarn, p'e guir eo goest da rei 3.000 son gant an holl gemmou' zo etrezho ! Binvijou parfeta an dud n'int netra e kichen hennez.

d) Evit studia corf an den evel m'am eus great, e ranker goulenn sclerijen digant ar vedicined. Beza' zo eun hent all, didenn da heul, digor d'an holl, ken gouiziec ha ken divouisiec, hag a gass ive beteg anaoudegez urz caër ar bed ha furnez he Grouer. — N'eus da ober nemet eur pennadic bale a dreuz skianchou an den.

Greomp an dro da skiant an *touch*.

Nag a draou a c'heller da anaout gant an dorn, pa stok outhan eun dra bennag ! Ne ket ebken ar stok heunan a vez santet, mes ive nerz ar moustr, cunvelez an dra, an domder, ar boan...

Evel ma ranker credi ha ma lavar an dud gouiziec :

beza' zo en dorn binvijou a gostez evit santout peb hini deuz an traou-ze.

Evesseomp ouz skiant an *tanva*. An dous, an trenk, ar c'huero, ar sall, ar goular, a zo discuillet ganthi, ha dre-ze, an den a c'hoar petra a zo mad d'he yec'hed.

Skiant ar *c'houesa* a zo guelloc'h c'hoaz. Kement poul-trennic a zao divar an traou hag a nij en ear evel ezen a vez santet ganthi, en hevelep doare ma c'heller anaout e savont divar zanvez talvoudus, pe noazus, hervez ar blijadur, pe an displijadur a reont.

Kemeromp skiant ar *c'hleved*. Ma sonjomp ne ana-vezer ganthi nemet an trouz a vez great gant an dud, al loened hag an traou o comz, o crial, o iudal, o voudal, o froumal, o scurral, o crozal, o strakal..., e faziomp kalz : discuez a ra ive pe du ha pe geit eman diouzomp ar pezh a drouz en hon diousscouarn.

Skiant ar *gued* a ro d'an den ar brasa laouenedigez. Meur a dro a zesk deomp var eun dro : liou, furm, ment ha plas an traou.

Lakaat a ra da bara dirazomp, n'e ket ebken an tri liou bras, ar ruz, ar melen hag ar glaz a vez cavet unan pe unan anezho en holl draou livet, mes kement liou a zeu deuz ho c'hemmesk hag a zo meur a hini anezho.

Guelet a reomp liou ar violeten, pe ar glaz-ruz, a zao divar ar glaz hag ar ruz ; al liou guer, a zao divar ar glaz hag ar melen ; al liou oranvez, a zao divar ar melen hag ar ruz ; al liou indigo, a zao divar ar glaz hag ar glaz-ruz. Setu em eus hanvet seiz liou ar ganeveden. Mes ped liou all a veler c'hoaz hag a zeu deuz ar re-ze pa vezont mesket assamblez ! An daoulagad a ziscuez eb ehan d'an den taolennou deuz ar re gaëra hag a zo holl dishevel etrezho en eur mod bennag.....

Avoalc'h am eus merket pelloc'h evit discuez scler d'an holl eo bet great an traou gant gouiziegez hag int bet renket gant furnez.

(Da genderc'hel).

J.-F. CAËR.

Labour paotred yaouank Breiz

**An heol o sevel war ar Vro
Lakomp hor fizianz e Doue hag en amzer da zont**

Eus ar pezh a zo bet great e Roazon ne gemerin nemet ken ar pezh a c'hell beza talvoudus da baotred hor c'helc'hou-studi. Ar re-ma, sur on, ne lavarint ket e klever c'hoez ar c'hoz gant va fennad-skrid ; ober a reont evel ar gwenan, a gemer danvez ar mel el leac'h ma kav d'ezo ez eus.

E Roazon, kear-benn goz Breiz-Izel, edo ar vodadeg vras, ar *c'hendalc'h*, evel m'eo deuet brema ar giz da lavaret. Eus a bep korn a Vreiz, eus a bep parrez kouls lavaret ez oa diredet eur paotr yaouank bennak.

D'ar zadorn, 23 a viz du, ez oa digouezet eun toullad brao anezo pa zigoras dor ar paëroniez evit kregi gant al labour.

Re bell ez afen ma falvesfe ganen en em asten, war ar pezh labour lennet gant an A. Chevassu eus Hennebont. Hema a zell piz ouz ar c'heariou evit gwelet penaoz ez a an traou enno. Gwelet a ra petra eo buez ar famill ; penaoz e vager enni ar sperejou ; pe seurt plijaduriou a gemerer ; petra eo al labour, ar vicher ; gwelet a ra ouspenn pe ez eus emgleoioù etre al labourerien pe n'ez eus ket, ha mar ez eus, penaoz int great ha penaoz ez eont en dro.

Setu ama, da vihana, ar pezh a zo bet goulennet warlerc'h an abaden lenn :

1° Gant ar re a zo karget eus yec'hed an holl er c'heariou e c'houlennomp ma vezint aketusoc'h da ober o dever ; ma 'z aint aliesoc'h da welet ar c'harterioù a vez lous peurvuia. Ha neuze, n'eo ket a-walc'h karga kuzulierien ti-kear eus al labour-ze, mad e ve ive lakaat ganto unan-all bennak hag a zo dre vicher gwiziekoc'h war an traou-ze. Ar re-ma a dleche kaout gwir da vont en tiez brudet evit o loudouriez ; er skolioù e tlejet kenfelia abred ar vugale war an doare da veza kempen o-unan ha da zerc'hel kempen an traou endro d'ezo ;

2° Ma teuio ar baotred yaouank da gregi el labour goude beza lakeat o foan da studia.

O kredi e viche eaz d'ezo alies lakaat darempred etre ar micherour dilabour hag ar mestr, e karfemp gwelet anezo o sevel bureoioù da gaout plasou. — Ar zervichou-ze, na petra 'ta, da veza rentet evit bennoz Doue.

O kredi hag o welet zoken eo d'ar baotred yaouank en em rei d'al labour-all-ma abalamour d'o nerz-kalon ha d'ar youl o deus da ober ar muia vad a c'hellint, e c'houlennomp diganto en em roi kalonek da skigna ar c'ha-zetennou vad, c'hoari peziou-teatr kristen ha breton, ha poania da renevezi buez Breiz-Izel ken evit ar c'horf, ken evit an ene.

* * *

D'ar zul vintin, wardro eiz heur hanter, ez oa tostik d'eur milier a baotred yaouank stardet e paëroniez an *Tiegez-Santel* ; hag ar re a zigoueze ganto beza eun tammig divezad a ranke chom er porz.

An A. Paturel, eus Pordic, eo ar prezeger. E labour a zo eus ar c'haera. Setu ama eur skeuden, pe eun tanva anezan.

Studiet en deus kals e-unan, ha goulennet kuzul digant e vignoned eus a bevar c'horn Bro Breiz diwarbenn stad eur barrez war ar meaz evel m'ema brema ; klasket en deus pis ive ar pezh a viche ar gwella ober evit he brasa mad.

Red eo, emezan, digas adarre an urz vad ken e buez an tiegez, ken e-touez an dud a labour war o micher.

Setu aze al leac'h a glaskomp tizout ; gwelomp brema petra en deus da ober evit en em gaout eno.

Poaniomp da adsevel ar breuriezou labour gant ar garantez o doa enno gwechall ar vicherourien an eil evit egile ; poaniomp da adsevel ar breuriezou-ze, ha roomp d'ezo an eazamanchoù digaset gant an deskadurez hag ar wiziegez eur pennad a zo. Roomp d'al labourer anaoudegez ha furnez a-walc'h war eun dro evit ober evel m'eo dleet e zever hag e kenver ar vro hag e kenver e nesa.

Petra hon deus da ober c'hoaz ?

Sevel asuransou evit herzel oc'h ar c'hlenved a deu da viret oc'h an den da labourat ; sevel kefiou a espern evit ar gosni ;

Lakaat pep hini eus e arc'hant evit kaout ive e damm lod er gouñdegez ;

Ha neuze, uhelloc'h c'hoaz, en tu all d'al lealded, ra c'houezo eur garantez vras e kalonou an dud, ma vezo eaz d'ezo en em glevet, en em harpa, ha ma teuio holl dud ar barrez da veza evel tud eun tiegezh hebken.

O sellet tostoc'h ouz ar pezh a c'heller da ober dre-oll eas a-walc'h, ar prezeger a lavar :

Evit ma 'z ai eur barrez war an tu mad eo red d'ezi kaout :

1^a Eun emgleo gwazed, tadou a familh, evit teuler evez war ar c'henteliou a roer d'o bugale er skoliou. — Goulen an aotreadur digant ar prefet ;

2^a Strolladou bugale ha paotred yaouank evit o miret dioc'h ar skoueriou fall hag ober anezo divezatoc'h tud gouest da zifen o gwiriou hag o frankiz ;

3^e Kelc'hou-studi evit ar re zesket ;

4^e Breuriezou eneb ar vesventi, ma teuimp a-benn eus an tech milliget-se a zo, siouaz ! gwas a goulh hor bro ger Breiz-Izel ;

5^a C'hoariou evit goenvaat ar c'horf, peziou-c'hoari displeget e brezoneg ;

6ª Bodadegoù kanerien, muzikerien ;

7ª Prezegerien da gelen an dud diwar ar meaz ;

8ª Hiniennou karget da skignañ ar c'hazetennou vad.

* * *

Evit ar pezh a zell ouz al labour e vije red kaout :

1ª Eur « syndicat » labour douar evit ar barrez, da veza staget ouz eur « syndicat » evit an departamant, evit difen ha gwellaat labour ar douar ;

2ª Eur c'hef da bresta evit rei d'an holl labourerien douar a volentez vad ar c'halloud da gaout kement a zo red evit mont war-raok ;

3^e Asuransou eneb merventi al loened ;

4^e Kefiou evit rei skoazel an eil d'egile pa deuer da glenvel.

« Setu a-ze, emezar, pep hini eus hon parrezioù diwar ar meaz. »

Gwelet a ra goude penaoz emaint brema. Lenn a ra ar responchou a zo bet kaset d'ezhan eus a bep-korn a Vreiz. Ar pezh a zo a gaera er studi-ze eo ar pezh a lavar eus stad ar mitisien.

Gant kals a wiziegezh en deus an A. Paturel studiet stad ar mevel war ar meaz : klasket en deus petra c'hell gounit hag ive petra zo kirriek d'an dud da lezel ar meaz evit mont er c'heariou. Ha p'eo deuet a-benn da c'houzout e pelec'h ema an droug e klask al louzou a zigaso ma teze ar pare. Kals a remejou a zo ; ar zilvidigezh a vezo tost da dreuzou hor bro p'o devezo an holl gatoliked roet-eun taolig skouz da gas al labour da benn. Red eo avad kaout bolentez vad ha lakaat pep hini e boan.

Dioc'h ar pezh a lavar goude an A. Paturel eo eas gwelet ez a bemdez war gresk niver an emgleoioù labourerien ha micherourien. Chom a ra kals da ober c'hoaz evelato, ha setu perak e c'houlenn :

1^a Ma lakao paotred ar yaouankiz kotolik ar spered da zioueret (1) evel ar mean diazez eus o labourou : n'eus netra hag a viche muioc'h red e Breiz-Izel hag el leac'h all evel d'en em viret dioc'h an evachou krenv ha dioc'h... ar butun, mar geller ; oc'h ober evel-se ec'h espernint o arc'hant hag e vernint madou bras evit an nenvou ;

2^a Ma vezo savet paëroniezou en holl barrezioù. Gant ar re wella eus ar baotred e vezo great eur c'helc'h-studi ;

3^e Ma yelo hon holl baotred yaouank kristen en Abostolaj ar Beden. An devosion eo ar mean-diazez eus a bep labour mad ;

4^e M'en em roio paotred ar c'helc'h-studi hardis d'al labour goude m'o devezo poaniet a-zevri da reizha o youlou fall, evel ma 'z eo an tech hon doug d'an eva traou krenv, p'o devezo kresket er vuez gristen ha sklerijennet o spered gant ar studi ;

5^a Ne vezo den eneb eun dra abalamour hebken ma 'z eo nevez. Ma toug frouez kaer e leac'h-all abaoù eur pennad a zo, perak e vefemp-ni eneb d'ezi dre gustum ? Mad e ve eta ober eun esa gant ar syndikajoù hag ar c'hefiou hon deus komzet anezo diaraok.

(1) Esprit de sacrifice.

Oc'h ober evel-se e virimp gourc'hemenn bras al lezen gristen : « *En em garit etrezoc'h !* »

* * *

Pep hini a lavar e zonzj war al labour-ze

P'eo echu ar pennad lenn, peb hini a ra e zonzj, hag en ro da anaout a vouez uhel.

Yann Lerolle, Rener bras ar Y. K., a zav da genta da drugarekaat. Paturel evit e skrid kaer, talvoudus ha leun a genteliou eus an dibab. Trugarekaat a ra ive ar c'helc'hou-studi o deus roet dourn d'e zevel.

Per Dubois a c'houlenn m'o devezo ar mevelien perz e gounidegez an tiegez pe ar verouri. Rener ar vodadeg a lavar eo easoc'h ober an dra-ze war ar micherou evit ne deo war ar meaz.

Harscouet a Geravel a lavar eo treut gounidegez ar merour.

War-benn an evachou, ar Rener a c'houlenn ma pellao pep unan dioc'h ar gwin-ardant. « Arabat eo, emezan, eva morse dioutan ! »

An A. Morin, beleg, a c'houlenn digant paotred ar Y. K. servichout da skouer d'ar re-all, evit ma teui hor c'henvroiz d'en em zizober a-nebeudou eus an tech hudur-ze.

— « Red e ve, eme unan-all, banna er-meaz eus hon breuriezou kement hini en devezo gwall implij eus an evachou krenv. »

An A. Brager de la Villemoisan. — « Kement-se n'eo ket a-walc'h. Pep ezel eus ar Y. K. a dle beza eun abostol, hag ober brezel gwasa ma c'hello d'ar gwin-ardant, enebour bras ar Vro. »

An A. Dubillard, eskop Kemper ha Leon, a c'houlenn lavaret d'e heul :

— « Rei a reomp hor ger ne evimp morse a absint keit ha ma vimp er Y. K. ! »

An Aotronez Dubois, de Keravel, de la Villemoisan a lavar c'hoaz meur a dra warben an evachou krenv, ha goude-ze eo digemeret mennoz an A. n'Eskob.

Var an eil bost, an A. Douarec a c'houlenn ma vo savet ar paëroniez araok strollad ar baotred yaouank.

An A. Ruellan a gred eo mad kemeret ar baotred

yaouank er c'helc'h-studi kerkent ha m'o deus paket o daouzek vloaz ; n'ouzer ket kaer, emezan, pe seurt vad a reer d'ezo p'o deus tremenet o ugent vloaz araok beza eus ar c'helc'h. — « Setu perak, eme ar Rener, e lavare F. Buisson kaout zonn rak eur paëroniez eget rak dek skol gristen. »

An A. de Lorigeril a c'houlenn m'en em roio paotred ar paëroniezou d'an dennadegou, a zo, emezan, dinoas, talvoudus ha marc'had mad.

Goulenn an A. Paturel ma vezo paëroniezou e pep parrez a zo kavet mad, hag ive an hini a zell ouz Abostolaj ar Beden.

Setu ma tigouezer gant ar *c'hefiou labour-douar*.

Daoust hag ezom a zo anezo ?.. An A. Dartige a lavar ne dle ket ar gatoliked gedal ma vezint savet gant hon enebourien.

KLAODA 'R PRAT.

Un Accord entre Ecrivains Bretons

Déclaration préliminaire du Directeur de la Revue

Le directeur du *Feiz ha Breiz*, désireux, comme tout le monde d'ailleurs, de l'unification de l'orthographe bretonne, veut bien prêter la Revue à la recherche d'un terrain d'entente. — Les différences entre l'orthographe dite de Saint-Brieuc parce qu'elle a pour principaux tenants MM. Ernault et Vallée et celle dite de Le Gonidec, ne paraissent pas essentielles. La question d'amour-propre écartée, l'union ne saurait être difficile. Voici d'ailleurs le témoignage qu'en donne l'un des plus compétents, sinon le plus compétent des partisans de Le Gonidec : M. G. Caër, recteur de Gouézec :

« Après avoir pris connaissance d'un écrit intitulé : « *Un accord entre écrivains bretons* », voici ma manière de voir : » je ne suis pas opposé à ce que dit M. Ernault. Pour l'y je suis tout à fait de son avis ; je l'ai exprimé formellement dans mon « *Essai de grammaire* » (1). — Il en est de même pour

(1) L'essai de grammaire a été publié au *Feiz ha Breiz*, par fragments.

» le *w*, sous la réserve que le *w* se change en *v* quand la prononciation l'exige : *Gwerc'hez*, ar *Verc'hez*. On pourrait le garder dans *Gwarem*, ar *warem* et les mots similaires.

» Je suis de son avis encore pour ce qui regarde les lettres finales *d*, *t*, *s*, *z*.

» Pour *o* leur, j'ai déjà dit mon opinion. Je voudrais une différence entre *ho* votre (*h*) *o* leur. — Pour *he* ou *e* son, *sa*, je n'ai aucune préférence parce que l'initiale suivante indique ordinairement le genre.

» Pour *l* mouillé indiqué par *lh*, je n'y vois pas d'inconvénient puisque, chez nous *l'h* est toujours muet ; sur ce point je demeure neutre, etc. »

G. CAER.

Quel que soit le résultat de l'appel fait par les signataires de l'« Accord », le directeur du *Feiz ha Breiz* entend laisser leur entière liberté d'orthographe aux écrivains ordinaires de la Revue.

Le Directeur du « Feiz ha Breiz ».

Des amis zélés du breton, habitués à l'écrire dans *Feiz ha Breiz*, *Kroaz ar Vretoned* et ailleurs, étaient depuis longtemps frappés des inconvénients et des dangers que présente, pour la cause qui leur est chère, l'état d'incertitude, d'incohérence et d'anarchie on se montre trop souvent cette langue sous la plume des divers auteurs. S'étant réunis deux fois à Saint-Brieuc, ils ont mis cordialement en commun leurs expériences pratiques avec leurs études et idées personnelles à ce sujet, et après des discussions approfondies où chaque point de vue a été librement exposé et examiné loyalement, ils se sont entendus sur tous les points visés.

Voici un résumé sommaire de ces résolutions avec quelques-unes des raisons qui les appuient.

1) **But à atteindre** : Unification du breton écrit, opération qui pour être rationnelle, doit être modérée et progressive, mais accomplie avec conscience et décision.

2) **Moyens** : Pour le *fonds*, sacrifice nécessaire des particularités trop spéciales de chaque breton parlé qui seraient inutiles ou nuisibles au succès de l'œuvre commune ; pour la *forme*, préférence donnée à ce qui le plus simple, le plus répandu ou le plus justifiable par l'histoire de la langue, suivant les cas.

C'est ainsi qu'ont procédé dernièrement les Bretons de Vannes : par là leur dialecte, le plus divisé de tous et le plus réfractaire à une discipline raisonnable a reçu une tenue correcte et une élégance régulière qui doivent servir de modèles aux autres, les seules dont nous nous occupons ici.

3) **Exemples d'application de ces principes à la première question qui se présente en grammaire : La notation orthographique.**

I. — La lettre *h* représente une aspiration qui tend à disparaître dans la prononciation du Léon et au contraire à s'exagérer en *c'h* dans le Tréguier. La langue littéraire doit se garder des 2 excès inverses, évitant les innovations *ir*, *ent* ou *c'hir*, *c'hent* pour garder la vraie forme ancienne *hir*, *hent* restée aussi en vannetais et en gallois. Sur ce point le grammairien Le Gonidec a suivi avec raison la tradition.

Il a eu tort au contraire de ne pas continuer à distinguer les adjectifs possessifs *e* son (à lui), *o* leur, de *he* son (à elle), *ho* votre comme le font encore les Vannetais.

II. — La lettre *w* représente *ou* consonne, son conservé en Tréguier, mais dont les Léonais ont fait *u* devant *e* et *i* après *g* ou *k* et *v* au commencement d'un mot : *Gwerc'hez*, ar *Werc'hez* se prononcent en Léon : *gu*, ar *ve*. Le Gonidec, malgré son attachement à son dialecte, avait tenu à ce *w*, non sans raison, car cela simplifie beaucoup la règle des mutations. Devant un *a*, *w* garde sa prononciation : Léon et Tréguier, *gwaz*, ruisseau, ar *waz*, le ruisseau. Tandis qu'on dit avec une autre forme de l'article *an oan*, avec le son vocalique correspondant. Il y a donc une raison pour ne pas écrire *ar oaz* : *goaz*.

La solidarité des dialectes se manifeste ici dans la convention suivante : *ou* voyelle devant *e*, *é* ne s'écrit pas *w* quand il est commun à tous les Bretons. Si le Léonais fait un sacrifice en écrivant *gwelet* voir, *me a wel* je vois, ce qu'ils prononcent *gwelet*, *me a vel*, le Trécorois en fait un en sens contraire en notant *gouela* pleurer, *me a ouel* je pleure ; mais ce sont des sacrifices avantageux au bien commun : on distingue ainsi, par exemple, *gwez* arbres, de *gouez* sauvage, etc.

III. — Le Gonidec n'a pas été logique, en renonçant à l'ancien *y*, qui est la consonne de *i*, comme *u* est celle de *ou*. Rien n'empêche d'y revenir, surtout quand il y a intérêt à distinguer deux prononciations possibles, comme *ya* oui en une syllabe en *ia* en 2 syll. On peut aussi mettre provisoirement les 2 nota-

tions, tout en recommandant *y* comme meilleur en beaucoup de cas, par exemple au commencement des mots, comme « eur yar, eur yalc'h... »

IV. — Les signes adoptés par Le Gonidec pour *gn* doux et *l* mouillé sont si peu pratiques que ses élèves mêmes ne l'ont pas suivi sur ce point. Pour *gn* la notation française suffit. Pour *l* mouillé, le français est complètement en défaut, puisqu'il ne distingue pas graphiquement *jonquille* de *tranquille*, etc. Le mieux est donc de revenir au signe (*i*) *lh*, dont le P. Grégoire s'est servi très régulièrement et qui fait aussi un bon usage en breton.

V. — La variation des consonnes finales n'est point, comme les mutations initiales, un procédé essentiel de la grammaire, soumis à des lois rigoureuses. Pour arriver à une certaine unité dans chaque mot, et aussi à un complet accord des écrivains en une matière où l'uniformité est désirable et facile, il n'y a qu'à suivre le procédé des Vannetais, qui consiste à consulter la dérivation tout en favorisant les consonnes faites en dehors des substantifs. On sait que la forte est obligatoire dans les comparatifs et les superlatifs : *kaletoc'h*, *kaleta* justifient le choix de *kalet* dur au positif, sans tenir compte des cas où le *t* s'adoucit en *d* par l'influence de l'initiale du mot suivant. Inversement on généralisera dans l'écriture le *d* de *mad* le bien, qui parfois est renforcé en *t* dans les prononciations, mais qui se montre seul dans le pluriel *madou*, etc.

Ceci permet des distinctions comme *mad*, le bien, *mat*, bon (adj.), bien (adj.) ; *galleg*, le français, *gallek*, français (adj.) ; *galloud*, le pouvoir, *gallout*, pouvoir (verbe), etc. Dans les cas comme *strak*, *pesk*, il n'y a pas à adoucir la finale, puisque l'adoucissement n'a lieu dans aucun dérivé.

Le *z* final anciennement dur, qui répond à *h* vannetais et à *th* gallois doit être maintenu dans toutes les espèces de mots : *koz*, *striz*, *briz*, *skuiz*, *reiz*, *feaz*, *poaz*, *noaz*, *piz*, *choaz*, *biskoaz*, *eleiz*, etc., mais *iskis*, *rekis*, *lies*, *alies*, ces derniers ayant un ancien *s*, resté en Vannetais.

Treuz et *kalz* peuvent garder le *z*, étant considérés comme proprement des noms. Au contraire, on peut préférer le *t* dans *ebet*, locution devenue une sorte d'adjectif.

Parmi les formes verbales prennent la douce :

1° La 2° pers. sing. de l'indic. présent : *karez* tu aimes (mais *kares* tu aimais).

2° Les passifs indéfinis en *d* : *kared* on aimait, *edod* on était, etc.

Les prépositions suivant nécessairement la prononciation quand elles se combinent dans les expressions composées comme *raktal*, *rag enep*, le même principe s'applique aux autres cas : *eneb ar bed*, *enep kant*. Mais s'il y a doute ou divergence la forte est préférable.

Ont signé cette entente partielle en attendant de pouvoir faire mieux.

Ernault, abbé Le Clerc, Le Moal, Vallée, Boscher (Yeodet), abbé Perrot, Klaoda le Prat, Le Bras (Dirlem), Caurel, les abbés Péron, Martin, Falhon, Prigent, Lanchès, Léon et tous les membres de l'Académie Bretonne du Séminaire de Quimper.

Un groupe d'écrivains bretons.

An Asurans a eneb an tan-gwall (1)

Petra eo eur gompagnunez a eneb an tan-gwall, petra eo eun emglev a eneb an tan-gwall, pe seurt kemm a zo etre eur gompagnunez hag eun emglev, setu, va mignoned ker, ar pezh a garfen rei deoc'h da entent dre an nebeud geriou am euz c'hoant da lavaret deoc'h aman.

I

N'am euz ket ezom da zale pell evit rei deoc'h da gompren petra eo eur gompagnunez asurans a eneb an tan. Holl e c'houzoc'h tost da vad petra eo : eun nebeud milionerien a deu da zestum etrezo eur guchen arc'hant evit herzel ouz ar mizom kenta a c'hellfe digouezout dre an tan. Dibaba a reont da lakaat e penn ar stal eul lodenn anezo a vezo paeet mat ha setu savet ar gompagnunez.

Ker buhan e klaskont e pewar c'horn ar vro tud, asurierien « agents d'assurances » evit lakaat anaout, o c'hompagnunez ha klask tud da vont war he rollou. Konta rear ez euz evelse e Frans 300.000 a labour evit ar

(1) Ar brezegenn-man a zo bet great e Kergournadec'h evit « Gouel ar bleun bruk » d'an 12 a viz Gwengolo diveza. Anhini her greas, an Aotrou Thomas, a zo unan euz ar re a boagn ar muia da wellaat stat an dud e Breiz : Gwelet e labour kurunet a reas plijadur d'an holl.

c'hompagnesou asurans a eneb an tan hag a deu betek dre hor measiou da glask hon haniou hag hon arc'hant.

Evit petra o deuz ar vilionerien-ze avanset o arc'hant ? Evit ho mad deoc'h-c'houi ha va hini-me ? Oh ! nan. O c'harantez evit o nesa, ne ya ket betek keit-ze. Gouzout a reont e saver arc'hant bras diwar an afferiou-ze ha daoust ma zint pinvidik bras o deuz c'hoant da c'hounid c'hoas kalz muioc'h. An testeni euz ar gounidigez a reont a gavomp e levr ar c'hontjou a rankont da ziskouez bep bloaz d'ar c'houarnamant.

Ar c'hompagnunesou asurans a eneb an tan o deuz touchet euz 102 parrez euz ar « Finistère » en 50 bloaz, 12 milion ha n'o deuz roët en dro evit digoll an dud nemed 3 milion : ar palevarz hebken euz ar pezh o deuz touchet, an 3/4 all, da lavaret eo 9 milion a zo chomet ganto.

Mez, a lavaro hiniennou, pa z' eo gwir e c'hounezont kement-ze, da vihana e paeint frank ar c'holl a c'hellfe digouezout. Fazia a rit. Dibaot eo an hini hag en defe bet affer ouz eur gompagnunez asurans evit an tan ha n'en defe ket bet a leac'h d'en em glemm anezi. Pa vez bihan ar c'holl, oh ! neuze ho pezo primm hoc'h arc'hant ; ma 'z euz meneg avad euz eur mil lur benak ho pezo prosez aliez, abarz ma viot paeet. Ne vez kinniget d'an dud nemed kalz nebeutoc'h evit na dlefent kaout e gwirionez.

Setu petra eo eur gompagnunez asurans a eneb an tan.

II

Gwelomp breman, petra eo eun emglev a eneb an tan pe eur « *Mutuelle-Incendie* ? »

Aman n'euz ket a vilionerien o tont da lakaat o milio-nou e boutin, mez eun nebeud koueriaded dister a deu da lakaat e boutin o faourentez.

Ar re a zo e penn n'o deuz ket da c'hedal eur baecamant vras : o labour hag o amzer a rankont da rei evit netra ; hag ar c'hounidigez ne deui ket da greski danvez ar re binvidika pa 'z eo gwir e vezo boutin evit ar re holl a vezo en emglev.

Evidomp-ni, katholiked, ar c'houarnamant en deus great er bloavesiou diveza-man, lezennou ha ne c'hellimp biken da ankounac'haat.

Evelato, hen anzav a rankomp, ar c'houarnamant e goask al lezennou fall en deuz ivez lakeat voti lezennou

hag a deu da rei deomp muioc'h a frankiz eget ne oa gwechall.

Lezenn an 21 a viz meurzh 1884, en eur rei d'an dud euz eur memez micher ar gwir d'en em zestum dindan furm ar syndikajou en deuz roët deomp an tu d'en em voda evit klask ha difenn hor gwirioù.

N'emaon ket aman evit komz deoc'h deuz ar syndicat, mez lezit ac'hanon evelato da lavaret deoc'h diwar e benn daou c'her en eur dremen. Eun dra gaër eo a dra zur an asurans evit an tan, evit ar chatal, eun dra gaër ar c'hefou da bresta arc'hant, mez an dra muia red hag a zo evel pa lavarfen ar mean diazez euz an oll draou all eo ar syndicat etre tud hag o deuz eur memez micher.

Lezenn ar 4 a viz gouere 1900 hag a deu da ziskarga euz an « droits de timbre et d'enregistrement » an emgleoioù a eneb an tan savet gant koueriaded gant ma ne raint gounidigez ebet ha gant m'o devezo en o fenn tud hag a labourou evit netra, he deuz great kalz vad d'an emgleoioù a eneb an tan-gwall, hag abaoe al lezenn-ze int eat kenan war gresk.

Evit rei deoc'h da gompren freaz pe seurt diskarg he deuz great al lezenn-ze setu, aman eur skouer : Ni e Plou-gastel a douch bep bloaz digant tud an emgleo 1,250 lur. Panefe lezenn ar 4 a viz Gouere 1900, ar c'houarnamant he divije bet kemeret an 1/10 euz ar pezh a douchomp da lavaret eo 125^l hag an dra-ze bep bloaz pe ma kavit gwell he divije kaset ganti eur bloavezh dre zek.

Daou dra goude m'eo bet votet lezenn ar 4 a viz Gouere 1900 o deuz lakeat niver an emgleoioù a eneb an tan da greski dre ar vro.

Da genta : an ezomm a zanter breman ha ne zantet ket kement gwechall, d'en em voda, d'en em harpa.

Breman ez euz 20 vloaz, 10 vloaz zoken, an dud n'o divije ket bet sonjet memez gant al lezennou hor beuz hizio, sevel breuriesou evit en em zifen. Renket hor beuz, ni tud diwar ar meaz, gwelet ar c'hearioù oc'h en em zével a bez dre o syndikajou araok m'hor beuz sonjet ober eveldo.

An eil dra en deuz permittet zoken er parresioù bihana, sevel eun emgleo a eneb an tan eo ar pezh en deuz great evit kement-man *Kevredigez vras labourerien*

Frans. An dud gwisiiek ha disinterestet a zo e penn ar gevredigez-man, o deuz savet dindan he skoazell kefou evit asuri en dro ar c'hefou bihan.

Araok lavaret deoc'h petra hor beuz great e Plougastell, ha lavaret deoc'h petra vefe ar gwella deoc'h da ober mar ho pefe sonj sevel eun emgleo evelse, lezit ac'hanon da zisplega dirazoc'h penaoz o deuz renket o labour : Beza ez eo evel tri mell eur jadenn, pe teir pazenn a vefe red da bignat evit mont en eun ti.

Kavout a reomp da genta ar pezh a c'halvont « la caisse locale », ar c'hef bihan, savet e n'euz forz pe seurt parrez, ha goude ma ne vefe o karga anezan nemed seiz pe eiz den, e c'hello evelato chom en e zav dre ma ne zalc'ho en e gont nemed an 2/10 euz ar c'holl.

Da lavaret eo, mac'h asur an emglev talvoudegez 200.000, an emgleo bihan ne zalc'ho en he c'hont nemed an 2/10, da lavaret eo 40.000 ; ar 160.000 all a vezo rannet etre ar c'hef krenn « la caisse régionale » a zo en Naoned hag a zalc'ho ivez an 2/10 en he c'hont ; 1/10 a vezo kemeret en e gont gant ar c'hef bras « la caisse centrale » a zo e Paris.

Ar rest euz an dalvoudegez asuret, da lavaret eo an anter, a vezo karget eur gompagnunez vras bennak da respont anezo ; ar seurt kefou-ze, o veza m'int nevez savet c'hoaz, n'int ket evit derc'hel en o c'hont ar c'holl a bez.

Oc'h en em gemeret evelse, eun emglev vihan, savet e n'euz forz pe seurt parrez a c'hello beva ha rei asurans e gwirionez d'ar re a vezo enni.

An Aotrou de Voguë e bodadek labourerien douar Frans d'ar 15 a viz meurs 1907 a lavare e oa dija savet d'an 31 a viz kerzu 1905 — 4 gef krenn, 600 kef bihan, 2.800 polis asurans, 30.300.000 talvoudegez asuret.

D'an 31 a viz kerzu 1906, 9 gef krenn, 800 kef bihan, 7.200 polis asurans, 70.200.000 talvoudegez asuret.

Gwelet a rit eta, daoust ma n'hor beuz great netra e Breiz-Izel, an niver euz an emgleoioù a eneb an tangwall a zo eat buhan war gresk er bloavesioù diveza man.

M. THOMAS,

Adj. Mear Plougastel.

Da genderc'hel.

Al Laouenanik hag ar Voc'h-ruzik

(D'am breur Jan-Fransaïk)

War don « Plac'hig Eusa »

Eun deiz Saik a deuaz d'ar ger
Sounn e benn, e lagad seder.

« Mamm, me 'm euz kavet eun neizik,
» Unan koant, hag hen bihanik ;

» Eun toull bihan da zont er mez,
» Ne d'a ket ebarz an daou vez.

» Me zonz eo eun neiz laouenan,
» Aze 'man en doen valan.

» Sur eo eun neiz laouenanik,
» Ker bihan eo ha ker koantik.

» Pa vô pluet al laboused
» Me la'o 'nezo er gaoued.

— « Arabad eo d'id, va faotrik,
» Dineiza al laouenanik.

— « Perak, mamm ? — Ton'on an ti all,
» Lavare ive en deiz all

« Arabad tapa boc'h-ruzid,
» Neuze 'ta n'm mô lapous ebed ! »

— « P'az pezo klevet, va mabik,
» Rimadell goant ar voc'h-ruzik,

» Rimadell goant ar voc'h-ruzik
» Hag hini al laouenanik

» N'az pezo mui c'hoant, a gredan,
» Da zineiza al laouenan. »

Saïk ' azezaz e fal an tan
Hag a lavaras ker buan :

« Breman ne d'in ket ac'halen
» Ken n'm mô klevet ar gontaden.

» Lavarit 'ta, mamm, anezi,
» Ma 'z in adarre da c'hoari. »

* * *

Ar vamm puchet war an aoled
He c'heiel he deuz kemeret,

Hag en he iñkin e krogas,
En eur neza e lavaras :

— Klevet az peuz, va mabik kez,
Nak a c'hlaç'har, nak a enkrez,

Nak a boaniou tenn ha skrijuz
En devez gouzanvet Jezuz.

En deiz ma oa er groaz staget
'Vit prena pec'h-jou ar bed ;

Hor pec'hejou-ni pec'herien
D'hor miret diouz an ifern yen ;

En e dreid, hag en e zaouarn
Oa tachou bras, tachou houarn,

War e benn 'oa eur gurunen
Eur gurunen grêt gant drein spenn ;

'C'hoad euz e gorf a rede
War an douar e poullade,

E dal ive, e zaoulagad
A oa goloet a c'hoad ;

E vammik paour outan zelle,
Ha goalc'h he c'halon a cuele,

E vourrevien ne ouelent ket
Krisoc'h oant 'get arevealed ;

Kranchat a reant ouz kroaz Jezuz
O lezel blasfemou euzuz,

Neuze war bannou ruz ar groaz
Daou labous bihan a blanzaz :

En eun tu al laouenanik
Hag en tu all ar voc'h-ruzik,

Hag al laouenanik tener
O welet poaniou hor Zalver,

A zonz ober e c'halloudik
D'o bihannaat eun nebeudik ;

War benn zakr Jezuz e nijaz
Hag a bouez poania e tennaz,

Tennaz gant e vegig eun dren
A oa êt don, don en e benn.

Neuze laouen ha joaüz braz
Er vann adarre e nijaz ;

Ar voc'h-ruzik p'he deuz gwelet
He c'halonik zo tenerêt :

— « Daoust ha goest e vefen ive
» Da zousaat poaniou mab Doue ? »

Uz dremm hor Zalver e nijaz
Gant plûn he bruched e sec'haz

E dal sakr hag e zaoulagad
A oa goloet a c'hoad ;

Jezuz ouz al labousik kez
'Reaz eur zell leun a garantéz.

Hag abaoue ar voc'h-ruzik
Zo chomet ruz he bruchedik.

Setu perak, va c'halonik
E fleomp karet daou lapousik

A zo bet ken karantezuz
E kenver hor Zalver Jezuz !

.
.

Fransaik e zaelou o redet,
D'e vamm kerkent 'n deuz lavaret :

« Mamm, ma vijen-me bet ero
» Me 'm bije grêt ive 'veldo.

» An drein oll am bije tennet
» Ha gant va dorn 'm bije sec'het,

» 'M bije ket sec'het tal Jezuz
» Bravoc'h kalz eget ar voc'h-ruz. »

— « Va mabik paour, breman zoken,
» Hor Zalver zo braz e anken.

» Poaniet 'vez aliez, siouaz !
» 'Vel pa oa staget ouz ar groaz.

» Klev an dud fall o vlasfemi,
Hag ouz ar groaz sakr o c'hlaouri.

» Klev i o youc'hal a bouez penn :
» D'an traon, d'an traon ar feiz kristen !

» Gwelet a rez, er skol du-ze,
» N'euz ger ebed euz a Zoue !

» Gwelet az peuz, va bugel kez,
» Teuler kroaz Hor Zalver er mez.

» Ar Werc'hez Santel, er Salet
» Daëlou puilh he deveuz skuilhet.

» Ar Pab a zalc'h deomp plas Doue,
» E Rom du-ze a ouel ive.

» Te vel eta, va mab biban,
» E c'hellez 'vel al laouenan
» C'hellez 'vel ar voc'h-ruzik kez
» Diskouez d'ar Zalver karantez.

» Bez atao fur ha gwir gristen,
» Kar da Zoue hag e lezenn.

» Kar iliz Jezuz hag ar Pab
» Ha bez evito eur gwir vab.

» Pa vi bras sav da benn uhel,
» Anzav heb mez da feiz santel.

» Ha mar bez red t'he difenno,
» T'he difenno bete 'r maro.

» Neuze 'ri 'vel ar voc'h-ruzik
» Hag evel al laouenanik.

» Ha Jezuz ive eun devez
» Zello ouzid gant karantez.

» 'N eur lavaret : « deuz, Saik fenez,
» Deuz ganen-me d'ar baradoz. »

E miz kerzu 1907.

MARI-ANNA ABGRALL,
deuz Kerloroc.

DA BOTRED HA DA BOTREZED AR SKOLIOU

Karantez eur Polonad ⁽¹⁾ evit e vro

Epad m'edo ar Pologn gwasket gant ar Rusi, eun ofiser rusian o redet warlerc'h Poloniz a en em gavas gant e zoudarded, dirak eur ster ⁽²⁾ vras ha ledan.

(1) Eur Polonad = eun den euz ar Pologn.

Ar Pologn a zo eur vro c'hoar da Vreiz-Izel dre he feiz ha dre he reusioù hag a zo e kreiz etre ar Rusi, an Autrich hag an Allemagn.

Betek bloavesioù direza an 18^{ed} kantved, 1772, e oa mestrez en he zi. Neuze he bugale, a c'hoaseas ar freuz etrezo, hag endre m'edont oc'h en em hegal, an amezeien a zailhas warni a hep tu, hag a enep peb gwir a lodennas anezi ken etrezo.

Poloniz a glaskas en em glevet da enebi ; re veur e ouent hag euz mistri ma oant en o bro e teujont da veza mevellien, siouas dezo !

(2) eur ster = un fleuve.

Poloniz o devoa nevez treuzet anezi, dre eur roudous-vean (1) hag a ioa red he anaout evit he c'haout, goloët ma oa gant an dour. An ofiser rusian, kaer en devoa he c'hask, ne goueze ket warnezi, ha setu hen ha gervel eur Polonad a ioa e kichen o labourat, ha goulenn digantan diskouez dezan e pe leac'h edo an treiz (2).

Ar c'houer (3) a zentas : diskenn a eure er ster da ziskouez an hent, ha dre ma valee e rea an neuz (4) da vont dounnoc'h dounna. En em gavet e kreiz ec'h en em laoskas da vont gant an dour hag e oue beuzet. Mez e doug an amzer-ze e genvroiz o devoa gellet tec'het pell, ha pa gredas ar Rusianed tremen dre an hent ma oat o paouez diskouez dezo, e ouent kalz re zivezad.

Klasket d'ar Vretoned
Ha d'ar Vretonezed vihan gant.

HOEL AR SKOS.

Kemennadurez. — Goulenn a rear digant bugale ar skoliou, ma raïnt eun danevell (5) gant ar geriou-ze lakeat da steuenni o labour.

O skridou a ranko beza digaset da Rener-Feiz ha Breiz a benn an trede sul a viz c'houevrer.

Goudeze e vezint lakeat etre daouarn tri skolaër kristen o deuz roët o-ger evit en em garga bep miz da varn al labourou.

Prisiou a vezo roët d'ar gwella skridou hag an hini a vo lakeat da genta a vo moullet e Feiz ha Breiz miz meurz.

KEF AR GOULENNOU

Prosez an Aotrouien

E miz kerzu diveza e c'houlennemp digant hon lennerien yaouank, lavaret deomp o doare da wetet diwarbenn Feiz ha Breiz ha rei deomp da anaout an nevezentiou a garfent gwelet digaset ennan evit e wellaat-hag e gaerat muioc'h-mui.

- (1) roudous-vean = un gué.
- (2) an treiz = le passage.
- (3) ar c'houer = le paysan.
- (4) e rea an neuz = il faisait semblant.
- (5) eun danevell = un récit, une narration.

Liziri hon deuz bet eleiz hag er miz a zeu ec'h embannimp ar re genta anezo, mez adalek ar miz-man dioc'htu, e tigasimp ep hor c'hannad eun nevezenti hag a c'hed an darn vrasa euz hon lennerien wella, evel m'hen diskouez deomp o liziri : digeri reomp ennan *Kef ar goulennoù*.

Pa ho pezo c'hoant da gaout skterijenn war eun dra pe dra, e ouezoc'h hiviziken eta, lennerien ha lennerzed ker, petra d'ober : kemeret a reoc'h eun tamik paper, lakaat a reoc'h warnezan ar pezh a zo o nec'hi ac'hanoc'h, hag her c'has a reoc'h da Rener Feiz ha Breiz a en em gargo da respont ac'hanoc'h, pe a lakaio unan pe unan euz e genskrivanierien da ober en e leac'h. Lakaat a reomp aman varlerc'h, ar goulenn kenta kouezet er c'hef nevez. Bennoz Doue d'an hini en deuz e zigaset; er miz a zeu e kav'o e respont.

War araok, atao, etrezek ar wirionez !

Aotrou ker,

C'hoant am euz da ober eur goulenn war eun dra hag a zell kalz ouz al labourerien douar, kement ha m'ho peuz savet evito eur c'hannad nevez a lennan bep miz gant plijadur.

Me garfe gouzout perak e teu kement a dud d'en em emmel euz al labourer douar evel ma teu breman. War o meno o deuz c'hoant, kement hini anezo, da ober skol deomp war zigarez m'o deuz desket bastrouilhat eun tammik galleg ha tapet ar mod da zerc'hel eun tamm baro a zindan o fri.

Souezet bras oun o klask gouzout perak e teu tud evelse da glask ober skol d'al labourer douar war e vicher, tud ha n'o deuz great biskoaz nemed gwelet labourat pe gentoc'h gwelet labour c'hreat, hag a deu c'hoaz da glask ober goab ac'hanomp.

Koulskoude an aotrouien-ze ma vefe red dezo en em denna da gaout o bara gant al labour douar, kazi sur a varfe gant an naon. N'euz fors karet, a rafen gouzout pe seurt vad a reont en hor bro. C'hoant am euz da lavaret ne ouezont netra ha betek hen, n'am euz great tamm ebed diouto ; kredi ran int deuet, an darn vrasa anezo, digaset gant potred ar staliou bras evit hon alia da gemeret benviachou nevez da jacha arc'hant diouzomp ha da c'hoarzin diwar hor c'houst goudeze.

Karout a rafen beza respontet gant komzou sklear ha freaz daoust ma skrivan diez da lenn.

G. B.

DANSEREZ GEMENE

Kemeret divar « Parrez Bretoned Paris »

Mari-Anna Lagadon oa rouanez danserezed bro Gemene.

D'ar pardonioù ar c'henta taol biniou he lakea da dridal, hag e kerze d'ar red d'an dachenn. N'oa ket eur plac'h figus, tamm ebed, d'ar c'henta 'deue e roe he dorn ha betek an noz e fringe.

Ma tigoueze d'ar zonerien koll alan, hi a gase ar jabadao en dro en eur gana, hag he c'hornailhen dir, morse ne deue da skuiza.

Dansal ha fringal a reaz kement ma kouezaz eun dervez klanv. Galvet e oue an Aotrou Person d'he gwelet. « Gwelet a ran, eme an den Doue ez eo skuiz an » Aotrou Doue gant ho puez direiz, dont a ra d'ho kervel » d'e lezvarn.

» Evel avad ez oc'h eur plac'h eun hag e tiskouezit » kaout keuz d'ho pec'hejou, en devezo truez ouzoc'h a » gredan, ha ne roi deoc'h nemed eun dervez bennak a » burgator... »

— « Eun dervez bennak a burgator, Aotrou Person, » eme Vari-Anna en egar ; ankounac'haat a rit emamp » e Bro-Wened, hag o deuz Gwenediz meur a dro en o » fenn ; ne rin ket zoken eun heur purkator. »

* * *

En dervez-ze, mintin mat, sant Per a oa en e lochenn e kichen dor ar baradoz. E zaoulagad c'hoaz anter varo gant ar c'houket, e selle heb evez ouz e gainerou bras, da zerc'hel sonj euz ar zent nevez en devoa digemeret en deiz araok.

Eun taol skoët war an nor hen dihunas krenn.

— « Piou zo aze ? » emezan gant e vouez c'hros a vortolod boaz da drec'hi an avel foll.

— « Me eo », eme eur vouez skanv ha dous euz an tu all d'an nor.

— « Piou me ? » eme a nevez sant Per en eur zevel uheloc'h c'hoaz e vouez.

— « Mari-Anna Lagadon, euz Gemene 'ta ! » Sant Per a gorn zigoras an nor-gant ar brasa evez : Chom a reaz sebezet. Dirazan e welas eur plac'h yaouank e kreiz he gened, he dremm koant evel ar roz ha gwisket evel ar pinvidika pennherez euz du-hont. Euz an treid betek ar penn n'oa war he dilhad nemed seiz, dantelez, arc'hant hag aour, ha war gern he fenn, eur c'hoeff gwenn kann a leze diou askellig brodet da c'houraijal a bep tu.

— « Oh ! oh ! plac'h koant, gwelet a ran ho peus » c'hoant beza digemeret mat gant tud ar palez-man. » Mari-Anna Lagadon a livirit ?..... Klevet am euz » c'hoaz an hano-ze..... deac'h..... ya deuet eo ganen : » c'houi eo danserez Gemene. Mad, merc'h, gwelet am » euz ho parn, ha roët a zo deoc'h daou viz purkator ha » red eo deoc'h o ober abenn treuzi treujou an nor-man. » Gant aoun e teufec'h da fazia, an hent a zeou eo, atao » etrezek kus-heol. »

— « Daou viz purkator, Aotrou Sant Per, eme Vari- » Anna, gwall hir eo. Pa fell deoc'h koulskoude e sentin. » Mez me ho ped, lezit ac'hanon da rei eun taolig lagad » er baradoz, eur zellig hebken, muioc'h a galon am » bezo goudeze da c'houzanv va foan. »

— « Netra esoc'h, eme Zant Per, en eur zigeri an nor. » Lentik, Mari-Anna a ya etrezek an treujou hag a ro eun » taol lagad en diabarz. Lezel a ra kercent eur skrijadenn. »

— « Aotrou Sant Per, Aotrou Sant Per ! du-hont er » penn-all e welan va moereb Yvona Pengam. Doue en » deuz eta digemeret mat he ene, n'eo ket souez, merse » he zeod ne lavare an distera gaou ha lakeat hon deuz » pedi kement eviti ! Sell dont a ra em spered en deuz » roët va mamm d'in, eur gefridi eviti, ha c'houi oar mat » hoc'h-unan, Aotrou Sant Per, ne dleer morse dizenti » ouz ar vamm. »

— « Gwir eo, eme Zant Per, ha komz mat a rit, plac'h » Gemene. Ho lezel a ran da zont en diabarz, gant ma » troot ho kein ha gant ma valeot en adrenv. Arabad » deoc'h avat sellet en dro deoc'h. N'ho peuz gwir ebed » da welet an traou kaer a zo aman. »

— « Aotrou Sant Per, mil bennoz deoc'h, ger evit ger » e rin ar pezh a c'hourc'hemennit. »

Ha Mari-Anna, en eul lamm a dreuz an nor, hag a en

em laka da zellet ouz peb tra en dro dezi. Sant Per a yea war he lerc'h.

— « Allo ! Allo ! Mari-Anna Lagadon, emezan, en eur » c'hrosmolat, ankounac'haat a rit, a gaf d'in, ho pro- » mesaou. »

— « C'houi da vihana, emezi, eo a ankounac'ha ho » tever. Ar porsier a dle beza e kichen an nor, ha nan e » kichen ar merc'hed yaouank a ra eur valeadenn dre » liorsou hag hentchou ar baradoz. »

Sant Per, o klevet kement all, a jomas evel seizet. Redet a reas buhan etrezek e lochenn en eur lavaret : « Morse n'am euz bet eun hevelep kentel digant eur » vaouez. »

Var he hent e kav sant Malo, unan euz patroned Gemene, diskuilh a eure dezan e boan.

An Eskob santel a c'hoarzas kalonek : Eun dro vrao 'zo c'hoariet deoc'h, breur, emezan. Anaout a ran mer- c'hed Gemene, heuilhit va ali hag e teuot abenn euz ar plac'hik-ze. Digasit sonerien, du-hont war an hent, er meaz euz ar baradoz, ha kerkent ha m'o devezo laosket ar c'henta sutadenn, ma 'z eo ar plachig euz Gemene, e welot anezi o redet da zansal.

Abenn nebeut e oue klevet ar biniou o rei e kichen dor ar baradoz ar braoa gavotenn oue bet morse klevet etre Gwened ha Kemper. Oil Zent ar baradoz a deuas da welet ; lod zoken a skrimpas war ar voger evit gwelet gwelloc'h piou a c'hoarie en doare-ze.

An Elez a ziskoueze o dremm chotek ha ruz, ar ba- triarched hag an ermited a leze a gostez o neuz trenk hag a c'hoarze gwella ma c'hellent ; sent Gemene o devoa mil boan o chom heb mont er meaz euz ar baradoz da ober c'hoaz eun dro zanz.

Mari Annaik avat, a oa eat primm er meaz, ne zonje mui, nak er baradoz, nak e kefridi he moereb, dansal ha fringal a rea ken a zute.

Sant Per, laouen, a lavare dezi bep an amzer, eur gomz vrao bennak d'he lakaat da genderc'hel.

Pa her gwelas skuiz e lavaras : « Awalc'h breman, » merc'h, kemeret ho peuz mat hoc'h ebat, ha breman a » gredan ho pezo kalon awalc'h da ober ho taou viz

» purkator. Kenavezo ar c'henta gwelet, hag arabad » deoc'h fasia war hoc'h hent, an hini a zeou eo, atao » etrezek kuz-heol, »

Hag e serras e zor.

Mari-Anna, mezek, a yeaz gant he hent o sonjal :

N'ez euz den koulz war an douar

Ne gav eun tu bennak e bar !

J.-B. MARTIN.

KELEIER AR MIZ

Nebeud a draou nevez a zianveaz bro er miz-ma. Eve- lato e livirimp eur ger euz ar Pologn, ar Japon hag ar Maroc :

Pologn. — Klevet o peuz meur a vech, lennerien, hano euz ar Pologn. Ar vro-ma a ioa rouantelez gwe- chall. Brema zeuz 120 vloaz eo bet peur-zismantret, ha lodennet etre ar Russi, an Autrich hag ar Pruss. Tud al lodenn diveza-ma zo pell-zo gwall gasset gant Guil- lou. Varlene, e oue klasket forsi ar vugale da gaozeal ar yez prussian er skol, ha zoken da lavaret o fater el langach-se. Ar vugale a c'houzanas beza bazateet, hag a jomas eb mont d'ar skol, a reas « grève » mar kirit,

mez ne blegjont ket da lavaret en eur yez estren ar pe-dennou desket d'ezho var barlenn o mamm. Brema, evit dont da zuji ar Poloniz pennek-se, eman o farda diou lezenn nevez en o eneb. Unan a ro d'ar polis urz da zifenn ober er « reunionou publik » implij eus yez all ebed nemed ar prussian. Eben zo gwasoc'h c'hoaz : rei a ra d'ar Gouarnamant aotre da forsi ar Poloniz da verza d'ezan o douarou. Eur vech tennet diganto o douar, ha kasset Prussianed en o ziez, petra 'reint, ar paour-keaz ? Gwella pezh so ema-omp en amzer al liberte ! Ha ma ne vijemp ket bet ?

Japon. — Anaout a rit ar Japoned, va zudou ; klevet oc'h euz da viana hano anezo ; marteze oc'h euz gwelet hiniennou anezo e Brest da viz gouere diveza. Paotred ar Japon n'int ket tud vraz, nan, ramperien bian, stampet mad euz o douar, rouz o c'hroc'hen, ha daoulagad gozed en o fenn. — Brema 'z euz tri bloaz o deuz roet lamm d'ar Russi.

Ne ket awalc'h, a gav d'ezo. Re stard eo varno en o enezennigou, evel eur gruzuilh verrien en he neiz, hag e karfent redet a gleiz hag a zeo. Dre-ze, e klaskont trabaz euz ar re zo var o hent. Eun tachad-ta, evel ma ra ar yer a greiz drebi boued, e roont eur vech an amzer eun taol beg da baotred Stadou-Unanet an Amerik. — Oh ! n'euz evit c'hoaz netra drenket ; mignoned hor zoken, « sanset ». — Ha goulskoude, an Amerikaned a gas o listri a vrezel euz a New-York da San-Francisco : eun tamik pourmenaden-vor a 4000 leo. Kaout a ra d'eoc'h eo great eb ezom ?

Maroc. — Er miz-ma, hor zoudarded zo eat var araog er Maroc. Bez ez oa bet e miz du Marocaned oc'h ober freuz var douar an Aljeri. Ar jeneral Lyautey, goude beza o c'hasset d'ar gear, a ieas d'ezo a dro hir, hag o c'helc'has en o mennezioù, evel ma oue Napoleon ha Wimpfen kelc'het gant ar Brussianed e Sedan. Ha brema ar c'helc'h beo-ze, evel eul las var rikl, a stard bemdez, en eur waska paotred ar Beni-Snassen. Ar re-ma a rank choas etre plega pe derri.

E kostez ar mor, vardro Casablanca, ez a drol awalc'h an traou. Ar jeneral Drud, mestr ar zoudarded diskennet en douar evit lakat urz vad dre eno, zo bet dizornet gant

ar Gouarnamant, ha pedet da zont d'ar gear, var zigarez m'eo krog ennan ar « fièvre paludéenne ». E c'hell beza gwir. En e blas ez euz hanvet eun den a famill nobl, mez framason evit doare, ha c'hoant gantan da bignat e beg ar skeul. Ar jeneral d'Amade a vez great anezan. — Ar pezh farsussa eo, etre m'edo d'Amade en hent varzu Casablanca, Drude, evit diskouez n'edo ket re glanv, a roaz eur roustad d'eun neizad Marocaned a ioa oc'h ober an eg outan.

Brema, deuomp d'ar gear, da velet petra zo a nevez.

Teil ker. — En anv diveza, Aotrou Person ar C'hastellin zo bet oc'h ober eun dro e Bro-Zaoz. Ezom hen devoa da vont. Ar veach-se, eur gazetenn debr-beleien euz a Gemper, ar « Réveil du Finistère », ne c'hellas ket miret da lavaret a bep seurt gevier louz divar he fenn. Galvet dirag ar barner, Jouy, he rener, a ioa kondaonet er C'hastellin hag e Roazon, da 50 lur amand, ha da bae a 1000 lur dic'haou d'an Aot. Person. Eost fall a oe er bloaz-ma, Aot. Jouy, re ger eo an teil !

Kastel-Paol. — **Serret ar Gouent !** — Sonj em euz, brema 'z euz 13 pe 14 vloaz, e velet skrivet e lizerennou braz var mogerioù Kastel : « Mantruz eo ! Foar er Gouent ! » Hirio ne ket foar zo ebarz : eat eo ennhî al laer ha kasset gantan tud an ti er meaz.

D'an 12 a viz kerzu, da 3 heur d'euz ar mintin, an noz zo tenval-sac'h, hag ar glao a gouez a bil. Goulskoude ez euz filbouch dre ruiou Kastel, en tro an tour braz hag ar Gouent ; klevet so edor erru da gas an Ursulinezed er meaz. — Araog pemp heur, eun train deuet en noz euz Brest a ziskean anezan 50 archer ha 200 soudard. Da 6 heur, ar « c'hommiser polis » a sko var an or. Koll a ra e amzer — pa gar e laka en drailla. Goude redet ha diredet dre ar skalierou hag ar riboulou, ar c'hommiser a ia er japel, ha var e lerc'h 50 archer o zok var o fenn. Eno e kavont 400 pe 500 den hag a rankont da gas er meaz hini hag hini. Goudeze e veler o tont aotronez kureed Kastel, ha var o lerc'h an Aotr. Cardinal, Renner Feiz ha Breiz, an Aotrou Doue ganthan etre e zaouarn. Erfin, al leanezed a deu er meaz hini hag hini, etre an archerien. Varlerc'h ar re all e teu eur seurez klanv a 77 vloaz, douget var brankardou gant peder maouez !

Piou eo ar gaouiad a lavare edo maro Robespierre ?

Rann-leve Seurezed ! — Serret eo ar gouent, ha goulo. Ha brema, peorien Kastel, da beleac'h ez eot da glask an aluzenn ? Er blavez 1900, ar ministr Waldek-Rousseau, Doue r'her pardouno ! a ioa eun dervez kaoz gantan euz a vadou ar Relijiuzed. Eur miliard da nebeuta, emezan, a dalv o ziez d'ar Frered ha d'ar Seurezed. Pa vint goullonderet, an ti ez-se vo gwerzet mad, ha gant an arc'hant e vo great pansion d'ar re goz ! — Ha pa dalv, en deiz hirio, var 680 ti Relijiuzed goullonderet, 115 zo gwerzet ha distaillet outo. Petra zo touchet evito ? Daou Villion ha tregont. Goude diskounta an dispign zobet euz o gwerza, petra chom ? Nebeutoc'h eged daou c'hant mil lur, ha c'hoaz n'int ket dizle, rak ar Gouarnamant a vanker d'ezan ouspenn pemp million, prestet gantan d'al « liquidateurs » d'ober ar frejou kenta.

Da beleac'h eo eat an arc'hant ? He godellou... toull euz an neac'h.

Peorien, kit da c'houlenn an aluzenn digant mistri ar godellou-ze.

An Anaon keaz ! — Ha goulskoude, kement all neket awalc'h d'ar reziou ! Hag e rankont c'hoaz laerez an Anaon ! Emaor o paouez voti er Gambr — hager Senat ne zaleo ket — al lezenn a gomzemp anezhi e *Feiz ha Breiz* e miz du. Oll leve an Ilizou zo etre daouarn ar Gouarnamant, ar re zo fondasionou varno koulz hag ar re all. Bloaz zo e pad an dra-ze, hag abaoe na pedenn na servich nag offerenn ebed mui evit ar fondasionou. O velet kement-se, kalz kerent a c'houlennas ma vije restaolet d'ezo ar gwenneien roet gant o zud d'an Iliz da lakat pedi Doue evito. Ar varnerien a roaz rezon d'ezo. — Mez ar Briand, gant e lezenn nevez, a laka chom a za. — Ar Gouarnamant hag an tiez-kear ne c'hellint goulenn ma vezo restaolet d'ezo an arc'hant, nemed el lignez eun e vent kerent.

Réservistes, sac au dos ! — Trouz so kena, goazed, ne rankimp ket ken ober 28 devez. Marteze e c'hellfe an tenn mont er c'hleuz, mez kount so ne rankor ken ober nemed 21 devez e veach kenta, 15 en eil, hag ar « réservoirs » n'o devezo nemed 7 devez el leac'h trizeg.

8 Genver.

F. PÉRON.

Feiz ha Breiz

Kanpad Misiek ar Vretouped

An Aotr. Duparc hanvet

Eskob Kemper ha Leon

Doue ra vezo meulet ! Eun eskop or beus, eun eskop evel ma c'hoantea or c'halon : eun eskop Breizad ! An oll eskibien hon eus bet, abaoe anterkant vloas, a oa santel, gwiziek, leun a ioul evit brassa mad pobl Breiz, ha mil bennos Doue dezho evit kement o deus great evidomp. Mes eun dra a vanke dezho : (n'eo ket eur rebech eo a ran ; pell ac'hano !) ne oant ket eus or bro ; ne ana-

vezent ket hor yes ; ne c'hellent ket, nemet dre hir amzer, anaout spered ar vro.

Ni, Bretonet, a zo eur ouenn dud dishenvel dious meur a hini all. Lent omp, aounik soken ; darn a lavar : eun nebeut gouez dirag an dud ne anavezomp ket ; ha siouas ivez ! re nebeut a zalc'h ennomp, re lez-ober, mar kirit, dre lentegez. Eur mank bras eo ; mes perag en nac'h ? Daoust ha ne velomp ket ar pez a c'hoarvez gant hor soudardet pa 'z eont d'an arme ; dibaot e teuffent da stourm ous « ar barisianet » a ra goab eus o c'hreansou hag eus an oll plegou mad bet silet en o goad gant leaz o mamm. Ha koulskoude, e man ar c'hiz da lavaret : « Bretonet, pennou kalet ! » Evit an dud a varn ac'hanomp dious an diaveaz, eb disken e goelet ar galon, kement-ze n'eo ket gwir ; er c'hontrol, evit pennou gwân ha laosk e kemeront ac'hanomp. — Mes evit an dud o deus paret o daoulagat dounnoc'h hag a zo eat beteg goelet ar galon, ar Breizad 'zo stard en e garantez evit e vro ha gizioù e vro, feal d'e Zoue ha feal d'e nessa, morse trubard. Gant ma santo eur galon dom e kichen e galon, ec'h en em roio korf hag ene beteg ar maro.

An eskop a deu davidomp hon anavez mad, Breizad ma 'z eo eveldomp penn da benn. Goad Breiz 'zo en e voasiet ; ganet eo en hor bro, savet ha maget en hon touez. Var barlenn e vamm en deus desket komz en hor yez. Oh ! na pebez dudi evit an dud eat var an oad ! Abaoue anterkant vloas, n'o doa ket klevet eur ger brezoneg q koeza eus muzellou o eskop, an hini, kouskoude en deus karg a bers Doue ha dreist an oll veleien all da gemeret preder gant o eneoù ha gant o silvidigez. An Aot. Duparc a gendalc'ho lignez or Sent koz : sant Corantin ha sant Paol, sant Gwenole ha sant Gildas... — Mil bennos d'Hon Tad Santel ar Pab Pi X da veza en dibabet evidomp, sklerijennet ma 'z eo gant sklerijen Doue.

Hon Eskop nevez a zo, evel pa lavarfen, eus hon eskopti. Ganet en Orient, savet e Pont-Scorff hag e Kemperle e oue kasset d'ober e studi da gloerdi-bihan Santez-Anna-Vened. Di e tistroas evel mestr-skol kerkent hag achu e studi er c'hloerdi-bras. Epad trized pe bevarzek vloas e kentellias eno ar vugale. An oll er c'harie, kouls

ar vugale hag ar vistri all e genvreudeur ; rag ma 'z oa stard var al labour ha da lakât miret reolen an ty, den na oa laouennoc'h evithan pa veze ar mare da gêmeret ar blijadur. — Diñdan skoazel santez Anna, eta, eo en deus tremenet e amzer vella. En ilis-veur Santez-Anna eo e fell dezhan beza sakret eskop. Red eo lavaret eo digant or mamm-goz santez Anna e tigemeromp hon Eskop nevez.

Yaouank-flamm c'hoas, d'e seiz vloas ha tregont, e oue hanvet da berson an Orient. Ar park fiziet ennan oa bras, leun a strouez hag a louzeier fall. Raktal e stagas d'al labour. Nerza a reas ar breuriezoù koz ; sevel a reas re nevez, eus ar re 'zo great evit nevezi ar spered kristen en eur barrez. Atao en e sav, atao var ar bâr evit difenn gwirioù ar feiz. — Er gador-sarmoun, dirag al lez-varn e lake ar virionez da bara ker splañ ma ranke an oll assanti ganthan. — Dirag lez-varn Roazon, eun nebeut zo, ar varnerien o-unan gounezet oll gant nerz ar virionez, ha nerz e gomzou a roaz dezhan eun testeni dispar en eur strakal o daouarn epad ma komze.

Eur mank bras en deus goulskoude : ne oar ket espern e yec'het pa vez hano da labourat evit Doue ha mad e vreudeur. — Breman ez eus eun nebeut bloavezioù, ar skuider a stlejas anezhan var e vele hag er c'hassas demdost d'ar bez. Ne savas ac'hano nemet dre virakl. Doue ha santez Anna er mire evidomp-ni Kernevis, Leonis ha Tregeris.

Doue ra vezo meulet ! Eun eskob or beuz.

FEIZ HA BREIZ.

An aot. Duparc, eskop Kemper ha Leon a vezo sakret, en ilis-veur Santez-Anna-Vened, gant an aot. Gouraud, eskop Gwened, an aot. Rouard, eskop an Naonet hag an aot. Morelle, eskop St-Briek. — An aot. Buléon, chaloni ha person ilis-veur Gwened, eur Breizad dispar a reio ar prezegen.

E penn al lidou sakr e vezo an aot. Dubourg, arc'heskop Roazon.

An aot. Leroy, eskop Alinda, an aot. De Bonfils, eskop ar Mans, an Tad Abad eus manati an Trappistet e Thymadeuc, hag an aot. Dulong De Rosnay, beleg eus lez Hon Tad Santel ar Pab ha chaloni a Gemper a deuo ive da gemeret pers er gouel ha da honori hon Eskop nevez.

Goueliou bras evit anter-kantvet Introun Varia Lourd

Ar goueliou great e Lourd evit lida an anter-kantvet bloavez, abaoe m'eo bet en em ziskuezet ar Verc'hez Vari d'ar verc'hig Bernadett, a zo bet kaër, dispar.

Hon Tad Santel ar Pab, dre ma ne c'helle ket dont e-unan, an oll er goar ervad, en doa great an honor d'an aot. cardinal Lecôt, arc'heskop Bourdel, d'en dibaba evit derc'hel e blas, evit beza e gannad ha bennigen en e hano ar bardonerrien a dlle dont niverus da Lourd evit ar goueliou. — Ha deuet int bet niverus : daou arc'heskop (Toulouse hag Auch) ; daouzek eskop ; eun daou ugent mil den benag deuet eus pevar c'horn ar Frans, en o fenn conseil an ty-kear eus Lourd, an aot. Lacaze, maire, an aotronez Christophe ha Douau e zaou adjoint, a oa en dro da gannad ar Pab dimeurs 11 a viz c'huevreun. D'an taol a greizdeiz, er mare just ma oa plijet gant ar Verc'hez dinam, breman ez euz anter-kant vloas en em diskues da Vernadett, eskop Tarbes, an aot. Schœpfer a bignas er gador ; en e zorn e talc'he ar chapeledik koat a oa gant Bernadett en devez benniget-se. Goude eur brezegen a lakeas an daelou e daoulagat an oll, e lavaras ar Rosera var chapelet Bernadett, ha goudeze eur bater hag eun Ave, Maria evit ar Pab, an Ilis, ar Frans ha kannad ar Pab. Bihan oa eat kalonou an oll, ha muioc'h e respountet dre an daelou eget gant ar muzellou.

Ra blijo gant ar Verc'hez selaou pedennou ker kalonek great e Lourd ha great ivez e kement parrez kristen 'zo e Frans, a unan gant pardonnerrien Lourd.

Dre eul lizer roet e Rom d'ar 27 a viz du 1907, Hon Tad Santel ar Pab a aotre induljans plenier ar Jubile da gement hini a deuo, gant e goustians lakeat en doare ma 'z eo red da velet Grott Lourd, en eur mare benag euz ar bloas-man (eus an 11 a viz c'huevrer 1908 betek an 11 a viz c'huevrer 1909).

F. CARDINAL.

Perag e ranker credi ez eus eun Doue ?

(KENDALC'H)

IV. — Piou hen deus lakeat urz er bed ?

(Kendalc'h)

6. — *An urz a veler er bed a lavar eo great gant unan speredec hag a zo dishevel diouthan.*

Dre ma z-ean gant discuez an urz caër a zo er grouidigez, n'oa ket evit miret da rei meuleudi d'an Hini fur hen deus hel lakeat. Ar zonz anezhan ne c'helle ket chom eb lammat em spered, daoust d'ar pezh em bije great evit he fellaat, ker splann eo skrivet he hano var an holl draou crouet.

a) Breman goulzgoude e rankan displega guelloc'h ne fazien ket pa lavaren e vez cavet Doue e penn urz ar bed.

Beb tro mac'h en em gav traou digompez ha diskempen assamblez, en hevelep doare ma reont eur pezh labour reizet mad hag a zervich da eun dra bennag a gostez, e ranker lavaret in bet unanet etrezho gant unan speredec.

N'eus ket pell e comzet e *Feiz ha Breiz* deuz crampigou bihan a gaver dindan torgennou hor bro hag a zo enno binvijou ha podou pri. Labour ha traou dister avoalc'h. Goulzgoude n'eo ket deut e skiant den ebed lavaret : « Ar re-ze 'zo bet great gant ar mein hag an douar o ruill hag o tiruill. » Nann ; e guirionez, den ebed n'hen deus lavaret an dra-ze, rag guelef a reer enno *menoz eur spered*. An holl dud gouziec avad ho deus discleriet eo bet great ar re-ze gant gour-dadou ar Vretoned, evit ser-vichout da veziou.

Mad ! red eo lavaret ive eo bet renket traou ar bed, peb hini evit he labour, gant unan speredec-bras, rag guelef a reer enno *menoz eur spered*.

Avechou e caver en hor bro, evel e Keraës, caniou great gant pri-ræz hag a zerviche guechall da zigas an dour.

Lod anezho a zo savet huel var beuliou-mein hag a zo liammet, daou ha daou, gant voaregoù galloudus. Den

ebed adarre n'hen deus c'hoant da gredi int en em c'hreat ho-unan ; mes an holl dud gouiziec a lavar int bet great gant ar Romened guechall evit digas an dour beteg ar c'hearjou. Er memez tra, red eo lavaret eo bet great ar scouarn evit clevet hag al lagad evit gaelet gant unan hag a c'houie mad penaoz e kerz an trouz hag ar scelerijen.

Ma z-afec'h da veaji en Afrik ha ma tigouezfe ganeoc'h caout eur mountr e creiz dezert ar Sahara, el leac'h n'eus den o chom, ha lavaret a rafec'h-c'houi : « P'e guir ne velan den o chom dre aman, e rankan credi eo bet great ar benveg-man gant avelou an dezert ho deus lakeat greun metal an douar da ober eur voest, eur ressort, rodou ha nadoziou, hag an treaz da ober eur c'hadran, hag ar boultren du da verka an daouzeg heur, hag eun ibil mean-tan da zavel ar mountr ha d'helllakaat da labourat ? »

Ne lavarfec'h ket an dra-ze, na den a skiant ebed. Den ebed, kenneubeut, ne c'hell lavaret ez eo eat en ho flas anezho ho-unan an 203 askorn a zalc'h an den en he za, ar 400 pez kig (muscles) a lak traou ar c'horf da vaneal, ar goazied eb niver a gas d'ezho magadurez. Lavaret a ranker, ma n'eus ket a c'hoant da vont a eneb crenn d'ar skiant vad, int bet renket gant unan speredec hag a felle d'ezhan ober corf eun den.

Eur vech c'hoaz, bep tro ma caver en eun dra bennag urz ha reiz, spered ha skiant hag a verk sclear eo bet renket an dra-ze evit ober eur pezh labour a gostez, e tleer credi eo bet great gant unan speredec.

Hogen, traou ar bed, evel m'am eus discuezet epad pell amzer, a zo bet comprenet mad, muzulet mad, poezet mad, renket mad, hag a ra mad ar pezh ho deus da ober evit mad peb tra. Peur-glozit ar gaoz dioc'htu en eur lavaret : great int gant eur spered, hag ar spered-se eo an Hini a zo hanvet Doue gant an holl.

b) Ha Doue zo dishevel dioc'h ar bed. N'eus ket calz a ezom da ziscuez an dra-ze.

Ar furnez a c'houarn an traou n'eman ket ennho. N'e ket an heol nag ar stered ho deus choazet an henchou a heullont ; n'e ket an dour hen deus bet truez ouz ar pesked, pa gemer he vrassa pouez eun neubeudic araog

scorni, evit ma vije scanvoc'h ar scorn egethan ha na c'hellfe ket coueza a viskadou beteg ar goueled en eur laza kement a vev er ster ; n'e ket ar galon he deus bet skiant da lakaat stalafiou var he doriou evit miret ouz ar goad da zistrei var he giz. Anat avoalc'h eo n'eman ket ar skiant en traou, mes er meaz anezho. Doue zo eta dishevel dioc'h ar bed.

Setu aze penaoz an dud, abaoue m'int en em lakeat da zonzal, ho deus discuezet ez eus eun Doue, hag evel a velit, clozet ho deus mad en dro d'ar virionez-se. Mes beza zo tud hag a zo hevel ouz chatal laer : ato emaint oc'h ober eur riboul bennag er c'hae evit tec'hat euz park ar virionez. Red eo stanka ar ribinou-ze, da lavaret eo, red eo cas da netra lavariou ar fals doctored.

Kenta digarez fall. — Pa vez lavaret da dud a zo e vez gaelet roudou Doue er bed, e respontont : « roudou Doue kement ma kerot ; mez den biscoaz n'hen deus gaelet anezhan, ha ma vije bet eun Doue, e vije bet gaelet en eun tu bennag. » Ar fals doctored a fell d'ezho lavaret ar memez tra, pa scrivont : « ne c'houezan ket hag ez eus eun Doue, rag n'eo ket « un objet d'expérience. »

Oh ! nann ; Doue ne vez na gaelet, na clevet, na santet, ha kement-se evit eur rezon vad : skianchou an den a zo great evit anaout traou ar bed-man, ha netra ken. Ar C'hrouer a zo dishevel bras dioc'h an traou crouet : n'eus netra boutin etrezho. Setu perag hor skianchou ne c'hellont ket tizout Doue : n'int ket great diouthan.

An daoulagad a zo great dioc'h sklerijen ar bed. Daoust ha gaelet e vez gantho ar pezh n'eo ket sclear ? Nann, n'e ket 'ta. Hogen, Doue n'eo ket sclear deuz eur sclerijen hevel ouz hini ar bed-man, ha rag-se ne vez ket gaelet gant an daoulagad.

An dioucouarn a zo great dioc'h an trouz. Daoust ha clevet e vez gantho ar pezh n'eo ket egleo ? Nann adarre. Mad ! Doue n'eo ket egleo er memez mod ha traou ar bed-man, hag abalamour da ze ne vez ket clevet gant an dioucouarn.

An daouarn a zo great dioc'h ar stok. Daoust ha touchet e vez gantho ouz ar pezh ne ro ket a stokaden ? Nann ato. Mes Doue n'hen deus ket a gorf evel traou ar bed-man, ha setu perag ne vez ket touchet outhan gant an daouarn.

Eur vech c'hoaz, skianchou ar c'horf n'int ket great dioc'h Doue. Evelse al lagad n'eo ket great dioc'h ar sall pe ar goular, nag ar scouarn dioc'h ar ruz pe ar glaz, nag an dorn dioc'h ar sioul pe ar skiltr.

Petra eo Doue 'ta neuze, p'e guir n'eo netra deuz ar pezh a c'hell coueza dindan ar skianchou ? Yezou dibarfet an dud ne c'hellont ket discleria guelloc'h petra eo Doue eged o lavaret ez eo eur spered : Doue ' zo eur spered.

Hogen, eur spered ne vez ket gaelet. Gaelet a rit-hu hoc'h hini ? Ne rit ket. Na me kenneubeut. Goulz goude, ma lavarfen deoc'h n'ho peus ket a spered, var zigarez ne velan ket anezhan, ez afe droug ennoc'h hag e lavarfec'h eb termi : « Me a zesk e giz eun all ; me am eus memor ; me a c'hoar counta ; me a zonz tri bloaz araog da neubeuta e pe dachennou ec'h hadin va ed ; me a studi pe seurt tremp eo ar guella dioc'h peb park ; me a gompren peur e tlean prena ha guerza... Beza na velit ket va spered, e rankit evelato credi ennan, rag gaelet a rit he labour. »

Ha c'houi, luch ma z-oc'h, ne velit-hu ket labour Doue ? Grit implij eta deuz ho skiant-vad evit barn ez eus eun Doue, p'e guir e velit he labour.

Rag an den hen deus ouspenn he zaoulagad evit gaelet an traou : skiant-vad hen deus ive. Ar pezh ne vel ket gant he zaoulagad a c'hell gaelet gant he spered. Pa vel eur c'har dre dan o redet gant err var an henchou bras epad an hanv, ec'h anavez dioc'htu gant he skiant vad ez eus unan speredec hag hen deus great anezhan. Ne vel ket an ijiner ha ne velit ket he spered. Gouzout a ra er memes tra ez eus unan hag hen deus great ar c'har tan, hag ez eo speredec. O velet ar bed o vont en dro, e c'houezomp mad eo great gant Doue, beza ne velomp ket anezhan...

Gaelet ho peus avechou laboused troc'het d'ezho ho diouaskel Breman e chomont stag ouz an douar ha n'ho deus evit kerzet nemet ho divesker. Pegen berr an hent a reont ! Pegen neubeut a draou a velont ! Araog e savent dreist an douar, ez oant laboused e guirionez, hag e kerzent ker buhan hag an avel, ar rouanteleziou o tispaka dindan-ho hag ho fenn e creiz ar sclerijen.

Ne droc'homp ket diouaskel hon ene. Gant ar spered e savomp dreist an douar, ez omp tud e guirionez, e ker-

zomp ken assur hag allabous en ear hag ec'h anavezomp calz muioc'h a draou eged na c'hellomp gaelet gant hor skianchou.

(Da gendelc'her).

J.-F. CAER.

An asurans a eneb an tan-gwall ⁽¹⁾

III

Pe seurt gounidegez a zo gant eun emglev evelse ha pegement a ranker da baea ?

C'houi a ranko paea dre vil lur ar memez somm evel da eur gompagnunez vras nemed e vezo distaolet 20 dre 100 abalamour ma ne labourer ket evit chacha arc'hant digant an dud. Va doare da welet n'eo ket henvel awalc'h aman gant hini ar re a zo e penn ar *c'hef krenn* « la caisse régionale ». Gwell e vije a gredan paea ar zomm penn dre benn d'an emglev evel da eur gompagnunez ha derc'hel an 20 dre 100 e kefar barrez evit ma kresko buhannoc'h a ze war ar poent-man ez euz liberte evit peb unan.

Ar c'hounidegez a c'heller da denna euz ar mod nevez a asurans-ze a zo sklear kenan. Ar c'houarnamant ne c'houlenn ket kaout lod en arc'hant destumet gant potred eun emglev-dan : rei sikour dezo da vont war araok eo a ra hag ar sikour a ro ne vez morse nebeutoc'h eget 500 lur anezan.

Ar re a zo e penn an emglev a labour evit netra hag e teuer evelse da espern meur a wennek.

Gant eun emglev vihan el leac'h m'en em anavez an holl, e leac'h ma teu an eil koulz lavaret da deuler evez war egile, riskl an tan a deu da zimunui.

Ar c'hompagnunesou asurans a gont ez euz 25 0/0 euz an tanou-gwall lakeat esperez, unan dre bewar ; setu kement-ze gounezet c'hoaz gant an emglev.

Bez' ema c'hoaz ar pezh a c'halver ar ristourn en deuz ar *c'hef krenn* la « caisse régionale » digant ar c'hompagnunesou bras ma ra asurans gantho hag a ingaler etre ar c'hefou bihan.

(1) Sellit ouz *Feiz ha Breiz* miz genver diveza hag e kavoc'h ebars ar pennad kenta euz ar studiadenn dalvoudek-man.

Gant eun emglev vihan evelse ho peuz esperans da welet o timunui gant an amzer evel just, ar zomm ho peuz da baea bep bloaz, mar teu kef an emglev da veza pinvidik, ar pez ne weloc'h biken gant eur gompagnunez asurans.

C'hoaz a zo. Pa vez en em gavet drouk gant unan bennak euz ar re a zo en emglev-tan, n'am beuz douet ebed ne vezo paet dezan an digoll didroïdell hag heb prosez.

Mez a leveroc'h din, me zo dija asuret ha n'eo ket echu va marc'had, n'hellan ket antreal en emglev-tan. — Nan, mez bez e c'hellit beza unan o c'hedal « membre expectant. » Evit-se c'houi a daolo e kef an emglev-tan eur wech hebken eur zomm hag a vezo par d'ar palevarz euz ar pez a baeit breman d'ar gompagnunez. Mac'h antreit en emglev da c'houde fin ho marc'had, hoc'h arc'hant a vezo restaolet deoc'h pe diskontet ouzoc'h ; ma ne antreit ket e kollot hoc'h arc'hant ar pez n'eo ket kalz a dra.

IV

Emglev-tan Plougastell

Pa oue savet an emglev evit an tan e Plougastell d'an deiz kenta a viz gouere 1901 ne oa c'hoaz nemed 2 pe 3 c'velse e Frans hag hini ebed e Breiz.

N'hellemp ket eta, evel ma c'hellfec'h-c'houi breman, asuri en dro hon emglev, pa ne oa nemedomp. Kollet hon unanik e kreiz ar mor bras hor beuz savet al lien war hor bag hag hel lezet da vont en avantur Doue.

Setu 6 vloaz tremenet ha n'euz en em gavet drouk ebed memez an distera gant nikun euz an 236 tiek a zo en emglev-tan, hag hon deuz breman wardro 9000 en hor c'hef.

Abenn 6 pe 7 vloaz aman, ma n'en em gaf ket nemeur a zrouk hor bezo 20 000 lur ha n'euz forz peur hor bezo ar zomm-ze e c'hellimp dimunui an anter d'ar re holl a zo en emglev.

Kemm a zo etre lezennou emglev-tan Plougastell ha re an emgleviou savet gant Kevredigez labourerien-douar Frans.

Ni ne asuomp ket riskl an amezeien, na riskl ar merourien (risques locatifs). Pa vezo echu ar marc'had, dek vloaz kenta, e vezo eun dra vad a gredan evidomp ober an diou asurans-ze ivez.

D'an eil, ne asuomp ket en dro gant kompagnunéz all ebed, an dalvoudegez a zo asuret gant hon emglev vihan, evel m'her gra ar re a zo en em arollet er c'hef krenn (caisse régionale).

Pehini euz an daou vod asurans-man eo ar gwella ? Evit ar parresiou bihan ne c'hellfent ket sevel eur zomm a vil lur pe memez ouspenn, n'euz douetans ebed ne c'hellint ober netra ma n'en em arollont ket er c'hef krenn.

En eur barrez vras a vefe kavet enni 150 pe 200 rumm hag a baefe tost da 2000 er bloaz, petra da ober ? Ma ne reasurit ket eul loden euz an dalvoudegez ho peuz asuret gant hoc'h emglev vihan, ez euz riskl evidoc'h a dra zur mar ec'h en em gav drouk ; mez ivez ma ro Doue eun tam-mik chans deoc'h ho kounidegez a yelo buhan war greski.

Setu eur skouer deoc'h d'am c'homprenn gwelloc'h.

Ni a douch bep bloaz e Plougastell 1,250 lur ; mar hor bije great asurans en dro, er mod ma lavar Kevredigez labourerien douar Frans, ne vije chomet ganeomp nemed 250 lur ar bloaz, ar pez en divije great e 7 vloaz 1,600 lur bennak e leac'h breman goude beza paet an holl mizou hor beuz 9,000 lur !

Kement-man a zo goest da rei avi da ober evel d'omp.

Ouspenn ha ne vije ket bet ken diez deomp gant 250 lur er bloaz respont evit 220,000 evel n'eo gant 1,250 lur respont evit 1,100,000 lur ?

Setu aman c'hoaz hag a vefe mat da ober a gredan mar d'oc'h sur n'en em gav ket en ho parrez ken aliez a dan-gwall evel er parrezioù all, e leac'h dere'hel e kompt eun emglev vihan an 2/10 hebken, dalc'hit an anter hag asurit en dro an anter all.

Da bep hini studia e affer ha gwelet petra vefe ar gwella da ober evit e barrez.

Perak ni Bretoned, ne rafemp ket ar pez a rear e leac'h all, evel e kostez Lyon ha dreist holl er Beljik ; n'omp ket a gredan sotoc'h egeto.

En em voazomp eta da ren hon afferiou hon-unan ; n'hor beuz ezomm ebed da gaout mez daoust d'hor yez ha d'hor gisiou kos.

Daoust ha n'euz ket o redet en hor goazied eul lodenn euz goad hor c'hendadou a lakea da grena Impalaered Rom o unan.

Arabad deomp kaout mez oc'h en em ziskrouez; lakeomp dindan hon treid an tammik gwarizi-ze hor pella an eil diouz egile, ha poaniomp peb hini en e renk : starnet eo ar c'hezeg, digor eo an ero; hastit afo hor sikour d'he c'has da benn.

M. THOMAS,
Adj.-mear Plougastell.

“Feiz ha Breiz” hag ar Yaouankiz

Trizek lizer a zo en em gavet ganeomp euz perz potred ha merc'hed yaouank da lavaret o doare da welet diwarbenn *Feiz ha Breiz*.

An amzer hag ar plas a vank deomp evit gellout rei er miz-man ar varnedigez douget warnezo.

Ne vô kollet netra o c'headal.

AR RENER.

KEF AR GOULENNOU

Setu daou c'houlenn kouezet e kef ar goulennou hag a vezo respontet dezo e miz meurz a zeu.

I. *Ha bez ez euz eur Boudedeo? Ha petra eo, ha petra ra?*

II. *Perak en devez miz c'hôuevrer nao dervez war 'n ugent bep pewar bloaz hag er bloavesiennou all n'en devez nemed eiz war 'n ugent?*

Prosez an Aotrouien (1)

Va Mignon mat,

Plijout a ra d'in kenan ho koulenn; n'ouzon ket ha bastrouilhet e vez ar galleg ganeoc'h, ar pezh a ouezan eo e teu brezonek yac'h euz ho kenou ha sklear evel dour eienn o tont euz ar garrek, ha ma cuezfe an darn vrasa euz ar C'hallaoued komz koulz o galleg, ha ma rit c'houi hor brezoneg, ne vefe ket divalo dezo! War an aotrouien eo ema an dalc'h ganeoc'h; rak-se eo red deomp gouzout mad da genta petra eo eun « aotrou » abars ober prosez an « aotrouien ». Ar ger « aotrou » a

(1) Sellit ouz ar goulenn great e miz genver diveza hag eo ar skrid-man eur respont dezan.

zo eur ger kos mil bloaz hag a dal da lavaret eun den hag en deuz kelennadurez da rei en dro dezan. — Ha ker gwir eo kement-ze, ma 'z euz savet war ar c'hri-sienn ger-ze « aotrou » ar ger all-man « aotrouiez » — « athrawieth » hag a dal en deiz a hizio c'hoaz da lavaret « kelennadurez » e brezonek Breiz-veur.

Eun « aotrou » hag eur « c'helenner » a zo henvel eta.

Gwechall, p'edo ouenn ar Vretoned, ar ouenn gaëra ha lorc'husa a daole troad war an douar e oa en he zouez « aotrouien » a lakea furnez ha gwisiegez e sperejou an dud hag a sturie bagig ar vro da vont war mor ar c'hantvejou.

Ar Vretoned neuze a ioa mistri en o zi.

Breman siouaz n'eo mui henvel

Eat eo hor stur gant an avel

Peb den e Breiz a c'hourc'hemen

Nemed Breiziz ne reont ket ken!

Eur bern tud a zo en em zilet dre ar vro : er c'hearriou ez euz anezo diouz an druilh, war ar meaz e stankeont ivez euz an eil dervez d'egile, hag evel a livirit, war digarez m'o deuz desket bastrouilhat eun tammik galleg ha tapet ar mod da zerc'hel eun tammik baro war stal ar mec'hi e kav dezo kaout gwir da gelenn ar Vretoned ha da ober o renkou en o zouez; hag ar pezh a zo goasa c'hoaz n'eo ket gwelet al lapoused treut-ze o redet ar vro, ar pezh a zo goasa eo gwelet ar vretoneg oc'h eva ar c'henteliou fall a zilont a gleiz hag a zeou!

« Aotrouien », mar plij ganeoc'h, a vez great euz ar c'hlabouserien-ze; gwelet a rit dioc'htu peger fall e vez douget an hano-ze gant an darn vrasa euz ar re ma vez roët dezo, rak e gwirionez n'o deuz ket a gelennadurez da rei pa n'euz nemed avel en o fenn:

Muioc'h a voged eged a dan,

Muioc'h a gagal eged a c'hlan.

N'eo ket « aotrouien » int, *briz aotrouien*, aotrouien kouezet eaz a lost ar c'har n'int ken, ha mad eo diouall outo, rak drous bras a reont e peb doare.

I

a) Ar *briz aotrouien* a laka ar vro da baouraat e ma-dou an douar.

N'euz ket eur vro marieze hag e labourfet kement

enni hag e Breiz ha daoust da-ze ar Vretoned ne binvidikeont ket diouz m'eo dleet e rafent.

Perak ? Al labourerien-douar pa verzont n'en em glevont tamm ebed hag e vezont flemmet gant ar briz-aotrouien a deu er vro da brena, hag a en em glev atao evit touza an diekerien hag a gav atao kant digarez evit izelaat ar prisiou o deuz da lakaat dezo.

Ha c'hoaz pa werzont ec'h anavezont mad ar priz euz o zraou dre m'o deuz roët o labour dezo ha ne vezont ket gwall dapet ; mez pa vez menek dezo da vont da brena traou ha ne zavont nak en doarou, nak en o c'hreier, traou hag a rank dont euz a ziaveaz bro, neuze 'vat eo e vezont sunet hag ar re a vez o werza dezo a gav atao kant a kant digarez evit uhelaat o frisiou : pôtr ar gwin a lavaro ez euz bet bloavez fall war ar rejn : gouzout a ra ne d'ear ket da welet ; potr ar glan a lavaro ez euz bet merven etouez an denved en Oseani

Ez euz marvet kalz gant ar put
Eur c'hlenved danjerus ha yut.

Gouzout a ra ne d'ear ket da welet ;

— Pôtr ar c'hafe hag ar sukr a lavaro eo-bet fall an eost war ar varc'hadourez-ze hag e rank beza lakeat keraouez ; ar wreg a brenn e c'hafe hag he sukr a lakaio ar geraouez kentoc'h eget mont da welet ha kentoc'h eget tremen heb.

— Pôtr ar henviachou labour a lavaro ez euz keraouez war an touarn, abalamour d'ar « grevou » ; gouzout a ra ne d'aïmp ket da welet penaoz ema 'n traou e bro an houarn.

En em glevet a rear da zuna al labourerien ; n'en em glevont tamm da zifeskina o sunerien (1). Ha n'eo ket ar brenerien hag ar werzerien hebken eo a zo o suna al labourerien douar.

Kaout a rear c'hoaz, *pôtréd an asuransou*, « aotrouien » all hag a jach bep bloaz eun toullad mat a arc'hant euz godell al labourerien hag a vez kropet o bizied, pa vez menek dezo da zisteuler.

Kaout a rear c'hoaz, *pôtréd an tailhou*, « aotrouien »

(1) An Aot. *Pichon* a zo o klask sevel eun emgleo etre gwerzerien kezeg ar vro ; red eo esperout e teulo a benn euz e daol hag e teulo ar Vretoned da veza krenv a eneb al laër a bouez rei o dourn an eil d'egile.

all, kaër zo teuler en o barriken n'e leuner tamm anezi : didal eo diouz an daou benn.

Kaout a rear c'hoaz, *pôtréd ar Gouel-Mikealiou*, « aotrouien » treut an darn vrasa anezo ; mistri mat a zo, eur goall dra e vefe ivez, ma ne vefe ket, mez nak a bel anezo hag a zispign en eun nozvez ar pezh en deuz ar paourkeaz merour hag e dud lakeat eur bloaz da c'hounid ; nak a bed anezo a laosk o merourien da veva e tiez donjerus ha disasun ne garfe ket ar bleiz tremen dreizo.

b) Ah ! ma vije desket al labourer-douar, desket evel m'eo dleet, ne vije ket sunet evel ma vez ; mez mar deuz eur bern *briz aotrouien* ha n'o deuz ken micher nemed lakât ar vro da baourât e madou an douar, ez euz kement all a *briz aotrouien* hag a vefe lavaret n'o defe ken micher, nemed lakât ar vro da baourât e madou ar spered.

O c'haout a rear er skoliou, rak e gwirionez, an darn vrasa euz ar viztri-skol en hor bro, pe i a zo euz al liou rus, pe i a zo euz al liou gwenn, e leac'h kemeret an tu mat da sklerijenna hor bugale a labour war o vro, evel m'o defe c'hoant d'o dalla muia ma c'hellont. Hag ar pezh a zo goasa eo sonjal e kav mad an tadou hag ar mam-mou, ar batroz a aozont d'o bugale.

O c'haout a rear er foariou, er pardonioù, er panteou (1) En eun aradeg (2) n'euz ket pell e oa eun toullad anezo, ha setu petra reant euz o amzer. Aman e welet eur peul a oa dek pakad fisel dirodelet outan ha dek potr 'tro war dro a groge peb hini en e bennad fisel ; an hini en em gave da genta gant ar peul goude beza lonket e fiselen en deveze eur priz digant an aotrouien kof-teo a c'hoarze gwalc'h o c'halon o welet ar Vretoned keiz o chaokat stoup.

Pelloc'h eur billik lardet ha duet a zoare, a droet hag a zistroet, a ioa peget outi pesiou daou wenneien etouez al lard hag an uzuil, hag an « aotrouien » kof-teo a c'hoarze gwalc'h o c'halon o welet ar Vretoned keiz o turiat moc'haj.

(1) Pante : assemblée ; Ger implijet kenan e Gorre Leon,

(2) Aradeg eo ar ger implijet dre oll e Gorre Leon evit lavaret comices agricoles.

Pelloc'hik c'hoaz eur bailhad dour, pesiou daou wenneien ebarz hag a vezo d'an hini a fourro dounna e benn er bailh, hag an aotrouien kof-teo a c'hoarze gwalc'h o c'halon o welet ar Vretoned o lonka gwelhienn...

Red eo plijadur avechou. Ya, plijadur hag a uhella an den, mez nan plijadur hag a ziskar anezan euz e renk ; ar re a ro prisiou evit hevelep c'hoariou gant ar re emacoun o pouez komz anezo, a gemer ar Vretoned evit tud sot awalc'h da stroba a bouez o diwesker : briz aotrouien n'int ket, ha nemed da ziskar spered ar vro n'int mat ; red eo diouall outo.

c) An drougou great gant ar *briz aotrouien* d'ar vro ha da spered ar vro a zo dister c'hoaz e skoaz an drougou a reont bemdez dre o skridou, dre o c'homzou, dre o skoueriou dreist oll, da feiz ha da relijion ar vro. Ar relijion evit an darn vrasa euz ar Vretoned a zo tra ar c'hiz ha tra ar galon, n'eo ket tra ar spered ; ne vez ket studiet hag e kreder abalamour ma ra ar re all, abalamour m'ema ar c'hiz, mez ne greder ket avat abalamour ma weler an unan e ranker kredi ha pa ne weler ket an unan e ranker kredi e vez diskaret ar gredenn d'an distera kelennadurez a deu en he eneb : ar briz aotrouien gwella m'int eo da zroug-prezeg ar pezh ne anavezont ket : red eo diouall outo.

II

Mez mar deuz *briz aotrouien* hag a ra kalz drouk dre ar vro ez euz ivez *gwir aotrouien* tud desket a glask gwellaat an traou en dro dezo, goest da ober vad d'al labourer douar *ha d'e gelenn zoken war e vicher*.

Ne lavaran ket evit an dra-ze ne ouesfe ket al labourerien douar o micher. Ar pezh a fell d'in lavaret eo ez euz traou hag a zere ouz o micher hag avechou ne anavezont ket mat awalc'h.

Evit diskouez deoc'h an dra-ze en eun doare sklearoc'h e c'hellan er pezh a ra al labourer douar ober diou lodenn : lodenn ar c'horf ha lodenn ar spered. Ha da genta unan, emä lodenn ar c'horf, evel kempenn an douar, arat, hada, c'houennat, medi, setu ar pezh a c'halvan lodenn ar c'horf e micher al labourer-douar, an traou-ze zo traou hag o deuz ar c'horf muioc'h a berz enno eget ar spered : al

labourerien-douar o desk ez-vihanik, dre ober ha dre welet ober, hag a hent all, traou int ha ne wellear ket nemeur da ober anezo ; ha war al lodenn-ze, gwir awalc'h a livirit, an den a studi, an « *aotrou* », ar mestr-skol labour-douar, n'en devezo ket kalz da zeski deoc'h ; c'houi zoken a vezo goest da ober skol dezan marteze, ha pa livirit : « ma rankfe an aotrouien-ze en em denna da » gaout o bara gant al labourou-douar, kazi sur e varfent » gant an naon », ne gouezit ket pell diouz ar wirionez.

Mez ma ne c'hell ket an den a studi ober skol deoc'h war lodenn ar c'horf el labour-douar, me lavar e c'hell ober skol war lodenn ar spered.

Ha setu aman, hervezon-me, petra zo el lodenn-ze : 1) klask ar benviachou, ha kaout an tu d'o gwellaat ha da ober re nevez ; 2) Dibaba an amzer wella da ober al labour ; 3) Dibaba an had hag an tremp hervez an douar ; 4) Prena ha gwerza hag evit en em denna eo red prena ha gwerza e boutin, etc.

Al lodenn-ze n'eo ket gouezet koulz gant al labourerien douar hag al lodenn genta.

Perak ? Abalamour ma n'o deuz ket kalz a amzer da zonzal, na kalz a draou da forani evit gwelct an doare gwella d'en em gemeret.

Skiant prena eo ar gwella, mez an dud diwar ar meaz, a veac'h ma c'hellont sec'ha eun dourn ma vez glep egile, ne c'hellont ket eta prena skiant.

Petra raint neuze ? Ober evel m'o deuz gwelet ober, goude ma ne vefe ket ken talvoudek, abalamour m'eo suroc'h.

Ober a reont evel ma rit pa vez menek deoc'h da ober eun hent nevez. Ne rit ket anezan nemed pa ho pevez amzer. Pa vez prez warnoc'h e rit an hent kos, suroc'h hoc'h d'en em gaout : Evelse e ra al labourerien douar.

A drugarez Doue ez euz tud hag o deuz spered hag amzer hag a deu a bouez poania da ober kavadennoù hag a deu da wellaat ha da esaat stad al labourerien. Kentoc'h, ne oa nemed benviou mean, an den en deuz kavet ar benviou houarn a zo eun aotrou hag en deuz great vad en dro dezan.

Kentoc'h e veze red dougen dre zamm kement a veze da zougen, an hini en deuz kavet an tu da ober eur rod a zo eun aotrou hag en deuz great vad en dro dezan.

Kentoc'h ne veze nemed freilhou da zourna ha koulskoude an houarn a ioa anavezet, an hini en deiz kavet an tu da ober eun dournerez a zo eun aotrou hag a dleomp da drugarekaat.

Ha breman evel gwechall ez euz tud a studi evelse hag a laka gwellaenn en traou

Mar deuz eta briz-aotrouien a ra drouk bras er vro, ez euz ivez en dro deomp gwir aotrouien a laka o deskadurez da dalvezout d'o nesa hag ar gwir aotrouien-ze zo red selaou hag heuilh o c'helennadurez, ma fell deomp mont war arak !

Setu va zoni, rak-se, mignon,
Pelloc'h é tavan gant va zon.

J.-M. PERROT.

“ Feiz ha Breiz ” hag ar Vugale

Pewarzek krouadur o deuz poaniet da ober danevell « an tri lonch » a ioa roët ar steuenn anezi e « FEIZ HA BREIZ » miz kerzu, hag int :

Mari-Annaik Abgrall, euz Lannurvan.

Mari-Josephik Abgrall, euz Lannurvan.

Mari-Therezaik Abgrall, euz Lannurvan.

Franzaik-Mari Callec, euz Lannurvan.

Jannik Colin, euz Plouhinek.

Franzaik Croguennec, euz Lok-Eginer.

Jan-Pierik Dantec, euz San-Nouga.

Jan-Yvon Dantec, euz San-Nouga.

Jannik Pellaë, euz Plouhinek.

Madalen Ar Roux, euz Ar Forest.

Jann-Yvonaik Salaün, euz Plouhinek.

Jan-Pierik Stephan, euz San-Nouga.

Fransezaik Toullec, euz Lannurvan.

Lakeat o deuz holl o foan hag abalamour da ze e lakeomp aman o haniou eyel war eun daolenn a henor.

An tri o deuz troët braoa o danevellou eo

da genta . . . Franzaik Croguennec.

d'an eil . . . Madalen ar Roux.

d'an trede. . . Jannik Colin.

Lakaat a reomp aman warlerc'h danevell Franzaik Croguennec penn da benn, evel m'eo bet great gantan. Ar c'homzennou a zo lakeat-en e skrid d'e binvidikaat pe d'e skleraat, ha n'int ket bet kavet gantan a zo notet gant piou int bet roët.

Kas a reomp hor gwella gourc'hemennou d'ar mistri ha d'ar vestrezed skol, o deuz gwelet n'eo ket en eur ober brezel d'hor brezonek eo e vez lakeat buhanna ar gallek e pennou ar vugale. J.-M. PERROT.

HOSTALERI AN TRI BESK

Yoen-Vras, Fanch Kaput ha Cheun Grenn, o zri euz Lambaol, a zizroë eur zadornvez euz foar Landerne. Tomm oa an amzer hag ar zec'hed a grogas enno.

— « Me zo seac'h va c'hornailhen, eme Fanch Kaput ; vad a rafe eur banne deomp. »

— « Me 'm euz sec'hed ive, eme Yoen-Vras, ma keroc'h ez aimp da di ar Bornik aman da dapout peb a vanne gwin. »

— « Ya 'vat, eme an daou all, lakeomp peb a zaou wennek ha deomp en ti. » (1).

— Hag i bunta an nor arazo evit mont en hostaleri ar Bornik.

— « Devez mat deoc'h, aotronez, eme ar Bornik, petra fell deoc'h ? »

— « Digas deomp peb a vanne gwin, gwin kos avad, gwin deuz ar gwella, rak arc'hant zo ha paea 'raimp. »

— « Ya ! ya ! » eme ar Bornik hag a ioa o redet dija warzu ar c'hao. — Kemeret a reas eur voutailh, he anter-gargas a win ha... yao goudeze da draon al liorz gant e voutailh anter-leun en e zourn. Eno e rede eur wazig, dour neat enni. Goude beza sellet mat en dro dezhan ec'h en em lakeas euz e wella da beurgarga e voutailh : « Mezvi a rafent re vuhan, emezan, ma ne vadezfen ket ar gwin d'ezo... »

Dizrei a reas d'an ti, kerkent ha m'oa echu gantan e kichen ar wazig.

— « Alo ! potred, eme ar Bornik, laouen evel an heol, setu me dizro gant va gwin. »

(1) Ar gomzenn-man a zo tennet euz skrid Jannik Colin.

— « Poent' oa eme an tri Lambaoliad, rak koummans a reamp skuiza. »

Heb selaou ken, an hostiz a en em lakeas da ziskarga gwin er gwer : « Gwelit, potred, pebez liou brao en deuz » va gwin, ruz tan eo ! mez ouspenn ma zeo brao-livet, » mat eo ivez da eva.

» Selaouit 'ta ! N'anavezit ket pennher-julod ar » Gosker ? Eo heta ? Mat ar gwin-man zo aman abaoe » eured hennez ; rak-se 'ta ar gwin a zo mat-tre ; mez » tanveit, mignoned, hag e welot pe seurt blaz vat en » deuz... »

An tri Lambaoliad a evas. Mez, pouah ! Raktal e ouez-jont dre ar vlaz e oa dour-win an evaj a zervichet dezo. Evelato e chomjont sioul hag e c'hedjont.

— « Alo ! Eur banne all c'hoaz, eme an hostiz rak » tomm eo, ha n'ho peuz ket gallet gwalc'hi mat awalc'h » ho kalon gant eur banne hebken ; marteze ar gwiskad » kenta a oa gantan eur vlaz..... drôl..... »

— « Blaz ar moueltr, eme Cheun. »

— « Lakeomp mar kerez blaz ar moueltr, mez ar » gwiskad dindan a zo kalz gwelloc'h ; n'eo ket bet » eariet, mez eur vlazenn vat dreist a zo gantan, blaz al » likuriou a uhel-briz..... »

— War-ze e tiskargas peb a werennad all d'ar goueriaded. Mez na pegen bras e oue e zouez pa welas tri aneval munut oc'h en em zifreta er gwer.

— Ar gwin a oa kazi sur re grenv evito, evit ar pesked eo e lavaran, rak evit ar veachourien n'en devoa ket a vertus awalc'h. (1)

« Hola ! eme an hostiz balc'h e benn o welet kement » all, petra eo an dra-man ? »

An tri goueriad a zelle an eil ouz egile gant daoulagajou mantret. Goude beza tasteat e fri, Fanch Kaput a lavaras : « Sell 'ta, tri lonch eo ez int ! »

— « Bremaik eme an daou all, n'oa ket tro war dro koulz gwin ha da hini, ha breman e kavomp ennan petra ? » (2)

« N'eo ket posubl, eme an hostiz, e vefe ennan ar pez

(1) Ar gomzenn-man a zo tennet euz skrid Madalen ar Roux.

(2) Ar gomzenn-man a zo tennet euz skrid Jann-Yvonaik Salaup.

» a livirit, aman n'euz ket a neisiou lonched koulskoude » em c'haome ! »

« Nan, nan, eme ar goueriaded, n'eo ket er c'haou ken » nebeut eo ho peuz destumet an anevaled munut-ze, » mes en eur wazig-zour bennak, el leac'h m'oc'h kustum » da vont da vadezi hoc'h evachou. »

Me ?

— « Ia c'houi ! daoust hag e kav deoc'h ho pefe roët da » gredi deomp-ni e oa gwin pur an dour-win a ginniget » deomp ? — Ah ! ya red eo beza sot magn evelato abarz » kredi kement-ze... »

Ar veachourien a gemeras o zokou hag o bisier hag a gimiadas deuz an ti o lezel lonched, gwer ha gwin holl evit netra gant an hostiz a ioa tenval e benn hag anter-zigor e c'hinou o welet e dud o vont er meaz hep paea.

Abaoe hostaleri ar Bornik a zo leshanvet gant an holl hostaleri an tri besk.

Fransaik CROGUENNEC.

Da Botred ha da Botrezed ar Skoliou

BARN AR C'HAVRIK (1)

Eun arabiad (2) a ioa bet laëret gant unan pe unan euz tud e di. Dastum a eure raktal e vevelien da dremen *barn ar c'havrik* : An hini en deuz great an taol emezan, dioc'htu ma toucho ouz kein va gavrik a vezo duet e zourn dezan.

Peb hini d'e dro a dremen eta dindan eun telt tenval, tenval.

P'en em gavont er meaz e tiskouezont holl o daouarn : du oant nemed re unan ; hen-man n'en devoa ket kredet touch ouz ar c'havrik.

« Te eo az peuz great an taol, eme an arabiad laouen da veza kouezet war al laër. »

(An arabiad en devoa duet kein an aneval gant glaou

(1) Eur c'havrik : une chèvre.

(2) Eun arabiad : eun den euz an Arabi : un arabe.

douar hervez an histor, rak n'eo ket kalz anavezet ar glaou-douar en Arabi.)

Klasket d'ar Vretoned
Ha d'ar Vretonezed vihan gant

HOEL AR SKOS.

Kemennadurez. — Goulenn a rear digant bugale ar skoliou, ma raint eun danevell (1) gant ar geriou-ze lakeat da steuenni o labour.

O skridoù a ranko beza digaset da Renner *Feiz ha Breiz* a henn an trede sul a viz meurz.

Goudeze e vezint lakeat etre daouarn tri skolaer kristen o deuz roët o ger evit en em garga bep miz da varn al labourou.

Prizioù a vezo roët d'ar gwella skridoù hag an hini a vo lakeat da genta a vo moulet c' *Feiz ha Breiz* miz ebrell.

AN HEUR-STUDI BOUTIN

D'ar botred yaouank.

Ken etrezomp, Bretoned, e chellomp anzav meur a dra ; anzav a c'hellomp ema ar c'hiz da lavaret ac'hanomp ez omp tud diwarlerc'h : pa vez an traou kos kant vloaz e leac'h all e vez great digemer dezo en hor bro ; pa vez ar gisicou kouezet e leac'h all e vezont o sevel en hon touez. Re wir eo an dra-ze ha tro a vez d'her gwelet aliez awalc'h.

Mat, breman ez euz o sevel dre ar vro eur ouenn dud yaouank, a wel ema an traou o vennout distamma dre oll hag a gred int goest da lakaat gwellaenn da zont ; eur ouenn dud yaouank hag e leac'h koll tan ha nerz o ugent vloaz e c'hoariou bugale, a laka da dalvezout kement o deuz ha kement a gavont.

Daoust ha kenver ha kenver ganto e kerzimp, pe chom a raimp da veza tud diwarlerc'h eur wech all c'hoaz. Evit kerzet kenver ha kenver ganto eo red en em ziera : n'euz netra gaer heb poan ; eo red studia pa vez ar re all o c'hoari ; en em voda pa vez ar re all o tiskuiza. Daoust ha kerzet a raimp kenver ha kenver ganto ?

(1) Eun danevell : un récit. une narration.

Hen diskouez a raimp o sevel kelc'hou-studi el leac'hioù ma n'euz ket c'hoaz hag o vont enno aketusa ma c'hellimp da zul.

Studia er gear a zo mat ; studia er c'helc'h-studi e boutin a zo gwelloc'h, rak dre eno e tigorere muioc'h ar spered : an eil a ro d'egile hag an hini a ro ar muia eo a gav ar muia da rei ivez.

Mont d'ar c'helc'h-studi, ya, mat awalc'h eo a levec'hoc'h d'in, ma vije gouezet petra d'ober ennan : mez peurliesia en em voder, hag eur wech great ar c'helc'h-studi ebed ne vez ket, rak den ne gav netra da zispaka : an heur-studi a zo didalvez, dre ma n'eo ket bet great pell araok an diviz euz ar pezh a dliet da ober enni.

Setu aman eun doare da ranna an heur-studi hag o veza ma c'hellfe marteze talvezout da veur a strollad studierien yaouank, e lakeomp anezi aman ; an nep piou bennak a anavezfe eun doare all talvoudek da ranna evit ar gwella, heur-studi eur c'helc'h-studi brezonek, a vefe mad dezant displega anezi d'e dro, rak :

Kemeret heb rei
A laka ar garantez da drei.

* * *

Ar c'helc'h-studi a vez great bep sul epad eun heur, euz 1 h. 1/4 da 2 h. 1/4.

Euz kement tra talvoudek da dud yaouank da c'houzout e vez komzet ennan.

Epad kard-heur kenta an heur-studi e vez lennaden, pe ganaouen. Eun den yaouank n'eo den yaouank ebed, ma ne oar ket lenn ha kana, ha lenn ha kana, me lavar lenn en eun doare skiantek ha kana en eun doare deread ne vez ket desket en eun devez. Poania ranker araok ; al labour-ze a rear epad heur kenta an heur-studi.

An eil kard-heur a zo rannet etre eur ger bennak war eun nebeud koubladou euz an Aviel, hag eur pennadik komz war labour ha goulennou ar zul tremenet ha war geleier brasa ar zizun.

Eur c'hard-heur ha daou
Ha setu an anter-heur genta eat ebrou.

An eil anter-heur a zo da studiaden an deiz : gant houma eo ema an dalc'h. An hini her gra, kemennet e

labour dezan eur miz araok da nebeuta a dle poania da dapa an tu da drei lampr e vom mou hag ar re a zelaou a dle beza evesianta ma c'hellint, abalamour dezo da veza goest, mar bevez ezom, da zislavaret ar prezeger ha da rei evelse tro da hen-man da lakaat ar wirionez, da skedi muioc'h-mui.

Rannet evelse, an heur-studi a dremen evel eul luc'hedenn ha gant ma laosko eur bann nevez a sklerijenn e spered kement hini a gemer perz enni, e vezo unan euz heuriou talvoudeka ar zizun.

Piou a roio breman, eun daolennad studiadennoù diouz doare ar c'helc'hou-studi brezonek ?

Paul GUILLOU.

Ar Brezonek kondaonet d'ar Maro

GANT AN AOTROU KOMB

DISKAN :

D'hor brezonek ni a zalc'ho
Start 'vel ar roc'h bete 'r maro ;
Morse ne zoublimp d'eul lezen
Hag a zo fall, nan, birviken !

I

Perak aman hag ahont klemmou ?
Perak kement a hirvoudou ?
Petra 'zo nevez en hor bro
Ma eo an holl trist tro-war dro ?

II

Piou a gredo, en hor bro Breiz
Ez eo anter-noz da greiz-deiz
Ha bez hoc'h euz gwelet biskoaz
Neiz logod e skouarn eur c'haz ?

III

Grit kant ha kant gwech tro ar bed
Traou ken iskiz ne gafot ket ;
Ken iskiz eo an oll draou-ze
M'eo lod impossibl da Zoue.

IV

Mil gwech iskisoc'h, Bretoned,
Eo al lezen nevez douget
Kregi a rankan em fluen
'Vit he diskuilha penn da benn.

V

Ar Brezonek, yez hon tud koz
A garont c'hoaz er baradoz,
Ar Brezonek, yez kaer hor bro
A zo kondaonet d'ar maro...

VI

Ya, ya, siouaz ! kondaonet eo
Hor Brezonek ker d'ar maro ;
Difenn 'zo grêt ouzimp a grenn
Komz Brezonek hiviziken.

VII

Hiviziken en Ilizou,
Er c'hatekiz, er zarmoniou,
E vo red dispaka gallek ;
Difenn 'zo da gomz Brezonek !

VIII

Hi iziken, bugaligou,
Dre 'n hent pa zefot d'ar skoliou,
Arabad 'vo komz Brezonek
Red 'vo a grenn komz e gallek.

IX

Ma komzit iez dous ho kavel
Grit kement-se a vouez izell ;
Malloz deoc'h-hu ma vec'h klevet
O komz yez kaer ar Vretoned.

X

Hiviziken, tad ha mamm goz
A gar marvaillat deut ann noz,
Marvaillit ato e gallek,
N'her grit morse e Brezonek.

XI

Dizale, tud diwar ar méz
E vezo red deoc'h tol evez
Pa 'z eot d'ar marc'had, d'ar foariou
Ma fell deoc'h ober afferiou.

XII

Red 'vo deoc'h ober ho marc'had
E gallek pe ne vo ket mad ;
Grit hoc'h afferiou e gallek
Fall e vent grêt e Brezonek.

XIII

Goasoc'h marteze 'vo eun deiz....
Difenn 'vo pedi e iez Breiz ;
E Brezonek ne bedfot ket,
Prizoun a goustfe ho torfed.

XIV

Euruz, Bretoned, 'vezimp c'hoaz
Ma chom hor penn var hon diskoaz ;
Breman 'zo kant vloaz en hor bro
Pedi a denne d'ar maro.

XV

Gant aoun ne goustfe re d'ho ler
Terri seurt lezenn ; va c'homper,
Prenit eur potailh, eiz gwenneg
Ha gantan stankit kloz ho peg.

XVI

Mez piou eta, piou en deuz grêt
Eun dra ken fall, ken milliget ?
Komb trubard eo an torfetour :
N'eo ket poent hen teuler en dour ?

XVII

Kaer en devezo 'n diaoul kamm
D'hor brezonek ne roi ket lamm ;
N'euz fors pegement e termo
Biken hor yez kaer ne lazo.

XVIII

D'hor Feiz ni a fell deomp derc'hel,
Eviti oump prest da vervel ;
D'hor Brezonek bepred ive
Ni zalc'ho start gant gras Doue.

XIX

Ma kar ar breizad ar gallek
Muioc'h e kar ar brezonek
Pell 'zo 'vo brein Komb er vered
Ha komz Brezonek a vo grêt.

XX

Kant mil bennoz deoc'h, tud gwisiek,
A labour 'vit ar Brezonek
Poaniit ato ha noz ha deiz
D'e genderc'hel gant Feiz ha Breiz.

Ar werz-man a zo bet savet, pewar bloaz a zo, er mare ma teuas eur stultenn e penn ar ministr bras Komb hag a reas dezan gourc'hemenn d'ar veleien prezeg dre oll e galleg. Ar gourc'hemenn ze pell zo a zo great gantan mez ar werz great diwar e benn ne deu tamm ebed da goza, yaouank e chom bepred ha digas a raio sonj d'ar Vretoned euz unan euz o brasa mignoned, setu ma-voullomp anezi gant plijadur ha kemeret a reomp tro ac'hano evit kinnig hor gwella gourc'hemennou d'he oberour, an Aotrou Leon, ar chaloni nevez ! J. M. P.

AR BOUTOU KOAT !

Ton destumet gant ar A. HAVAS.

Allegro

Em buga-le-ach pa oan, va boutou koat, la-
ket in din gant va mamm, va boutou koat.
Hi - rio talc'han-be-pred, klik,klak,va boutou koat,
Pa'n deuz mamm-d'in la - ret, derc'hel va boutou koat !

I

Em bugaleach pa oan, va boutou koat,
 Laket int din gant va mamm, va boutou koat.
 Hirio talc'han bepred, klik, klak, va boutou koat,
 Pa 'n deuz mamm din laret, dere'hel va boutou koat !

II

Pa oan uheloc'h savet, va boutou koat
 D'ar skol ez oun bet kaset, va boutou koat
 Ez oun bet gourdrouzet, klik, klak, va boutou koat
 Gant ar skolaer gallek, evit va boutou koat.

III

Va skolachou echuet, va boutou koat
 Eat da ziuall an derved, va boutou koat.
 Dreuz ar jorb hag al lann, klik, klak, va boutou koat.
 Me valee ker skanv, em zreid va boutou koat.

IV

Paotr yaouank en em gavet, va boutou koat
 Er pardoniou ez oun bet, va boutou koat,
 Deuz son skiltr ar biniou, klik, klak, va boutou koat
 Loc'hen just va zeulou, em zreid va boutou koat.

V

Er park gant va daou ejen, va boutou koat,
 Me a are ar blenen, va boutou koat
 Va dourn ed a hade, klik, klak, va boutou koat
 Eost druz a ziuane e roud va boutou koat.

VI

Sevel 'rean tamm ha tammik, va boutou koat,
 M'oa deut poent klask eur wregig, va boutou koat
 Unan am euz kavet, klik, klak, va boutou koat,
 Hon daou eurus meurbed, gant hor boteier koat.

VII

Mez eun devez a deuio, va boutou koat
 Ha neuze ni a ielo, va boutou koat
 Buhan e berr-amzer, klik, klak, va boutou koat
 Da gaout Per ar Porcher gant hor boteier koat.

VIII

Ma tigouez dezan laret, va boutou koat
 Er baradoz ne d'ear ket, va boutou koat
 Me laro kenavo, klik, klak, va boutou koat
 N'in biken en nenvo, nan, heb va boutou koat !

Eun divras eus keleier ar miz

Eun torfet skrijuz. — Roue ar Portugal, *Karlos* kenta eus an hano hag he vap hena *Louis-Philippe* 'zo bet lazeta denno fusuilh gant franmassonet ar vro d'ar sadorn deiz kenta a viz c'huevrer. — Ar rouanez *Mari-Ameli*, merc'h d'ar c'hont a Baris ha merc'h-vihan da *Louis-Philippe*, roue Frans hag he eil map *Dom Manuel* a oue ivez er c'harros. Ar rouanez, kerkent hag an tennou kenta a savas en he sav evit diouall gwelloc'h he bugale. Dre virakl, ne oue ket tizet ; mes he zok hag he mantell a oue treuzet gant ar bouliji. He map hena a oa bet tizet mad en taol kenta gant eur voulet en e benn. He eil map, *Dom Manuel* a oue ive gouliet en e c'harvan, en e vreae'h hag en e zorn ; mes hini eus e c'houliou na oue danjerus evit e vuez. Hen eo breman roue ar Portugal. N'en deus nemet trivac'h vloas. E vreur kossa en devoa eur bloas var 'n ugent hag e dad pemp bloas ho daou ugent.

Var ar pennou eo e skoont ar muia, ar franmassonet ; var gement hini o deus, a bers Doue karg da ren ar re all ; var gement hini 'zo ar galloud etre o daouarn. « Na Doue, na Mestr », setu o ger ; ha setu perak e fell dezho diskar Doue divar e drôn, diskar ar rouanez ha kement hini a zalc'h etre e zaouarn eur loden eus an autorite. Siouas ! N'er gouzomp nemet re vad e Frans !

Ar gristenien a anavez Doue evel ar mestr bras var bep tra. — « Arabat kement-se », eme ar franmassonet ; « Doue d'an traon ! — ar religion d'an traon ! — ar » veleien d'an traon ! — ar gristenien d'an traon ! » — Hag e peb leac'h e man ar brezel en e voassa a enep Doue, ar veleien hag ar gristenien.

Eur roue, eur presidant republik a zo ar galloud etre e zaouarn ; ha, n'eus fors pegen disakr e ve, alies e rank

implija e c'halloud a enep an dispac'herrien. « N'eo ket » mad kement-se, eme ar franmassonet : d'an traon ket » rouanet ! » ha Dom Karlos hag e vap a zo diskaret a dennou fusuilh. — Ha daou bresidant ar republik, e Frans, a zo lazeta, unan (Sadi-Carnot) a daoliou kountell ; eun all (Felix Faure), dre ar poeson. — Humbert, roue an Itali a dennou « revolver » (1900). — Elisabeth, impalaerez an Autrich, a zo sanket dezhi eul lim en e c'halon (1898). — Er Russi, abaoue kant vloaz, impalaeret ha ministret zo dibaot dezho mervel en o gwele. — Er Serbi, ar roue Alexandre hag e bried Draga a zo draillet a daoliou kleze. — Deiz e eured (31 mae 1906), roue ar Spagn hag e bried o tont euz an ilis, a velas diou « bomb » o tarza eharz treid o c'hezeg ; seiz den var 'n ugent a oue lazeta, ousteñ tri-ugent a oue gouliet. Ar roue hag ar rouanez, dre virakl ne ouent ket tizet. — Ne gomzan ket eus Garcia Moreno, presidant an Equateur, eus Garfield ha Mac-Kinley ho daou presidantet Republik ar Stadou-Unanet ; ha meur a hini all a c'helfen da henvel, oll lazeta dre gassoni oues an autorite. « Na Doue, na Mestr. »

— An arme a zo great evit difenn ar gwir hag ar justis. Derc'hel a ra etre daouarn ar mestr an nerz hag ar galloud. Ous an arme e vezo ive kounnar ar franmassonet. O zeod bilimus a daolo kontam var ar pennou bras, o ruilh er fank hag er pri, a zidammo o brud vad, a isso ar soudardet en o enep, o dougo da zisenti, ha da denna soken var o offiserrien. « Arabat e ve mestr ebet », a lavaran deoc'h.

Ar varnerien a dleffe, dre zever, miret ha lakat miret al lezen. — Nan ! — Lezen ebet mui, eme ar « franmassonet atao ; netra nemet or faltazi. » Ha beac'h d'ar varnerrien ; an hini ne falvezo ket ganthan barn evel ma c'hoanta ar franmassonet, ne zaleo ket da veza diskennet divar e gador.

Dirag tud ken divergont hag an dispac'herrien franmassoun, mall eo dihuna, a lavar kazeten hon Tad Santel ar Pab, « La Correspondance Romaine » ; red eo diskues d'an dud o deus deveriou a justis e kenver ar re 'zo ar galloud etre o daouarn ; red eo diskues ne 'z eus societe padus ebet eb doujans ha sentidigez e kenver an dud a zo e penn ; ar penn eo a ren ar c'horf, ebdhan ne 'z eus mui buez ebet enghan.

Diouallomp ha difennomp ar penn. Red ve ma teuffe kement hini o deus an henvel da gelen ar bobl pe dre o c'homzou pe dre o skridou, ha dreist oll, skrivanierrien ar c'hazetennou da ober o dever ha da zeski d'ar bobl e zever.

Arc'heskop Paris, an aot. cardinal Richard. — An henvel dispar great d'e relegou santel. —

O klevet oa maro arc'heskop Paris, paotret ar gouarnamant a lavaras diseblant bras : « Ne anavezomp ket an den-ze. — Ar barisianet, hi, ne zalejont ket da ziskues en anavezont mad. Epad tri devez, ousten kant mil den a deuas d'en arvesti, hag en eur dremen dirag ar varskaon e reant oll sin ar groas ; kals a douche o daouarn, o bizaouedou, o chapeledou, o livreou labour soken oues korf santel an arc'heskop koz. — Daoust d'ar gouarnamant mouzat ; daoust 'ma oue kemeret renk ar beorien (ar pempet klass) evit lidou an anterramant, an henvoriou rentet d'an arc'heskop a oue dispar. Paris a bez a oa var sav ; — anter-kant eus prinset an ilis : cardinalet, arc'heskibien hag eskibien eus pevar c'horn ar vro hag a ziavez bro a oa deuet da renta henvel dezhan. Ar ruio oa leun a dud ; hag eus a douez an dud-ze, dezho da veza meur a hini tud digristen ne oue ket klevet o sevel eur ger divalo. En desped d'ar gouarnamant, eun arc'heskop a zo c'hoas en eur renk uhel dirag ar bobl.

Eul lezen nevez var an eiz devezioù var 'n ugent. — E leac'h an eiz devez var 'n ugent hag an trizek devez a ranket da ober kentoc'h, ar Senat en deus votet ne vezo mui great nemet 23 devez er veach kenta ; 17 devez en eil, ha 9 en trede gueach. — Da gredi eo e vezo votet ive en doare-ze gant Kambr ar gannadet. Gant ne vezo ket dinerzet an arme, an dra-ze ne c'hell nemet ober plijadur deomp.

Staget eo adarre Kambr ar gannadet gant al lezen hanvet *l'impôt sur le revenu*, da lavaret eo : eun diasez nevez evit an taillou. Kement-se a ve mad ma c'helfemp kaout fizians e ve great mad an diasez. Mes pe seurt fizians a c'helfemp-ni lakat e tud ha ne glaskont nemed o-mad o-unan. Siouas ! n'eo ket var skanvaatez a ar gwiriou, mes var gresk atao.

KASTEL PAOL

Red 've d'ar gwerzerrien brokoli en em glevet !

Skriva a rer deomp : « Daoust ha n'eo ket mantrus ar »
 » pez a vez great d'ar gwerzerrien brokoli e Kastel ha »
 » tro-var-dro ? — Eur garg brokoli a zo digasset d'ar »
 » marc'had ha prenet eo gant ar marc'hadour evit pemp, »
 » c'huec'h, seiz real an doussen, dious ma ve ar c'hour. »
 » Beteg eno eo mad ar stal. — Mes, bremaig e vezo great »
 » an dibab, ha divar an doussen, a veac'h avechou ma »
 » vezo kemeret an hanter. An hanter all, pe hi n'o deus »
 » ket ar vent, pe hi n'o deus ket doare vad avoalc'h, a »
 » vezo diskontet. — C'hui 'gav deoc'h, n'eo ket ta, e »
 » c'hello ar gwerzer kass an distoladur-ze ganthan d'ar »
 » gear, p'e gwir ne 'z int ket paët d'ezhan. Fazia 'rit. An »
 » distoladur-se a chomo gant ar marc'hadour, ha mar »
 » d'eo gwir, ar pez am eus klevet, ar brokoli-ze ne zaleont »
 » ket da veza kavet mad. »

Troiou divalo a gavit a vez great deoc'h ! Perag n'en em glevit ket. Daoust ha ne veac'h ket gwest da gaout unan benag d'en em lakat e penn eur syndicat a ve savet etre ar gwerzerrien ?

FR. CARDINAL.

Divinadellou Tonton Yan

RESPOUNT D'AR RE LAKEAT E MIS DU

I. — Ar sil, dre ma ne zalc'h ganthi nemet al loustoni.

II. — An torch-listri, dre ma lip ar skudellou hag ar plajou.

III. — Ar velfeden kroguennec.

IV. — Lakât a reio ar chalboter 3000 dervez da ober e grefidi, pe mar kirit 8 vloas ha 78 dervez, dre ma zeus diou veach 29 dervez e miz c'huevrer. — 100 lur e peziou ugent real a bouez 1 lur ; — 1000 lur a boezo 10 lur ; — 100,000 a boezo 1000 lur ; — ha 10 gueach 100,000 pe eur million a boezo 10,000 lur. Tri dervez leun a lakañ eta da zigass eur million ; ha 3000 dervez da zigass 1000 million pe eur milliard. — Moes red e ve eur Juzeo mestr ar chalboter-ze pe gwir hen laka da labourat sul, gouel ta bemdez.

Ar gazeten a zo bet adarre re vihan evit digemeret an oll pennadou-skrid digasset deomp. — Eun danevell : « Frouez ar Gwarizi », hag daou bennad-skrid var « Ar brezoneg hag ar skoliou e Breiz » hag « Ar skoliou dizoue », a vezo lakeet e niveren miz meurs.

Feiz ha Breiz

Kanpad Misiiek ar Vretouped

Trugarez d'an aot. CAROFF

Lennet oc'h eus var ar golo, n'eo mui an aot. Caroff rener ar *Feiz ha Breiz* evit ar c'homananchou. Nan, siouas ! N'eo ket eb doan goulskoude eo em eus lakeat va hano e leac'h e hini. Mes red oa. — Epad m'edo kure e Karmes, e c'helle c'hoas, en eur lakat an noz da askoeza an deiz, ober e labour a rener. Breman e noz sokeñ n'eo mui dezhan. Goude beza tremenet an deiz var e labour e skol Sant-Lois, e rank, deuet an noz, evel aumonier ar soudardet chom ganto keit ha ma vez digor an ti, da layaret eo beteg vardro dek heur.

Mil bennos Doue dezan eus va fers hag eus pers oll lennerien ar *Feiz ha Breiz* evit ar boan hen deus kemeret abaoue nao bloas da zirouestla kuden ar c'homananchou. Eun aluzen gaër hen deus great. Doue a ouezo er paëa. Ni zalc'ho atao evitan anaoudegez vad.

Arru ar mare ma vez roet priziou d'ar vugale a oar ar gwella o c'hatekis. Piou n'eo ket bet nec'het o klask pe seurt levriou da rei dezo. — An oll levriou brezoneg a dalvoudegez o deus bet dija. Lennet hag azlennet int bet en ti. Ar breur pe ar c'hoar kossoc'h o deus bet ive priziou.

Ha ma viche roet dezo evel pris eur gomanant a eur bloas eus ar *Feiz ha Breiz* ? petra livirit ? — Kement-se a raffe marteze brassoc'h ha padussoc'h plijadur d'ar c'hrouadur ha d'e dud. Gwelit-ta ! Kaout bep mis ar gazeten ! Ar c'hentelliou a gavint eno n'o dezo nemet muioc'h a amzer d'en em zila doun er galon.

Rener ar *Feiz ha Breiz* a vo mall gantan rei ar gazeten

evit pevar real da gement hini a c'houlennno *dek* komanant.

Ha perag mistri ar skoliou kristen ne raffent ar memez tra da vare ar prizioù e miz Gouere ?

Ar Renner.

Santez-Anna-Vened

An Aot. Duparc sakret Eskop Kemper ha Leon

Al lidou bras great e Santez-Anna-Vened, d'ar 25 a viz c'huevrer, evit sakr hon Aotrou 'n Eskop nevez, oc'h eus lennet pell 'zo e kement kazeten vad 'zo er vro.

Dek Eskop, etre seiz hag eiz kant beleg, vardro tri mil den diredet eus eskopti Kemper ha Gwened ha bodet stard-ha-stard en ilis-veur Santez-Anna.

Da eiz heur hanter e oue kommanset gant al lidou bras. Araog skuill an oleo sakr var benn ha var daouarn an Eskop nevez ; araog astenn e zaouarn a uz d'e benn evit kemenn d'ar Spered-Santel diskenn enghan dre nerz e gomzou ; araog gwiska dezan e zillad eskop, an aot. Gouraud, eskop Gwened, a reas d'e genvreur, ervez m'eo merket e levr al lidou santel, disklerria e vennoziou, hag anzaou dirag an oll e feiz. Rag galvet da veza hiviziken an Doctor bras, karget da sklerijenna ar re all ha da eves-saat var o c'hentellioù ; red e viche e-unan sklerijennet mad ha stard en e greansou.

Al loden-ze eus al lidou a zo meurhet kaer ha dre ma n'em eus ket o c'havet er c'hazetennou all e fell din o merka aman evit lennerrien ar *Feiz ha Breiz*. Siouas ! Ne c'hellin morse lavaret mad avoalc'h gant pebez kalon, gant pebez nerz e respounte an aot. Duparc : *Volo*, Ia, me fell din. — *Credo*, Ia, kredi a ran.

1. *Goulen*. — « Fallout a ra deoc'h, dre o komzou hag o skuerriou kelen ar bobl fiziet ennoc'h var gement a anavezit oc'h unan eus ar Skritur Sakr ? »

Respount. — « Ia, me fell din. »

2. *G*. — « Fallout a ra deoc'h digemeret ha miret an oll gelennadurez deuet deomp a rum da rum digant an

» Tadou Santel ; al lezennou ha goure'hemennou deuet
» eus a bers an Ilis hag ar Pab, hag o deski d'ar bobl ? »
R. — « Ia, me fell d'in. »

3. *G*. — « Fallout a ra deoc'h beza, e peb tra, feal,
» sentus, atao prest da suja d'an abostol sant Per hen
» deus bet digant Doue ar galloud da liamma ha da
» zillamma, ha d'an Hini a zalc'h hirio e blas, Hon Tad
» Santel ar Pab Pi X, ha d'an oll pabet a deuo var e
» lerc'h ? »

R. — « Ia, me fell d'in. »

4. *G*. — « Fallout a ra deoc'h, gant skoazel Doue, hag
» e kement ma vezo en o kalloud, tec'het dious peb droak
» hag ober peb seurt vad ? »

R. — « Ia, me fell d'in. »

5. *G*. — « Fallout a ra deoc'h, gant skoazel Doue, miret
» ar gwerc'hdet ha glander o korf hag oc'h ene ? »

R. — Ia, me fell d'in. »

6. *G*. — « Fallout a ra deoc'h en em implija e servich
» Doue, tec'het dious servich ar bed, ha dere'hel distag o
» kalon dious ar gounidou ha traou mezus an douar ? »

R. — « Ia, me fell d'in. »

7. *G*. — « Fallout a ra deoc'h beza izel a galon, gou-
» zant eb klemm ar boan ha deski d'ar re all hen ober ? »

R. — « Ia, me fell d'in. »

8. *G*. — « Fallout a ra deoc'h beza, en hano Doue, tru-
» garezus hag atao prest da selaou ar beorien ha
» kement hini 'zo en ezom ? »

R. — « Ia, me fell d'in. »

Peden. — « An traou-ze oll ha kement vad 'zo, ra 'z
» euio Doue d'o rei deoc'h, d'o miret ganeoc'h ha d'o
» nerza evit peb vad. »

An oll a respount. — « Evelse bezet great. »

Anzav a Feiz

1. *Goulen*. — « Kredi a rit-hu en Dreindet Sakr : Tad,
» Mab ha Spered-Santel, eun Doue ebken e tri ferson, o
» zri a oll-viskoas da virviken, o zri oll-galloudus, o
» zri oll-anaoudeg, o zri a-unan var bep tra, o deus o
» zri great a netra an oll grouadurien, korfou ha sperejou,
» an oll draou a veler ha ne veler ket en neuv ha var an
» douar ? »

Respount. — « Ia, assanti a ran ha kredi a vir galon. »

2. *G.* — « Kredi a rit-hu e Jesus-Krist, mah Doue a oll-viskoas, pâr d'e dad e peb tra, ganet d'ar mare »
» merket eus ar Verc'hez Mari, gwir Doue ha gwir den ? »

R. — « Ia, kredi a ran. »

3. *G.* — « Kredi a rit-hu er Spered-Santel, Doue evel »
» an Tad hag ar Mab... ? »

R. — « Ia, kredi a ran. »

4. *G.* — « Kredi a rit-hu en Ilis romen, unan, santel, »
» deuet a bers an Ebestel ha skignet e peb leac'h ; ennhi »
» ar gwir vadiziant hag ar gwir dizam eus ar pec'hejou ? »

R. — « Ia, kredi a ran. »

5. *G.* — « Disklerria a rit-hu milliget an heretiket »
» aheurtet en o fals kredennou ha ne fell ket dezo suja »
» d'an ilis santel katolik ? »

R. — « Ia. »

6. *G.* Kredi a rit-hu e vezo buezet adarre ar c'horfou »
» maro, hag e teuoc'h oc'h-unan da sevel eus ar bez gant »
» ar c'horf oc'h eus breman ; kredi a rit-hu er vuez »
» eternal ? »

R. — « Ia, kredi a ran. »

7. *G.* — « Kredi a rit-hu eo Doue, ar mestr oll- »
» galloudeg, hen deus roet deomp al Lezen Goz hag al »
» Lezen Nevez ; eo Doue e-unan en deus komzet deomp »
» dre c'hinou ar brophetet hag an ebestel ? »

R. — « Ia, kredi a ran. »

Peden. — « Ra zeuio Doue da greski c'hoas o feiz ha »
» d'o kass beteg ar vuez a bado da viken. »

An oll a respount. — « Evelse bezet great. »

*Hag an tri eskob oc'h astenn o dorn deou a ûz da benn »
» an aot. Duparc, a lavar :*

« Recevit ar Spered Santel. »

Ha goude beza skuillet var e benn ha var e zaouarn an Oleo Sakr ; lakeat etre e zaouarn ar vâz eskop, merk eus e c'halloud ; var e viz, ar bizaouet, arwez eus ar feiz ; var e ziouskoas ha goudeze var e zivréac'h levr an Aviel evit ma tougo ar zamm anezhan ha m'er prezego d'ar bobl ; var e benn ar miatr aour, e pokont dezan evel da eur breur goest breman da rei harp dezo er stourmad.

Gant peb hini eus al lidou-ze e oue fors pedennou hir ha kaer meurbet. Mes an traou a yeas ken dress en dro ma

ouent achu abenn dek heur hanter. — Kerkent an aot. Buleon, person ilis-veur Gwened a bignas er gador hag a reas eur brezegen var *spered ha doare Breizis*. Ne gomzan ket anezi, rag divezatoc'h e vezo kavet an tu d'en lakât e talvoudegez.

Eur pred oa ous or gedal e kouent ar seurezet. Pa oue varnez achui, an aot. Duparc a savas. Kerkent e viche bet klevet eur geillenen o nijal er sal ker sioul oa ar seiz pe eiz kant den oa ous er selaou.

Goude beza trugarekeat, an eil goude egile, an dek eskob deuet da ober honor dezan, an oll gannadet (deputet ha senatourien) katolik eus an daou eskopti, e oll vignonet eus Gwened ha lavaret dezo n'o ankounac'hao morse daoust d'an disparti, ec'h en em dro varzu beleien ar Finister 'zo ous er gedal hag e lavar dezo :

« — Aotrou vikel vras, aotronez chaloniet ha personet, »
» ha c'hui va oll mignonet eus Kemper ha Leon, en em »
» anaout a reomp dija. — Beteg hen, goulskoude, n'omp »
» en em gavet assamblez nemet e mare an ehan, pa 'z »
» ean d'ober eun diskuiza e kostez Kemper. Oh ! berr »
» 'veze an amzer-ze, rag person Kemperle hag an aotro- »
» nez all tro-var-dro a ouie ervad hen laouenaat a »
» zoare. Hiviziken, n'eo mui evit ehana ez in davidoc'h. »
» An aot. Doue a fell dezan ez affen breman evit staga »
» d'al labour. Dont a ran davidoc'h varlerc'h eun tad eus »
» ar re vella, — hen diskuezet o peuz dezan, — mes ive »
» eun tad nerzus ha stard d'al labour. Me ive a gerzo var »
» e roudou. Adieu vat, aotronez ! Me, ken nebeut, ne »
» spountan ket araog al labour ; « *non recuso laborem* ». »
» — Kaout a reoc'h ennhon eun den a volonteze vad ; — »
» netra muioc'h, netra nebeutoc'h. — Leac'h am eus da »
» gredi, pa ro eun den kement hen deus : e oll galon, »
» e oll spered, e oll vuez, — ha kement-se 'zo red evit »
» beza eun den a volonteze vad, — an Aot. Doue e-unan »
» ne c'helfe ket goulenn muioc'h digantan. »

» C'hui ne c'houlennoc'h ket muioc'h eget an Aot. »
» Doue. Mes an dra-ze o pezo, aotronez Kemper, eb »
» marc'hata, ha var eun. — Diveza eskop Kastel-Paol, an »
» aot. De Lamarche, hen devoa evit ger-stur e familh : »
» « *Me vale eun* ». — Me ive, a valeo eun ; ha kement-se »
» a vezo eas evidon, aotronez, gant beleien a spered

» lemm, kalonek, stard d'al labour, tom-bêro o c'halon
» evit Jesus-Krist hag e ilis.

» — « Meulet ra vezo Jesus-Krist ! » Hennez a vezo or
» ger-stur. Pe hir, pe verr e vezo hor buez, ra vezo oll,
» penn-da-benn evit gloar Doue ! »

Ar c'homzou-ze, var baper, a zo evel skornet. Mes
lavaret evel ma ouent gant hon eskop, gant e oll galon a
santemp o vervi, gant eur vouez krenv ha nerzus ha sône
evel eur musik, e ouent kavet dispar. An oll a strake o
daouarn.

Tri eus an Eskibien, peb hini d'he dro a savas evit
meuli an eskop nevez, e drugarekât ha reketi bennos
Doue varnezan. — Ne c'hellan ket rei aman o c'homzou,
dezo da veza bet kaër ; — oll o doa, en o frezegen, eur ger
brezonek benag, dezo da veza diwizieg eus or yez, nemet
an Aot. Dubourg, arc'heskop Roazon.

— Goude an eskibien hag an Aot. Fleiter, vikel vras
Kemper, ar gannadet. Fallout a ra ganen lakat aman eul
lodennik eus an traou kaër lavaret gant or c'hannad bras,
an Aot. de Mun ; honorus int evit *Feiz ha Breiz*, ha
müoc'h c'hoas evit an hini a zo hano anezan gant eun
den ker gwiziek ha ken helavar.

« Komz a rit, Aot. 'n Eskop, yes or c'hendadou, yes
» Sakr ar Sent koz, yes ar rouanez, ar varzet hag ar
» venac'h a deuas e Breiz da sevel ar groas var lein ar
» menhir. Dija e karit an oll goueriadet a zo ken allies
» hanvet e gwerziou ar barz Brizeux ; kouls ar C'herneod
» laouën a bed.

« Sant Korantin benniget
Gant e vâz stean hag e vintir alaouret. »

» hag al Leoniard pouezusoc'h.....

« Pa deu, en e yes koz,
Da Sant-Paol e gelenner kenta da gana eur c'hantik. »

» E peb leac'h, var oc'h hent, ar Verc'hez Vari a astenno
» varzu ennoc'h he divreac'h : var beg ar Raz ker spou-
» rounus evit ar vartolodet, skeuden Mari, zo nevez savet
» evit diouall ar merdead.

» Pa dremen ar Raz

» Rag e vag a zo bihan hag ar mor a zo braz ;

» — eharz treid Menez Arre, e traonien Rumengol,
» skeuden ar Verc'hez en e sav, var relegou aoteriou koz
» an Drouiset diskaret gant Givenole ; — e bro Arvor,
» Introun Varia Kreisker gant he Ilis hag he zour dispar
» o lintra skedus pa vez treuzet gant hannou an heol o
» kuzat, o tigemero laouën.

» Dre dostaat e klevoc'h kanaouennoù Breiz : ar vugale
» o veuli bro goz o c'hendadou : « O Breiz, ma bro ! me
» gar ma bro ! » ha dious an noz pa deuio mare an ehan,
» eur c'han kûn ha goest da vont d'ar galon a frealzo
» o skuisher :

» « Kousk, kousk, Breiz-Izel, bro dispar ;
» Setu an noz o tont var an douar ;
» Kousk, Breiz-Izel, bro ker mad,
» Trouz ar mor bras a sav d'az luskellat. »

» En em gavet e penn o peach, Aot. 'n Eskop, pa zis-
» kennoc'h eus porched bras oc'h ilis-veur, e Kastel-
» Paol, evit mont var hent Roscô, e yeloc'h Enez-Vâz
» henvel ouz eur vag kousket var goagennoù ar mor
» bras.

» Eno edo an dragon a rea spount an enezen hag an
» douarou-bras tosta. Sant Paol ne oue treac'h dezan na
» dre ar c'hleze na dre an tan, mes gant e stôl liammet
» en dro d'e c'houzoug e réas dezan suja ; arwez meurbet
» kaër eus galloud ar beleg. — Sant Paol n'edo ket
» e-unan pa saveteas e vro. Gantan oa eun den yaouank,
» kalon nerzus. Hen diskuez a reas ker brao en devez-se
» ma teuas e genvrois da rei dezan an hano a « *Gour-
» nadech* » (an den ne oar ket tec'het).

» En hanv tremenet, e kichen relegou ar C'hastel krenv
» a zoug c'hoas hirio hano e vestr koz : « Kastel Ker-
» gournadech », ekreis ar bruk hag al lannefer, e oue
» displeget dirazomp histor bursudus sant Paol hag an
» dragon, pe mar kavit gwell : histor bursudus ar stour-
» mad diveza etre relijion ar bayanet, dare da vervel hag
» hini ar Gristenien, o sevel evel eun heol benniget var
» ar vro. An hini a savas ar penn-skrid-se, an aot.
» Perrot, ne vezo ket diansavet evel diskibl gant an
» aot. Buleon rag eur beleg eo leun eus spered ar vro ;
» nag an dud yaouank a réas an displega, ken nébent ;

» rag evit o feiz hag evit o bro e labourer. O pugale int
» breman, aot. 'n Eskob.

» Nuz Gournadec'h, « an den ne oar ket tec'het » eo ar
» Breizad yaouank kristen. En e hano, aot. 'n Eskop e
» roomp an testeni, e reomp al le e fell ganthan ken-
» derc'hel.

» Gwechall, an dragon a laze ar c'horfou ; hirio eo an
» eneou a zo taget gant an ærouant. Saveteit anezo dre
» nerz o stól, dre nerz o kalloud a eskob. En o kichen e
» kavoc'h, evit oc'h harpa, bugale Nuz hag evelse e vezo
» sevenet mennoz sant Paol :

- » « Ra savo er vro az gwelas o tremen
- » Tud yaouank evel dot, dispount e peb tachen
- » A gerzo var araok, soun o fenn eb krena.... » (1)

Var ar c'homzou-ze ec'h asezas an aot. de Mun.

Kerkent, evit diskuez pegement a blijadur e doa great
e brezegen ker c'huek ha ker kalonek, an oll a strakas o
daouarn — achu oa ar gouel.

« Mes an oll gomzou, aot. 'n Eskob, n'int ket goest da
» lavaret ervad ar pezh a zo en hor c'halon. Deuit en hon
» touez ; mall hor beuz d'ho kwelet, d'ho klevet ha da
» ziskues dre hon oberou e fell deomp beza a-unan ga-
» neoc'h, var bep tra. »

F. CARDINAL.

Perag e ranker credi ez eus eun Doue ?

(KENDALC'H)

V. — Plou hen deus lakeat urz er bed ?

(Kendalc'h)

Eil digarez fall. — Beza zo fals doctored hag a lavar :
« Urz ar bed a zo eun taol chans. »

Ah ! mignonned, ma ve guir ar gaou-ze ! Rag m'he deus
gellet ar chans ober ar bed, perag ne rafe ket deomp beb
ar mare eun dra bennag easoc'h da ober, ha pa ne ve-
nemet eur re voutou prenn ?

(1) Dragon sant Paol (III arvest. — Diveza diviz).

Mes nann ; n'hon dezo ket memez eur boutou prenn
diganthi, rag ar chans n'eo netra, ha netra ne ra tra.

Ar chans n'eo netra. Ma z-eo eun dra bennag, lavarit
'ta petra eo. Eur spered eo ? Eun den eo ? Eul loen eo ?
Eur vezen eo ? Eur menez eo ? Eur stang eo ? Petra eo ?
N'eo nemet eur ger hag a gemeromp evit cuzat hon
divouisiagez, pa ne c'hellomp ket anaout ar pezh a zo
penn-abeg d'an traou.

Petra 'zo c'hoant da lavaret 'ta neuze, pa zisclerier eo
bet great ar bed dre chans ? An dra-man : a fors da ruill,
an traou 'zo en em renket ho-unan e giz m'emaint, eb
sicour eun Doue hag hen dije merket he blas da beb hini.
Ar pezh a zeu da lavaret kement-man : a fors da vale, holl
dud dall an Europ a zo deut d'en em renka ho-unan var
ar Champ de Mars e Paris, eb den ebed d'ho hentcha,
hag ho deus great eno pemp carre calz parfetc'h eged re
soudarded Napoleon e stourmad ar Pyramides.

Piou a gredo hevelep tra ? Den ebed. Mad ! credi ez eo
deut oll dud dall an Europ d'en em renka ho-unan var ar
Champ de Mars e Paris, eb sicour den ebed, a zo cant ha
cant mil guech easoc'h eged credi ez eo ar bed en em
renket he-unan.

Da genta, an dud dall a c'hell finval anezho ho-unan,
ha traou ar bed ne c'hellont ket.

D'an eil, lakeomp evit eur pennad e c'hellfent ruill
anezho ho-unan, gouzout a rit-hu peger bihan eo ar
chans ho dije bet an traou d'en em renka ho-unan e giz
m'emaint breman ? Mont a ran d'hel lavaret. Mes lezit
ac'hanon da goumans dre ar beskilli : an irvi bras a
denio da c'houde.

It da voullerez ar *C'hourrier du Finistère*, kemerit
24 lizeren metal an alphabet, pe groazic Doue, e giz ma
veze lavaret ker brao guechall, ha bannit anezho en ear
holl assamblez.

Ped chans ho peus d'ho guelet o coueza d'an douar
renket hervez an urz m'int hanvet e croazic Doue,
A, B, C, D... Ar gount a zo bet great. Eur chans ho pezo
var 620 sextillion a vezo eneb deoc'h. Ne gomprenit ket
petra c'hell beza eun hevelep niver ? Na me kenneubeut.
Goulzgonde, credit ac'hanon, ar gount a zo bet great
mad. Ma ne gredit ket, grit anezhi hoc'h-unan gant sicour

eur « formule algébrique » bennag a gavot el levriou.

An Tad Carbonnelle hor zicour er mod-man da gompren eun hevelep niver. 620 sextillion a c'hreun treaz, ledet var holl rouanteleziou an Europ, a rafe eur guiskad hag hen defe tri droatad teoder. Mad ! lavaret a reer deoc'h ez eus, en eun tu bennag etouez an treaz-se, er Suéd, pe er Portugal, er Frans, pe en Turkii, eur c'hreunien hag a zo deuz danvez an diamant. Carget oc'h da denna an diamant-se a douez an treaz, en taol kenta hag ho taoulagad mouchet. Eur chans var 620 sextillion ho peus da goueza varnhan. Daoust hag an dra-ze ne deu ket e guirionez da lavaret n'ho peus chans ebed ?

Goulzgoude, ar 24 lizeren n'int netra e kichen an traou 'zo en em renket er bed. Ped chans hen doa ar bed d'en em renka he-unan ? Ma ve hano da gas an dra-ze da benn, hini, foeltr hini.

Mes hor fals doctored a lavar : « An traou a ruill a holl-viscoaz : abars ar fin ho deus gellet en em gaout e giz m'emaint breman. »

An traou ne ruillont ket a holl-viscoaz. Ma vijent bet o vont en dro a beb amzer, pell 'zo holl nerz ar bed a vije eat da fall ; an tan a zo ebars a vije bet mouget ; ha peb tra a vije bet breman oc'h ehana. Ar bed hen deus eur penn kenta.

Goulzgoude, lakeomp adarre evit eur pennad, e ve an traou o ruill a holl-viscoaz. Ar bed ne vije ket en em renket he-unan er memez tra.

Dalc'het ho peus sonj deuz an netraic a chans a zo da lakaat ar 24 lizeren, silapet en eur vozad en ear, d'en em leda var an douar hervez urz an alphabet. Hogen, kement-se n'eo netra e kichen ober lagad an den.

Da genta, traou ar bed a rank en em veska en hevelep doare ma reint an 30 danvez anavezet a zervich da ober ha da vaga al lagad ; — d'an eil, an holl danvez-se a rank en em zestum er memez leac'h ; — d'an trede ober a rankont avoalc'h a nervennou, a gerdin kig, a verblennou ha ma c'houlen croc'henennou al lagad, ar veren groumm hag ar rouedic (dalc'hit sonj ez eus 30,000 pe 40,000 neudennic oc'h ober peb millimetr carre deuz ar rouedic, ar pez a ra 3 pe 4 million beb centimetr carre) ; — ha d'ar pevare, red eo rei da beb hini deuz al lodennou-ze

he furm hag he blas a gostez, pe al lagad ne vezo ket mad.

Emaomp pell dioc'h ar 24 lizeren, hag ar chans a zo bihaneat a gement all.

Ha n'e ket echu. Al lagad a rank beza beo evit gullet. Hogen, ne vevo ket eb empenn. Gouzout a rit-hu penaoz eo great an empenn ? Hervez an dud a lavar neubenta, ez eus ebars 600 million a gellie ha meur a villiard a neudennic. Eul labour hag a lak' an den gouzniec da vantri. Ha kement all a draou a ve en em c'hreat ho-unan dre chans !

Ha n'e ket echu. An empenn a rank ive beza beo. Hogen, ne vevo ket eb eur galon, goazied ha skevent. Gouzout a rit, ma n'ho peus ket ancounac'heat, pebez ijin burzudus a gaver en traou-ze. Hag e vent ive en em c'hreat dre chans !

Ha n'e ket echu. Evit ma chomo goad er galon, e rank beza renevezet. Hogen, ezom 'zo evit an dra-ze deuz eur gorzen a zeg metr hirder, guisket gant peder groc'henen dishevel hag a zervich da dreuzi ar bara ha d'he jench epad he hent e danvez goad gant sicour dourennou a gouez ennhi, evel hini an evu. Hag ar chans adarre he deffe lakeat urz en traou-ze !

Ha n'e ket echu. Evit ma vezo lagad, empenn, calon, poull-galon, e rank beza eun dra bennag evit ho loja. Hag an 203 askorn, hag ar 400 kijen (muscles), hag ar c'hroc'hen a vije eat dre chans peb hini en he blas evit ober plas d'ar re-ze !

Ha n'e ket echu. Evit ma c'hello an den kenderc'hel da veva, e rank caout boued da zribi ha loened d'he zervicha. Hag ar chans adarre he deffe great ouspenn 100,000 ouenn loened dishevel, ha muioc'h c'hoaz a ouennou louzou ha plant !

Ha n'e ket echu c'hoaz. Evit ma vevo an oll draou-ze, e rank beza sclerijen ha tomder. Hag ar chans ato he deffe lakeat an heol er c'heit a ranker diouzomp !

Emaomp pell ha pell bras dioc'h 24 lizeren croazie Doue, hag ar chans a zo eat kement ha kement all var vihanaat. N'eus ket a baper avoalc'h er bed-man evit calculi da bebez netraic eo couezet.

An den gouzniec bras Newton a lavare : easoc'h eo

credi e chomfe 10,000 spillen en ho za dre chans var eur plad, eged credi e chomfe ar stered en ho flas eb galloud an Aotrou Doue.

Voltaire, daoust ma z-oa eur penn fall a zeñ, a lavare evit ober goap deuz an dud ne anzavont ket ez eus eun Doue : kemerit eur zac'had poultren ; diskargit anezhan en eur varriken ; goudeze chomit pell avoalc'h da veska gant eur vaz evel ma vez mesket ar iod : guelet a reot e teuo er meaz plant, loened ha taolennou. — Ker guir eo kement-se hag aozidigez ar hed gant an traou o ruill anezho ho-unan.

Ha n'e ket eur vech ebken he deffe ranket ar chans ober plant ha loened, mes millierou a vech bemdez.

Rag al loened hag ar plant n'emaint ket holl en ho had gant ho furm en hevelep doare n'ho deus da ober nemet creski. Guechall, guir eo, e credet an dra-ze. An holl avad a lavar hirio e teu al loen d'en em furmi tamm ha tamm hag e crou he izili an eil goude egile, en eur aoza hag en eur renka peb hini hervez he ouenn.

Gant lunedou-creski eus bet gelllet studia al loened azaleg m'int bet concevet.

Er penn kenta deuz ho buez, an holl loened a zo hevel poch etrezho. A benn eur mare e coumansont gnea. Pa zigouez kement-se, an holl loened en em rann e daou rumm : lod a gemer leven gein, ha lod all ne reont ket.

Al loened ho deus mell kein a jom hevel eur pennad, ken na droont, darn e loened pevar-zroadez, darn e laboused, darn e loened-stlej, ha darn all e pesked.

Al loened pevar-zroadez a jom holl hevel adarre beteg ma kemeront eur furm hag a zo boutin d'eul loden ebken anezho, evel an hini ' zo boutin d'ar marc'h, d'an azen ha da loened all c'hoaz.

D'ar fin, al loen a gemer ar furm a die dere'hel bepred, hag a zeu var an douar marc'h, pe azen. (1)

Al loened goulz-goude n'int ket libr da gemeret ar furm a garont : peb hini a rank tostaat bemdez da furm he dad, ken na vezo hevel outhan.

(1) Al loened, ma ne deuont ket oll euz ar memez hini, evel ma z-eus bet choant da gredi, a zo bet great, peb hini hervez he ouenn, var eur memez scuer hag a lea bepred var vellaat. An dra-ze a veler en ho ginivelez kercouez hag en ho furm.

Hag e sonj deoc'h e c'hellfe an dra-ze digouezout millierou a vech bemdez dre chans ! Nann ; nerz ar vuez a zo blienet gant unan speredec bras.

Ha taolit evez penaoz al loened a jom araog ho ginivelez en eul leac'h tenval n'eus ket ezom a zaoulagad ennhan, hag en eul leac'h bouzar n'eus ket ezom a ziouscouarn ennhan, hag en eul leac'h stris n'eus ket ezom a zivesker ennhan. Hag e c'hellfet credi adarre he deffe ar chans roet dezho daoulagad evit guelet, dioucouarn evit clevet ha diouvesker evit redet, a benn ma teuit var an douar !

Ha setu aze penaoz, evit isplika eo great ar bed eb Doue, e ranker rei d'ar chans spered ha furnez Doue. Evidomp-ni, ne roomp ket da Zoue an hano a chans, mes hanvomp Doue, Doue, hag eun dizoue..., eun diskiant.

E guirionez, ne gavan ket e vet da veza tamallet evit rei an hano flemmus-se d'an hini a lavar n'ez eo urz ar bed nemet eun taol chans.

J.-F. CAËR.

“ Feiz ha Breiz ” hag ar Yaouankiz

Al liziri a zo bet deuet deomp e miz Genver diveza digant potred ha merc'hed yaouank ar vro, da lavaret o doare da welet diwarbenn *Feiz ha Breiz* a zo bet barnet. *Herve Guennegan euz a Zan-Nouga* a zo bet kurunet e hini dezan da genta.

Da eil, hini *J.-F. Conseil euz a Gleder*.

Da drede, hini *Pelaji Salou euz a Blouzeniel*.

N'hellomp, na petra 'ta, moulla war e hed, nemed al lizer kenta.

Lizer diwarbenn “ Feiz ha Breiz ”

San-Nouga d'ar 14 a viz Genver 1908.

TENENAN, VA MIENON KER,

Plijadur am euz bepred, o tigas em spered ar sonj eun ebatoù hor yaouankiz a liamma hor c'halonen ez-vezhas.

nik ; hag ar garantez-ze hon devoa neuze an eil evit egile a jomo, esper am euz, birvidik atao, daoust d'ar c'heit a zo lakeat etrezomp breman gant an amzer.

Ne c'hellomp mui, gwir eo, evel gwechall, kemeret evit diskuiza ar c'horf, hor c'hoariou asamblez, mez da vihana kendalc'homp da ziskuiza hor spered gant ar memez traou ha d'her maga gant ar memez magadurez ; rak arabad ankounac'haat, va mignonik, ar spered ivez evel ar c'horf a rank beza maget, n'eo ket gant komzou goull eo, mez gant traou mat da rei nerz dezán, goest da bellaat dioutan an denvalijenn evit e lakaat da skedi muioc'h-mui.

Hag eürus oun, rak kavet am euz peadra d'her c'hontanti, peadra d'her maga ; kement-ze am euz kavet hag a gavi da unan er c'hannad " *Feiz ha Breiz* ".

Ar c'hannad-ze daoust dezán da veza furmet eur c'halzik bloavesiou zo dija a oa betek hen, nebeut ana-vezet, en hon touez-ni da vihana, mez er misiou divezaman ez eo bet nevezet hag abaoe e vrud vat a zo eat buhan war gresk.

Ha n'eo ket eston.

Evel he hano hen diskouez " *Feiz ha Breiz* " he deuz daou vennad dreist holl.

Da genta : startaat muioc'h-mui ar feiz en hon touez. Bep tro e vez kavet enni eur gentel aozet gant kement a furnez hag a ouisiegez, diwarbenn gwirionesiou ar relijion gristen, dislavaret c'hoaz en eun doare ken helavar, geier an dud difeiz, ma zeo eun dudi he lenn.

— Savet ha kelennet gant eur vamm gristen, evel ma-z-out, ez eo atao me zo sur, skedus ennout steredenn ar feiz ; mez n'euz forz en eun amzer ken tenval hag a ra hizio, en eun amzer hag e vez klevet koulz lavaret bemdez tud fallakr o tispenn kement tra a zell ouz ar relijion ez eo eun dever evidout, koulz hag evit peb kristen en em lakaat e stad da c'houzout respont d'an dud divergont-ze ; hag ouspenn-ze, galvet evel ma vezi abenn eun nebeut aman da vont d'ar c'hazarn, e leac'h m'o deuz siouaz kalz re a dud yaouank kollet neat o feiz hag o yec'hed, daoust ha ne garfez ket breman, diazeza ken start ar feiz-ze en da spered, ma ne c'hello divezatoc'h, daoust d'ar peñ a c'hellfez gwelet ha klevet, netra he diskar ; evit

kement-ze, va mignon ker, n'az peuz ket gwelloc'h da ober eget lenn bep miz " *Feiz ha Breiz* " : goest eo da ober euz peb den eur c'hristen euz an dibab.

D'an eil, ober deomp karet hor Bro.

Leac'h hon deuz evit gwir da garet hor bro, mez ma virit muioc'h a garantez eget na ziskouez kaout eviti eur c'halz euz he bugale, marteze evelato ar vugale-ze n'int ket ker kablus ha m'omp douget da gredi.

Savet e skoliou divrezonek, el leac'h ma veze desket dezo istor Bro-C'hall, mez hano ebed euz hini Breiz, el leac'h ma veze ouspenn displeget c'hoaz buez tud brudet bro ar C'hallaoued, mez re Breiz ken niverus koulskoude ger ebed anezo, ha souez eo e teufe evelse kement a vugale deuet da veza tud yaouank, da ober fae war o bro ? n'eo ket.

Hag eur zell en dro deomp a zo awalc'h evit gouzout pegen izeleat eo ar spered-Breiz en hon touez. Ya ! nak a dud yaouank a zilez heb ezomm ar measiou, ti o zad hag o mamm evit mont da vaga paourentez ha mizer er c'hearriou ; ar brezonek daoust d'e gosni ha d'e gaerder, lakeat yez an dud dizesh ; hor gwiskamanchou ken dudius ha goest da vaga kuriosite an divroidi a zo hiviziken dilezet evit kemeret gisiou ha truilhou ar c'hearriou ; hanoiou hor Sent kos Breiz-Izel memez, n'int mui honorapl awalc'h da veza roët d'ar vugale a vremen. Mantrus eo kement all.

Peb tra en eur ger, euz ar peñ a rea kaerder hor bro hag he lakea ken dishenvel diouz ar broiou all a zo hiviziken disprijet ha dilezet.

Eaz eo gouzout dre gement-man, pegen glac'haret oa kalon an dud-ze hag o devoa en o c'halon eun nebeut karantez evit Breiz. Ya, trist e oant ha laouen int bet o rei digemer d'ar c'hannadik a deu bep miz da gomz dezo euz o bro, ha lakeat en deuz dezo ivez en o c'halon eun nebeud fisians evit an amzer da zont.

Ya, fisians a c'heller kaout ; gwellaat a raio an traou da vont, rak komz a ra ar c'hannadik-ze gant kement a nerz hag a furnez, euz hon dever e kenver ar vro, ma 'z eo goest da domma ar c'halonou mui sklaset. Hag ouspenn, displeget evel ma vez ennan c'hoaz, ar rezeniou a ñe hon lakaat da zerc'hel mad d'hor yez, diskouezet c'hoaz kaerder hor bro, buez hor c'hendadou, ar boan o

deuz kemeret hag ar goad o deuz skuilhet evit miret dezi he frankiz hag he gisiou ken kaër ; ya, kement-ze holl ne c'hell nemed divorfila ar *spered-bro en hon touez*.

Skignet du-man, du-hont ar c'hannad-ze a roio skoazell da zeyel eur Vreiz nevez war dismantrou an hini goz. E yennad eo lakaat adarre hor ouenn goz da gemeret ar renk kenta a dlle beza bet dalc'het atao, etouez ar boblou kaëra euz ar bed.

Oh ! Ya ! Breiz, kaër e vezi adarre, pa raio en da genver peb hini euz da vugale e zever ; kaër ar vro gant he measiou ken dudius, ha kaëroc'h c'hoaz an dud a vev warni, gant o feiz start hag o aked da vale war roudou o zud kos ha da viret o gisiou ken din a bep meuleudi :

Ha pa rafec'h tro ar bed
Kaëroc'h bro ne gafoc'h ket.

— Setu aze dija, n'eo ket ta, va mignon ker, peadra awalc'h warni evit hon lakaat d'he frena.

Daoust da ze, kavet e vez c'hoaz enni, *eur c'hreunen deskadurez war bep tra*, war ar vagadurez, ar yec'hed, ar c'hlenvejou : bez e vezo eta e peb feson, kelenner an ti, ha bez e vefe muioc'h c'hoaz ma vefe savet enni evel ma 'z euz e peb kelc'h-studi brezonek *eur c'hef evit ar goulennou*.

Gant eun nebeut keleier euz a bep bro e vez kavet c'hoaz evit kas kuit diwar an tal an anken destumet epad ar miz tremenet, eun istor farsuz meurhed.

— N'euz netra ivez heb mar, oc'h ober kement a zudi d'ar *spered*, hag ar c'han ; ober a ra eta kalz vad d'an den, pa vez yac'h ar ganaouenn, evel ma ra kalz drouk pa vez fall.

Mat, hiviziken ivez, tud yaouank, e kavimp e "*Feiz ha Breiz*" peadra da gana ; kanaouennou kaër a gavimp ennan, ha rimet en hor yez karet ; ne rankimp mui prena er marc'hajou soniou distrantel stumet e gallek fall. Ya hiviziken adarre, ar measiou a dregarno gant soniou Breiz-Izel ; ha ra 'z ei an ekleo anezo betek ar Gall, evit diskouez dezan ez eo birvidik atao ar goad e kalon ar Breizad ha keit ha ma chomo ar goñz war e vuzellou, e savaro e yez e vro, yez karet e dud kos.

— Setu aze, Tenenan va mignon ker, eun dremm-skeud euz ar peb a vez kavet war ar gazetenn "*Feiz ha Breiz*" :

eun dremm-skeud dister evit gwir, ha bez e tere da ober he meuleudi, gwelloc'h pluenn eget va hini. Mez kredi a rean e oa evelato daoust ha pegen dister bennak ez eo va zammik skrid, eun dever d'in hen ober evit rei da anaout d'id, va mignon mat, pegen kaër ez eo ar c'hannadik-ze da lenn ha pegement a vad a c'hellomp da denna anezan. Ya ! ne c'hellez ket kredi heb beza gwelet, pegen dudiuz eo ha pegement a frealzidigez a ro d'ar galon.

Ha breman ouz piou dreist holl e tere ar c'hannad-ze ; hag ouz ar re goz eo ?

Nan ! rak ma n'int mui goest da zeveni ar peb a zo ennan, a veac'h memez ma c'hellont o c'hompren. Evit an dud yaouank ispisial eo ez eo bet great. Diouto eo e tepant eurusted ar vro en amzer da zont. O *spered* a zo c'hoaz digor hag a c'houlenn beza maget. Hag o veza ma ne gavent beteg hen netra en o yez evit mesur o *spered*, e stagent gant oberou ar C'hallaoued a zo deuet siouaz ker brao abenn da ziskrisienna ar *spered Breiz* euz hon touez.

Mez hiviziken "*Feiz ha Breiz*" a zo aze.

Ennan e vo kavet forz traou euz ar peb a zo red da eun den gouzout evit beza e gwirionez den awalc'h, hag abars pell, esper am euz, ne rankimp mui prena levriou digant ar C'hallaoued, *evit deski shianchou ar bed*. Da c'hedal arabad deomp ober fae euz ar peb a ginnig deomp kalon hor mamm-vro ; kinnig a ra deomp ar c'hannad "*Feiz ha Breiz*" digemeromp-hen gant joa ; klasklet ez euz ober anezan e peb feson, diouz doare ar yaouankiz ; kemeromp anezan evit hor c'helenner ha mar greomp dioutan, heb dale Breiz a zavo adarre he fenn skedus ha laouenn.

Kenavo, va mignon ker, war araok hepred evit *Doue ha Breiz*.
Herve GUENNEGAN.

" Feiz ha Breiz " hag ar vugale

An tri grouadur a zo bet da genta evit ober an danevell a ioa ar steuenn anezi e "*Feiz ha Breiz*" miz genver diveza eo :

Mari Hamon euz a Bloumoger,
François Croguennec euz a Lok-Egiter,
Hug Antonath Licitre, euz a Blouarzel.

Lakaat a reomp aman danevell Mari Hamon ha danvez eun danevell all abenn miz Ebrell. Unan euz ar vugali-gou o deuz digaset deomp labourou a laka deomp ar gerig-man.

« Ne ouezan ket skriva mad ar brezonek, mez ober a » rin va fosubl evit hen deski, en eur lakaat evez ouz ar » pez a lennan hag en eur skriva alies a ma c'hellin. »

Evelse, dres, eo e tesker skriva, ha ma vefe kalz o poania en dpare-ze, ne vefemp ket pell ken evel ma zomp breman, ar bobl divarlerc'ha euz ar bed, a zesk skriva yez an estren araok gouzout ober e hini.

J.-M. PERROT.

Karantez eur polonad evit e vro

Ar Pologn, evel a ouzoc'h, a oa eur rouantelez gwechall, hag unan euz rouantelesiou kaëra ar bed kristen. Goasa pez a oa he bugale n'oant ket goest d'en em glevet ken etrezo; atao e veze eun trouz pe drouz, en eun tu pe du.

O welet an dizunvaniez-ze, Potred ar Rusi, an Autrich hag an Allemagn, an amezeien, a en em glevas da zailha warni ha d'he lodenna ken etrezo.

Poloniz o welet an danjer a glaskas enebi; mez re zivezad e oant oc'h en em glevet ha trec'het e ouent: an nerz a c'houezas war ar gwir.

Edouk ar brezelliou bras ha kris a vruzunas stur o rouantelez, eur paourkeaz Polonad a gavas tro da ziskouez betek pegeit e c'hell karantez ar vro lakaat eun den da vont, pa vez grisiou ar garantez-ze eat doun awalc'h er galon betek en em douesia gant grisiou karantez Doue.

Eun ofiser rusian gant eun dournad soudarded a rede warlerc'h Poloniz; ar re-man dre jans evito o devoa ar c'hraf araok; mont a reant avad an cil rumm hag egile d'an tiz bras, ken na welet mui war an hent, nemed fuyenn.

Goude beza baleet eur pennad mad evelse, an ofiser rusian a en em gavas gant e dud dirak eur ster vras hag e oa red he zreuze evit mont en tu all. Poloniz a anaie mad an ardremez, o devoa he zreuzet heb droug ebéd dre

eur roudous-vean a ioa goloët gant an dour; mez ar Rusianed avad a ioa lakeat nec'het o fenn dezo, rak ar ster a ioa ledan, doun hag an dour kas gantan kenan.

Epad m'edo e zoudarded o klask ar roudous, gwella ma c'hellent, heb dont a benn, an ofiser a zelle en dro dezan ha setu hen ha gwelet eur c'houer o labourat demdost en e bark.

— « Hep! trouc'her buzug, emezan, gant eur vouez » rust, deuz aman dillo, ha diskouez deomp e pelec'h e » c'heller tremen. »

Henman ne jomas ket da varc'hata; diskenn a eure eta er ster, dres el leac'h m'edo ar roudous hag evit lentaat ar Rusianed, e rea an neuz dre ma kerze da vont dounoc'h dounna. Ar Rusianed a zelle, mes hini ebéd anezo ne grede mont war e lerc'h en aoun da veza beuzet.

P'en em gavas e kreiz ar ster, ar c'houer a reas sin ar groaz, a ginnigas da Zoue ar sakrifis euz e vuez evit silvidigez e vro hag a en em lezas da vont gant an dour....

Beuzet e oue, mez araok ma kredas gwaskerien e vro treuzi ar ster, e genvroiz a ioa en em gavet pell ac'hano: salvet oant dre e varo.

Mil meuleudi d'an den kalonek-ze! Ar broiou a gav tud d'o c'haret evelse a c'hell mervel eur pennad mez ne varvont ket evit atao; eur vuez nevez a zav dezo war ar goad a vez bet skuilhet evito, abred pe zivezad.

Mari HAMON.

Marmous an Intron goz

(Danvez eun danevell abenn miz Ebrell).

Eun Intron goz a garie kenan er marmouz, hag he devoa gread ober dezan eur wiskamand euz ar re gaera.

Mab unan euz he merourien a deuas eun dervez da ginnig frouez dezi hag a lezas an aotrouik da danva anezo.

P'en em gav an Intron, setu ar paotr da lavaret dezi e vanke eur frouezenn bennag en e baner debret, m'int bet dezan, emezan, gant he mab. Penn an intron gos.

Klasket d'ar Vretoned ha d'ar Bretonezed bihan gant

Hoël AR SKOS.

Kemenadurez. — Goulenn a rear digant bugale ar skoliou, ma raïnt eun danevell gant ar geriou-ze lakeat da steuenni o labour.

O skridou a ranko beza digaset da Renier “ Feiz ha Breiz ” abenn trede sul miz ebrell.

Goudeze e vezint lakeat etre daouarn tri skolaër kristen o deuz roët o ger evit en em garga bep miz da varn al labourou.

Prisiou a vezo roët d'ar gwella skridou hag an hini kenta krunet a rô moulet e “ Feiz ha Breiz ” miz maë.

KEF AR GOULENNOU

Setu eiz goulenn kouezet e kef ar goulennou hag e vezo respontet dezo e miz ebrell a zeu.

I. — Petra zo o chom el loar ? Ha bez ez euz tud enni, pe ne z'euz ket ?

Hogen pa 'z eo gwir e vez gwelet enni menesiou marteze euz euz traou bev enni ivez.

II. Euz a be leac'h e teu an tan a zislonk ar menesiou, ha petra zo kaoz ma oa eur menez euz ar Martinik en em lakeat da zisteuler tan betek devi en he fez kear-Sant Per d'an 8 a viz maë 1902 ?

III. Daoust ha pec'hed eo kemeret arc'hant ar re a varv war an dachenn a vrezel ?

IV. E pe leac'h-ema breman Enok hag Elias ?

V. E pe leac'h ez eaz Core, Dathan hag Abiron pa zigoras an douar dindan o zreid, ha pa ouent lonket gant o holl vadou ?

VI. Disul (da zul ar septuajezim) edo en Aviel, parabolen an tad a familh a yeaz mintin mad da glask tud da zont d'e viniën. D'an abardaëz pa deuas ar poent da baea e roas kement d'an diveza deuet ha d'ar c'henta.

Daoust ha just eo an dra-ze ?

VII. Perak e teu an diaoul da jom e korf eun nebeud tud evel ar re a gomzer enezo en Aviel ?

VIII. Petra eo an Antekrist ? Daoust hag hen a zo eun den hebken pe eur rumm dud evel ar franmasoned.

Klasket ha lakeat e kef ar Goulennou gant Felred San-Nouga.

AR RESPONTCHOU

d'ar goulennou digaset er miz tremenet

I. — AR BOUDEDEO

Ar Boudedeo a valeo

Keit ha ma vezo daou zen beo.

Histor ar Boudedeo a zo kos-kos, hag a oue savet da genta etouez kristenien ar sav-heol, er pemped kantved goude donedigez Hor Zalver. Kristenien ar c'huz-heol he deskas gant ar re-man, he lakeas e gwerz hag eur wech ma oue gellet he c'hana ne oue ket pell evit beza anavezet gant an holl.

Setu aman hervez eur werz koz a zo etre va daouarn, petra eo ar Boudedeo.

Genel a eure e Jeruzalem, en amzer Herodez.

Mont a eure da zelaou sant Yan hag e lavar diwar e benn :

« Dek mil den, en eun devez en deveuz badezet,

» Me, va gwreg, va bugale a oa bet o welet. »

Klevet a eure Jezuz o prezeg ha gwelet ar burzudou a rea :

« Klevet am euz bet Jezuz, aliez o sermon

» Heb n'am euz bet profitet euz e bredication.

» Va unan e oan prezant p'en devoa rasaziet

» Dek mil den gant pomb bara, ha goudezo pesket. »

« Me Boudedeo maleürus, a welas c'hoaz souden

» Jezuz o resusita Lazar breur Madalen

» Ha gwelet dibosedi, kalz a dud posedet

» Ha siouaz din pec'her bras n'am euz tam profitet. »

P'edo Jezuz o vont da Venez Kalvar, ne laoskas ket anezan da ziskuiza eur pennad en e stal hag abalamour da ze e klevas raktal e zetans :

« Me repozo gant va zad, te valeo bepred

» Dre bevar c'horn ar bed-man, ac'han da fin ar bed. »

Hag abaoe e vale « evit atao bale » pemp gwennek en e c'hodell, hag e wel ar broiou hag an amzeriou o tremen ebioù dezan, netra goest d'e ziskar :

« Gwelet am euz Montroulez, ne oa nemed eur c'hoat

» Ha gwelet Brest ha Kemper ebarz en douar prat. »

- « *Bet oun ebarz e listri a zo bet periset*
- » *Hag an dud a oa enno am euz gwelet beuzet*
- » *Ha me hanvet Boudedeo, n'am bije drouk ebed,*
- » *Komzou Doue a ranko beza akompliset. »*

Setu hervez ar werz, petra eo ar Boudedeo. — Gwir ha gaou a zo er pezh a lavar. — Histor ar Boudedeo n'eo ket histor eun den, histor eur bobl an hini eo. Ar pezh a leverer en deuz great pe a zo bet c'hoarvezet gantan a zo bet great pe a zo bet c'hoarvezet gant ar Yuzevien.

Ar Yuzevien oa pobl Doue en amzer goz, e bobl muia karet, ha pa deuas da veva en e douez daoust d'e gomzou dispar ha d'e oberou burzudus e leac'h ober digemer mad dezan, e nac'has anezan. Eun dra ken iskiz ne c'helle ket chom digastiz; nebeud bloavesiou goude m'oa pignet Jezuz-Krist en nenv er blas 70, Jerusalem kear-henn rouantelez ar Yuzevien a ioa kemeret gant *Titus*, impalaer Rom, ha dismantret war neat.

Adalek neuze ar Yuzevien ne ouent mui mistri en o bro; red e oue dezo mont dre ar bed, aman hag a-hont, el leac'h ma vezont gouzanvet hag o rouantelez diskaret, morse n'int bet deuet a benn abaoe da zevel anezi a nevez en he sav: Doue o c'hastiz euz ar gwall implij o deuz bet great anezan.

II. — AR BLOAZ BISEOST

Perak en devez miz c'huevrer nao dervez war 'n ugent bep pewar bloaz hag er bloavesiennou all n'en devez nemed eiz war 'n ugent ?

An douar a dro warnan e-unan, hag a dro en dro d'an heol. Eun dro warnan e-unan a ra eun dervez; eun dro en dro d'an heol a ra eur bloaz.

Evit ober eun dro penn da benn d'an heol hervez studio ar steredourien, an douar a laka, an eil tro dre eben, 365 dervez 5 heur hag 48 munutenn.

Eun dra red eo d'an dud derc'hel kont mad euz an amzer-ze ha rei d'o bloavesiou, an eil dre egile kement a hirder hag o deuz bloavesiou an douar, a hent all e teufe kemm da zevel gant an amzer etre o bloavesiou ha re an douar.

Jul Sezar (45 araok donedigez J.-K.) a c'hourc'hemennas ma vije 366 dervez er bloaz bep pewar bloaz (1) da lavaret eo e roñ da bep bloaz an eil dre egile 365 dervez ha 6 heur ouspenn. Bloaz an dud a ioa hirroc'h eta euz 12 munutean bennak eget bloaz an douar, hag abalamour da ze er bloaz 1582 an douar a ioa an nevez amzer gantan 10 dervez araok ma ioa meneg anezan war an almanagou.

Evit en em dapa ar Pab Gregor XIII a c'hourc'hemennas ma vije lammet dreist dek dervez hag er bloaz-ze euz ar 4 a viz Here ez ejot dioc'htu d'ar 15. Hag evit miret ne deufe eun hevelep kemm da zevel ken hiviziken, Gregor XIII a c'hourc'hemennas c'hoaz ma vije biseost ar bloavesiou bep pewar bloaz, nemed da vloavesiou ar c'hantved war bewar ne vije nemed unan.

Bloaz an dud en doare-ze a deu da gaout 365 dervez 5 heur ha 49 munut; bloaz an douar en deuz 365 dervez 5 heur hag 48 munut. Eur vunutenn gemm n'euz ken etrezo, ha 4000 a ranko tremen araok lakaat an dud da veza eun dervez herroc'h en o c'hont eget an douar.

Abenn neuze, hag ac'han di
En dô harzet meur a gi.

J. M. P.

Sôn an Tantaman Rouz

Tos - ta - it po-tred, ha merc'hed, mez be-
zit di - drouz, 'vit ma c'hel - lin ka - na
deoc'h son an tan - ta - man rouz.

2

N'euz ket ennan a neud koton, nag eun neudenn zeiz Great eo gant mezer fetiz, diwar gloan denved Breiz.

(1) Ar bloavesiou a 366 dervez a vez lezhanvet *biseost*, euz ar ger latin *bis sextio*. Calendas martii, hano a roñ e Rom d'an 366^d dervez euz ar bloaz.

3

Beachi a c'heller gantan, en noz hag en deiz
Ne deu ket da goll e ampez, evit tapout gliz.

4

Ar c'hoeff-ze hizio disprijet e kalz parresiou
En amzer goz 've gwelet 'bars er pardoniou.

5

Ar julodezed o-unan, n'o devoa ket a vez
O lakaat war o diskouarn, koeffik ar furnez.

6

Breman siouaz an holl verc'hed zo eat e fouge
Ne weler mui war o fennou, nemed ar file !

7

Rankout a reont diskouez deomp, o bleo ruz ha melen
Ar c'hoeff rouz 'zo mad emezo, da joucha bleo gwenn.

8

Ar verc'h a zo bed er skolaj, epad pewar blâ,
Ne oar ket aoza ar yod, gouzout a ra . . . broda.

9

Ne oar ket dresa lereier, na kempenn an ti,
Mez da vanea ar c'hroched, oh ! n'euz ket par dezi.

10

Ha Katellik a gav dezi, beza eur boked
Abalamour m'eo he c'hoeffik en adren . . . gwintet.

11

Sellit mat 'ta potred yaouank, ouz va bleo melen,
Ne 'z euz ket e kanton Kastell, eur seurt fumellen.

12

Asa ! Merc'hed bezit modest, ha chouchit ho penn,
N'eo ket gant ar zier toull e vez tapet keilhenn !

13

Va fried p'am bezo unan, sur a glevo trouz
Ma ne laka war he fenn eun tammik koeff rouz.

14

Ne fell ket d'in dispign arc'hant e kos dantelez
Da lakaat offansi Doue ha koll ar furnez.

15

Ar zon-man zo great gant eur pôtr euz kostez Toullplouz
A lavar gant an holl c'hoazed, bevet ar c'hoeff rouz.

P. P.

*Levriou nevez, deuet deomp hag a vo komzet anezo er
miz a zeu.*

I. **Geriou brezonek ha keumraek**, lakeat kenver
ha kenver, gant an aot. VALLÉE.

II. **Buez Arzur Breiz**, pezh-c'hoari, gant GLAODA
AR PRAT.

III. **Bretagne d'aujourd'hui, Bretagne de de-
main**, par JEAN, de Plounéour.

PENNADOU O C'HEDAL TRO

I. — Janned ar vouzerez.

II. — Ar pezh a zo a gaëra war an douar.

III. — Menez Are.

IV. — Penaoz e vez kutuilhet ar bizin.

V. — Al labour-sul.

VI. — Ar wellaen a zo deuet el labourerez-douar en
50 vloaz diveza-man.

Frouez ar Gwarizi

(TENNET DIVAR *Parres ar Vretoned*)

Daou zen iaouank, breur ha c'hoar en em garie kals.
Morse ne veze klevet etreso an disterra trous. Ebat ha
levenes, anken ha poan, peb tra e rannent etreso o daou,
hag ouспен kals danves o doe, ha netra evit eur gwel
n'helle pellaat outo al levenez hag an eurusted.

Ar breur avad a zimezas ha divar neuze setu ar gwal
stad en ti. He bried ne garie nemet ar ficheres hag
ouспен he c'horf oa leun a warizi. Gened dispar he
c'hoar gaer he lakeas da egari, ha n'en doa nemet eur
c'hoant, he fellaat diouthi gis pe gis. Pa deue he fried d'ar
gear, bemdes e tamalle dezi eun dra bennag : Ho c'hoar,
emezi, en deus saotret an dra-man, torret an dra-hont.
An ozac'h iaouank, dre garantas evit e c'hoar, a responte
bep vech : kemeromp trues ouz an dud dievez ha n'o
zamallomp ket.

Kounar ar vaoues oazuz a greske muioc'h mui, n'helle
mui herzel, hag evit dont abenn ouz he zol, e za da gaout
eur sorserez.

— Mad a rit, eme houman dezi, eun dra ha ne rer ket prim a dro alies enep d'an hini her gra. Ma fell deoc'h avad beza silaouet gant ho pried, komzit d'e galon. Anaout a rit ar pes a gar, dismantrit anezo, ha taolit an toliou-ze var ho c'hoar-gaer.

En abardes-se an den iaouank a zistroe a veach. E bried, gant pres a za d'he gaout : (Ho c'hoar en deuz lazet ar c'hi-red a gariet'h kement, me ho ped, ne lavarit ger dezi ; n'hen deus her c'hret nemet dre zievez.

— Petra, ha gwir eo ar pes a glevan, c'hoar ger, emezan

— Doue her goar, breur, emezi.

En deis varlerc'h eur c'helou pounneroc'h c'hoas a c'hed an ozac'h. N'hellan ket, eme e bried, kuzat ouzoc'h : va c'hoar-gaer en deus gant eun tol kleze lazet ho marc'h du, an hini gemerec'h ato da vont en hent.

Petra, emezan, va c'hoar a zo neuze torfetez pe follez, hag en eur zont ennan e-unan e lavar d'he c'hoar : (Gwir eo, c'hoar-ger, e peus gret an torfed-se ?)

— Doue, emezi, her goar.

Neubeud goude an ozac'h a zeas d'ober eur veach hir. He bried a gemeras tro d'ober eun torfed euzuz ha da beur goll he c'hoar-gaer. Laza a reas he c'hrouadur, hag en eur zouba he fluen e goad he bugel, e skriv d'he fried.

— Dizroit buan d'ar gear, pried muia karet, eur woalen bounner a zo kwezet var hon ti. Hor bugel hag a garemp kement a zo maro. Ho c'hoar en deus her mouget, kredi a ran, ar baoures keas ne ouie ket ar pes a rea.

An tad o klevet kement all a deuas d'ar gear ken buan ha ma helle e varc'h asten gar, ha grons e lavar d'e c'hoar :

— Avoalc'h, red eo kastiza kement a dorfejou. Dre vadeles gouskoude e vidot, d'as lezan da zibab da gastis.

— Bolontes Doue beza great, eme ar plac'h iaouank, gouzout a rei pa deui ar mare diskuilh an torfetour. Da c'hedal e c'houlennan e ve troc'het d'in va daouarn, ha ma vin staget ouz eur vezen e kreis ar c'hoat.

— Ar pes a c'houlennes a vezo gret, eme an ozac'h.

Troc'het oe dezi he daouarn, ha goudeze que staget e kreis eur voden spern-gwen a garge ar c'hoat gant c'hwes mad e bleuniou.

He breur a roe an dorn d'her staga, pa deuas eun dren hir ha lemm da vont en e droad ha d'her treuzi hed ha hed. Klask hen tenna mes an aner, ha keit ma poanie da ziframma an dren a re dezan kement a boan, al laboused e beg ar gwes oe klevet o kana : (Eun torfed bras a zo bet gret aman. Keit a ma chomo ar c'hoar eb daouarn, troad ar breur a jomo eb pare).

En deis varlerc'h daou gi ar maner tosta a zigasas magadurez d'ar verzerez. Bemdes e tiredent d'ober ar memes kefridi. Mab aotrou ar maner a falvezas dezan gwelet da beleac'h ez ent evel-se. Rei a ra eun tamm bara da unan anezo, hag hen d'ar red var e lerc'h. Poan gollet, en eul lamm ar c'hi a zo er c'hoat ha pell dious e vestr.

En deis varlerc'h e ro eun tamm bara brasoc'h d'ar c'hi all. Heman he gemer, hag ive buan er c'hoat hag an den iaouank adarre evit e boan.

Kousto, pe gousto, emezan e tetin a benn da c'houzont da beleac'h e za an daou gi-man gant o bara. Rei a ro dezo eun dors en e fes, ha ken bras ma rankjont en em lakat o daou d'her zougen. Mes ken pounner oa ma n'hellent ket mont buan ha ma rankent soken eana bep an amzer.

An aotrou a hellas en doare-ze o heulla beteg ar voden spern. Gwellet a reas an daou gi o klask sevel an dors er voden, mes ar zamm oa ken pounner ma n'hellent ket dont abennouz hozol. Eur voues lirin a lavar dezo : (troc'hit ar bara a dammou, mignoned, hag e teuot a benn d'her zevel ha me d'her drebi).

— Petra ! eme an den iaouank, moues eun eal eo a glevan ! Piou a zo aze, emezan, en eur vont etrezeg ar voden. Chom a reas sebezet dirag gened ar plac'h iaouank hag heuged gant ar iuzaderes gret dezi :

— Piou bennag a vefec'h, emezan, fellout a ra d'in lakaat ho poaniou da baoues. Ho kas a ran da vaner va zad, hag her lavaret a ran, n'em bezo hini all ebet nemedoc'h da bried. Ho droug-heur a stag houzoc'h c'hoas muioc'h va c'halon.

Derc'hel a reas d'e c'her, ha pemzek dez goude oe gret an eured gant ar brassa hag ar c'haera lidou.

En em garet a rent o daou euz ar gwella, hag o eurusted oa leun, pa zigasas ar Roue urs d'ar paotr iaouank da vont d'ar brezel.

Ar c'hoar-gaer a gemeras tro ac'hano da lakaat a nevez he c'hounar da gweza var ar plac'hig keas. Ar pes hen hisse muoc'h mui eo en doa klevet en doa c'hoar he fried laked er bed daou vab euz ar goanta. Klevet en doa ar c'helou gant ar c'hannad a gasse an aotrou d'e vab. Hen distroet en doa divar e hent ha dre fors banneou en doa e vesvet. Kemeret goudeze al lizer n'oa eviti nemet eur c'hoari. Al lizer a lavare : Ganet-zo deoc'h daou vab koant, en em laouennait ganeomp. Ar c'hrac'h oazuz a rogas ar paper-se hag a lakeas eun all skrivet varnan : Ganet zo deoc'h eur c'hi hag eur c'has. Truez hon deus ouzoc'h.

Prest goude ar zoudard a responte : (pebeus bugale iskis em eus bet, dalc'hit anezo gouskoude beteg va zistro evit ma hellin o gwelet). Ar c'hrac'h a hellas adarre kaout al lizer hag a droas ar geriou er c'his-man : (Tommit ar forn evit ar vamm hag he bugale, mez em eus gant eun hevelep famill).

E dad oe spontet o lenn eun hevelep lizer : Devi va merc'h kaer ha va bugale vian, emezan, petra, va mab en deus kollet e benn. Mont a raint eleac'h ma karint, evit me ne vin ket o bourreo.

— Pa rankan ho kuitaat, tad, eme ar pried iaouank, eur vech c'hoas diskouezet d'in ho karantes. Var va diskoas lakit eur bisac'h hag ennan va bugale, evit ma talc'hint compagnunes d'in.

An tad keas en eur lenva a roas dezi he goulen, ha goude beza roet dezi ha d'he bugale e vennos, o lezas da vont d'al leac'h m'an dije Doue ar vadeles d'o c'has.

Doue a gemeras trues ouz ar verzeres. Tremen a re e kichen eun eienenn sklear he dour evel eul mellezour, pa glevas unan eus he mibien evitan da gaout nemet eun neubeut misiou o lavaret : (Mamm, sec'het em eus.) — Er memes amzer eul lapous fichet var eur brank a gane : soubit, soubit ho torn-mougn en dour.

Eb-douet, emezi, Doue eo a goms d'in. Sentus e laka he dorn en dour ha kerkent e sao dezi eun dorn hag e c'hellas rei d'eva d'he bugel.

— Mamm, mamm, sec'het em eus, eme ar bugel all, hag al lapous da gana a neves : soubit ho torn-mougn all en dour. Senti a ra, eun eil dorn a zao dezi, hag he bugel a hellas terri e zec'het.

— Skoit breman tri dol var an douar, eme al lapous en eur nijal kuit.

Skei a reas tri dol, ha dirasi e kaf eur, maner kaer renket ennan peb tra evithi hag evit he bugale.

Meur a vloas goudeze an dijentil iaouank a deuas d'ar gear euz ar brezel : o klevet pennos oa bet gret e gefridi, ec'h en em lakeas da irvoudi.

— Pe gwir, emezan, va fried karet a rank klask he boued, me kenneubeut n'em bezo ket eur stad gwelloc'h. Euruz c'hoaz ma hellan her c'haout.

Kemeret a ra eur bisac'h hag eur penn bas hag en hent gant al le da zistrei mui da di e dad nemet gant e bried hag e vugale.

Doue hen hentjas mad. En dewes kenta e tigwezas dirag eur maner kaer, n'en doa morse gwelet diarog, hen hag a anaveze kement maner oa er vro. Skei a reas var an nor ha digoret oe dezan.

— Digoet mad hoc'h, aotrou, eme ar vestres en doe var an tol anavezet he fried, mes ne ouie ket c'hoas pe seurt sonjou a rodelle en e ben. E ti Doue emac'h. Tri zen dinam ha gwoall gasset o deus kavet ennan digemer, ha morse aman ne vez dor zer d'ar veachourien. Eur skabell ho pezo ouz tol hag e kichen an tan, deuit en ti.

— Trugarez deoc'h, Intron, gant levez e trebin ar pred a root d'in hag e lojin dindan ho toen.

Pell, pell goude ar pred e chomjont da varvailhat. An tremeniad azezet e kichen an oaled ne kuize ket o sellet ouz ar vaoues hen doa roet dezan digemer hag o silaou he c'homzou. Trec'het gant ar skuisder hag ive gant ar c'houset e pleg e benn hag e serr e zaoulagad. E dog a gwes el ludu. Kerkent eur penn a zao euz ar c'havel hag a lavar : mamm ! mamm ! tok tad a zo kuzet en tan.

— Chom sioul, eme an Intron, hen dihuna a ri.

— Mamm, mamm, eme d'e dro ar bugel all, en eur zavel e benn, tok tad a zo kwezet en tan, eman o vont da zevi.

— Sioul, eme a nevez an Intron, da glevet a rei.

— Guir eo, eme ar beachour en eur zavel e benn, klevet em eus.

Gouzout a ran breman eman dirasoun ar re a garan ar muia er bed-man, va fried ha va bugale. Poaniou awoalc'h

ho peus gouzanvet er gis-se, Doue a fell lakaat dezo eun termen. Mont a reomp da zistrei da di va zad, hag an hini en deus troet ken iskis va liziri a vezo kastizet.

Evit lida e zizro hag e eurusted da véza kavet e bried hag e vugale, ec'h embannas e roje eul lein vras ; ha dezi e pedas tud chentil ar vro, hag en o zoues breur e bried hag e intron.

Dont a reas en eur gammad ; e c'hoar, ankounac'het ganti e grisder, a bok dezan en eur lavaret : kemer ners kalon, breur, heur ar pardon a zo sonet, savet a zo din daou zorn, ha brema ec'h hellan tenna an dren a zo en ho troad. En eur goms e pleg, e ten an dren hag ar gouli a bare var an tol.

Mestr ar maner a lavar neuze : Ma 'z eo sonet, emezan, heur ar pardon evit lod, kioc'h ar c'hastis en deus boleet evit re all, hag en eur zistrei ouz pried e vreur-kaer e lavar : (Roet em eus urs da domma ar forn. It ha gwelit, ha pa vezo egis ma reketec'h evit va fried ha va bugale, c'hwia a zeio ebars, her fellout a ra din.

Kaer en doe pedi hag aspedi ar c'hrac'h a renkas senti. Ar vaoues oazuz a beas he zorfjou dre an tañ, hag an hini en doe merzeriet a hellas kemeret pers en eurus-
te I en doa kerkouls gounezet.

Dioc'h a reot
Ato a gafot.

J.-B. MARTIN.

KELEIER AR MIZ

Maonv. — Er miz-ma eo maro an Aotrou Chaloni Jouvès, het epad ouspenn 30 vloaz person e Plouneour-Ménez ; An Aotrou Robineau, person Huelgoat, hag an Aotrou Bras, person Pont-Aven. Eat ive dirag Doue unan euz ar gwella kristentien a c'heller da gaout en Eskopti : an Aot. de Kergrist, maro e Carantec d'an oad a 83 vloaz. Doue ra bardouno d'an Anaon !

Laëron ilizou. — Ne glever hano, eun tachad so, nemed euz a ilizou laëret a gleiz hag a zeou dre ar vro. Gwelit, en deveziou diveza-ma eo het al laër en ilizou katedral Kemper ha Kastell. Bez' ez euz bandennajou tud o redet ar vro ha ne reont ken micher. Er goanv-man eur guc'hennig anezo zo het paket du-ze en neac'hiou, ha

galvet dirag « Cour d'assises » Limoges. Ar mestr euz ar strollad kanfarted-se, eur framason toued hag a reer Antôny Thomas anezan, zo het kondaonet da c'hwec'h vloaz prizoun. Siouaz, epad an amzer-ze ne c'hellint ket sikour ar Briand !

Treitur ! — Eun offiser var vor, Ullmo e hano, a vanke arc'hant d'ezan evit prena opium, ha beva e libertinach. Petra 'reaz ? Klask gwerza paperou secret d'eur Gouarnamant estranjour. Lez-varn an dud a vor e Toulou hen d'euz kondaonet anezan d'an « dégradation militaire » ha d'ar galeou e doug e vuez, ma ne c'hoarvez ket gantan evel Dreyfus, het kondaonet ive evel treitur, ha deuet abaoue da veza eun anter-doue !

« Bon pour le service ! » — Allaz ! ar gomz-ma, hag a ra lore'h ar baotred vad, ne vezo mui lavaret d'ar re zo re skanv... a gorf. Eul lizer, deuet digant ministr ar brezel, a zifenn euz medisined ar « revision » kemeret evit ar zervich ar baotred yaouank ne bonezet ket kant lur. Ar reziou, me ve ali d'ezo da brema mouchoueron. Nevez da zec'hi o daelou, pe da lakat mein en o godellou da zeiz ar « revue ».

Disual ! — Ervez al lezenn gristen, hiammou ar briedelez ne c'hellont beza torret nemed dre ar maro. Aotre 'ro evelato awechou an Iliz d'ar priejou d'en em zispartia, da veva peb hini en e di, pa ne c'hellont ket en em glevet. Ar stad-se ne ket kaer, mez koulz eo c'hoaz ha gwelctrouz, sinkan, bac'hadou, chach-bleo. — Mez eur vech c'hoaz, ar priejou dispartiet ne c'hellont ket dimezi a nevez.

Mad, lezenn an divors e Frans a ia eneb lezenn an Iliz. Ervez al lezenn-ze, daou zen great ganto an divors ne dint mui pried an eil d'egile, hag a c'hell klask o jans el leac'h all. — Kaout a reat edo c'hoaz re striz an urziou gant al lezenn-ze. Ervez-hi, daou bried dispartiet ne vezent sanset divorset nemet p'en deveze an tribunal diskleriet an divors etrezo. Mont da gaout ar barnar a ioa re ziez, re-hir e chome an traou da droidellat. Brema, ervez eul lezenn nevez votet, goude tri bloaz disparti, ma c'houlenn unan euz an daou bried an divors, eo great dioc'h-tu an taol, eb mont da c'hrac'hi ha da zispign arc'hant vardro ar justis. — N'oun ket piou a lavare tad-koz an dud a ioa eur marmouz ; m'euz aoun, o bugale-vian a vevo evel ar chas !

« Vive le Catéchisme ! » — E Frans, enebourien Doue a ya brao an traou ganto var araog. Re ar broioi all, jalous outo, a zao difre enno. Setu petra c'hoarvez en Itali. Ama, ervez eul lezenn votet e 1859, ar skolaerien a dle ober katekiz d'ar vugale. — Oh ! ne ket possubl ?

Enebourien ar Religion ne c'hellent ket kousket o sonjal en eun dra ken euzuz ; hag a nevez-so, eun depute socialist bet d'ezan digant e dad an hano a Vissolati, a c'houlennas ma vije difennet ar c'hatekiz er skolioù. Ar Gouarnamant ne gredaz ket skoazella e c'houlenn, hag ar Gampr a votas eneb d'ezan. E Frans, glaoustre e vije bet troet kontrol ar mouezioù ?

Russi! — Ar jeneral Stœssel, difennour Port-Arthur epad ar brezel etre ar Russi hag ar Japon, zo bet, en amzeriou diveza-ma, galvet dirag lez-varn ar zoudarded hag en deiz all eo bet kondaonet d'ar maro, var zigarez m'hen devoa roet alc'houezioù kear d'an enebourien pa c'helle c'hoaz stourm. Goude beza e gondaonet, ar varnerien o deuz dioc'h-tu goulennet euz an Impalaer rei d'ezan dek vloaz galeou ha netra ken. Koulsgoude unan a zaou : pe Stœssel a zo din a varo pe ne de ket ? Ar varnerien a respount ia ha nan.

Gare la Bombe! — Er miz diveza, Roue ar Portugal hag e vab hena zo bet lac'het a daolioù fuzuilh. Abaoue, pemzek devez bennag' so, Roue ar Pers so bet taolet eur bomb outan ; dre jans, ne ket bet pistiget. Kement all zo c'hoarvezet gant presidant Republik an Argentine, en Amerik. Beza Roue ne ket brao ! Evel a lavare gwechall va zonton jakez.

Maroc. — Hag hor zoudarded, er Maroc, petra deuont da veza ? Redet ha diredet ar vro a reont hag en em ganna dalc'h mad eb gelloud lakat an enebourien da blega. E c'hellit kredi, bep stourmad unan bennag' euz hor re a jom var an dachenn. Eb aon da fazia e c'heller lavaret ez euz abaoue miz Eost maro eno kant euz hor zoudarded pe vartoloded. Tri c'hant all, da nebeuta, zo bet wall c'hloazet. Hag hol listri a vrezel a zo du-hont epad ar goanv, bransket gant ar gwall-var ken eo dibaot d'ar vartoloded gellout kousket. Gant amzeriou evelse ne ket souez hag e ve difardet an anter euz ar bagou-ze, ha distres an traou var o zro. Ha goude kement a aonv, a boan hag a vizou, petra deuio d'ar Frans euz ar Maroc ? Mignon koz ar vugale, Yan ar Feunteun, a gount en unan euz e fablennoù ez eaz ar marmouz hag ar c'has da gistina. Goude beza diglosset eun toulladig, e oue klasket eur bladenn, ha rostet varnhi ar c'histin. Ar marmouz gant e zorn bleveg, a droe hag a zistroe anezo var ar billig, o zenne er meaz pa vezent poaz, a lipe e bao pa veze rostet, hag ar c'has... a zrebe ar marrons. Ha ne gav ket d'eo c'h e vemp er Maroc oc'h ober micher marmouz ar c'histin ?

6 mars.

F. PÉRON.

Feiz ha Breiz

Kannad Misiiek ar Vretouped

An Aot. Duparc, Eskop Kemper ha Leon

O tont da berc'henna ilis Kastel, e eil ilis-veur.

An digemer great dezan gant Leonis

Kastel, kear-benn bro Leon e deus great d'he eskop nevez eun digemer dispar. D'ar yaou 26 a viz meurs, e mare diw heur, an aot. Duparc a ziskenne eus an train e gar Plouenan, — ous e heuilh an aot. Pilven, chaloni a henor, sekretour bras an eskopti. Deuet d'hen diambroug, ez oa eno an aot. Livinec, person Plouenan, an aot. Treussier, person Kastel, an aot. De Guébriand, mear, an aot. De Mun, kannad ar Finister.... — Kerkent a great ar saludou kenta gant ar pennou bras, e oue mall en em lakat en hent. Eus ar gar da hent-bras Kastel n'eus ket ouspen anter-kant metr ; mes pegen kaer e ouent kempennet ! Hed ha hed, treaz fresk a oue ledet ; tu ha tu gwez palm, gwerniou gwisket gant garlantez ilio ha bleun a oue plantet ; azioc'h ar pennou, garlantez c'hoas en em groazie eus an eil gwern d'egile : eben.

« Eur barados bihan ! a lavare an aot. 'n Eskop d'an aot. » Livinec. »

O c'hedal, var an hent, edo paotret ar c'hezek houarn, aleis, aleis anezo, marteze daou-c'hant pe ouspen soken. — Var o lerc'h, paotret ar goeturioù hag ar c'hirri, 94 anezo, deuet eus Kastel, Plouenan, Mespaul, Roscô, Santec, Plougoulm, Sibiril, eus pevar c'horn ar vro ; en o fenn Yvon Sévère, anavezet mad gant an oll. — Varlerc'h ar c'hirri, renket e daou gostez an hent, ar baotret yaouank var varc'h, eur c'hant benag anezo ; en o fenn an aot. Louis Kervellec. Gant o bragezeier gwenn, o gourizou rus pe c'hlas, o c'hezek dispar goloet a dapissou

marellet, oa eun dudi o gwelet. Var daou kilometr hed en em astenne ar brosession a c'hiz nevez. Mes urz oa en traou; den na c'hoanteas na mont re vuhan, na lezel e renk evit tremen araok ar re all. Kureet Kastel o doa labouret mad ha kavet tud gwiziek da gommandi.

Eus kreach' ar Pont-Glaz, kear Gastel ne zaleas ket d'en em ziskuës en e c'haerra sked. Tour Kreisker, touriou an ilis-veur, re Sant-Per ha Bel-Air, evel gwerniou var eur vatimant vras a lugerne dindan an eol o para; — eus Kreach'-Mikeal beteg Park an Aot, an tiez diasezet var diri an dorgen en em zistage splann var an oabl glaz. A uz da gear, gwez bras Jardrin an eskopti; a zeou, ar mor glaz; a gleiz hag izelloc'h parkeier, foenneier, enno eostou pinvidik ha kelc'het gant kleuziou alaouret a vleun; eur gwel dispar! « Pebez bro kaër ha pinvidik! » Ne ehane da lavaret an aot. 'n Eskob.

Er Vadalen, an tiez o deus gwisket o dillad kaerra: ar pavillonou a hej seder en avel. Moger maner ar Gernevez hag ar pors-rastel bras a zo penn da benn goloet a lienach gwenn ha mouk, troc'hajou glasvez ha bleun ous o c'haerfat.

En em gavet gant dor vihan ar vered, an aot. 'n Eskop a ziskenn eus e garros evit mont da ilis Sant-Per da viska e zillad eskop. — An dud 'zo a verniou en dro dezan; an oll a c'hoanta er gwelet a dost. Hen, laouen evel an eol, ne ehan da sevel e zorn evit bennigen an dud daoulinet gant doujans dirazan.

E kichen dor vras ar vered, an aot. Mear, en dro dezan conseil an ti-kear, a ra an digemer kenta. Eun diverra ebken eus e gomzou a lakan aman:

« Aot. 'n Eskob,

» Conseil ti-kear Kastel hen deus an honor hag ar joa
 » vras d'o saludi gant doujans en hano ar bobl a bez euz
 » Kastel. Oll aman, pe var nebeut, omp kristenien kato-
 » lik, hag oll e c'houzomp eo d'an eskibien 'zo bet ennhi o
 » chom e tle ar gear-man he luf, he gened ha soken an
 » hano a zouger. C'hui, Aot. 'n Eskob, 'zo anavezet evit
 » beza eus ouenn an eskibien-ze dre ho kwiziegezh hag
 » furnez. Ra zeuoc'h, Aot. 'n Eskob, da gaout mad hon di-
 » gemer evit ma plijo ganeoc'h dont alies en hon touez... »

— « Aotrou Mear, a respont raktal an aot. Duparc,
 » penaos ne vichen ket evurus ous ho kwelet; ho tigem-
 » ne c'helle ket beza gwelloc'h: kear Gastel 'zo en he
 » c'haerra, ar bobl a bez 'zo diredet a bep tu d'am
 » digemer, laouen eo ouzin, petra da c'houlen ouспен? —
 » Ho komzou, aot. Mear, ne vezint ket ankounac'heat.
 » Gwelet a ran splann eman an oll aman a-unan. E neb
 » leac'h, soken e Breiz-Izel, ne ouffet na gwelet na klevet
 » traou frealsusoc'h d'ar galon. Ma plij gant Doue rei
 » din eun devez ehan benag, en ho touez e teuin d'o
 » zremen. Mil drugarez deoc'h, aot. Mear, ha deoc'h, aot.
 » Person... »

Seder ha laouen eo an oll o klevet komzou ken henorus evit Bro-Leon.

An dé zo tasteat. Douget eo gant pevar ouvrier, pevar penn-ti divar ar meaz, ha pevar penn-ti dious kear. Varlerc'h an dé eman an Aot. de Guébriand, an Aot. Morvan, adjoint-mear, an Aot. de Mun hag ar pennou bras all dious kear. — Ar ruiou 'zo bar-leun tu ha tu. An tiez 'zo kempennet evel an ilisou da zeiz ar pardon; ne veler nemet drapoïou a bep liou hag a bep ment oc'h heja en avel ha garlantezou eus an eil prenestr d'egile. E kreis ar ru Verzerel eur volz a honor gwisket a vleun hag a c'hlasvez a verk al leac'h m'edo gwechall doriou kear.

Goustad e ranker bale, rag hir eo ar brosession. Er penn eman an aot. Havas gant musik Trezilide; merc'hed yaouank ar Brovidans; Breuriez Bugale Mari; hini ar Mammou kristen, Seurez ar Gouent (sarret, siouas! o zi breman); ar Seurez gwenn, Seurez Sant-Visant a Baol; bugale ar skol gristen ha bugale ar skolach; paotret yaouank ar Sercl ha Breuriez ar Voazet; ar breuriezou-ze var daou renk. E kreis, hed ha hed ar prosession, musik ar Sercl gant trompillou ha tabourinou renet gant an aot. Conq; musik ar Skolach hag eur strollad paotret yaouank eus ar Skolach o kana. E lost, araog an dé, eman ar veleien, eun daou c'hant anter-kant anezo. An oll bersonet ha beleien eus seiz, eiz leo tro var dro, eus adaleg Lesneven ha Landivisio beteg Montroulez, ha meur a hini eus Treger ha Gwele-Leon zo deuet da lavaret o doujans hag o c'harantez evit o eskop nevez. — Ruiou kear a dregarn gant kanaouen an aot. Conq. Eur

beden eo evit an-eskop. Hen lakât a ran aman penn da benn :

Peden evit hon Eskob Nevez

Var don : *Kantik Lambader.*

I

Ra vezo Jezus-Krist meulet !
D'he Vreiziz en deuz dibabet
Eun Eskop ervez ho c'halon
Gwir den Doue, Breizad gwirion.

DISKAN

Kanomp, kanomp a greiz kalon
Oll gristenien a vro Leon
Kanomp oll d'an Eskob nevez
Yec'hed, bennoz ha karantez.

II

Eskob ha Tad madelezus,
Hor stardit var galon Jezus
Ha diouz ar Zerpant milliget
Diouallit mad ho Pretouned.

III

Bennoz Doue varnoc'h bepred !
Plijet gantha rei deoc'h yec'hed
Ma chomoc'h hir amzer e Breiz
Da brezek, da zifen ar feiz.

IV

Bennoz Doue, Eskob santel !
Plijet gantha rei deoc'h skoazel
« Nerz ha dousder » ha sklerijen
Da ren ervad ho pobl kristen.

V

Santez Anna, hor Patronez
Oll zent a Vreiz, ha c'hui Guerc'hez
Var heritour Paol a Leon
Astennit ho proteksion !

VI

Ha ni Breiziz, d'he vouez sentuz
Kanomp : « Meulet ra vo Jezus

» Meulet en Arvor, en Are
» Meulet gant he oll vugale ! »

VII

Hor feiz, hor yez, hag hor gizioù,
(Trugarez vad d'hor c'hentadou !),
Setu tenzorioù Breiz-Izel
Dalc'homp dezho betek mervel !

Paol Treouza (*L'abbé Congrégation*)

Ar c'hezek zo renket var ar blasen vras evit merka an hent.

En em gavet dirag ar porched bras, an aot. Person, goude al lidou a vez atao great evit digemer an Eskop a falvezas ganthan lavaret peger bras joa a rea ganthan ha gant pobl Leon digemer eun Eskop ker brudet dija dre e vadelez hag e wiziegez. Den muioc'h eget Person Kastel ne oa e tro da lavaret ar santimanchou oa e kalon an oll ; den, ken nebeut ne ouffe o displega gwelloc'h ha sklerroc'h eget n'hen deus great an aot. Treussier. Rak-se o lakan aman ger evit ger :

« AOTROU 'N ESKOB,

» Breizian ez eus anterkant vloas, eun dra benag ouspen, eun » eskob, eur Breizad, o c'hoantât staga an amzer goz ous an » amzer nevez evit miret ar sonj eus an traou kaër great » gwechall en hor bro gant an eskibien, a falvezas ganthan » dont da aseza var gador-eskop an aot. Delamarche (1). Kastel » a reas dezan eun digemer dispar, evel ma vez great d'an Tad » ha d'an Aotrou. — Hirio, Kastel a ra deoc'h eun henvelep » digemer, marteze kaerroc'h.

» An aot. Graveran a restaole e luf da eskopti Paol » Aurélian. Falvezout a rea dezan beza galvet eskop Leon evel » ma oa dija galvet eskob Kemper. Hag ar re goz a skuille » daelou a levenez o velet en o ilis-veur nevezet ha gwisket » dezhi adarre saë he yaouankis, eun eskob asezet var drôn an » eskibien, goulo abaoue tri-ugent vloas ; hag ar re yaouank a » oue lore'h enno o klevet eun eskop o komz yes o mammou, » yes o c'hatekis.

» Klevet o eskop o komz brezonek ! Kastel a oa disônet,

(1) Diveza eskop Kastel, harluet e Bro-Saoz epad an-Dispac'h vras, ha maro eno. E relegou 'zo bet digasset da Gastel.

» pell a ioa, eus ar joa-ze ! Gwelet e doa ar mintr alaouret var
 » benn unan eus e bugale, eur mab eus he ouenn, bet asezet
 » var bankou he skoliou, bet barlennet gant eur vam breizadez ;
 » mes ar mab-se, an aot. De Lézéleuk n'oa ket great eskop
 » evithi ; kasset e oue da vervel eus klenved ar vro, pell diouz
 » Breiz. (1)

« Eun devez, kaër etouez ar re gaerra, eun eskob breton a
 » bignas e kador sarmoun an Ilis-man. Ober a reas, pe gwel-
 » loc'h, kana a reas, e yes or c'hendadou, meulendiou Sant-
 » Paol hag hini e genvrois. — Ne oue mui hano goudeze nemet
 » eus an Aot. Dubourg, eskob Moulins ; an oll galonou a denne
 » varzu enghan. Mes Roazon ive er c'havas mad evithi hag hen
 » dalc'has ganthi.

» Hirio goulskoude, eo leunet deompni ivez, hor mennoziou.
 » Hon Tad Santel ar Pab hen deus klevet mouez ar Vretonet
 » hag hen deus dibabet evidomp eun eskob Breizad, a gomz yes
 » hon tud koz, a zo bet luskellet gant soniou Breiz-Izel.

» Petra virfe eta, aot. 'n eskob, na vefemp er joa ? Petra
 » virfe ouzomp da zigemeret e triumph an hini a deu abers
 » Doue da lakat eur mell nevez er chaden a dle hon staga ous
 » an amzer dremenet. Kastel 'zo chomet « ar gear santel » dre
 » m'he deus miret ar patrom moulet doun varnhi gant he es-
 » kibien.

» Eun dra all c'hoas, aot. 'n eskob, unan eus an traou-ze hag
 » a lavar brao pegen eveziant ha pegen tener eo an Tad a deu
 » deomp, a zo eat beteg or c'halon deomp- ni, Leonis : en oc'h
 » ardamezou (armoiries), merk eus o kalloud, oc'h eus lakeat
 » Bro-Leon kenver ous kenver gant Bro-Gerne. E kichen
 » « oan » kerne, oc'h eus lakeat « leon » Bro-Leon ; al leon o
 » tougen eur vâz-eskop hag harpet varnhi.

» Ia, Leonis a zo harpet gant ar vâz-eskop. Leonis o deus
 » eur galon nerzus, evel al leon ; mes, eus a beleac'h e teu dezo
 » an nerz-se ? e peleac'h eman an eienen anezhi ? — Er relijion
 » eo er c'havont ; en doujans o deus evit Doue, er garantez o
 » deus evit o beleien hag en o sentidigez evit o c'helennadurez.
 » Leonis evit miret o nerz a rank en em harpa var o eskob.
 » Beteg-hen o deus hen great ; hirio er grañt c'hoas laouennoc'h
 » pa man ar galloud etre daouarn ken stard ha ken buezek hag

(1) An aot. De Lézéleuk enn devoa gourc'hemennet var e destamant ma viche, goude e varo, tennet e galon ha digasset da Gastel. E choulenn 'zo bet sevenet.

» o re. Anaout a reont, aot. 'n Eskob, an nerz oc'h eus lakeat
 » evit difenn ar virionez hag ar gwir, ha gant fizians e lakeont
 » o dorn enko torn.

» Mes ma rank pobl Leon en em harpa var an eskop ; hi, d'o
 » zro, a ro skoazel dezan ; — dre ar veleien a roont d'an ilis,
 » peurlieusa dibabet gant Doue er famillou niverus ker stank
 » en or bro ; — dre o c'hreansou birvidik ; — dre an dibab a
 » reont evit o c'hannadet eus tud gwest da zifenn gwirriou o
 » bro : gwirriou ar Frans o bro vras ha re Breiz-Izel o bro
 » vihan ; gwirriou o relijion hag o feiz ; kement 'zo mad, just
 » ha leal.

» Da veleien o farrez, da eskob o eskopti, Leonis a zougo
 » honor ha doujans. O zadou int ; hi 'vezo bugale tener ha
 » sentus. Mes, adrenv ar gwal-oberourien, ha pa vichent eus
 » ar gouarnamant ! — adrenv an dud dizoue en em gemer ous
 » o bugale ! — adrenv al lezennou displeal ha sakrilach ! —
 » adrenv an dud fallakr o deus bannet er meas eus o zies ar
 » seurezet ; — ar re o deus torret a daoliou bouc'hal doriou o
 » ilisou ha laeret he madou ! Evit tud ar seurt-se, Leonis n'o
 » deus nemet mallos ; evel a lavar ar barz :

» Ma ho zagont avad, Leonet, ni a zraillo
 » Enebourien hor yes, hon Doue, hor bro !

» Ar bobl-se, aot. 'n eskob, am eus an honor hag ar joa da
 » lakat ehars ho treid, aman, e porched e ilis-veur, dirag
 » skeuden e baeron sant Paol. Eur bobl eo hag a oar ervad
 » n'eus ket berroc'h hent evit kaout madou ar bed-man eget
 » klask madou ar bed-all. En em lakeat eo er renk kenta etouez
 » oll labourerien douar Frans ; great en deus eus e barkeier
 » jardrinou hag a daol o frouez var bevar c'horn ar vro. Dre
 » labourat ha beza fur eo chomet krenv ha nerzus. E Breiz, e
 » kav hag e kavo ar Frans e gwella soudardet.

» En hano ar bobl-se e komzan, aot. 'n eskob, hag e pro-
 » mettan e vezo deoc'h atao feal ha sentus bete 'r maro. Oll
 » aman, beleien ha pobl fidel, e plegomp hor penn dindan ho
 » pennos ; hag, evel pobl Hippone da Augustin, e lavaromp eo
 » c'hui hon Tad, c'hui hon Eskob : *Te patrem, te*
 » *episcopum.* »

Da gomzou ker kalonek, ken pouezuz, ker fur, an aot.
 'n eskob ne c'helle ober nemet eun digemer eus ar re
 vella, hag hen lavaret a reas raktal d'an aot. Person, hag

hen ober a reio c'hoas gwelloc'h eus ar gador-brezeg. Mes ne c'hellan rei nemet eun diverra eus e gomzou, eun diverra great ganthan e-unan ha lavaret e brezoneg freaz ha digatar, eas da glevet d'an oll.

« HOR BREUDEUR KER,

» Bras eo bet hor joa o velet ar gouel dispar a rit evit digemer hoc'h eskob nevez. O velet bremaik ar possession
 » hir a gezek-houarn, a waturiou, a varc'heien deuet d'am
 » diambroug, en em c'houlennen piou oan e gwirionez evit eun
 » hevelep honor. Hag an Ilis en deus respountet : *Sacerdos et pontifex, et virtutum opifex, pastor bone in populo :*
 » *C'hui eo hor beleg, c'hui eo hon eskob, c'hui vezo oberour bursudou, c'hui vezo ar pastor mad etouez ar bobl...*
 » Ia, beleg ha pastor mad e c'hoantan beza, skoazellet ma
 » vezin ganeoc'h oc'h-unan ha gant va beleien ; skueriet ma
 » vezin gant ho pastor kenta sant Paol a garfen da heuil a bell.
 » — Mes, oberour burzudou ! penaos ? Er gouzout a ran er
 » vad : amzer ar miraklou n'eo ket tremenet ; niverus e c'hoar-
 » vezont e Lourd, e Santez-Anna-Vened... Mes pe seurt ezom o
 » peus, c'hui Leonis, a viraklou ? Ar miraklou a vez great gant
 » Doue evit dihun pe startat ar feiz. Ho feiz, deoc'hui, 'zo bir-
 » vidik. — Eur barrez hag e deuz roet d'an Ilis tri-ugent beleg
 » c'hoas e buez, e deus roet eun testeni dispar eo doun enni
 » ar vuez kristen. Arabat e teuffe ar sklerijen-ze da denvalat !
 » Ma ne deuan ket evit ober miraklou, e teuan, da vihana, da
 » lavaret e tleif, c'hui, pobl Leon, c'hui beleien, e tlean me
 » eskob labourat a zrevi, ober bursudou, mar bez red evit
 » kenderc'hel eun heritach kristen deuet deomp eus or c'hen-
 » dadou. Neuse, e vezin e gwirionez « *eur pastor mad etouez ar bobl.* »
 » Leonis, dougit honor da gement 'zo deuet deoc'h digant no
 » tadou koz ; rag Doue, pa daol eur sell var ar bed evit gwelet
 » e peleac'h e kavo e vella servicherrien, e zaoulagat a goez
 » var ar Frans ; hag er Frans, pa glask ar c'horn douar ma 'z
 » eo enghan ar gwella karet ha meulet, e zaoulagat a bar var
 » Breiz-Izel ; hag e Breiz, e peleac'h e kavo e vella mignounet,
 » Leonis a c'hello sevel en o sav ha lavaret a vouel uhel : Ni, eo !
 » Leonis, fier oun da yeza oc'h eskob ! »
 Ha ni, aotrou, a zo ker fier all da gaout ac'hanoc'h evit
 hon Eskob. Great eo marteze an disparti etre an Ilis hag

ar gouarnamant, mes n'eus disparti ebet etre an eskob hag ar bobl. Achui a ran va fennad-skrid dre ar c'homzou a lavare c'hoas an aot. Person d'e genvreudeur :

« Na kaerra traou ni a velo, mignounet ! Oll eta » lavaromp a bouez penn : Meulet ra vezo Jesus-Krist ! » Buez hir d'an aotrou 'n eskob hon Tad muia karet ! »

F. C.

Perag e ranker credi ez eus eun Doue ?

(KENDALC'H)

IV. — Piou hen deus lakeat urz er bed ?

(Kendalc'h)

Trede digarez fall. — Lod all a vel mad ne c'heller ket compren ar bed eb eur spered hag hen deus renket anezhan. Mes ne fell ket d'ezho anzav e ve Doue dreist peb tra. Pell dioc'h eno : lakaat a reont anezhan mesk a mesk gant an holl draou en eur lavaret : « Doue eo ar bed. »

Ar Romened coz a zalc'he guechall d'ar greden-ze, rag lenn a reer el levriou a zo chomet var ho lerc'h :

« *Mens agitat molem et magno se corpore miscet.* »

« Eur spered a fourgas an traou ha kemmesket eo gant » corf bras ar bed. »

Fors petra ho deus credet ar baianed, beza 'zo tud hirio hag a lavar ez eo Doue ar bed ha kement tra 'zo enghan. An dra-ze a vez lennet el levriou hag a vez clevet ive er c'hazarniou. Ar greden-ze a c'helfe en em skigna, beza ma z-eo diskiant bras.

Rag petra 'zo diskiantoc'h eged credi : me a zo eun tamm euz natur Doue, ha c'houi ive, gant ar stered, hag an douar, hag ar mor, hag ar chatal, hag ar guez : an holl draou 'zo lodennou deuz Doue ; Doue 'zo peb tra.

Oh ! na pebez Doue furlukin ! Aman e kemer bizach nobl an den, hag ahont fas orbidus ar marmouz ; aman eo speredec evel S. Augustin, hag ahont eo sot-evel eun azen ; aman eo mad evel S. Visant a Baol, hag ahont eo

fall evel Ravachol ; aman eo hardis evel eul leon, hag ahont eo spontic evel eur c'had...

Ma lavarit d'in : Doue 'zo galloudus : guelit ar mor, — me 'c'hell lavaret deoc'h : Doue 'zo dinerz : guelit ar yeoten ; ma lavarit d'in : Doue 'zo skedus : guelit an deiz, — me 'c'hell lavaret deoc'h : Doue 'zo tenval : gwelit an noz ; ha ma lavarit d'in : Doue 'zo beo : guelit al loened, — me 'c'hell lavaret deoc'h : Doue 'zo maro : guelit ar mein.

Lavaret eo Doue peb tra a zo lavaret eo great he natur gant gened ha gant villed, gant spered ha gant sottoni, gant madelez ha gant fallagriez, gant nerz ha gant sempladurez, gant sclerijen ha gant tenvalijen, gant buez ha gant maro. Na souezusa kemmesk !

Nann ; n'oun ket eun tamm deuz Doue ; n'emaoun ket evel eur vaz en eur c'hloued, nag evel eun ibil en eur c'har, nag evel eur gri en eur zaë. Gouzout a ran ervad n'oun ket eul loden deuz eun dra bennag all, nag euz Doue dreist holl. Santout a ran parfet oun eun dra a gostez, peurc'heat e guirionez, distag dioc'h an traou all, dishevel dioutho... ha da genta dioc'h an hini a lavar ez eo great Doue gant peb tra. Rag penaoz [ar gurun] ne rafemp ket daou dishevel e guirionez, ni n'en em glevomp ket X. Ma vije bet hor sperejou tammou deuz spered Doue, hon dije en em glevet, credabl, ha ne reomp ket. Daoust ha Doue a lavarfe er memez amzer ia ha nann divarbenn ar memez tra ? Ne c'heller ket credi e ve ken diskiant, pe ker gaouiad. — Neuze 'ta n'omp ket lodennou deuz Doue, ha Doue n'eo na te, na me, nag hini all ebed.

Doue n'eo ket peb tra ; bez' ez eo dreist peb tra.

Lakeomp eur pennadic e ve Doue peb tra. Kerkent liberte an den a gouez d'an traon, ha ganthi peb mirit ha peb divirit, peb justis ha peb urz vad.

An traou evelse, n'omp ket libr e guirionez, rag n'e ket ni a ve oc'h ober mad pe fall gant hor bolontez hon-unan, mes Doue dreizomp. Gant unan deuz he dammou, Doue a ve o tifen eun ti, eur vaz ganthan en he zorn, ha gant unan deuz he dammou all e ve ouz he daga, ken teo baz ganthan en he zorn.

Doue he-unan a ve oc'h en em laza, pe da vihana, o laza darn euz he lodennou. An hini a ve o tifen

an ti n'eo ket da veza meulet ; rag n'e ket hen a ra mad, mes Doue ; hag an tager n'eo ket da veza tamallet, rag n'e ket hen kenneubeut a ra fall, mes Doue. Rag-se, n'eus ket a leac'h da recompansi na da gastiza, hag ar justis n'eo netra, pe ma z-eo eun dra bennag, n'eo nemet dislealded, p'e guir e pae hag e sko tud ha n'ho deus na mirit, na divirit. Guella 'zo da ober eo taoler d'an traon an archerien hag ar varnerien, ha lezel Doue da ober ar peza garo gant tammou he gorf bras.

Daoust ha n'eo ket ar menoz-se just a zoug ar fals doctored da lavaret eo Doue peb tra ha peb tra Doue ?

Evelato, darn martreze a zigemer ar greden-ze dre ourgouill ; c'hoant ho deus da gredi int deuz ar memez natur gant Doue. Fazia 'reont en eun doare mantrus. Ma c'hoanteont beza egiz Doueou, ra vezint christenien vad. Ar religion gristen a zav an dud beteg Doue en eur rei perz d'ezho, dre c'hras, e buez Hor Zalver Jesus-Christ.

V. — Piou hen deus enaouet ene an den ?

Beza 'zo en den eun dra bennag hag a zonzj. Hanvet eo ene.

Hogen an ene a zo dishenvel crenn dioc'h danvez ar bed. Neuze 'ta n'eo ket great gant an traou a gaver er bed, mes crouet eo gant unan hag a zo dreist ar bed. Henez eo an Hini 'zo hanvet Doue gant an holl.

Pa vezo discuezet n'eo an ene netra deuz ar peza c'hell sevel divar traou ar bed, ne vezo nemet peur gloza da ober, en eur lavaret eo bet crouet gant Doue.

Hogen, n'e ket rezoniou mad a vank evit discuez kement-se. Siouaz ! n'eo ket eas ho displega e brezonec, rag ar yez-se n'hen deus ket servichet da zeski hevelep traou. Lenner, va mignon, poanit da gompren : me a boanio da veza selear.

Diskennomp ennomp hon-unan evit ober eun tamm anaoudegez gant hon ene. Guelet a reimp tri zra dioc'h-tu : hon ene a jom bepred ar memez hini ganthan he-unan ; hon ene a zo libr ; hon ene a zonzj hag a varni.

Hogen, ma vije bet great gant ar memez danvez hag ar bed ; an traou ne vijent ket bet evelse.

1. — *Hon ene a jom ar memez hini ganthan, he-unan.* Abaoue deg vloaz, ugent vloaz, tregont vloaz..., meur a zonzon ho deus treuzet va ene divarbenn eun niver bras a draou. Dishevel oant an eil dioc'h eben : darn a ioa fur, ha darn a ioa diskiant ; darn am eus dalc'het ha darn am eus distaolet. Meur a ioul ive ho deus lusket va ene abaoe ma 'z eus ac'hanon. Easoc'h e ve lavaret petra n'em eus ket bet a c'hoant da ober eged petra 'm eus bet. Ha da heul an ioulou-ze nag a zantimanchou ho deus laoueneat pe glac'haret ac'hanon ! Eun deiz oun bet er joa ; eun deiz all en dristidigez : bez' ez oun edro evel ar mor a zo tenval hirio egiz ar c'houmoul du, hag a vezo skedus varc'hoaz egiz an oabl en he gaëra.

Mad ! santout a ran evelato oun chomet ar memez hini ganen va-unan. Me eo an hini a zonje deac'h e crouadur hag hirio e den ; me eo an hini a felle d'ezhan en he yaouankiz chench tu d'ar bed, ha ne c'hoanta en he gozni nemet trei eun dachennic ; me eo an hini a veze laoueneat en he vugaleach gant ar guel ebken deuz eur vleunen roz, ha n'eus nemet gened an Aotrou Doue hag a ve goest d'he gountanti en he zeveziou diveza.

Gouzout a ran n'oun ket troet en eun all. Rag ma vije c'hoarvezet kement all ganen, penaoz em beffe dalc'het sonj deuz an holl draou a zo bet var va ene ? Ma vije bet deut eun all em flas, anaoudegez an traou coz a vije eat da goll gant ar pezh ma z-oan da genta, evel pa deu an discern, liou guenn ar meziou a dec'h evit ato gant an ere'h o teuzi.

Anzav a rankan n'oun ket ehanet da veza an hini ma z-oun a viscoaz. Va c'houstians a lavar d'in e viritan beza meulet evit an traou mad am eus great abaoe ma z-eus ac'hanon, ha beza tamallet evit an traou fall. Ma ven caset dirag ar barner evit eun torfed bennag a ve da rebech d'in em buez tremenet, ne ven ket divergont avoalc'h evit lavaret d'ezhan : « Aotrou barner, ne nac'han ket e ve bet great an taol fall-ze, p'e guir kement all a destou a zeu d'hen discleria ; mes n'e ket me e guirionez em eus great anezhan ; n'oun ket chomet ar memez hini abaoe ; eun all a zo deut ennon da gemeret plas an hini coz. Va lezit eta da vale. » Barner ebed n'am zilaoufe, ha mad a rafe.

Setu 'ta eur virionez hag a zo anavezet mad ganeomp : an ene a jom bepred ar memez hini ganthan he-unan.

Mad ! ar c'horf ne jom ket. Chench a ra danvez penn da benn.

An oll a c'hoar e vez renevezet ar c'horf ker pis, ma ne jom ennan netra deuz ar pezh a ioa da genta. Hag an dra-ze a c'hoarvez buhan avoalc'h. Guechall e credet commun e veze renevezet o tremen seiz vloaz. Mes breman e lavarer gant Flourens n'eus ezom nemet deuz eun neubeut miziou evit ober eur c'horf nevez. Beza 'zo memez unan gouiziec, he hano Moleschott, hag a lavar e vez great al labour-ze a benn tregont devez.

Guir eo, an danvez a zeu er c'horf a gemer aoz an hini a dec'h kuit ; mes ker guir eo ive ne jom mui netra deuz ar pezh a ioa da genta.

Ma vije en em gavet kement all gant an ene, ne vije ket chomet ar memez hini, n'hen dije ket dalc'het sonj deuz an traou, ha n'hen dije ket da respont deuz oberiou ar vuez penn da benn.

Compren a rit-hu e teufe an holl grinsennou a zo oc'h ober an den da lavaret, araog mont kuit, d'ar grinsennou a zeu da gemeret ho flas : « Dalc'hit sonj, c'houi, e teuit da jom en hen-ma-'n-hen. Desket en deus an dra-man, caret a ra an dra-man, ha great hen deus an dra-man. Condaonet eo evit an torfed-man, ha c'houi a vezo lazet ganthan ? »

Lavaret a ranker eta n'eo ket great an eue gant danvez ar c'horf. Dishenvel crenn int ho daou.

Dalc'hit sonj deuz an dra-ze, da c'hortoz ar vech kenta.

J.-F. CAER.

Ar pezh a zo a gaera var an douar

TENNET EUZ PARREZ BRETONED PARIS

Doue, evit doare, a ro bemdez eun ebad bennag en e varadoz, hag ato e ped e oll zent da gemeret pers ennan. Ha tra souezus, kaer en deus rei, ato e kaf eun dra bennag a nevez ha morse tud e balez ne gavont hir o amzer.

Eun dervez eta, gouel bras oa er vech-man gant Doue,

ar zent hag ar zentezed o doa gwisket o dillad kaëra, Mestr ar Bed a lavaras da unan euz e Eles ; e hano a zo eat breman euz va spered, mes petra raze, lavaret a reas dezan eta : Te a za da zisken var an douar, a gomzemp outan bremaik, bale a ri dreizan hed ha hed, hag e tigasi d'in ar pez e pezo kavet a gaëra. Evit ar gefridi-ze e lezan ganez an amzer a gari.

Goude beza komzet en doare-ze, Doue a roas d'e Eal urz da gemeret e ziwoaskel, ha da vont gant e hent. Ne roe, m'oarvad d'an eal eun hevelep kefridi, nemed gant ar c'hoant da rei d'e zent eur blijadur nevez, ha neuze ive marteze en doa c'hoant da c'houzout beteg pegeit e za skiant an Eles.

An eal kerkent, a zigor e ziwoaskel hag en em laka da dreuzi an denvalijen a zo etre Bro an eurusted (Barados) ha Bro ar boan (an douar). Disken, disken a ra buan, an eal a zo ken skanv, ma en em gaf buan azioc'h hor Bro a zaëlou. Teuler a ra varni eur zell, hag e tro e benn gant heuz. Daëlou a gouez euz e zaoulagad o sonjal e ranko beva eur pennadig var eun dra ken hudur. Dre ma tostae e zaelou a ruilhe puilhoc'h puilh hag e hirvoude en eur lavaret : « Biken var eur seurt tra, n'hellin kaout eun » dra bennag vad da gas da Zoue. »

Sentus, e kendalc'h kouskoude gant e hent, hag e sko etrezeg eul leac'h a vel a bell o lugerni evel eur c'hlaouen dan. An Eal a zisken var ar beg douar-ze hag e vel eman e Breiz-Izel. Plega ra e ziwoaskel, hag evit teuler divar-nan ar zell o laka e kus e pleg eun derven. Ar vezen-se, herves va zad kos, leun a fouge da gaout eun hevelep tenzor, a zerr var an tól, hag an diwoaskel a zo chomet eno abaoue. C'hoant ho peus d'anaout e peleac'h eman an derven-se : ar c'haera eus ar vro eo. Klaskit anezi, mes me ho ped d'her respeti, rag malloz d'an hini hen diskaro.

Var lein Menez Are, an Eal a droc'has eur bod lann (evit doare d'ar mare-ze al lann a deue mad el leac'h-se, evit breman, ne ves kavet eno nemet mein, bruk ha flaj ; ober a eure eur penn-baz anezan, bras ha teo, hag herves giz ar vro her c'hemeraz evel bas-hent. Ar Vretoned a gar ar penn-baz, hag evit kaout unan mad e rofent o lagad : eun tiek divar dro o welet penn-bas an Eal a roaz dezan evitan eur wiskamant e gis ar vro : eur jupen brodet, eur

bragou bras hag eun tok ledan gant rubanou du. Ar c'houer a c'houlennas digantan e hano. — Alanik, eme an Eal, hag hen gant e hent, en eur bedi hag en eur zellet en dro dezan da velet petra a gaffe a gaer.

Epad pell amzer e heuillias henchou tro ha doun, kelc'het gant pengosiou a rea a zioc'h d'e ben doare eur volz. Merc'hed kos daoubleget dindan an oad, plac'hed yaouank gê ha seder o kas d'ar gear bandennou saout, en em gavas gantan. Meur a vech ive e chomas a za da zellet ouz an dervennou krenv ha ledan a c'hoantae gant o grisiou krenv ha galloudus goapaat an avel foll, ha gant o fenn savet ken huel, saludi Doue er Barados. Mez kement-se evitan n'oa ket kaer awoalc'h da gas da Zoue.

Kendalc'her a reas gant e hent, hag a bell e velas eun tour. Moueziou skanv a zave dreist son ar c'hleier hag a gase da Zoue eur beden dudius. Alanik a zeas etrezeg an ilis. Deomp da velet, emezan, kaout a ra din anaout ar ganaouen-ze.

En ilis kos, digor he doriou, Breizis a gane ar *Gloria*. An Eal a ganas gant ar Vretoned. O feiz hag o c'han a gave ken brao ma sonjas o c'has da Zoue. Mez o sellet ous Ti Doue ken stard diazet var e billerou mein, ouz skeudennou ar Verc'hes hag ar zent ken brao renket e lavaras : ma tilamman digant an dud-man o ilis, e roin dezo eur gwall galonad, deomp larkoc'h.

Eur pennadig hent goude e kaf eur manati, hag en doa an doare da gaout ouspen tri c'hant vloas. E doen louet ha goloet a ginvi, e zor anter vrein a lavare oa ennan : paourentez, furnes, karantes ha glanded.

— Setu aze, eme Alanik, hag a helfe c'hoas beza kaer da gas da Zoue.

Skei a ra var an nor. Eur manac'h kos a zigor outan. Ar manac'h porsier oa, kasi dall ha ne vele ket, pe en doa dirazan kannad Doue pe kannad an Droug spered (rag beza a zo diouto ha kals zoken), hag e krene ar paour kez den gant an aon. Alanik d'hen tenna a nec'hamant a lavaraz : n'ho pezit aon ebet, breur, va unan o veachi, em eus kollet va hent, ma ho peffe ar vadelez d'hen diskuez din. Mouez an den iaouank a blijaz d'ar manac'h evit doare, musc'hoarzin a reas da viana hag e tiskuezas dezan hent Santes-Anna Wened, evel ma c'houlenne.

An nor a veac'h serret, an Eal a deu da veza lapous, hag a nij dreist ar voger. Evel ma sonje, kaout a reas er manati : paourentes, labour, furnes, karantes ha glanded. Ar Barados a zo karget gant ar vertusiou-se, martese e kaffe eun dra bennag all rouesoc'h, ha neuze ne felle ket dezan lakaat ar Vretoned da goll eun ti a rea kement a vad en o zouez.

Hag Alanik adarre gant e hent a dreus d'ar parkeier. E bordig an hent e kichen feunteun Santes-Anna Wened eur vleunen koant meurbet a gouezas dindan e zaou-lagad. Ar vleunen-ze oa eur rozen.

— Oh ! va Doue, nag ar vleunen zo kaer ! Pebez liou ! Pebez c'houez vad ! Bian ha dister, e vef pell dious ar c'heariou hag ar zellou, ne c'houlenn evit beva nemet glis an deis o tarza. E kichen Santes-Anna, mamm gos Jezuz eman. Santes-Anna a zellouti, dindan hegoard eman, he liou hag he c'houez vad a za d'he c'halon ; dous ha gwenn kaeroc'h eo c'hoas eget an ilis hag ar manati. Kaer awalc'h eo da veza kaset da Zoue ! *Hozanna*, kavet em eus, her c'has a ran d'ar Barados. Leun a levenes e pleg, e pok d'ar rozen, her c'hemer, ha buhan deuet da veza Eal e nij a dex askel etrezeg an nenv.

Paourkes Alanik ! E spered n'oa ket c'hoas re zigor ha ne ouie ket, ne fell ket da roz Breis beza difframmet euz o douar. En hent, ar vleunen en em ziffret etre e vizied. Her starda a ra gwelloc'h ; poan gollet, ar rozen her chaj etrezeg an douar, ha n'hell mui nemet dre boan sevel en ear. Dont a ra da veza pounner, pounner ma rank avechou an Eal chom a za kaer en deus poania, ha setu en eun tol p'oa o vont d'erruout, ar rozen en em zifframm euz e zorn.

An Eal a zisken buhan var an douar, hag a gaf ar vleunen gaer en he leac'h kenta.

— Doue hag Arvor, emezi-dezan, ne zifframmer ket ac'hanon euz va Bro. Outi e chomin stag hag ato e tizroin da Vreis.

An Eal a jomas sebezet o klevet eun hevelep komzou, mes kompren a reas he c'harantes, ha ne glaskas mui her c'has gantan.

Deuet da veza a neves ar c'houer, Alanik a dremenas dre veur a geradien, a zeas e meur a dieges, eno e kavas

traou kaer : familhou a bez bodet o silaou lenn Bues ar Zent, an tiad tud daoulinet en dro d'ar mestr o lavaret ar pedennou, bugale azezet e korn an tan o teski o c'hatekis dindan lagad o mamm.

E kichen an traou kaer-ze, e klevas meur a wech traou iskis : gwoazed gourvezet e fons an hent gant o c'hovad, hag ar pez oa villoc'h c'hoas merc'hed dre zousen ha n'hellent mui dougen ar mellad karg chist o doa evet.

O tremen e kichen eur vered, e kavas eur glemmaden, hag unan bennag o lenva fors. Chom a reas da zilaou. Ar c'hlemmou a gendalc'he hag hen mont da velet. Gour-

vezet var eur bez ha beuzet en e zaelou e kavas eur bugel o c'hervel e vamm.

Petra ez peus, bugel, eme an Eal. — Va mamm a zo lakêt aman, ha c'hoant em eus d'her gwelet. — Her gwelet a ri, mignon, er Barados. — Ar bugel a venne difronka gant an daelou hag ar glac'har.

Alanik, kaer en doe poania n'hellas ket sec'hi e zaelou na terri e anken, hag ar bugel keas a varvas var bez an hini ne responte mui dezan.

Oh ! eme an eal, hag hen a zo eun dra bennag kaeroc'h da gas da Zoue eget ene ar bugel-man n'anavez ket c'hoas an distera drouk.

Hag hen buan kemeret e ene ha mont gantan d'ar Barados.

En derves-ze, er Barados oe grêt a nevez eur gouel kaer, Doue a veulas an Eal euz e zibab ha da veza gret kenkouls e gefridi.

Neuze Sant Eozen, eur Breizad, a lavaras oa Breis gwella korn douar euz ar Frans : kavet ho peus enni, emezan, ar Feis.

— Kals muioc'h em eus kavet, eme an Eal, kavet em eus ar Glanded.

Ha kement-se, Breiziz, a vezo ato gwir keit ha ma vezo

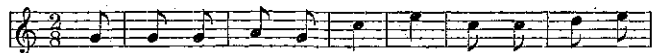
Ar Brezonek hag ar Feiz
Breur ha c'hoar e Breiz.

J.-B. MARTIN.

AR MEVEL BRAS ⁽¹⁾

VEZ LEON

Kan bale.

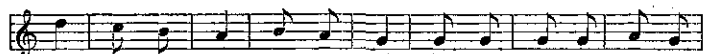
Sel - lit du - hont é kreiz ar prad, o gé, o

gé, sel - lit du - hont é kreiz ar prad, sel-

lit du-hont é kreiz ar prad ti ni - na ni-

na tra la la la la sel - lit du-hont é

kreiz ar prad, ar me-vel bras o la-bour - at.

(1) Ar zon gaër-man zo bet moulet da genta war « Dihunamb » e yez Gwened.

« Dihunamb » eo « Feiz ha Breiz » bro-wened, pewar real er bloaz n'eo ken : evit her c'haout kas an hano hag an arc'hant d'an Aotrou Mellag, ru Karnot en Oriant.

Sellit du-hont e kreiz ar prad

O gé ! O ge !

Sellit du-hont e kreiz ar prad

Sellit du-hont e kreiz ar prad

Ti nina nina tra la la la la !

Sellit du-hont e kreiz ar prad

Ar mevel bras o labourat.

2

Deut eo ar c'houlz da droc'ha foenn

Ar falc'h a red dre ar flourenn.

3

Tom eo an heol, hag eb ehan,

Ar falc'h a red, a red buhan.

4

Betek e c'hlin en drevad glas

C'houezi a ra ar mevel bras.

5

E falc'h dir a zo lemnet mad

A stok e kouez ar geot er prad.

6

Ar bokedou melen ha glas

A c'hoarniz treid ar mevel bras.

7

Ar bokedou melen ha ru

A c'hoarniz e hent a bep tu.

8

An heol, en nenv, zo splann ha brao

Redit falc'h dir, redit atao.

9

Leun eo ar prad a foenn troc'hed

Arc'hant d'ar mestr, boued d'al lônéd.

10

Boued d'al lônéd, d'ar mestr danvez,

D'ar mevel bras, henor ivez.

11

Henor ha joa d'ar mevel bras

Ti ha tachenn abenn varc'hoas.

12

Ar mevel bras ti a gavo
Hag eur vestrez dal ma karo.

13

Rak ar merc'hed a zell outan
Pa dremenont ebiou dezan.

14

Dre an hent kuz pa dremenont
Eur zellik warnan a daolont.

15

Mari-Josef a zo chomet
Dre kein ar c'harz evit sellet.

16

Dre kein ar c'harz, eun hanter her
Hi a spias al labourer.

17

Hag en noz-ze araok kousket
E lavaras eur chapelet.

18

Eur chapelet a lavaras
'Vit veza gwreg ar mevel bras.

19

Redit falc'h dir, ha rediv ter,
Ho Mestr c'houi a vô gwerzet ker.

20

Ho Mestr c'houi e peder farrez,
A c'hello dibab e vestrez.

21

Rak an holl er vro a lavar
« Job a vô eun tiek heb par ! »

22

Va mevel eme ar Penn-ti
A zo gwellan pôtr hor bro-ni.

23

Krenv a zivrea'h, a galon reiz,
Va mevel a zo henor Breiz !

Ar mevel bihan.

Ce que nous voulons

Ar pennad-man, bet moulet en deisiou diveza-man er « *Pays breton* » (1) a lakeomp aman gant aotre e renerien, evit rei eun tanva da lennerien « *Feiz ha Breiz* » ha ne anavezfent ket c'hoaz ar gazetenn vad-ze, euz an traou kaër a gavint enni hag a zo atao, pe hi a zo skrivet e gallek pe e brezonek, aozet hervez *spered ar vro*.

Ar « *Pays breton* » evel m'hen lavar e hano-badisiant zo savet da zifenn traou hag a vefe lavaret n'ema ket ken tud an amzer-man e chal ganto. M'hen divije gwestlet da zifenn traou all ar pez a westl da zifenn traou Breiz, hen divije gounezet arc'hant bras heb mar ebed ; mez n'eo ket ouz an dra-ze eo e sell da genta *Loeiz Herrieu* hag *Andre Mellag*, ouz ar sonjezonou mad da skigna eo e reont.

Henor ha dourn dezo eta, en han Doue, hag a nebeudou e savimp eur Vreiz nevez, eur Vreiz breizadez korf hag ene, war dismantrou, pe gentoc'h gant dismantrou kempennet an hini goz.

J.-M. PERROT.

~~~~~
*O France, ô toi Pays de Liberté,
Respecte en nous une race, un traité !...
Respecte, amie, une nation loyale,
Et ne sois pas l'Allemagne brutale
D'une Pologne où les cœurs ont chanté !*

Ce que les Bretons veulent ?... *La Liberté ! La Liberté partout, toujours !* La Liberté de rester Bretons en remplissant leurs devoirs de Français !...

Ce que les Bretons veulent, patriotes de France ?... Eh bien, ils veulent que vous remplissiez vos devoirs envers eux comme ils remplissent les leurs envers vous !

Vous voulez la Liberté, Français, comme l'indique votre étendard, qui est le nôtre aussi devant l'étranger ?...

Commencez donc par respecter toutes les institutions et les traditions qui font de notre Bretagne une *Patrie* ;

(1) 14 real er bloaz n'eo ken ! evit e gaout, skriva d'an Aotrou Mellag, 73, rue du Morbihan, Lorient.

commencez donc par respecter les gloires et les sentiments d'une race si vous voulez qu'elle respecte les vôtres!...

Vous voulez l'Egalité, la Fraternité?... Nous n'avons pas à les vouloir *chez nous*, mais à les maintenir dans les âmes des Bretons de Haute et Basse-Bretagne, à la face de certains des vôtres que vous nous imposez, qui voudraient les détruire. Elles ont existé de tous les temps parmi nous... et ces jours ne sont pas loin où nous nous aimions tous en Bretagne, alors que nous ignorions naguère toutes les discussions de partis qui troublent non seulement la Patrie Française et la Patrie Bretonne mais aussi le foyer domestique et la famille...

Ah! ce que nous voulons?... C'est maintenir chez nous toutes nos traditions nationales d'honneur, de famille, de Patrie, de Dieu, d'Egalité, de Fraternité et de Liberté en voulant conserver l'Indépendance morale, l'Indépendance de nos âmes!

Ce que nous voulons, c'est faire disparaître de chez nous toutes ces dissensions politiques au milieu desquelles s'insultent, se méprisent, se combattent des hommes de même race, de même sang, de même origine, dont l'Idéal devrait être le même!

Ce que nous voulons, c'est rester *Bretons* de toute la force de notre être, sans entraves...; c'est rester des crovants qui espèrent en quelque chose sur terre, en une vie meilleure plus tard et que Dieu console quand ils souffrent!

Ce que nous voulons, c'est rester *frères entre nous*, mais par la même pensée, pour la même cause, *pour le même avenir*; c'est rester des *Bretons* connaissant et aimant leur Bretagne tout en gardant conscience de leurs devoirs de Français!

Ce que nous voulons, c'est recouvrer nos *Libertés nationales et notre Parlement* (1) que l'on nous a volé, et dont nous avons besoin, aujourd'hui plus que jamais, *pour défendre ceux de nos intérêts* qui n'ont rien de commun avec ceux des autres régions de la Patrie Française.

(1) Ce parlement sera le grand Conseil régional, unique pour la Bretagne réclamé par tous les régionalistes.

Ce que nous voulons enfin, c'est crier : Vive la France! mais c'est aussi crier : Vive la Bretagne!... Les histoires des deux pays, des deux Races se valent; les deux étendards sont dignes l'un de l'autre! Une gloire ne doit pas avoir ombrage de l'autre, ni chercher à la faire oublier. La France n'a pas trop de la gloire de toutes les provinces de la Patrie.

Allons, hauts les cœurs, Français de France! *Nous le sommes comme vous devant l'étranger*, vous le savez n'est-ce pas! Soyez loyaux comme nous le sommes!... Demandez nos bras, nos intelligences, nos biens, notre sang pour la grande Patrie; demandez-nous tout ce que vous voudrez pour elle, mais *respectez*, oh nous vous en conjurons, une *Race*, une *Nation*, une langue dont le cri de ralliement a été à travers les siècles:

« On ne meurt jamais trop tôt quand on meurt pour la Liberté »! et « jamais Breton ne fit trahison ».

Comte LE MERDY DE CATUELAN.

“ Feiz ha Breiz ” hag ar Vugale

An tri grouadur a zo bet da genta evit ober an danevell a ioa ar steuenn anezi e « *Feiz ha Breiz* » miz c'houevrer diveza eo:

Louis Maudire euz ar Forest,
Fransaik Croguennec euz a Loc-Eguiner
ha Perik Dantec euz a Zan-Nouga.

Danevellou diwarbenn « karantez eur Polonad evit e vro » a zo deuet deomp euz a Vodilis hag euz a Wikar, kaër hardiz, nemed int en em gavet eun dervez bennak re zivezad.

Abenn trede sul ar miz warlec'h ma vez roët ar steuenn eo e tle an danevell beza kaset da Rener « *Feiz ha Breiz* ». Arabad ankounac'hât an dra-ze, bugale, rak kaër ho pefe ober skridou kaër, ma n'en em gavont ket e poënt hag en amzer, ne vezint ket barnet.

J.-M. P.

BARN AR C'HAVRIK

Eun arabiad, e hano Gedonik Chika, a ioa bet laëret gant unan euz tud e di.

Klask a reaz gouzout piou en devoa great an taol, mez al laër ne oue ket dare dezan en em ziskuilh, e c'hellit kredi.

Holla ! Holla ! eme C'hedonik n'eo ket en doare-ze e tremeno kont ganeomp ; dont a rankan a benn da c'hout zout piou en deuz great al laëradenn.

Eur c'havrik en devoa ; ha seta hen ha kemeret heb gouzout da zen, eur vozad glaou douar ha dua dezi he c'hein hag he lakât goudeze en eun telt tenval, tenval.

Neuze e kemennas d'e vevelien dont d'e gaout hag e lavaras dezo : « Tremenit, dindan an telt-ze, hag an hini » ac'hanoc'h en deuz great an taol, dioc'htu ma toucho » ouz va gavrik 'zo ebarz, a vezo duet e zourn dezan. »

— « Mad, er memez tra, eme ar hotred, ni a raio evel » m'ho peuz c'hoant. »

Tremen a rejont peb hini d'e dro, dindan an telt, ha touch a rejont ouz kein an-aneval, holl, nemed unan.

Hen-man, e hano Dampik, en devoa great an taol ha ne grede ket touch ouz an aneval, en aoun da zua e zourn.

Pa en em gavjont er meaz, e tiskouezjont holl o daouarn, hag holl oant du nemed re Zampik.

Gedonik pa welas an dra-ze a c'hoarzas leiz e c'hinou da veza gellet koueza war al laër.

« Ac'hanta, emezan, n'em boa ket lavaret deoc'h, » potred, e vijen en em gavet war al labouz-noz ? Dampik » a gave dezan beza bet fin, ha pa dal eo bet diot, rak » ma karje beza great henvel ouz ar re all ne vije ket » bet tapet ; mez an hini a flemm, kaër en devez, abred » pe zivezad a vez flemmet. »

Dampik lostogig a renkas resteuler :

Eur c'hornidegez k-er
A dap an neb zo laër.

LOUIS MAUDIRE.

AR GAOUIAD FLEMMET

Louis, 12 vloaz, n'eo laouen nemed pa c'hell rei eur zotinabez bennak da gredi d'e c'hoar Glaodinaik, 5 bloaz.

Louis en devoe eun dervez eur pezh a zek lur en aour, digant e baëron, hag e ro da gredi d'he c'hoar vihan e sav an aour en douar evel ar frouez. — Lakit o c'homzou.

Diouz ar pardaez, pa deu Louis d'ar gear euz ar skol, e sav c'hoant gantan da welet adarre e bez aour. Siouaz, Glaodinaik en deuz plantet anezan el liorz ha ne oar mui e pe leac'h mad awalc'h. Louis a ouel hag a lenv, ar vamm a deu hag a denn eur gentel euz ar pezh a zo c'hoarvezet.

Klasket d'ar Vretoned ha d'ar Bretonezed bihan gant

HOEL AR SKOS.

Kemennadurez. — *Goulenn a rear digant bugale ar skoliou, ma raïnt eun danevell gant ar geriou-ze lakeat da steuenni o labour.*

O skridou a ranko beza digaset da Rener " Feiz ha Breiz " abenn trede sul miz maë.

Goudeze e vezint lakeat etre daouarn tri skolaër kristen o deuz roët o ger evit en em garga bep miz da varn al labourou.

Prisiou a vezo roët d'ar gwella skridou hag an hini kenta kurunet a vó moulllet e " Feiz ha Breiz " miz even.

Janned ar Vouzerez

Janned a ioa eur penn diez a vaouez ; drouk a iea enni evit an distera tra, ha zoken aliez evit netra.

Pa veze drouk enni, ne lavare gwall dra da zen, mez mouzat a rea hag e teue da veza evel mut ; chom a rea awechou tri, pewar dervez hag ouspenni ne veze ket gellet tenna eur ger euz he ginou. Pa veze komzet brao outi e sonje e vezet oc'h ober goap anezi hag ec'h egare goasoc'h

goas ; pa veze komzet rust outi n'eo ket gwellaat a rea dezi ken nebeut e c'hellit kredi.

Rak-se, Fanch e goaz n'edo ket en eur friko ; mez eun den a basianted oa, anez en divije torret he fenn outi. Gouzany a rea eta heb en em glemm kalz, ne veze ket klevet aliez o lavaret da henman ha da hennont doareou e wreg.

Eur zulvez vintin koulskoude, nec'het piz, edo o kounta e boaniou d'eur c'hamarad : « Setu, emezan, eiz dervez » m'eo mouzet va greg, n'oun ket evit kaout eur gomz » diouti ! »

— « Petra, eme ar c'hamarad, dilavar eo eat ? »

— « Ya, eme Fanch, en dro-man eo eat dilavar neat ! »

— « Mat, mar kerez, me lavaro d'id an tu da zigas ar » parlant dezi. »

— « Feiz ! eme Fanch, kontant bras e vefen. »

— « Mat, Fanch. Setu aman, petra 'z peuz da ober.

» Janned a deuiio d'an offerenn-bred 'michans ? »

— « Ya, dont a raio, he zro eo. »

— « Mat, ar pez az peuz da ober eo goude an offerenn » vintin mont da gas pemp gwennek d'an Aotrou Person » evit erbedi da vaouez eat dilavar. Me zo sur pa deuiio » d'ar gear euz an offerenn-bred he devezo kavet he » zeod ! »

Setu Fanch o skrabat e benn, diez e kave ober kementze ; mez ken nec'het oa eat, ma 'z eaz goude an offerenn-vintin da gaout an Aotrou Person da lavaret dezan erbedi e wreg a ioa dilavar abaoe eiz deiz.

An Aotrou Person ne zonjas ket hirroc'h ha pa zavas er gador-brezeg da ober ar pron e c'hourc'hemennas Janned dilavar abaoe eiz deiz.

Lod euz an dud a zelle en dro dezo, souezet, rak den n'en devoa klevet e vije klanv Janned. Ha ma ho pije gwelet Janned, dare oue dezi sevel en he sav e kreiz an iliz da lavaret traou d'an Aotrou Person ; mez ne oue ket pell e plegas he fenn gant ar vez.

Goude an offerenn, Janned ne oue ket an divezata o vont er meaz euz an iliz ; hag hi d'ar gear dillo ; ha m'ho pije klevet ar pedennou hag al luc'haj a gouezas var gein Fanch n'ho pije ket lavaret e vije bet Janned biskoaz dilavar.

POTR E SKOURJEZ-LEB.

SAKRIFIS EUR ZANT

(YEZ TREGER)

Al liver brudet bras, Rubens, a oa o veachi en bro Spagn, pa c'hoarveas gantan mont da c'houlenn repu evit an noz, en eun abati savet war ribl eur froud herruz e kreiz meneiou goue.

Digemeret e oe gant ar brasa karante gant unan euz ar venec'h, hag hennez goude bezan aozet d'ehan, eur pred dister, her c'hasas d'ar chapel da zelaou ar gousperou.

Sebezet e chomas Rubens eno, o welet a uz d'an aoter vras, eun daolenn dispar, diskouellet warni hon Aotrou e kroaz.

— « Piou, emezan, en euz grêt eur pez-labour ken » burzuduz. Evit sur, hennez a zo eun oberour ampartoc'h » evidon-me ma-unan. »

Ar breur a oa bet o servicha anezan ouz taol a respontas gant eur vouez izel : « Me eo, Aotrou, em euz grêt an » daolenn-ze. » — « Soue et on, eme Rubens, o welet ho » pefe gallet en em denna ker brao gant ho labour. — » Burzuduz her c'havan ; heb dale, va mignon, hoc'h hano » vô brudet dre ar bed holl evel hini ar brasa liver a zo o » veva en hon amzer-ni ! »

Ar breur ne laraz gir, hag eur pennadik goude, an taolenn er brudet hag hen a oa ét da glask o renoz.

E kreiz an noz, Rubens a oe dihunet gant trouz unan bennag o kerzet a uz d'e beñn. Evel eur pallenn du a dremenas dirak e brenestr ha trouz eun dra bennag o koueza en dour a rede charz an abati a glevas.

D'ar beure ez eaz adarre d'ar chapel evit rei, araok mont kuit, eur zell diwean d'an daolenn dudiu en oa gwelet eno en de araok.

Chom a reaz mantret o welet ne oa ket ken en he flas.

— « Pe leac'h ema ho taolenn e laras d'ar breur ? »

— « Aotrou, a respontas an den santel-ze, laret a rear » deomp, disprija plijaduriou ar bed. — Ma zaolenn a zo » er ster ! »

Troët euz ar saoznek en gallek gant an dimezel Yu. Judoc, ha lakeat e brezonek gant G.

KELEIER AR MIZ

Var Ierc'h. — Tud vad a lavare din n'euz ket pell : « Koll a rit oc'h amzer, va mignon : ar pezh a gontit d'eomp e *Feiz ha Breiz* a vez pell zo anavezet gant an oll. » — Hag e respontiz : « Ganen-me eo evel e kear Iz : n'euz netra nevez. N'emaon ket a zindan-zivin e c'hoar an oll pell-zo — ha gwelloc'h egedon — ar pezh a verkan ama. Hag e petra ? Ne c'hellan ket evelato lavaret d'eoc'h hizio petra dremeno varc'hoaz. Zoken, *Feiz ha Breiz* o veza ne vez moulllet nemed eur vech ar miz, arabad eo gortoz diganthi e raffe evel katezennou braz Paris, hag a lavar da bemp heur petra 'vez c'hoarvezet da greiz-deiz. Ni zo trankilloc'h eged an dra-ze an traou ganeomp. Dont a reomp var an dilerc'hou, da freskat e spered meur a hini kalz traou groz-ankounac'heat. Ha neuze ne glaskomp ket ker piz-se an nevezentiou. Ne ket eur skubelen eo zo ganeomp, mez eur rastell rouez he bizied : ne reomp nemed dic'hroza.

Morian koz ! — Evelse, hizio, da betra ezin-me da gonta d'eoc'h istor ar morian koz a zo presidant ar Republik en Haiti ? Ar vro-ma zo du-hont, en Amerik, teir zizun var euz a Vourdel. Eno ar presidant so erru var an oad : n'em euz ket gwelet e gahier badiziant, mez an dud a lavar e c'hell kaout 88 vloaz. Hag hen d'euz aon — sonjit-ta ! — e teuffe an dud, araog an Ankou, da zidrona anezan. Evit en em ziuall euz e enebourien, petra 'ra ? N'euz ket pell, eur vandenn a oe kroget enno gant an archerien, kasset d'ar vered, hag eno lac'het a dennou fuzuilh var bord ar beziou toullet evito. Setu aze 'vad eur paotr-koz hag a oar miret euz an dud da fil-bouchat !

Skuiz ! — A hent all, ken nebeud, ne gontin ket d'eoc'h kalz a dra, rag ema ar zadorn da noz, hag abaoue dilun vintin emañ bemdez er panezeier ; skuiz maro eo va mempro ! Hag ouspenn, petra lavarfen d'eoc'h ? Ne ket c'hoaz echu ar brezel er Maroc ? Her gouzout mad a rit. A hent all, petra dremen dre ar bed ? Ranellerez tout, ne

rit forz anezo, na me ken nebeud. Koulsgoude, pa deu da zonzj din, eun dra hag oc'h euz interest d'anaout :

Kig brein ! — Etouez ho pugale, ho preudeur, oc'h amezeien pe ho mignoned, meur a hini zo soudarded. Kalz anezo zoken zo pell euz ar gear, ne c'hellint ket dont d'o kwelet evit goueliou Pask. Bez' emaint du-hont en tu all da Bariz, e kostez Châlons, Verdun, Bar-le-Duc pe Epinal, var arzou ar Pruss. Eno eo bet yen er goanv-ma, ken a veze skornet ar baro. Goassoc'h 'so : ar soudarded keiz-se, aliez a veze bevet fall. Emklask piz so bet great en deveziou-ma, var urz Chéron, eil-ministr ar vrezel, hag eo prouvet brema, ez euz, e meur a leac'h, bet roet d'ar zoudarded kig anter-vrein. Marc'hadourien saout diskorpul a brene e Paris anevaled « poitrinaires » hag o gwerze da gigerien ar soudarded. Dizoloet eo brema lod euz an traoiou kamm, ha marteze hiviziken, divar bouez beza gwelloc'h bevet, ar zoudarded ne vezo mui ken stang ar c'hlenved tom en o zouez.

Ouest ! — Linen Paris da Brest ha kalz linenou all zo d'ar gompagnunez hanvet « Ouest ». Ar gompagnunez-ma a vez great d'ezhi kalz rebechou ; an trainiou a vez aliez re zivezad, kalz re zivezad : hag evit gwir, c'hui ha me hon d'euz meur a vech ranket gedal. Servicherien ar gariou a vez avechou rok euz ar veachourien. Ar mobilier zo re goz, ha dirapar kena ; n'euz nemed tammou skignier koat kallet awalc'h da blonsa ar vein a azeffe varno. En eur ger, trainiou Ouest ne dint nemed karigellou daseüz. Ha c'hoaz, mar gellje ar gompagnunez ober he mizou ; mez nan, bep bloaz e rank ar Gouarnamant presta d'ezhi, ha ne c'hell rei nemed interest dister d'he c'hreansourien.

C'hoant zo da vellât an doare. Penaoz ? Kambr an Deputeed, pouzset gant ar sosialisted, a c'houlenn ma ve prenet oll linennou Ouest gant ar Gouarnamant. Gwelloc'h ez affe an traou neuze ? N'oun dare ; mizus da viana e ve ar prena ; ha goude ma vo great, c'hui ha me — rag ni eo a baeo — hor bezo vardro 40 pe 50 million a daillou nevez : eun netraik !

Eur « chemineau » hag a gaozeen gantan en deiz all, a lavare d'in : « Hag e ve great an dra-ze, ne dei tam gwelloc'h an traou nag evidomp-ni labourerien an linen, nag

evidoc'h-c'hui, beachourien. Ni, ne vimp ket gwelloc'h paet ; kalz muioc'h a dokou-huel a deuio d'hor « surveilli ». Evit dere'hel hor bara e rankimp dilezel hor Religion. C'hui beachourien, ne d'eoc'h ket buanoc'h, ne loc'hoec'h ket muioc'h d'ar poent, ha ne vezo ket brao d'eoc'h en em glemm, rag paotred ar gariou a vezo ro-koc'h eged brema. — Ha neuze ne gav ket d'eoc'h hen deffe « an Etat » krog awalc'h evelse ? Dizale, e vimp diberc'hennet a bep tra, hag e vimp oll mevelien gantan. Setu eno mennoz ar sosialisted deuet da vad. »

Zola ! — Iliz Santez-Genovefa, e Paris, zo bet dienniget en amzer ar Revolution. Eno, abaoue, ar Gouarnamant a laka bezia « an dud vraz ! » Eno ema ar pezh a jom euz a Voltaire, Jean-Jacques Rousseau, La Tour d'Auvergne, Carnot, Hugo, ha kalz re all, maro eun darn anezo en amzer Napoléon koz. Eun enor dister, a dra zur, eo beza beziet en eun Iliz dienniget ; evelato, lod euz an dud so eno o relegou — daoust d'ezo da veza bet digristen — a ioa honest awalc'h ervez ar bed ; hiniennou zoken o devoa edoug o buez great kalz vad en dro d'ezo. Mez brema — pardon, va Doue — eo savet e spered ar framasoned kas di eskern Zola. An den-ma, en e amzer zo bet eur skrivanier udur. Chomet so var e lerc'h kalz « romans » hag a zanter c'houez fall kercent ha ma kaozeer anezo. Evit lavaret ber, Zola a ioa eur marc'hadour teil. — Votet so divar hor c'houst 35,000 fr. evit kas e eskern da Iliz Santez-Genovefa. Hag e ranko soudarded Paris mont da renta enor d'ezan. En devez-se, p'eo gwir ar zoudarded keiz o d'euz daou zorn, me rô ali d'ezo da zerc'hel o fuzuilh gant eun dorn, ha gant an dorn all, da waska var o fri.

Maro an Iliz ! — Ne glever ken : maro eo an Iliz. En deiz all, er Senat, Briand a lavare e koueze he c'horf a dammou. Komb, d'e dro, hen deuz araog hirio, great meur a veach enterramant ganthi. Kement all a gle-vomp bemdez gant an oll lastez aotronez a vale dre ar vro. Mez a kredi a rit ar gevier-ze, c'hui hag oc'h euz gwelet ha klevet an digemer dispar great d'hon Aotrou'n Eskop nevez e Kastell ha dre oll vro Leon ? Nan, meur a vech an Iliz he d'euz lakeat he enebourien er bez. Diouallit, kanfarted !

F. PÉRON.

Levriou nevez, hervez spered ar vro

Bretagne d'aujourd'hui

Bretagne de demain par *Jean de Plouneour*
Vannes, Imprimerie Galles

Levrik koant, mar d'euz unan, eur pezh-teatr gallek ennan, talvoudus dreist evit ar c'heriou, da lakât ar vourc'hisien da anaout n'ema ket an holl draou kaer e Pariz, hag ez euz e Breiz, ken etouez traou ar spered, ken etouez traou ar c'horf, kant ha kant tra, hag a zo mez, ouspenn m'eo pec'hed, o banna etouez ar strouez evel traou distum ha didalvez.

Buez Arzur a Vreiz, trajedien e pemp arvest gant *Glaoda'r Prat*, skolaer kristen e Landivisiau

An aotrou Prât a zo anavezet mad e Breiz, rak n'euz ket kalz a dud, o labourat evel ma ra da lakât ar spered-bro da zihuna en hon touez. En e skol, e leac'h ober euz e yugaligou, gallaoued, mez ganto komz brezonek, e ra anezo gwir Vretoned o c'houzout komz mad ar gallek.

En tu all d'e labour-skol, e kav an tu da skriva e *Kroaz ar Vretoned*, e *Feiz ha Breiz* ha da zevel levriou aozet en eur yez yac'h ha pinvidik.

Ema o paouez lakât e brezonek « *Arzur Breiz* » eur pezh-c'hoari kaer da lenn, hag a deu da hiraat roll hor pesiou-teatr o deuz ezomm beza niverus, en eun amzer hag ez euz strolladou c'hoarierien nevez o sevel dalc'h mad atao en eur c'horn pe gorn euz Breiz

Gerion keumraek ha brezonek

Dastumet ha lakaet kenver-ha-kenver gant Abherve. (Vallée).

Bretoned Breiz-Veur ha Bretoned Breiz-Vihan, a zo breudeur, ha n'int ket bet ehanet biskoaz mad awalc'h d'en em welet daoust d'an disparti lakeat etrezo gant ar Zaozon, pemzek kant vloaz 'zo. Er bloavesiou divezaman evelato, int en em lakeat d'en em zarempredi kalz muioc'h eget n'o deuz bet great meur a gant vloaz zo. Goasa pezh a zo, goude en em welet o devez poan oc'h en em glevet, rak etre yez Bretoned Bro-Zaoz, ar c'heumraek, hag hon hini-ni ar brezonek ez euz savet kemm gant an amzer : ar c'heumraek a zo bet eat atao war binvidikât,

hag ar brezonek, betek ar bloavesiou diveza-man, war zisterât.

Hogen betek hen, ar breizad a felle dezan deski ar c'heumraek a ranke deski araok ar gallek hag ar saoznek, rak ne ioa nemed levriou keumraek ha saoznek ; ar pez a ra an aotrou Vallée o voulla ar c'henta levr keumraek ha brezonek a verra eta an hent etre Breiziz ha keumriz euz a ouspenn an hanter. Gant an amzer hag ar studi, Breiziz ha Keumriz a deuio da c'hellout komz an eil gant egile e yez o zadou koz ; evelse e teuint d'en em glevet ha da rei gant muioc'h a galon, o dourn an eil d'egile dreist dounder ar mor glaz evit beza krenfoc'h dre o unvaniez da stourm evit buez o gouenn e douk an amzeriou da zont.

Al levrik-ze, 15 gwennek dre ar post, 12 hebken da lennerien *Feiz ha Breiz*, goulenn anezan e ti-moullerez Sant Guilherm, 27, boulevard Charner, Saint-Brieuc.

J.-M. PERROT.

Eur gomanant bloas eus "Feiz ha Breiz" da rei evel priz katekis d'ar vugale

Arru ar mare ma vez roet prizioù d'ar vugale a oar ar gwella o c'hatekis. Piou n'eo ket bet nec'het o klask pe seurt levriou da rei dezo. — An oll levriou brezoneg a dalvoudegez o deuz bet dija. Lennet hag azlennet int bet en ti. Ar breur pe ar c'hoar kossoc'h o deus bet ive prizioù.

Ha ma viche roet dezo evel pris eur gomanant a eur bloas eus ar *Feiz ha Breiz* ? petra livirit ? — Kement-se a raffe marteze brassoc'h ha padussoc'h plijadur d'ar c'hrouadur ha d'e dud. Gwellit-ta ! Kaout bep miz ar gazeten ! Ar c'hentelliou a gavint eno n'o dezo nemet muioc'h a amzer d'en em zila doun er galon.

Rener ar *Feiz ha Breiz* a vo mall gantan rei ar gazeten evit pevar real da gement hini a c'houlenno dek komanant.

Ha perag mistri ar skoliou kristen ne raffent ar memez tra da vare ar prizioù e miz Gouere ? *Ar Rener.*

Eus ar Skoliou Dizoue ez eus bet moulllet tri mil. Emañt varnez beza oll gwerzet. Araog freuza ar voull e harfen gouzout hag unan benag a c'hoantaffe kaout anezo c'hoaz. — Skriva d'an aot. Cardinal e Kastel.

Feiz ha Breiz

Kanpad Misiek ar Vretouped

Perag e ranker credi ez eus eun Doue ?

(KENDALC'H)

V. — Piou hen deus enaouet ene an den ?

(Kendalc'h)

2. — *An ene a zo libr.* An dud a zant int libr. N'eus ket memez calz a zantimanchou e calon an den hag a ve kizidicoc'h. Clevet e vez hemdez tud o lavaret : « Me a reio ar pez a girin ; lezit ac'hanon didrouz ; libr oun. »

Pa reomp hon dever, e kemeromp laouenedigez o sonjal er pez hon deus great ; ha pa ne reomp ket, e skoomp var boull hor c'halon evit discuez hor c'heuz. Gouzout a reomp parfet oamp goest da ober ar c'hontrol deuz ar pez hon deus great, hag hon deus *mirit* pe *zivirit*. N'hon dije ket bet a zeveriou da ober ha ne vije bet na mirit na divirit, anez ma z-omp libr e guirionez.

An dud a lavar n'omp ket libr ne brezegont ket hervez ho c'houstians, mes hervez sonjou diskiant ho deus lakeat ho-unan en ho spered. Pa vezont dirag eun den hag hen deus great eun dra fall bennag, evel skei gant he dad hag he vamm, e tirollont varnhan ker goas hag ar re all. Ar pez a ziscuez e credent, e giz an holl, oa libr an den-ze da ober guelloc'h implij deuz an izili hen deus bet digant he dad hag he vamm. An dud a lavar n'omp ket libr da ober hervez hor bolontez a zo henvel ouz ar zoudard-se, distro deuz ar zervich, hag a lavare hen doa ancounac'heat he vrezoneg oc'h ober he dro. Mes, pa scoas ouz he c'hinou troad eur rozel hag a felle ganthan

da dizout o poueza varnhi gant he votez, e tirollas da grial e brezoneg drus avoalc'h : Oh ! rozel daonet !

N'eus nicun hag a lavarfe da vad ne anavez dever ebed, ne damall netra ebed ha ne laka kemm ebed etre an dud vad hag an dud fall, abalamour, var he veno, nag ar re-man nag ar re-hont, n'int libr da ober e giz all.

Calz a draou am beffe da verka divarbenn liberte an ene. Goulen a c'heller var dro pe seurt traou e rank en em astenn evit ma vezo guirion, penaoz e cressk ha penaoz e vihanaa. Mes avoalc'h em eus lavaret evit discuez eo libr an ene.

Hogen, ar c'horf n'eo ket libr : ne c'hell ket choaz he vent, nag he furm, nag he nerz, na netra deuz ar pez hen deus pe a zigouez ganthan. Ar c'horf a ia en dro e giz m'eo lakeat da vont.

An traou kenneubeut n'int ket libr. Holl e rankont heul ar reiz a zo merket d'ezho : an dour ne c'hell ket chom eb redet var an ardraon, nag an tan eb devi, nag ar mein eb poueza. Den ebed, hiscoaz, n'hen deus lavaret e vije libr an traou.

An ene a zo eta dishenvel dioc'h holl danvez ar bed. Dalc'homp sonj adarre deuz an dra-ze, ha deomp larkoc'h.

3. — *An ene a zonzj.* N'eus ket ezom da ziscuez an dra-ze. Bez' eman c'hoaz en hor spered sonj al liberte, hini an dever hag hini ar mirit hon deus comzet anezho bremaic. Ar zonzjou-ze n'ho deus na lodennou, na pouez, na ment, na furm, na nerz, na liou. N'eus netra enno hag a c'hellfe coueza dindan unan bennag deuz skianchou ar c'horf.

Er c'hontrol, traou ar c'horf hag ar pez a zao divarnho a vez lodet, muzulet, pouezet, santet gant ar skianchou. Memez an electricite a red dre neud an telegraph evit cas ar c'heleier a vez muzulet gant he nerz, daoust ma z-eo deuz ar mistra traou a gaver. Lavaret e vez ez eus eur *c'houlomb* electricite en eul leac'h bennag, e kerz gant eun nerz a anter-cant pe gant *volt* hag e ra meur a *wat* labour, e giz ma lavarar ez eus eur baillad dour en eur gorzen, e couez gant nerz eul lamm a anter-cant pe gant metr hag e ra labour meur a varc'h o cas eur rod en dro.

Sonzjou an ene a zo eta dishenvel dioc'h traou ar bed

hag ar pez a zao divarnho : n'eus ket a zanvez enno ; n'ho deus ket a gorf ; n'int ket great deuz lodennou. Bez' ez int *speredus*. Ne gavan ger ebed guelloc'h evit discleria ez eus anezho eb corf. Ma z-int *speredus* ne c'hellont sevel nemet divar eur spered, rag ar frouez a rank caout ar memez natur gant ar vezen. Anat eo. Netra ne ro nemet ar pez hen deus. An ene n'hen dije ket roet sonjou *speredus*, ma ne vije ket bet eur spered he-unan.

Ouspenn-ze, an ene n'hen dije ket gellet barn, ma vije bet great deuz lodennou evel traou ar bed. Evelse, beza 'zo eul labour hag a ra an dud bemdez : lakaat kemm etre an traou. Meneg a zo, me laka, deuz ar c'hemm a dleer da gaout etre eur park hag eur prat. Ar c'henta disheveledigez a gaver etrezho eo ma z-eo seac'h ar park ha dourec ar prat. Penaoz e c'heller dougen ar varnedigez-se ? Abalamour sonj ar park ha sonj ar prat a zo er memez *hini* hag a gouez, evel pa lavarfen, dindan ar memez lagad.

Ma vije bet great an ene evel ar c'horf, e vije bet enno lodennou, da neubeuta diou. Lakeomp sonj ar park el loden zeou ha sonj ar prat el loden gleiz deuz an ene. Penaoz e vije bet c'ayet eur c'hemm bennag etrezho ? Al loden zeou deuz an ene n'hen dije ket gouezet petra eo eur prat, hag al loden gleiz n'hen dije ket gouezet petra eo eur park. Galloud ebed da varn ez eo douar ar park seac'hoc'h eged hini ar prat.

Hag arabat lavaret : sonj ar park ha sonj ar prat a c'hell beza er memez loden deuz an ene. Me a c'houlennno dioc'htu pe al loden-ze a c'hell beza rannet, pe ne c'hell ket. Ma n'eo ket natur d'ezhi beza rannet eo spered, ha neuze ho caoz a gouez d'am hini ; ma c'hell beza rannet, e cavimp ar memez hual ha bremaic, hag an ene ne c'hell ket lakaat kemm etre eur park hag eur prat. Red eo eta anzaou kement-man : an ene 'zo spered rag anez n'hen dije ket a c'halloud da varn.

Rag-se, an ene 'zo dishenvel crenn dioc'h traou ar bed : ar re-man a zo great deuz lodennou, ha ne c'hellont na sonjal, nag anaout, na barn.

Gant aon ne dorrfen re penn an dud gant traou dies da entent, pa ne vezer ket boazet dioutho, ne d-in ket larkoc'h gant clask ar c'hemm a zo etre an ene ha traou ar bed.

4. — *An ene 'zo bet great gant Doue.* P'e guir an ene 'zo dishevel crenn dioc'h traou ar bed, ne c'heller ket lavaret eo savet divarnho. An dra-ze 'zo sclear. Eur vech c'hoaz : netra ne ro nemet ar pezh hen deus. Daoust ha traou ha n'ho deus na dalc'h, na liberte, na galloud da zonzjal a c'hellfe beza goest da ober eun ene padus, libr ha gouiziegez d'ezhan ? Red eo eta clask oberour an ene er meaz deuz ar bed-man.

Dreist ar bed e rank beza Unan bennag hag hen deus enaouet, roet flammen ar vuez d'an ene : hennez eo an Hini a zo hanvet Doue gant an holl.

Evelato, n'em boa ket a ezom da boania kement evit discuez n'eo ket savet an ene divar danvez ar bed.

E pelec'h caout eun den goest da ober eun tamm implij deuz he skiant hag a ve *crouadur* avoalc'h evit credi an dud dizoue, pa lavaront n'euz ket ezom deuz eun Doue evit croui an ene, abalamour ma z-eo bet great gant eubl ar bed en em renket anezho ho-unan, a fors da gorolli, dindan crogen ar penn ? Petra ! Danvez ear, dour ha douar, kennerzet kement ha ma kerot gant electricite, a rofe galloud d'an den da gompren ha da ober kement all a draou souezus ! Ez eo pount Recourans-Brest ha tour ar C'hreiz-Ker e Castel, Barzas Breiz ha levr an Imitation, cantic ar baradoz ha taolennou Iann Dargent, e leac'h ma z-eus kement a ijin dispignet, kement a zonzjou caër discuezet, kement a zantimanchou displeget : carantez, levenez, glac'har, estlam, anken, fizians, madelez ; en eur ger, ez eo holl draou burzudus ar spered labour eun neubeut poultren renket en eun doare a gostez !

An dra-ze n'eo ket, ha ne c'hell ket beza credet gant an hini hen deus coustians en he greiz, carantez evit he gerent ha resped evit an dud. Nann, den mad ebed ne lavaro birviken : « Me, n'oun penn da benn nemet poultren, ha va zad danvez douar, hag an holl danvez pri.

P'e guir traou ar bed n'ho deus ket gellet ober ene an den, e rankomp credi eo labour Doue, hag ez eus eun Doue.

Goulzgoude, ma lavarfet eo bet great gant unan bras bennag dishenvel dioc'h Doue, n'eus ket a fors. O lakaat evelse, n'hon deus ken da ober nemet mont d'ar penn

kenta, hag e velimp dioc'htu e rank an hini bras-se beza recevet he c'halloud digant an Aotrou Doue.

Ene an den a ziscuez eta ez eus eun Doue hag a zo soursen ar spered hag al liberte, ar garantez hag ar vadelez.

(*Da gendelc'her*).

J.-F. CAER.

En hent-houarn, en deiz-all

Breman ez eus pemzek devez benag, ez edon o tremen en hent-houarn dre eur bourk bras, c'hoant dezan marteze da veza galvet eur gear ; mes eur bourk ekreis ar moeziou ha netra ken. Eur bourk eus ar re vraoa avad ! Tiez gwenn, toennou glaz dem-guzet etouez ar gwez ; eun tour nevez-flamm a sav e benn seder ha laouen uhel-uhel azioc'h an tiez ; he zremm 'zo skedus ; ar c'hinvi n'o deus ket bet amzer c'hoas da denvalaat he fas. E neb leac'h netra peoc'hussoc'h eget ar gerriadennik-se ne vezo kavet evit diasez ar spered hag ar galon.

Eun hanter doussen verc'het yaouank a ziskennas eus an train. Dious ho doare ez eant evit eur veladen pe eun eured. Eun dudi oa ho gwelet, gant ho c'hoeffou dantelezet var gern ho fenn, outho rubanou en em groazie, en em rouestle a gleiz hag a zeou heb ma c'houffe den, nemet eur vaouez, kaout ar penn anezo. — Eun dudi ive o c'hlevet gant ho moueziou flour a gane evel eur musik. E brezonek e komzent. — Eur marc'hadour kazetennou a ieas var eun dezho. Diou a gemeras ar *Petit Parisien*, — eun all ar *Petit Journal*. Ne chomas ket da c'hiedal e vennek ; evit doare e oa boaz da gass dezho bemdez an danvez bara-ze evit maga o spered.

Ha me, d'am zro, ha gervel paotr ar c'hazetennou : « *La Croix*, s. v. p. — Je ne l'ai pas, Monsieur. — » *L'Ouest-Eclair*, alors, ou le *Nouvelliste*... — Je ne les » ai pas. — Qu'est-ce que vous avez ? — *Le Petit Parisien* et le *Petit Journal*. »

Hag ez oa eur gazeliad ganthan ! — Ha setu gant petra, Breizis, e vez maget spered ha kalon ar c'hemenerezet hag an ampezerezet er vro-ze. — Ar *C'hourrier*, ar

C'hannad hag ar *Feiz ha Breiz* a dle beza kavet divlaz gant ar pennou-avel-ze.

Me jomas mantret !

X.

Emglev zo red a enep ar c'hazetennou fall

Labour prezeg o deus ar veleien a enep poezon ar c'hazetennou fall en em sil bemdez muioc'h mui e kement korn zo en or bro. An oll a c'houlenn lenn, bras ha bihan, koz ha yaouank ; ha dre ma ne gemerer ket preder avoalc'h da lakât etre o daouarn levriou pe gazetennou brezonek pe c'hallek gwest da vezur o spered hag o c'hallon a draou mad ha yac'hus, e kemeront kement a gavont marc'had-mad ha pa ouffent evelse kaillara ha saotri o ene. Eur veac'h boazet eus an traou gadal ha lik, al lennerrien ne gavont mui blas ebet na gant gwirionezou ar relijion na gant ar gwirionezou a vag ar spered hag a beurc'hra an den.

Mes petra da ober a enep ar c'hazetennou fall ? — Eur beleg, dious ar gador-brezeg pe dirag testou a deuffe da rei o gwir hano d'an hudurnez-se, ne zalefe ket, m'oar vad, da veza galvet dirag ar barner ha *sûr* 'vezo da veza *kondaonet*. Oh ! ne man ket em sonj, pell ac'hano, rei an ali da veza eur c'hi mud.

Mar d'eo e zever disklerria grons ha krenn ar pezh 'zo eur skuer fall evit e barrisionis, beac'h d'al labour ! n'eus ket a leac'h da grena na rag *amand*, na rag *prison*. Mês peurvuia e chomo didalvez e glemmou hag e irvoudou. E vouez 'vezo kollet etouez youc'hadenno an dud difeiz ; ha dirag ar barner e vezo kavet fals doktoret evit lavaret dezan ne anavez nag e zever a gristen a ordren dezan beza atao trugarezus, nag e zever a veleg a ordren dezan prezeg ar peoc'h ha morse ar brezel, a ordren dezan bennigen eb morse mallozi. Hag ar c'hazetennou a embanno, e pevar c'horn ar vro, fazi ar beleg-se. An hû a vezo great varnezan, avechou sokén gant e genvreudeur. Pe seurt gounid a deuio ac'hano ?

N'ez eus eta netra da ober ? — Eo, ha kals soken. Mar d'eo diners ha dic'halloud eur vouez, dek ne vezint ket ;

ha ma viche kant, ar youc'haden ne ve nemet skiltrussoc'h, ha dibaot bras ne ve ket klevet. — Kass eur beleg ebken dirag ar barner, n'eo ket dies, pell ac'hano, eur blijadur eo soken evit ar franmassonet ; mes, kass dek, ugent, kant dirag ar barner ha d'ar prisoun a vezo diessoc'h ; ouспен eur veach e vezo sellet araog hen ober. Gros moll ha kounnari a raint, mes o gros moll a gwezo, o c'hounnar a uzo ha reiza a rankint. Emglev a zo red eta. Perag ar veleien ne raffent ket etrezo eur blokad evit miret dious an droug evel ma ra ar franmassonet blokad evit hen digass. En deiz hirio, red eo en em starda an eil ous egile :

« Eun neuden ne grougo den,
Mes kant neuden a ra korden. »

Petra o deus great kristenien ar Beljik evit kaout frankis hag evit diskar ar franmassonet oa ous o gwaska ?

— En em glevet evit enebi ous al lezennou dizoue, ous ar skoliou dizoue ; en em glevet evit kass kannadet kristen da gemeret pers en afferiou ar vro. Kemeromp skuer dioutho.

Ama, e lezan ar bluen gant eun all gwiziekoc'h egedhon, hen deus savet eur pennad-skrid evit diskues pe-naos eo deuet ar Beljet a benn da **zistroada ar franmassonet ha da ober dezho krenna ho ivinou.**

F. C.

PENoz DISTROADA AR FRAMASOUNED

Hag ober dezho krenna ho ivinou ?

— Petra livirit, mignon Per, distroada ar Framasouned ? n'hoc'h euz ket aoun e ve re veac'h, ha startik krogad deoc'h mont da c'hoari deuz ar botred-se ?

Eun druez, eur spont eo gweled al lore'h a zo enn-ho, an drouz a zo gantho, an drouk a reont.

— Sellit out-ho ! pegen huel n'eo ket ho c'hribel, pegen reud ho mouez, pegen zoun ho lagad !

Kantonier, Prefed, Ministr, kement hini a c'houlenn trempa e zouben deuz kaoter ar Gouarnamant, a gren

dirag ar Framasouned, evel al laouenanik, kluchet en he neiz, pa sant o virvi varn-han, ruz-glaou, daoulagad an aer-viber. Etouez zoken an dud a vev dezuz ho leve, pe e-touez al labourerien douar, ar varc'hadourien, ar viche-rourien fur ne 'maint, na kalz na nebeut, dindan dalc'h ar ganfarted-se, ped a ve kavet da gredi sellet out-ho, eun en ho daoulagad, dislavared ho gevier, distigna ho lassou treitour, ha gouren out-ho troad oc'h troad ?

Hag oc'h euz ar fron evelkent, paour-keaz Per, da gin-nig d'eomp-ni, ken dijein a tra, sevel, a dol hag a vanden, da gregi en ho c'hollier, da rei dorn deoc'h, eme c'hui, d'ho stleja d'an douar ? Koulz e ve deoc'h, va den mad, *issal denved da sailla gant ar Bleiz !*

— Brao ! brao tre ! Tonton Jakes, ne c'houien ket edo ken flour ha ken lemm ho touchen. Nemet ma zeo re aounik an oll, na koanta prezegen oc'h euz distaget aze ! Houman n'eo ket en he beg, en he lost, avad, eo lakeat dezhi he flemm. E diou gomzik diveza, a speg hag a strak evel taoliou fouet ; kavet hoc'h euz an tu da rei, var eun dro, ho hano mad, ha d'ar *Framasouned* ha d'ar *re a gren diraz-ho*. Ar re-ma, daoust a ma n'euz ket a c'hloan var ho chouk, n'int koulskoude nemed *denved* ; hag ar re-hont Bleiz, bleizi-rouz c'hoaz, du-pod ho staon.

N'eo ket diez da *Willouik* ober he giger pa ne vez dirazan nemed oaned. Mar gelfe 'vad eur mell-ki barvek, ken stard he chupen, ken hir he zent hag he re he-unan, mont a benn dezhan, *Gwillou-du* ne ve ket pell oc'h ober eun anter-zro hag o skara, lostok, e trezeg ar c'hoat-doun.

Setu ive, Jakes, petra raffe ar Framasouned ma c'hen em gavche gant-ho potred vad, dirr var ho zal, teod ha kil-dorn dez-ho da stanka ho ginou, da zec'ha ho fri, m'ar bez red, d'ar glabousserien divergont ha digristen ha da ober dezo chom er par. Guelit petra zo c'hoarvezet er Beljik, rouantelezik douar a douar ganeomp-ni, du-hont e kostez an Anter-Noz.

Gwinsou o tistigna !

Hual ha nask o terri krenn !

Guechal, er vro-ze, evel hirrio e Frans, ar Gatoliket a a ioa gwal-gasset e pep-giz, m'ac'het, ruil-diruil, e tre

treid ar Framasouned. Da genta, ne c'houient, evel deomp-ni, nemed *hirvoudi ha klemm*.

Awechouigou, pa vije great dez-ho dre lezennou fall ha treitour, re a yudazerez, broudet, krafet o c'hosteziou dez-ho evel gant bodou drez ha spern, e skrijent, ha drouk enn-ho, e youent a eneb ho bourevien, e roent dez-ho eul leshano faeus benag, ha prestik, e voredent adare da c'hortos kaout eur mes-taol all.

O welet e rea ho enebourien skouarn vouzar hag e kendalc'hent, en eur c'hoarzin goap, da starda bepred, goas-soc'h-woaz, ar gwinsou, e savas, eun devez, ar goad da benn hiniennou anez-ho. Ar-re-ma, prenet skiant gant-ho diwar ho c'houst, a lavaras d'ho mignonned, d'ho amezeien : « Hou-ma n'eo c'hoari, n'eo buez e-bed : touzet » e zomp bemdez berroc'h-berr ; ma ne geromp diwal e » vezimp, eb-dale, kignet e beo. Nemet re-hir n'omp » chomet da vuntra. Var zao eta, prim ha stard ! beac'h » d'an hual ma tistigno, beac'h d'an nask ma torro krenn ! » Frank varnomp neuze, ne vimp ket pell o kas ouz » torgen ar gigerien didruez ha dissakred-se. »

Kaouenned difluket divar ho c'h lud ! Stad great dezuz ar Guennelied !

« Dre ar gevier a stignent, dre ar binim a zilent en ho » c'hazetennou eo o doa dallet, hag, evel pa lavarfen, » mesvet tud berr a spered ha dibreder, eaz-tre rei kelien » dez-ho da lounka, ha frita aered eleac'h siliou. Pignet, » da c'houde, var diskoaz ar geiz-ma, evel var eur skaon, » int deuet a benn da baka krog e plad an aman, da » grapat er c'hargou. Divar bouez o c'hoz kazetennou ho » dezuz kavet harp ha tro d'en em winta, evel divar-nij, » bete beg ar skeul. Mad, a ni petra rafomp-ni brema » ? » Petra ? Skei ha tenna 'zur, didruez, var al lastez-paperou-ze 'vel ma tenner var ar *Brini* var ar *gaouenned*. » « Ia, a-dre ha d'an traon, skridou gaouiad ha treitour ! » » Dichouomp divar hon treujou, dibluomp eb damant, ha » dilostomp al lorgnez-kazetennou-ze, varnho tres fall » lapoussed-noz. Dijuntromp dezho, askel pe askel, ma » kouesfont izelloc'h da gluda, ma vezo peoc'h out-ho » divar ar mare ! »

Evel a oa lavaret a oa great.

Azalek neuze ar c'hazetennou displeal ha dizoue ne gavchont mui digor e tiegeziou fur ha kristen. Ne brizet nag ho lenn na zellet outho pa vijent, zoken, kinniget evit netra. Prestik awalc'h e oue anat d'an oll ne ie mui ken brao an traou en dro gant ar Framasouned. An avel, keit ha keit all a du gantho, a droe, beb eun tamik, a eneb ; eleac'h chom a-gein dez-ho, setu ma stage da yudal a gorn en ho skouarn, da c'hortoz, bremaik, skei, ien ha pud, a dreuz ho fri hag ho daoulagad.

Dre ma save ha ma ruille evel-se barrou arneue var benn ar ganfarted-ma e velet, avad, an oabl o sklëraat, o sederaad e tu ar gatoliket.

Ar feiz, ne rea diagent nemed moredi, anter-vouget ma z'oa gant an ezen drenk ha louz a zave divar ar skridou ifern (n'edot ket, bete neuze, awalc'h en disfi out-hó), ar Feiz freskeat brema ha kennerzet gant kelennadurez iac'huz ar c'hazetennou kristen, a veler o tifuni hag o para bemdeiz splamoc'h-splam.

Ar gizioù kristen, ne vije chomet, eb-dale, na liou, na skeud anez-ho, ken izel oant kuezet, c'houezet buez ennho, a-nevez, gant ar Feiz, a zave ivez ho fenn da skedi ha da ren adare er vro kaëroc'h eget biskoaz. Evel-se, er park hag er prad, e welomp an had o c'h'laza, ar bleun o tiggeri pa vez gouziet an avel-zuil, pa zispak an heol-tomm.

Setu aze plean ha var eun penoz e teuaz ar gounid gant kristenien ar Beljik : o veza ma ouent fur awalac'h da brena skiant digant ho enebourien, da zeski gantho petra dal eur gazeten, pegement a ners he deuz da ober drouk pe vad, hervez ma rer implij ganthi, da stigma gevier ha fallagriez pe da zifen ar gwir ha da gelen var ar mad. Gant ho c'hazetennou treitour ha binimus o doa ar Framasouned touellet ar vro ha great dez-hi plega dindan ho galloud. Kenta o doa da ober ar gristenien, evit dont da veza treac'h, d'ho zro, oa eta, enebi deuz ar skridou-ifern-se, miret out-ho da zila ho binim, da steui ho gevier. Ma n'ho divije great ken, koulskoude, n'ho dije great nemet anter-labour. Rag dilouzaoui a zo mad ha red zoken : n'eo ket awalac'h avad. Hag e ve ken neat all an douar, peur-zisc'hriennet an treuz-ieot, pe seurt eost o pefe, nemet hada rafec'h enn-han greun mad ?

Evel-se *dineiza* ar c'hazetennou fall, toulla var ho gevier, stanka outho, ne vije ket talvezet da galz a dra nemet klasket ha kaved e vije an tu da rei d'ar wirionez lans ha ners da zevel, ken aliez a bemdeiz, evel an heol, da bara kaëroc'h kaër dirag daoulagad an oll. Setu petra oue great dre ar c'hazetennou kristen. Ar-re-ma, ouspenn ma lakeant da lugerni skedus ha seder kement a ioa mad, fur ha gwirion, a rea c'hoaz bep enn amzer, hag eb damant, m'ar kirit kredi, eur c'hribad, eur strilla da skridou ar Framasouned evit ho *dilaoui* dirag an oll, evit diskul ho ardou ha skuba-ho gevier, 'vel ma skub an heol an ezen fall hag an devalijen, kerkent a ma tarz da c'houlou-deiz.

Ken brao e zea gant-ho en-dro al labour-ma ma oue douget ar gristenien d'en em doma muioc'h mui ha da ober bemdez mui a stad deuz ho c'hazetennou binniget. Prestik e oue kement a glask dez-ho m'ho gwelchet a gantchou, a vilierou, 'vel guermilied d'an nevez-amzer, o nijal, o c'hournijal dre bevar c'horn ar vro, er c'heariou braz ha bihan, ha beteg er bourkouigou distro var ar meaz. Lavaret e vije e oa eun neizad anez-ho e korn peb iliz, ha ken kaer e richanent, ken freaz ha ken plean e tisplegen ho c'hentel, m'edo eun dudi chom d'ho zelaou, kaout skol digant-ho. Kement hini a roe skouarn dez-ho eur pennadik ne zalee ket, hag e vije bet keit all er skol gant ar Framasouned, da drei kein d'ar re-ma ha da vont a du gant an dud fur ha kristen.

Gwal abaden a oue koulskoude o rei lamm, da vad, da botred ar freuz. Ar ganfarted diskurpul ha divergont-se eur veach ma zint deut a benn, e bro pe vro, da asten ho c'hraban var ar galloud ha var an danvez, a zo diez-all ober dez-ho diskregi. Evel goaderezed louz e chomont spég da suna, e-tre-c'hellont ; red e vez ho distaga, dre ners, hini hag hini. Beveach ma vije votadek, ho gueletho koueza d'an douar, rum ama, rum a-hont, ken a chomas a-grenn ar gounid gant ar Gatoliket.

Pell awalc'h e oue red d'an dud paour-ma chom da vuzelli, da c'hlaouri var an treujou. Var bouez, koulskoude, poania kalonek ha gouren eb ean, setu hi deut a benn da vont en ti, da azeza, zoken, evel ar vistri, e penn huela an dol. *L'abbé Lavarent, R. d'Argy - Armel*

Pennaouet e prezeger eur paotr iaouank d'e vignouned

Labour sul.
Labour nul.

Seiz pe eiz paotr iaouank, bodet en eur gramb, a zelaou unan d'euz o mignouned gant ar brasa evez. Na d'id ket da spounta, lennerien, na da gemeret aoun, n'euz hano ebed ganto, pell ac'hano, da gemeret ho loar goz, na da lakaat an tan var ho korre; me o ped, er c'hontrol, da zont tre en ti var ma lerc'h ha da zelaou piz komzou ar prezeger: me bari n'o pezo ket a geuz hag e vezo mall ganeoc'h lavaret bennoz Doue d'ezan.

Ha brema digorit mad ho tioukouarn hag e klevoc'h guell a ze.

« Va mignouned... Bemdez deja e klevit hano d'euz »
» eur c'henvroad benag eat da gear. Ha perak? ama e
» kaver labour ar pez a gerer; ar goumanant a zo brazig
» awalc'h, n'en em glemmer ket re. Mez neuze perak?
» Lod a lavar: e kear e c'hounezer muioc'h hag e labourer
» neubeutoc'h: lod all, e kear eo braoc'h beva, nag a dro
» ne vez ket da danva eun tamig plijadur. Darn an dra-
» ma..., darn an dra-ze... Evidon-me, mignouned, me
» zonz n'ema ket aze an dalc'h. Re aliez am meuz klevet
» tud eat da gear o lavaret ne c'hounezont ket muioc'h
» eno 'get var ar meaz, ha mar d'int paët guelloc'h,
» muioc'h a vizou o deuz ive, ha goude diskounta
» peb tra, da zibenn ar bloaz, e vez tanooc'h o ialc'h eged
» guechall pa vevent en hon touez: desket o deuz, ne vez
» ket kavet aour e kear da c'hrounna gant ar rozel. »

Setu ama ar pez emañ o paouez klevet gant eur mevel: « Morse tam ehan, da zul evel da bemdez, stag »
» ato: da zul e vez ranket starna ar c'har, kemeret ar
» falz ha mont d'ar park da gerc'hat boued d'al loaned.
» Penaoz padout? Daoust hag an devez sul na dle ket
» beza eun devez ehan? E kear da vihana na zigouezo
» ket an dra-ze ganen, eno em bezo eun tammig kabestr. »

Lakeomp, mar kirit, e fazi eun tamm ar prezeger ha n'eo ket stank an dud a zilez o bro abalamour d'an dra-ze. Koulskoude daoust ha komzou ar mevel ne ziskouezont ket e z'euz e kalz tiez eur c'hiz fall ha fall-tre

hag eaz meurbed da derri: n'euz ezoum nemed eun tam bolontez vad, den na ve paouroc'h, ne joumfe ket muioc'h a labour da ober. Perag da zadorn ne ve ket klasket a voued awalc'h d'al loaned evit ar zul, perak ne vefent ket drailhet ivez, ha neuze d'ar zul, ne ve nemed o zeuler d'ezo. Bugale ha mitisien a joumfe amzer ganto da vont d'an ofisou, da zigeri eul leor benag, d'en em ziskuiza d'euz labour tenn ar zizun: me bari den na c'hinfe. Dreist oll ne ve ket gwelet neuze, en eun tiegez kristen, eun devez sul, ar jao en hent. Heuillet e ve trede gourc'hem en Doue,

Miret a ri an oll zuliou
Gant œuvrou mad ha pedennou,

hag ive lezen ar c'houarnamant a c'houlenn eun devez ehan, bep sizun, d'an oll labourerien. Peadra a zo da vantri, o velet tud, kristenien vad, var o meno, a veac'h peurlavaret ganto o fedennou (hag evit eur guel, gant kalz a feiz), oc'h ankounac'haat lezennou Doue hag an iliz pe da vihana oc'h en em lakaat da grenna anezo.

Ma c'hoarvez d'ar vatez (plac'h) kemeret eun hanter devez da zellet en he mellezour evit renka he bleo, pe d'ar mevel tana re aliez e gorn, nag a zellou du! nag a drouz! pebez sac'had kounnar! Ha n'euz ket a leac'h da veza souezet, rag n'e ket hebken an hini a gemer tra e nesa a zo laer.

Mez daoust hag an neb a zalc'h evitan an hanter pe dost d'euz an devez sul, ne gemer ket ar pez a zo da Zoue hag en deuz Doue goulennet lezel gantan?

Nag a dud ne reont nemed en em jala dioc'h ar beure beteg an noz ha ne ziouan, var o muzellou, nemed ar memez komzou: « N'euz netra da ober, Doue hebken, dre eur burzud, a c'hell hon tenna deuz an toull kirin m'oump kouezet ennan. » Amzer ha poan gollet: da betra e talvez an dælou-ze? Ha ne zonz ket d'eoc'h e ve guelloc'h en em lakaat, pelloc'h hag evit mad, da heul penn da benn gourc'hemennou ar Relijion? Pa vezo buez an oll gristenien a du gant o c'hreden, me lako eur glaoustre, e vezimp varnez gueled an nevez amzer o sevel war hor bro!

J.-L. PRIGENT.

Ar wellaenn deuet el Labourerez-douar

50 VLOAZ-ZO

(Prezegen roet en eur c'helc'h studi gant eur paotr yaouank).

Pa vezer evit ar vech kenta oc'h ober eun tamm labour, en em gaver eun tammik luiet gantan. Klask a rear ar penn gwella d'hen digeri, en em c'houlenn a rear penaos ema ar gwella doare d'hen lakaat da dalvezout ar muia. Ar memes tra a c'hoarves aman hirio.

Hag e gwiriones, evit anaout mad an doare ma z'eo gwelleat al labourerez-douar er vro abaoe eur pennadig-so, ez eus meur a dra da zisplega.

Gwelomp da genta, mar kirit, ar c'hemm vras a zo etre koumanant ar mevelien en amzer gos, hag an hini o deus hirio. Gwechall ho peze eur mevel mad evit an drederen euz ar goumanant e roit dezan hirio. Ha gouskoude, hen anzao a ranker, stad ar penn tieges a vella ato. Red eo eta lavaret eo eat an traou var vellaat, rag anes penaoz e vije gellet paea ar mevelien en amzer vremen ?

Da rekete e vefte, gouskoude, n'iaffe ket koumanant ar mevelien dreist, e teuffe hebken da greski dre ma vellaat stad ar mestr, rag anez e vefte dreist muzul.

A hent all, an traou a zo gwelleat var ar meas 50 vloaz-zo.

Eur skouer : ar verouriou fermet gwechall 600 lur, n'o c'haver mui breman evit neubetoc'heget 1.800, ha zoken daou vil lur. Ha gouskoude, daoust da ze, an oll her goar, ar verourien a denn muioc'h a c'hounideges euz o douarou eget na reant en amzer gos.

An douar labour a zo kresket ouspenn an anter. An douar lann a vez digoret, ar c'herreg bras a veze gwelet gwechall e kreis ar parkeier hag ar fenneier a zo rullet en draonien, pe bruzuned a dammou a dennou min. Ar vouleterez, red gwechal evit kaout ed mad, a zo great gant an alar. Heman eleac'h diskroc'henna an douar, a gus ar glasder var eun dounder a heller lakaat, ma karer da vont beteg 35 ha memes 40 centimetr. An eler kos,

avad, great gant ar c'halves en eun devez labour, holl e koat, ne roent ket kals a zounder d'ar bommou.

Ar c'houer n'en deus ket hebken gwelleet e labour, gouzout a car ive tenna muioc'h talvoudeges euz e zouarou. Euz eun devez arat dindan kaol, beterabes, kolza, melchen pe foenn a oa gwechall ez eus breman d'ann neubenta 3 pe 4 devez arat. Eleac'h chano (trez) e ves laket grosill (merl), kals gwelloc'h. An teil moulet grêt er park gant eur c'hemmesk lann ha mannou a zo lezet a gastes ; er c'hreier e kaver teil aleis d'an douarou. Al ludu-griz, ar « super-phosphate » ar « scories » pe gaoc'h houarn a zo deut, hag a ra d'an douar rei gwiniis, segal, hag ed du evel ma zeuz c'hoant.

Ar c'hezek a ra labour ar c'holliou, rouessoc'h hirio. El leac'h oa deg bioc'h en amzer gos (e Kerne) ez eus breman 18, 19 ha 20 hag a ro leas mad da bep tra : d'ar moc'h, d'al liou, etc...

Ar foenn, boet ken mad d'an oll loened kouls lavaret, a zo kresket kals ouspenn an anter e meur a dieges. Eleac'h ne deu ket awoalc'h a foen prad, e ves gret foen melchen.

Setu lavaret deoc'h e neubet komzou ar c'hemm a zo er vro 50 vloaz-zo. Kavet e vefte c'hoas da lavaret, mes evel ne ran hirio nemet dic'harza al labour, eun all a gendalc'ho. Al labour douar a zo evel eur skeul, d'al laë e pignomp neubet ha neubeud. Var ar skeul-ze e kerzomp gant tis, arabat deomp chom en hent, red eo deomp mont beteg ar beg. Evit-se eo red deomp labourat, en em zeski an eil egile, ar pes a reomp o veza aketus da voda-degou ar c'helc'hou studi a zo savet evit hor brasa mad.

R. Q.,
euz potred Sant-Fiakr.

SON AR FILOUTER FIN

DESTUMET GANT AN AOT. PENNARUN

KANET DEZAN GANT E DAD, E BRIEK

Yez Kerne:

Di-dos - têt oll, ma mi - goned, m'ho ped da gle-
vet Eur zon a zo meurbet fen-tuz ha ne-vez sa-vet.

2

Savet eo bet d'eun den yaouank — ar filouter fin,
Ha pa gontin e dro-louarn — me ray d'eoc'h c'hoarzin.

3

Arabat eo, ma c'henvroiz, — ober dioutan,
Beteg re a filouterien — a zo er vro-man.

4

Nemet ebken lakât evez — c'houi oll hostizien,
Ha diouall da zont da loja — ar filouterien.

5

Skreiz eo ét er gear o vaga — (meur a hini zo)
En deuz lakêt en e spered — mont da vale bro.

6

Hag evel ma oa brao gwisket — ha den a feson,
E kredan e oa ginidik — demeus a Leon.

7

Balêt en deuz ar filouter — Breiz oll ha Paris,
E yale'h a zo deut da blada — ha skarzet eo piz.

8

Distroet eo bet da Roazon — bet eo e Naonet
Ha siouaz ! neuze an arc'hant — d'ean zo manket.

9

Mont a ra en hostaliri — da c'houlenn loja —
Eb eul liard en e c'hodel — na diner ganta.

10

'N eur vont, barz an ti, hon aotrou — en deuz lavaret :
« Noz-vad, emean d'an hostiz — ha me vo lojet ? »

11

» Koania a fell d'in-me laouen — en ti-man fennoz,
» Ha neuze kemer eur banne — arôg ma renoz. »

12

— « Servicher, eme an hostiz — deut tre, ma mignon,
» Ozet a vezo d'eoc'h aman — eur pred a feson.

13

» Azêt aman var eur gador — e kichen an tan,
» Ha neuze efit eur banne — da c'hortoz ho koan. »

14

Roet e oe d'ar filouter — euz a gement mat
A c'hoantea e galonik — a draou dilikat...

15

Gwin Bourdel demeus ar gwella — hag ive gwin Spagn
Hag al lipouzeres dousa — oll da vab ar c'hagn.

16

P'en devoa debret hag evet — c'hoariet e rol,
D'ar plac'h en deveuz lavaret — dizervicha 'n dôl.

17

« Dastumit plajou, boutailhou — loaieu ha gueren,
» Va c'hasit er gampr da gousket — 'n eur guele kempen. »

18

Mez pa oa ét en e vele — n'oa ket 'vit kousket ;
Pa zonje en e baemant — e oa kalz nec'het.

19

« Me am euz debret hag evet — ha grêt am euz cher ;
» Penôz e paein an hostiz — m'euz ket eun diner ? »

20

Enn diou pe deir eur rog an de — e sav ar pôtr fin
Ha divoutou ha divragou — e ya d'ar jardin.

21

Buhan e ra barz an douar — eun toull gant eur bal,
Hag e vragou en deuz kuzet — en toull-ze raktal.

22

P'en deuz interret e vragou — eo èt d'e vele
Hag eo 'n em roet da gousket — da c'hortoz an de.

23

Goût a re mad ar filouter — e teuje a benn.
Da ober d'an hostiz paea — d'ean e skoden.

24

Antronoz vintin pa zave — evit partial.
Pa ne gave ket e vragou — 'n em lak da hopal :

25

« Forz ! ma mignoned, emean — sikourit, m'ho ped !
» Ha va arc'hant ha va bragou — oll ez int laeret ! »

26

An hostiz hag an hostizez — d'an neac'h zo pignet :
— « Chomit 'n ho repoz, den yaouank ! — petra zo c'hoarvêt ? »

27

« Hag e ve kollet ho pragou — ze ne deo netra :
Arabab eo hon dikrial — ni ya d'ho paea ! »

28

— « O ! ne deo ket gant ma bragou — oun-me glac'haret :
» Ma oll arc'hant a oa ennan — me zo rivinet.

29

» Bez' oa ennan tregont pistol — b'arz en aour melen
» Hatriugent skoeden arc'hant — a daouskoed ouspenn. »

30

Ar vevelien o deuz furchet — an ti penn da benn
Mez n'eo ket kavet ar bragou — nag an aour melen.

31

Ar filouter, sur euz e dôl — a hope bepred :
« Penôz e tistroin d'ar gear ? — me zo rivinet.

32

» Ma ne rentit d'in va bragou — dirag ar barner
» M'ho kalvo kostiz, hostize ? — n'hen lavar d'eoec'h skler.

33

» Ha pa yankfe d'in-me eur c'hant — me gafe testou
» Da doui pa oan deut aman — n'oan ket divragou.

34

» Gouskoude me zo den honest — mar ez euz er vro ;
» Ne fell ket d'in ho rivina — Nan, pell ac'hano.

35

» Rentit d'in eta eur bragou — ha tregont pistol ;
» Me bardono d'eoec'h an anter — mez ne rin ket oll. »

36

Choaz en devoa da zijuni — arog kimiada :
P'en doa pardonet an anter — ez oa joa outa.

37

Buhan eo èt en e hentchou — eb trei da zellet
« Kenavo, hostiz, emean — 'ar c'henta gwelet. »

38

Abenn nemeur goude an hostiz — o torri e jardin
En deuz kavet barz an douar — bragou ar pôtr fin.

39

Hag hen neuze gant e zaouzorn — da skrabat e benn :
« Houman eo tro ar filouter — me zo eun azen. »

NEZEREZ AR FOLGOAT

E parrez ar Folgoat ez oa gwechall eun intanvez baour
ha n'he devoa evit holl vadounemet euz mab, eur paotrig
a zeiz pe eiz vloaz, eun ti-soul, hag eur c'havrig.
Bemdez, goude lein, ez ea ar paotr da gas e c'havrig da
beuri, hag e chome ganti betek serr-noz. Ar vamm n'ez
ea ket eus ar gear ; tremen a rea he amzer o neza ; dre
ma 'z ea he inkin en dro evit kaout berroc'h an amzer, e
kave he flijadur o kana en dra c'helle gwerziou ha soniou
koz Breiz-Izel.

Hogen, ar c'havrig a deuas d'ar gear he unanig, eun
abardaevéz a oe. Gwelet a c'hellit eas a-walc'h pebeus
enkrez, pebeus nec'hamant a oe e kalon an intanvez !
Nak a huvreou tenval a reas spered ar vesiadez gez ! An

holl risklou a c'helle he faotr da gaout war e hent, ar vamm c'hlac'haret o gwelas war eun dro; ya gwelet a reas ar bleizi a c'helle beza taget anezan; pe kouezet oa mar-teze en eur vengleuz bennak, el leac'h en doa torret e c'houzoug, ar paour kez paotr! En eur ger, sonjal a reas en holl darvoudou a deu e spered an den pa na zigouez ket e poent an hini edot war c'hed anezhan.

Ne jomas ket pell da varc'hata. Hag hi ha mont dre an henchou da glask roudou he mab, he c'harantez, he buez, evel pa lavarfen. Trei ha distrei a reas dre gement leac'h ma ouie ez oa kustum he faotr da vonet. Hopal a rea adreuz he daélou; lavaret hag adlavaret a reas kant ha kant gwech an hano a yoa evel mel evit he muzellou hag an dudiusa muzik evit he diskouarn. Edo erru an noz pa glevas evel eur glemmaden zister. Hag ar vamm o vont gant prez bras warzu al leac'h a zablante d'ezi e teue ar c'hlemm dioutan. Digouezout a ra war bordig eun toull bras; he mab a zo aze, hep ma c'hellfe e welet.

Ar bugel deuet da nec'hi o sellet oc'h e c'havrig a yoa en em roet da glask bokedou. Gwelet en doa unan oc'h kootez an islonk hag en doa c'hoanteet e zapa. Hogen, riskla a reas, hag e ruilhas. N'ez eas ket d'ar goueled evelato, chom a reas a-dreuz war eur skour, a-hed dek pe zaouzek troatad dioc'h an douar.

Kousket oa, pe da vihana moredet oa pa zigouezas e vamm. Ya, kousket oa, ar paotr paour, war var da bep mare da ziruilh ac'hano.

Petra raio ar vamm gez? Petra c'hellfe-hi da ober evit e denna ac'hano? Netra, siouaz! Mont da glask tud da rei dourn? An tiez a zo re bell; ha neuze, e keit-se ar bugel a c'hellje en em roi da gousket, ober gwall huvreou, hag eur skrijaden hebken, hi her gouie, a yoa peadra d'hen koll.

Karantez eur vamm n'ema ket pell o kroui eun dra nevez bennak, dreist-oll pa ema he frouez e riskl e vuez. Ar pezh a yoa red a-grenn, war he meno, oa miret outan d'en em roi da gousket, ha neuze, antronoz kerkent ha goulou deiz, e raje eur galv d'ar falc'herien pa dremen-jent evit mont d'o dervez.

Koueza a reas d'an daoulin e kichenik an islonk, hag o

veza lavaret mat d'he mab kana ganti, setu hi o kregi da gana soniou ha gwerziou an noz-veilh. He mouez kreneréz, ker spontet oa, a veule madelez an Aotrou Doué, skoazel galloudus Intron-Varia-r-Folgoat; hag ar bugel paour astennet bepred war e skour bresk a adkane war he lerc'h meuleudiou Jezuz ha Mari. Darbet e oe d'ezan meur a wech beza trec'het gant ar c'hoant kousket; e vouez neuze a deu da veza izel, goloet, betek zoken, a vare da vare ne glevet mui gantan ar c'homzou santel. Ar goueriadez neuze a bede, a aspede he mab en doare-ma:

— « Va bugel paour, va mab ker, arabat eo d'it » kousket! Kan, kan c'hoaz, kan hep ehan, ken a darzo » an deiz! »

Hag ar bugel a rea adarre eur c'hrogad kana.

Tremen a reas an noz, hag an deiz a c'houlaozas; evel m'he devoa lavaret ar vamm outi he-unan, ar falc'herien o vont d'o dervez a deuas da denna ar bugel eus e stad reuzeudik, hag ar vamm neuze a lakaas war dal he mab eur pok c'hoekoc'h eget biskoaz!.....

Klaoda 'R PRAT.

BRO AR ROZENNO

Henvelekaet diouz ar Saozneg

(YEZ TREGER)

Pell a-c'han eur vro zo, Leun a ro-zen-no

Lec'h e - ma pep an - ken, Ankoueet da vi - ken;

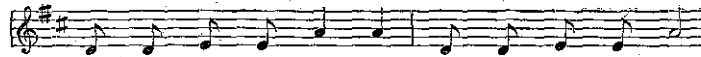
En koa - jou glas be - pred, Ka - na 'ra 'n ev - ned

Di - wan ra 'n pep am - zer, Bleu-niou di - ni - ver.

PER HA LAOU

Diskan

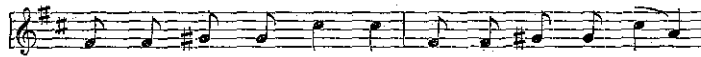
— 150 —

Si-ouaz, e - vit mont di, An hent a zo kri,

Ha n'eus e - vit por-zer, 'Met an An-kou ter.

Mes, 'pad o hun, eun el, d'ar vu - ga - li - gou,

Dam-zi-gor an no-riou. . Kousk 'ta, ma bu - gel.

Pell ac'han, eur vro 'zo,
Leun a rozenno,
Lec'h ema pep anken
Ankouet da viken ;
En koajou glas bepred,
Kana 'ra 'n evned,
Diwan ra 'n pep amzer
Bleuniou diniver.

Loin d'ici est un pays
Tout rempli de roses,
Où toute angoisse
Est oubliée à jamais.
Dans les bois toujours verts
Chantent les oiseaux
Et des fleurs sans nombre
Croisent en tout temps.

DISKAN

REFRAIN

Siouaz, evit mont di,
An hent a zo kri,
Ha n'eus, evit porzer,
'Met an Ankou ter.
'Mes, 'pad o hun, eun el,
D'ar vugaligou,
Damzigor an noriou...
Kousk 'ta, ma bugel.

Hélas pour y aller
Le chemin est rude
Etiln'y a qu'un portier (qu'un passeur)
La Mort terrible.
Mais pendant leur sommeil, un ange
Aux petits enfants
En entr'ouvre la porte.
Dors donc, mon enfant.

Aze 'kav ar mammou
O bugaligou,
Digante diframmet,
Gant 'n Ankou kalet.
O kana dudius,
Koant ha lugernus,
Kuzet kreiz ar bleuniou,
'Vel lapousigou.

Là retrouvent les mères
Les enfants [la terre
Arrachés à leurs bras ou perdus sur
Par la mort cruelle — avec tant de
Souriant plein de joie [chagrin.
Beaux et brillants
Cachés au sein des fleurs
Comme des oiseaux.

Aze, ken a wasker,
Sioul, dibreder,
E komz ar Geltied
En o yez karet.
Barzed, sent, da viken,
'N o dorn eun delen,
En yez o c'havei,
A gân Breiz-Izel.

Là plus d'oppresser
Tranquilles et sans soucis
Les Celtes parlent
Leur langue chérie
Bardes et saints à tout jamais
Leurs harpes en main
Dans la langue de leur berceau
Chantent la Bretagne. GWELTAS.

Laouik an Dorgen hag e gamalad Per,
Daou ganfard dispar brudet e peb karter
A deue dilun euz marc'had Lesneven
Varzu Plougerne. Laouik a vel souden
E kreis an hent bras, diou gamed dioutan
Eur mouchouer melen, koulmet eur penn dezan.
« Sell 'ta, eme Laou da Ber, e gamalad,
» Henman, e berc'hen en deuz kollet, m'oar vad,
» Gwelomp petra zoug. » Ha Laou gant e graban
A grog er mouchouer. Petra zoug ? Arc'han,
Vardro pemp kant lur. « O santez Anna, Laou
Na pebez taol kaer, hon euz-ni great hon daou
Eme Ber, laouen. » — « Nan, Per, re a leverez
Hon daou n'eo ket guir ; me 'vad 'vel ma velez
E meuz great eun taol ! » Ha Laouik an Dorgen
Heb marc'hata tamm, a lak' en e gerc'hen
Ar yalc'had arc'han. Per ne lavaras ger
Sounnet e deod 'vel eur mean 'bars er voger.
Mez, va mignoned, setu eur c'hoari all
Euz koat bras Penmarc'h, daou laer a deu raktal
Gant peb a fusuilh. « Ah, paour keas, eme Laou,
» 'Maomp devet hon daou » — « Hon daou ? nan 'vad, silaou,
» Hon daou n'eo ket guir ; mez ganez kamalad
» Vô tom ar zouben ; diouail mad ar yalc'had,
» 'Lavar Per d'e dro. » Hag heb gedal pelloc'h
E tenn e voutou evit redet guelloc'h.
Laouik var an hent, hualet gant ar spount
A jom da grenn. Al laeroun 'n eun taol kount
A bak krog er paotr ; laerez 'reont ar yalc'had
Da Laou e roont taoliou var ar marc'had.
« Evit kaout skoazel en danjer pa vezoc'h
» Grit vad da genta d'ar re all pa c'helloc'h. »

C. N.

“ Feiz ha Breiz ” hag ar Vugale

An tri grouadur a zo bet da genta evit ober an danevell a ioa ar steuenn anezi, e « *Feiz ha Breiz* » miz meurz diveza eo :

G. C. euz a Lambaol-Wimiliau.

Mari Moalic euz a Loperç'h.

Antonaik Cloâtre euz a Blouarzel.

Miz ebed, abaoe m'eo savet kevrenn ar vugale, n'euz ket bet deuet c'hoaz betek ennomp kement a labouriou, ha labouriou great ker mad.

Goasa pezh a zo, ne c'hellomp kuruni nemed eun nebeud hiniennou, ha lakât aman var e hed, nemed ar skrid kenta, na petra 'ta !

An dra-ze, ne vir ket n'o deuz ar re all, peb hini en e stumm, eun dalvoudegez vras hag a ra henor d'ar re o deuz o great.

E miz maë, gant ar bleuniou,
Eo e tigor ar pardonioù.

Abalamour da-ze, evit kloza euz ar gwella ar bloaz-gourinadek kenta war ar skriva brezonek, etre potred ha potrezed Kerne ha Leon, lennerien ha lennerezed bihan *Feiz ha Breiz* a c'houlenner diganto, eur pennad-skrid diwarbenn ar pardon kaëra o devezo gwelet edouk an hanv.

Komz a c'hellint, diwarbenn pardon o farrez, ma kavont eur stumm vreizad bennak dezan, pe diwarbenn eun all o deuz gwelet hag o deuz kavet kaëroc'h.

E berr gomzou e tiskouezint ar pezh a ra dudi pardonioù *Breiz*, hag ar pezh a ra pe a c'hell ober drouk dezo.

Eur priz a henor hag unan kaër a vò roët d'an hini vò kurunet da genta hag e labour a vò moulllet e « *Feiz ha Breiz* » miz eost.

Ar skridou a vò red dezo beza en em gavet gant Rener « *Feiz ha Breiz* » abenn trede sul miz gouere.

En daou viz a zo ac'han di e tremeno meur a bardon ; plijadurus e vò gwelet pere a vo menek anezo, ha pehini a vò komzet ar braoa diwar e benn.

J.-M. PERROT.

MARMOUZ AN INTRON GOZ

Eur wech e oa eun intron goz o chom en eur maner kaër, eun toullad tud ouz he servicha ; an intron n'he devoa bet morse a vugale ; an dra-ze a ioa kaoz marteze ma n'oa ket evit gouzaonv bugel ebed da c'hoari en dro d'he zi ; en egar ez ea pa vele bugale o tont da ober eur gefridi bennak d'ar maner ; mez evel an den a rank karet eun dra bennak, an intron he devoa prenet eur marmouz ha lakeat ober dezan dillad kaer, evel a vez gant ar vugale pinvidik ; ne welet en dro d'an aotrouik-ze a c'hiz nevez, nemed ar voulouz, ar seiz hag an dantelez ; he amzer a implije o floura anezan hag ouz e ficha.

Eur pennadik diouz maner an intron e oa o chom eur merour dezi a reat anezan Paul ar vereuri ; henman en devoa eul liorz a ioa ennan gwez avalou d'euz ar re wella hag e kase bep bloaz eur banerad anezo d'e vestrez.

Eur bloavezh, Fant gwreg Paul a ieas evel kustum da gas avalou d'ar maner hag a gemeras da vont ganti Lanik he mab kosa, potrik seiz pe eiz vloaz, en aviz, da gredi eo, en divije bet eun tamm bara gwiniz pe eur gwennek bennak oc'h ober e dro : torchet he devoa e vourrou dezan gant he zavancher arak mont er maner, mez daoust da-ze pa zigouezas an intron, da welet he avalou, kerkent ha ma taolas he daoulagad war ar pôtr e reas outan eur sell du hag he lavaras da Fant : — « Da ober petra eo deuet ar mec'hiok-ze ganeoc'h ? » Hag ez eaz kuit heb rei netra dezan.

Fant a reas an dra-ze kalz poan dezi, rak lakeat he devoa en he fenn, ne oa krouadur ebed ker koant hag he mabik.

Atao eo bet gwir evit doare ar zon a gane ar re goz gwech all,

Randandigou, digou dous,
Ar iarik a gar he lapous,
Ha pa vent ken du hag ar vran
Ar iar a gar he re vihan.

Mez mamm Lanik he devoa trabas ha labour awalc'h vardro he zi hag he bugale, ankounac'haat a reas buhan digemer fall an intron.

Er bloavez warlerc'h pa oa diskaret an avalou, Fant evit ober eun tammik an heg ouz an intron, a lavaras d'he mab Lanik, mont e unan da gas an avalou d'ar maner.

— Ne oué ket ezomm da bedi diou wech ar pôtr : kregi a eure laouen er baner, en eur lavaret d'e vamm : « Ia, ia me a ielo va unan, n'am bezo ket a aoun zoken, klaoustre, an intron, ne lavaro ket mec'hiok d'in-mehizio : breman, me zo bras, n'eo ket 'ta mamm ? »

Ha Lanik en hent, lorc'h ennan e c'hellit kredi. Erruet e tal dor ar maner, e lakeas e baner war an douar hag e zaro e sec'has ar c'houezenn a zivere diouz e visaj.

Eur plac'h he devoa e welet o tont a zigoras dezan an nor hag her c'hasas d'eur gamprík vihan el leac'h ma tigemere an intron an dud dister ; neuze ez eaz da lavaret d'he mestrez e oa deuet Lanik ar vereuri da zigas avalou dezi.

Da c'hedal an intron, Lanik a lakeas e baner war an douar hag a jomas a ban da zellet en eur mellezour bras a ioa ouz ar voger dirazan.

Prest e klevas bale sioul a dre e gein ; dizrei a ra da zellet hag e chom mantret ; ar marmouz eo a ioa deuet er gambr ; kredabl en devoa klevet c'houez an avalou hag oa deuet da glask an tanva.

Lanik n'en devoa gwelet biskoaz marmouz ebed, pa welas henman o vale war e dreid adrenv, gwisket gant voulouz ruz, dantelez gwen tro war dro d'he c'houzoug, e sonjas dioc'htu e ranke beza mab d'an intron hag e tiwiskas e voned, en eur lavaret : — « bonjour, aotrou bihan, me zo deuet da zigas avalou d'ho mamm. »

Ar marmouz ne lavaras grik evel just, digeri a reas ar baner, hag e taolas er meaz anezi, eun aval, daou, tri ; neuze Lanik a grogas aoun ennan na daolje anezo tout er meaz, a lakeas e zaou zourn war ar golo hag a lavaras war an ton-ouela : « Awalc'h, aotrou, marteze ho mamm, ne vezo ket kontant. »

Ar marmouz pa welas ne c'helle tapa hini ebed ken, a ruillas e avalou en eur c'horn hag eno puchet en em lakeas d'ho dibri.

Neuze Lanik en devoa amzer da zellet outan ; gwelet a reas e ziskouarn hir, e visaj goloet a vleo, e c'hinou

faoutet, hag e zent hir, neuze e reas adarre eur zell ouz ar mellezour, e leac'h ma vel e jotou rus-ven, e zaoulagad glas, e vleo frizet ker koant, diroll a ra da c'hoarzin : « E feiz, avad, eme Lanik outan e unan, an intron a rea mec'hiok ac'hanon-me varlene, evit he mab araok ma vô ken rus e jotou ha va re en do labour frota c'hoaz ; edo eno gant e gont pa zigoras an nor ; an intron a ioa erru, Lanik a reas evel he devoa lavaret dezan e vamm, diwiska e voned, hag o kinnigen e banerad avalou : « bonjour, intron, me zo deuet da zigas deoc'h avalou. »

Houman a reas adarre eur sell du outan, mez o welet daoulagad seder ar potrik e touseas he dremm.

Goulenn a reas outan, perak n'oa ket deuet e vamm : « Chomet eo da ventat pell, intron, eme Lanik, ha me zo bras ha krenv breman, ha pa vije bet pounneroc'h.

— « Ped aval zo en da baner ? »

— » C'hweac'h dôusen, he devoa lakeat va mamm, » ebarz ; breman avad e vank tri. »

— « Neuze, ez peuz debret anezo, en eur zont ? »

— « N'eo ket me eo, intron, ho mab eo en deuz o debret. »

An intron a jomas saouzanet.

— « Va mab me ? »

— « Ia ! ne welit ket anezan aze er c'hornik ? »

An intron a zell, gwelet a ra he marmouz o peurdibri an aval diveza, neuze gant he c'hounar o kredi edo ar pôtr oc'h ober goab anezi, e sonj gervel ar mevel da rei eur freskad dezan ; evelato araok, e c'houlenn ouz Lanik piou en devoa lavaret dezan e oa hennez he mab.

— « Den ebed, avad, intron, p'em euz gwelet pegen kaer e oa gwisket, m'em euz gouezet dioc'htu va unan, e oa mab deoc'h. »

Ha daoulagad Lanik a bare ken eun ha ken dispont ma oa anat mad ne oa tamm drougiez ebed er pez a lavare.

An intron goz he devoa mez hag a rusie dirak ar c'hrouadur-ze ken dizrouk ha ken dister ; sellet a reas piz ouz e visaj, ken rus hag eur rozen, ouz e vleo frizet evel eur gurunen en dro d'e benn, ouz e zillad paour, mez neat ha kempenn ; hag evit ar vech kenta marteze e velas ar c'hemm a zo etre eun aneval, n'euz fors peger brao e

ve gwisket, hag eur bugel, krouet gant Doué evit e garet ha mont eun deiz d'ar baradoz.

Rei a reas da Lanik eun tamm bara gwiniz, konfitur warnan hag eur pez deg gwennek, hag e lavaras dezan dont bep bloaz e unan hiviziken da zigas dezi avalou.

Abaoue an devez-ze, ar marmouz ne oe mui gwelet er maner, hag ar vugale divar dro a oue laosket da c'hoari er baliou hag er porz-bras, lavaret a rear zoken e teu an intron avechou da rei dezo madigou. Lanik en devoa chenchet he c'halon, heb gouzout dezan.

G. C., Lambôl-Wimiliau.

LA MODE BRETONNE

LA BRETAGNE TRAVESTIE ⁽¹⁾

Depuis quelques années une rage insensée, une folie vraiment criminelle semblent avoir présidé chaque jour à la destruction systématique de tout ce qui constituait la Bretagne et lui avait imprimé un cachet unique d'originalité et de véritable grandeur. Langue, traditions, costumes, esprit même de la Race ; tout est attaqué, sapé, en butte à des persécutions journalières ; et ce qu'il y a de plus triste et de plus effrayant, c'est de voir des Bretons eux-mêmes, nos compatriotes, abusés, empoisonnés par les sophismes de l'étranger, ajouter foi à leurs calomnies, céder à leurs railleries aussi perfides qu'intéressées et, gangrenés par un sot respect humain, obéir enfin tous les jours de plus en plus à leurs suggestions désastreuses. La langue nationale, grâce aux efforts incessants des Bardes, semble devoir malgré tout survivre à toutes les embûches. Mais nos costumes nationaux, hélas ! notre juste orgueil, l'objet de l'admiration, unanime de tous les étrangers, échapperont-ils à la destruction et à l'abandon quotidien que leur infligent des Bretons eux-mêmes avec une criminelle inconscience ? Nous le souhaitons de tout cœur. Mais l'on ne saurait trop pousser à cet égard le cri d'alarme et voilà pourquoi en appelant sans cesse sur cette question l'attention de

(1) Article paru dans le « Pays Breton » 3 mai 1908.

nos compatriotes, croyons-nous utile de mettre sous leurs yeux les lignes suivantes extraites d'une charmante nouvelle : *Une affaire mystérieuse à Audierne*, publiée en ce moment par notre confrère le *Progrès du Finistère*.

L'auteur vient de décrire la superbe procession de la Mi-Août à Quimper et après avoir dépeint le long défilé de la procession de Saint-Corentin à Loc-Maria à travers les belles allées qui ornent le pied du mont Frugy, ajoute avec une légitime tristesse :

« Il y a de cela trente ans. Que les choses ont changé ! »

Cette procession traditionnelle, qui attirait au chef-lieu de la Basse-Bretagne cornouaillaise tant de Bretons, et tant d'étrangers, la reverrons-nous magnifique et solennelle, comme au temps passé !

Ce qui est sûr, c'est que nous n'aurons plus l'occasion d'admirer ce qui en faisait une fête incomparable pour nous, amis de la Bretagne, c'est-à-dire les costumes bas-bretons dans leur intégrité, dans leur beauté séculaire.

Aujourd'hui il en est du costume comme du reste.

Le respect des traditions s'en est allé : et, dans toutes les classes de la société, on semble avoir hâte de s'éloigner du passé, des choses du passé, le plus qu'il est possible.

Plus rien de sérieux ne subsiste dans les mœurs, dans les aspirations, dans les besoins de la vie nouvelle. Dans ce siècle de camelote et de cabotinage, nous n'attachons de prix qu'à ce qui n'en a pas, au faux-clinquant en tout et pour tout ; et l'art nouveau, incohérent, inesthétique, absurde et laid est justement ce qu'il fallait aux générations actuelles.

Non, dans nos fêtes publiques, dont Brizeux se détournerait avec chagrin, nous ne verrons plus les beaux costumes d'antan.

Trente ans ont suffi pour tout changer, au détriment du bon goût et du bon sens.

Que signifient ces coiffes minuscules, ces collerettes informes qu'une mode extravagante a substituées dans toutes nos régions, aux modes anciennes ?

Femmes de *Bannalec*, de *Scaër*, de *Pleyben*, de *Gouézec* et du *Léon* aussi ; il vous faudra revenir aux modes d'autrefois, sous peine de tomber dans les exagérations les plus ridicules.

Mais le ridicule lui-même, est dépassé dans beaucoup de nos paroisses de Cornouailles !

Car, vraiment, *de quoi ont l'air ces Bretonnes d'aujourd'hui, avec on ne sait quel chiffon minuscule sur la tête ?*

La collerette de *Châteaulin*, de *Pleyben*, comme la coiffe, n'est plus qu'une espèce de loque lamentable qui, dans sa transformation, ne se justifie en rien, quand on la compare à la collerette empesée d'il y a trente ans.

Mais, s'il y avait un prix à donner à la coiffe la plus extravagante, la plus folle, la plus ridicule, il appartiendrait sans conteste à la coiffe de *Châteauneuf-du-Faou*. Cela n'a même plus *un centimètre de large !*

Avec ce lacet empesé sur la tête, les jeunes filles, elles-mêmes, trouvent le moyen d'être *laides*.

Où donc s'arrêtera cette MANIE, cette FOLIE ?... »

L'auteur de ces lignes a cent fois raison. La manie du rapetissage est une véritable catastrophe pour la coiffe bretonne, dont l'existence même semble menacée en certains cantons. A Quimper comme dans toutes les Cornouailles, aux costumes si remarquables naguère, il n'y a plus de coiffes pour ainsi dire et les têtes de nos Bretonnes, surmontées seulement d'un chiffon de dentelle informe et horrible, donnent à chaque personne *un air débraillé*, tout à la fois piteux et provoquant, qui jure avec les sentiments intimes des femmes de notre race.

Nos jeunes filles si belles, si décentes, si artistement habillées et coiffées il y a quinze ans à peine ont-elles donc si hâte d'arriver à atteindre la laideur du pays des « catioles à quatre sous » ? Pourquoi se laissent-elles imposer le ton et la mode par les domestiques, les bonnes et les Bretonnes qui donnent le mauvais exemple dans les villes ?

HOEL BROEREC'H.

UNION RÉGIONALISTE BRETONNE

Kevredigezh broadel Breizh

Concours de l'année 1908

Concours Réglementaires

SECTION DE LANGUE ET LITTÉRATURE BRETONNE

Concours de Gwerz : 100 fr. de prix (sujets libres).

Concours de Sones : 100 fr. de prix (sujets libres).

Concours de pièces ou comédies bretonnes (vers ou prose).

— Un prix de 50 fr. ; — un prix de 30 fr. ; — un prix de 20 fr. ; aux meilleures pièces ou comédies, de préférence en prose, pour cercles ou patronages, Sujet libre, mais sujet breton traité en langue bretonne : adresser les manuscrits au directeur de l'U. R. B., 10, place de l'Evêché, Vannes, avant le 1er juillet.

Concours libres

Prix Saint-Patrice ou des Ecoles. — Deux prix de 50 fr. chacun, offerts par « Hoël Broërec'h » aux deux écoles qui auront enseigné par les meilleures méthodes et avec plus de fruit, la langue nationale bretonne et l'Histoire de Bretagne, en 1907-1908. Toute école concurrente devra envoyer sa déclaration de concours au Directeur de l'U. R. B., 10, place de l'Evêché, à Vannes, avant le 1er mai. Une commission de trois membres passera dans chaque école déclarée, dans le courant de juin.

Prix Gwenc'hlan ou de la Jeunesse. — Quatre prix de 25 fr., 15 fr., 10 fr. et 10 fr., offerts par M. de l'Estourbeillon, directeur de l'U. R. B., aux quatre meilleures lettres, en breton, sur les sujets suivants :

1° Les costumes bretons ; nécessité de les conserver ;

2° Les noces bretonnes ; leur caractère ; ce qui en fait le charme et l'intérêt.

Ce concours est ouvert entre toutes les jeunes filles et les jeunes gens bretons qui devront adresser leurs compositions à M. le marquis de l'Estourbeillon, 10, place de l'Evêché, Vannes, avant le 1er juillet.

Prix Hervé de Kerouartz. — Prix unique de 100 fr. institué par Mme la comtesse de Kerouartz, en mémoire de son fils Hervé. Accordé à la meilleure vie populaire de Saint-Melaine, évêque de Rennes.

Prix Botrel. — Deux prix de 25 fr. chaque, accordés par le chansonnier Théodore Botrel, aux deux meilleures chansons antialcooliques, en breton et en français.

Prix de la Guichardière (Ossian). — Cent francs à la meilleure série de conférences populaires faites sur l'Histoire de Bretagne, du 15 août 1907 au 15 août 1908.

Savoir : 50 fr. pour les conférences en langue bretonne, et 50 fr. pour les conférences en langue française.

CONDITIONS OBLIGATOIRES

I° Ces conférences devront être faites devant un public essentiellement populaire ;

II° Après chacune d'elles, leur auteur devra en tirer une conclusion pratique d'une leçon de nationalisme breton ;

III° Le conférencier ne devra pas les avoir effectuées, concurrentement avec une mission politique quelconque.

N. B. — Il faut encourager des actes. On ne pourra se contenter d'à-peu-près, ces conférences devront être faites dans un but précis de *Nationalisme* et de manière qu'elles puissent

être constatées. A défaut d'œuvres sérieuses le prix serait reporté à l'exercice 1909. H. DE LA GUICHARDIÈRE.

Prix Taliésin. — Nombreux prix en nature, accordés par les amis de l'U. R. B. aux meilleures chansons bretonnes inédites, en langue bretonne, chantées dans un concours spécial pendant le congrès de 1908. Les concurrents devront en remettre le texte écrit, et, autant que possible, la musique, à la Commission compétente avant le concours.

Prix des Pardons. — Soixante-quinze francs de prix accordés par H. M. Escot (Mab-Ronan), au concours de coiffes nationales bretonnes de la région où se tiendra le congrès de 1908, et dans un rayon de 20 lieues. Pour ce concours, qui est un concours de coiffes et non de costumes, les prix seront attribués par un jury spécial aux coiffes les plus jolies et les plus régulières, les moins déformées par la sottise manie du rapetissage, et portées par des jeunes filles de la région.

Section économique

CONCOURS POUR 1908

Cent francs de prix donnés par l'U. R. B.

1° Dessin d'un label breton.

2° L'industrie linière en Bretagne.

3° L'industrie laitière (laits et beurres) en Bretagne.

4° L'industrie du meuble breton

5° Le penn-ti et le homestead.

6° Des devoirs des communes et des municipalités pour empêcher les excès de l'émigration, et, notamment, de l'utilisation et de la cession temporaire des terres vaines et vagues.

N. B. — Les manuscrits doivent être adressés avant le 1er juin, au secrétaire de la session, M. Jean Choleau, 46, rue Poterie, à Vitré (I.-et-V.), qui les transmettra, avant la fin dudit mois au Président de l'U. R. B. avec le rapport les concernant.

CONCOURS DE MÉTIERS

1° Un prix de cent francs et un de cinquante francs, accordés par M. de l'Estourbeillon, directeur de l'U. R. B. au plus beau meuble breton exécuté dans le courant de l'année et avant le 1er juillet 1908, par les menuisiers-ébénistes de la ville de Vannes.

Les concurrents devront faire ou envoyer leur déclaration de concours à M. Léon Le Berre, secrétaire de l'U. R. B., hôtel de Bretagne (Vannes), avant le 1er Avril.

Un jury spécial examinera les travaux des concurrents dans la seconde quinzaine de juillet.

Le Directeur : DE L'ESTOURBEILLON.

Les Secrétaires : LÉON LE BERRE.

LOËZ HERRIEU.

Feiz ha Breiz

Kanpad Misiek ar Vretouped

AR C'HOMANANTCHOU

ALI. — Gant fin ar miz-man ec'h en em gavo gant ar re n'ho deus ket c'hoas paët o c'homanant evit ar bloas-man, eun tam paper (traite), merket varnezan *trizek real* (3 fr. 25) da baëa d'ar facteur. Pedi a rau ar gomanant-terrien da ober digemer mad dezan. — Ma tigouezfe ganen fazia ha kass paper da unan benag hag hen diche paët dija, n'hen dezo nemet hen digass en dro.

Evit ar re o deus ar *Feiz ha Breiz* dre ugent, tregont niveren hag ousspenn, e vichen anaoudeg bras ma karfent paëa din, darn anezo evit varlené hag ar bloas-man; darn all, kouls lavaret oll soken, evit ar bloas-man, evel ma 'z eo merket var ar golo. Mall eo din euna ar c'hompitchou.

RENER AR *Feiz ha Breiz.*

Diviz etre aot. person K. ha me

Divar kant ha kant tra

Ez edon, en deiz all, deiz pask ar vugale, e sekreterⁱ eur barrez vras eus hon eskopti. — Var an daol oa renket eun niver bras a zillad-oferen anter-zispak. Kaër oant, fresk beo, doare nevez dezo. — Ha me hag ober kompli-manchoù d'an aot. person var pinvidigeziou e ilis :

— Penaos, aot. person oc'h eus-c'hui kredet ha gallet prena kement all a draou nevez dre an amzer trubuilus a zo varnomp ?

— Prena! va mignon; — n'em eus prenet netra nevez; n'em eus great nemet nevezi traou koz. Va mamm, gwechall, a lavare din alies pa 'z ean da c'houlenn eur pez

dillad nevez : « An traou nevez, va mab, ne badont ket » pell nevez ; hirroc'h e vez great ganto, goude ma » vezont deuet koz, gant ma vezo kemeret preder d'o » c'hempenn. Me gempenn da zillad did hag e reint eur » bloas all, ha marteze ouspenn. » Me 'm eus sonjet ober evelthi. — An dillad-oferen-ze, a gavit doare nevez dezo, a zo koz aman er sekreteri ; louzet oant dre hir amzer ha dre fors implij, freuzet darn anezo ha torret er plegou ; mes danvez mad oa enno, hag em eus sonjet o c'hass d'ar seurezet da gempenn. Pegement a gav deoc'h am eus roet evit o nevezi ?

— Pegement !.... Dies e ve lavaret pegement.

— Mad ! gant nebeutoc'h eget daou c'hant lur eo bet great al labour-ze din. Ne vichen ket bet kites gant mil lur ma miche o frenet nevez. Espernet em eus kals arc'hant d'an ilis ; traou dereapl am eus lakeat en dro d'an Aot. Doue ; hag em eus roet labour hag eun tam bara d'ar merc'het keiz-se a zo breman ken izel ar stâl gantho. — Gounidegez a bep tu, evel a velit.

— Ma raffe an oll evel d'oc'hui, Aot. person, ne ve ket druz ar souben, a benn nebeut aman, gant marc'hadourien an dilhajou-ilis ha skeudennou sent.

— Oh ! ne glaskan ober droug ebet dezo, daoust da veur a hini anezo ober gwal implij eus an arc'hant a c'hounezont varnomp. Mes hirio, ne man mui ar marc da ober dispignou bras evit traou evelse. Traou neat ha dereapl 'zo red en dro d'an Aot. Doue, dre zouxans evit-han ; mes, n'eo ket pa vank ar bara en ti eo prena arrebeuri nevez.

— Ar bara en ti ?

— Ia. Bara ar feiz a venn mankout deomp. Ar feiz 'zo taget a bep tu, dre ar skoliou, dre ar c'hazetennou, dre ar prezegennou a vez great e kaserniou ar soudardet, klevet er marc'hajou, en hostalirioù, e kement leac'h ma vez eul loden dud dastumet e kevred. Hag an dud, siouaz ! a chom d'o selaou. Ne vezont ket atao touellet evit mad, mes distarda a ra bemdez al liam o stage ous an Aot. Doue. Douetansou a sav en o spered, rag n'int ket desket avoalc'h evit ober an disparti etre ar gaou hag ar virionez. — Hirio eta, al labour da ober dioc'htu, eb marc'hata, eo difazia an dud,

skuba ar sorc'hennou a enep ar relijion a c'hoantear da sila en o spered, starda ar feiz en eur he diskuez en e c'haërra lufr. Er gouzout a rit ervad, va mignon, ne 'z eus c'hoaz ha ne vezo morse kavet netra hag a ve muioc'h ervez natur ha skiant an den eget ar gwirionezou desket deomp gant Doue hag an ilis. Red eo beza diskiantet-oll pe brein-pezel ar galon evit nac'h Doue....

— Er gouzout a ran ervad. Hag e kav deoc'h, aot. person, eo boulc'het ar feiz e Doue etouez soken tud ar mœsiou ?

— Ia, etouez tud ar mœsiou ivez ; ha netra souezus ; ne glevont ken nemet dispenn ar relijion hag ar veleien, er skol, er c'hasarn, ha ken alies gwech ha m'o deus asfer ous paotret al livitennou.

— Gwir a livirit. Mes, morse ken nebeut enebourien Doue n'int bet diarbennet evel ma 'z int hirio. Morse n'eus bet poaniet muioc'h da gelen an dud ha da ober katekis.

— Ia, en ilis e vez great katekis, stankoc'h eget biskoas. Mes, siouas, ar gerent ne reont ket er gear ; re zizeblant int var o dever ; ha kaër 'zo, ar vugale o klevet gwenn dious eun tu ha d' dious an tu all a chom nec'het ha beyet o spered. Goak int, ar vugale, bouk o spered evel eun tam koar. Ma ne gendalc'her d'o c'helen goude ma vezint eat divar bankou ar c'hatekis ha divar skinnier ar skol e kollint buhan ha buhan kement hor bezo c'hoanteat da zeski dezo.

— Gwir a livirit, aot. person ; mes n'eo ket gant klemmou eo e louzaouimp ar goulou. Petra 'gav deoc'h neuse e viche da ober.

— Petra da ober ? — 1° Evit ar vugale yaouank, kerkent a ma 'z eo gor-zigor daoulagad o spered, kerkent a ma veler o tiouan ar c'henta eulfen skiant, *dever an tad hag ar vamm, an dever kenta, an dever stris, an dever dreist an oll deveriou all eo Kelen ar vugale-ze.* — Digant Doue ho deus bet ar vugale-ze, da Zoue e rankont kass anezo en distro. Rag-se, ne vezint morse re abred o teski dezo gant piou hag evit petra int lakeat var an douar ; eo Doue hen deus roet dezo ar vuez, eo Doue hen deus great anezo e vugale muia karet, eo da di an Aot. Doue, da lavaret eo, d'ar barados e tleont mont eun deiz ; eo

Doue c'hoas hen deus roet dezo eun tad hag eur vamm prederius da bourvei d'o oll ezomou, ha kals traou all c'hoas dre ma kavint tro. — Ar vugale ne ehanont da c'houlenn digant o mam petra an dra-man, petra an dra-hont ; ha, dre ma kredont kement a lavar o mamm, nag a draou a c'hello ar vamm sila er pennou bihan-ze. — Ar c'horf a c'houlenn beza maget ; nag ar vamm, nag ar c'hrouadur ne ankounac'haint an dever-se. Mes, an ene a c'houlenn ivez magadurez ; ar spered a c'houlenn beza maget gant ar virionez hag ar volonteaz beza reizet gant ar skiant. Morse re abred ne vezor da staga gant al labour-se. Ar gelennadurez kenta ne vez morse kollet, moulet ma vez en dounna eus ar galon. Eur varaz nevez a zalc'h pell hag hir amzer ar c'hoez hag ar vlaz eus an traou kenta bet lakeat eunhan. *Ennhi.*

— C'hui 'lavar brao, aot. person. Mes, nag a dadou hag a vammou 'zo ha n'o deus ket o-unan a zeskadurez avoalc'h var an traou-ze ! Na pet all 'zo ha n'o deus ket amzer da chom gant o bugale !

— Ne gredan ket e ve etouez mammou Breiz-Izel hini ebet ha ne deffe ket a zeskadurez avoalc'h evit rei ar gelennadurez kenta-ze. N'eo ket red beza doktorezet evit gouzout petra eo Doue hag evit petra omp lakeat er bed.

— Var gement-ze ec'h assantan. Mes, hag amzer ?

— Amzer ! Ar vugale eus pevar, pemp bloas beteg seiz, eiz vloas a zo dalc'hmadao oc'h heuilh o mamm. Hi eo a visk anezo ; hi a ra dezo lavaret o fedennouigoù ; en dro dezhi e vezont pa vez oc'h aoza ar pred ; var e barlenn epad ar pred ; en he c'hichen pa yelo da c'horho. Epad an deiz em aint krog en he zavancher, hag epad an deiz ive teod ar vugale-ze ne ehan da filbouchat. Hag e livirit ne deus ket amzer d'o c'helen ! Lavarit kentoc'h ne ra ha ne c'hell ober nemet an dra-ze, e mad pe e fall. — En em gemeret evit hen ober mad, eno eman an dalc'h brassa. Ha goulskoude ne vezo ket dies ken nebeut mar d'eo ar vamm eur gwir gristenez aketus da rei skuer vad.

En oajou-ze, var ar vamm e koes ar brassa beac'h. An tad a vez er park pe var e santier al loden vrassa eus an deiz. Mes, dre ma n'hen deus ket ken alies tro da gomzous e vugale, e vezo doujetoc'h ; e aliou a vezo poesusoc'h ; e genteliou o tont da harpa ar re dija roet gant e

bried a vezo gwelloc'h klevet hag a ielo dounnoc'h er goeled.

— Salo e kleffe an tadou hag ar mammou o kelennadurez, aot. person. Mes, siouas ! muioc'h int troet da zastum danvez d'o bugale eget da gemeret preder gant o ene.

— Espern evit o bugale, kement-ze zo mad ivez, gant ne deuint ket da ober o Doue eus o arc'hant. Mes, arabat e ve dezo kredi e ve an arc'hant ar gwella heritach da lezel gant o bugale. Ar furnez stardet doun en o c'halon, an deskadurez kristen, eur vicher vad roet dezo, ar skuer eus o buez o unan, eur vuez oll d'an dever ha d'al labour a vezo gwelloc'h eget eur bern aour hag arc'hant. — Eur c'hrouadur fur, desket evel ma tere ous e stad a vuez, stard en he greansou, eur vicher vad etre he zaouarn, hen deus gwelloc'h benveachou evit tremen ervad e vuez eget eun all, mil lur leve dezan ha n'hen diche na furnez, na deskadurez, na micher. Hed an amzer eo bet gwir ar c'hrenn-lavar :

« Gwell eo deski mabik bihan
» Eget dastum madou dezan. »

— Beteg seiz, eiz vloaz ec'h assantan ganeoc'h, aot. person, e viche e galloud an tad hag ar vam ober evit o bugale, soken ha pa ne vent ket desket mad o-unan. Ha goude ? — Pa vezint deuet da veza krenn-baotret ha paotrezet : eus adaleg eis, nao bloas beteg ma vezint goest da gregi o-unan e penn ar wistin hag e pécher an alar, en nadoz hag er varaz da c'horho ?

Neuse eo deuet ar mare d'o c'hass d'ar skol. Hen anzao a ran : ar gerent ne c'hellont ket oll. Red eo tud all da rei dezo an dorn evit kass da benn o c'hrefidi. Mes, soken d'an oad-se kals a c'hellont hag a dleont da ober c'hoas. — Da genta : lakomp sklear an traou. Daou seurt deskadurez a zo da rei d'ar vugale : 1° *Deskadurez var ar relijion* ; — 2° *Deskadurez var ar skianchou all* : lenn, skriva, kompta, etc...

1° Ar relijion da genta. Evit hen deski ervad, ar c'hrouadur hen deus ezom eus daou vestr : an tad hag ar vamm en ti, hag ar beleg en ilis. — Dever an tad hag ar vamm 'zo adarre sklear ; Red eo dezo deski lizeren ar

c'hatekis d'ar vugale, er gear. Outo hag outo hebken e sell al labour-ze, ha ne c'hellont en em zizamma anezan var re all nemet diwizieg a grenn e vichent o-unan. Ha c'hoas, ma 'z int diwizieg eo mall dezo en em lakât da zeski evito o-unan evit ma c'hellint goude-ze deski o bugale. — Mes, lakomp, mar kirit, n'int ket c'hoas gwest a vremen; — e tleont neuse en em erbedi, da genta, ous unan benag eus an ti : ar mab pe ar verc'h hena, ar voereb pe ar plac'h. Ne dleont en em zizamma var an amezeien pe ar gatekizerezet a volonteze vad nemet pa vezo anat mad dienez tud an ti var ar poent-ze. — Pell dious va spered ar sonj da vihannât mirit an dud-ze a ro o foan hag o amzer evit lakât Jesus da c'henel e kalon ar vugale dilezet. Digreski niver ar vugale dilezet eo a fell din en eur lavaret o dever d'an tad ha d'ar vamm.

— Dilezet ! aot. person ; eur ger pounner oc'h eus evit ar gerent eun tamik dizeblant var draou ar relijion. Ar vugale-ze a vez mignet, mar plij, gwisket fard ha bevet dibreder.

— Bugale dilezet, am eus lavaret ; hag ar ger-ze a zalc'han, p'e gwir ne gavan ket eun all pounneroc'h evit lakât da ruzia tâl ar gerent kris a deu da sevel o bugale, kristenet goulskoude, evel ma vez savet al loenet bihan er c'hreier. — Ia, dilezet int ar vugale ne vez ket kemeret soursi eus o ene, ne vez ket desket dezo sevel o spered hag o c'halon uhelloc'h eget an douar. — An den, va mignoun, n'eo dishenvel dious an aneval nemet dre e ene, hag ar gerent a deu da zisonjal maga ene o bugale, o laka e renk al loened mud.

— Kalet o komzou, aot. person, mes ar virionez 'zo ganeoc'h. Kement-ze, va lezit c'hoas da gemeret kaouz ar gerent. — An tadou hag ar mammou-ze a fizch var ar c'hatekis great en ilis.

— Ar c'hatekis great en ilis da anter-kant, pevar-ugent, c'huec'h-ugent krouadur hag ouspenn avechou ne vezo talvoudus nemet d'ar vugale a anavez dija lizeren o c'hatekis. — Var anter-kant, lakomp, ma 'r kirit, ez eus dek a ne uezont ket al lizeren ; epad ma vezo ar belek oc'h essa deski al lizeren d'ar re-ze, ar re all 'en em inouo, a chomo eb selaou, en em lakaio da c'hoari, ha dre c'hoari a viro ous an dek azen da selaou

o-unan. Labour didalvez ! amzer gollet ! — Ma c'hen em laka ar belek da zisplega ar gentel, da essa hen rei da glevet gwelloc'h, neuse ar re habil dija a gompreno ; mes an dek azen a chomo ken avort ha diagent. — Evit lavaret mad e daou c'her : *ar c'hatekis en ilis ne c'hell beza talvoudus nemet d'ar vugale a anavez ar gentel dindan envor.* Oh ! ma viche kavet eun tu benag da sanko doun kement-se e penn ar gerent ! marteze e teuffent da rei gwelloc'h an dorn d'o beleien.

— Meuli a ran, aot. person, ar pezh a livirit hag ar c'hoant o peuz da gavout tud desket var o c'hreansou ; mes, ma wiziach pegen pout eo spered darn eus ar vugale ; ne c'heller planta netra dezo en ho fenn. Pa vez, dre hir amzer, desket dezo ar gentel genta, ec'h ankounac'haont anezi epad ma vezont o teski an eil.

— Fazia a rit, var a gredan, va mignon. — Ar vugale, gwir eo, n'int ket ken speredek an eil hag egile ; mes oll, nemet ganet e vichent d'ar sadorn da noz, e c'hellont deski a zoare o c'hatekis. N'oc'h eus nemet sonjal mad er pezh a c'hoarvez peurvuia. Araog ar pask, goude an examin kenta, pa vez appellet eur c'hrouadur abalamour ma 'z eo re azen, daoust ha ne oar ket deski, en eur ober pemzek devez pe teir sizun, kement 'zo red evit beza digemeret da baska ? Sonezet e veffac'h ous o c'hlevet breman ken helavar, hi mud ha dilavar pemzek devez araok. Kredi a raffac'h e viche bet chenchet bugale deoc'h. Nan, n'eus ket ; mes, er vech-man ar vugale o deus lakeat o foan da zeski hag o zud o deuz poaniet ganto.

— Daoust da ze e vez atao unan benag goulskoude korbellet evit mad.

— Ia ; ar re n'eo ket bet falvezet ganto a grenn dont d'ar c'hatekis evel m'eo gourc'hemennet gant an aot. 'n Eskop, hag unan benag n'hen deus great van ebet eus gourdrouzou o beleien. — Ous ar vugale korbellet em eus atao truez ; ha lavaret a ran uhel ne vezan morse muioc'h doaniet eget pa rankan nac'h e bask ous eur c'hrouadur. Peurvuia n'eo ket dre e faot eo, mes dre faot e dud. Penaos e c'helfe deski e bedennou hag eun nebeut katekis ar c'hrouadur paour-ze ? N'hen deus na gwelet na klevet o lavaret kouls lavaret morse ; n'en deus klevet komz eus

a Zoue nemet dre leoudouet. Pa gomzit eta dezan eus Doue, eus e ene, eus e zeveriou a gristen, e komzit eur yez ha ne anavez ket. Kouls e ve deoc'h komz dezan e saozneg. Kenderc'hel a raio peurvuia dianaoudez euz e zeveriou strissa ; alies e raio eun ailloun ne savo e-unan divezatoc'h nemet aillounet.

..... Kâz divar gâz
Divar logot ne vez ket a râz.

— C'hui, aot. person a lavar neuze eo an dud dizesk a ra an aillounet ?

— Ia, va mignon, n'eo ket me ebken eo hen lavar, mes hon Tad Santel ar Pab Pi X. Lezel a rin anezan, mar kirit, da gomz : « Perag, eme ar Pab (en e lizer-meur » « *acerbo nimis* ») kement a draou trubuilhus en dro » deomp var gement a sell ous ar relijion ? — Peb hini a » lavar e sonj ; peb hini a ginnig e louzou djous ma 'z eo » troet e spered. — Evidomp-ni, eb ober faë var ar pez o » deus lavaret ar re all, ne gavomp ken abeg nemet an » diwiziegez eus ar relijion. N'eo ket anavezet ar reli- » jion : Eno eman an drouk bras eus hon amzer hag eus » peb amzer. « Doue n'eo ket anavezet var an douar, a » lavare ar prophet Osée, rag-se, ar blasphemou, ar » geier, ar vuntrerez, al laeronsiou, an avoultriach a zo » en em skignet evel an dour-beuz e peb leac'h ; ha setu » perag an douar a vezo trubuilhet. » (Osée iv, 2-3).

Hag e kendalc'h Hon Tad Santel : « Dies e ve lavaret » pegement a denvalijen a zo en dro da speret kals tud, » desket var o mono, ha pegen dinec'h ha diseblant e cho- » mont er stad-ze. Sonj ebet eus eun Doue krouer ha » reizet peb tra ; anaoudegez ebet eus furnez ar c'hreansou » kristen ; nag eus Mab Doue en em c'hreat den ; nag eus » ar stad uhel m'hen deus savet an den ; nag eus e c'hras, » nag eus an oferen hag ar sakramanchou eienen ar » c'hras ; — forz ebet na reont eus drougiez ar pec'het, » nag eus ar vez a zo ous hen heuilh ; rag-se preder ebet » evit en em ziuall anezan nag evit pellât diouthan. — » En doare-ze e vevont ha digouezet var o zremenvan, ar » beleg e leac'h implija an heur diveza-ze evit o lakât da » ober aktou a garantez, a rank o implija da zeski dezo » eun diverra berr eus ar pez 'zo red evit beza salvet.

» Ha c'hoas, ha galvet 'vezo ar beleg ? — Ar c'hlanvour » hag an dud 'zo en dro dezan 'zo ken diwizieg ma » kavont didalvez labour ar beleg. — N'eo ket eb abeg e » skrive unan eus ar pabet 'zo het en hon araog : « Hen » disklerria a reomp gant glac'har : al loden vrassa eus » an dud daonet a ya d'an ifern dre ma n'ho deus bet » morse anaoudegez eus mysteriou ar feiz a ranker da » anaout evit beza salvet. » (Beneat xiv. Instit. xxvi, 18). » Komzou ar pab int, va mignon ; ne ouffen ket lavaret gwelloc'h. Red eo deomp o embann d'an dud ; muia ma c'hellimp.

Bennos Doue deoc'h, aot. person. Kement oc'h eus lavaret a anavezan evit gwir a bell-ze. Keit a ma 'z oun bet person va-unan em eus prezeget an traou-ze ous-penn kant gweach. Mes joa eo gauen o c'hlevet var muzellou eun den gwiziek evelloc'h.

— Mad ! p'e gwir e kavit va c'homzou a zoare, va lezit da lavaret deoc'h c'hoas e karfen gwelet ar vugale oc'h heuilh o zad pe o mamm pa deuont d'an oferen, pa deuont da goves. Goudeze ez aimp da skòl ar skolaër.

(Da genderc'hel).

FR. CARDINAL.

Perag e ranker credi ez eus eun Doue ?

(KENDALC'H)

VI. — Piou hen deus douget lezen ar goustians ?

Eur paian, hanvet Ciceron, hen deus respontet d'ar goulenn-ze en eun doare caër. « Eb mar ebed, emezhan, ar skiant-vad a zo eur guir lezen, great dioc'h natur an den, boutin d'an holl, padus, stard, eternal. Dougen a ra an dud da ober ho dever dre he gourc'hemennou, hag o distrei a ra dioc'h an droug dre he difennoù. N'eus ket a urz da lamat eun dra bennag deuz al lezen-ze na da staga outhi, ha neubeutoc'h c'hoaz d'he zaoler d'an traon penn da benn. Nag ar Sened nag ar Bobl ne c'hellont tenna den a zidan-hi ; sclear avoalc'h eo anezhi he-unan ha n'he deus ezom deuz den evit he displega ; n'eo ket

dishevel hirio ha dishevel varc'hoaz ; bez' ez eo ar memez lezen eternel hag ato hevel outhi he-unan a zo bet roet d'an holl boblou e peb amzer hag e peb leac'h, abalamour Doue, *an hini hen deus douget hag embannet anezhi*, a vezo bepred Aotrou ha Roue an holl dud. An hini a dorro al lezen-ze a ielo eneb he natur, a ehano da veza den hag a vezo, dre ze memez, castizet rust evit he zizentedigez, goude ma c'hellfe, a hent all, tec'hat dioc'h ar hoan a vez gourc'hemennet gant ar barner. »

Ar pab Leon XIII n'eo ket bet nemet ecleo an holl, ken paianed ha ken christenien, ken tud gouiziec ha ken tud divouiziec, p'hen deus merket ar c'homzou-man en he lizer diyarbenn al liberte : « Al lezen naturel, scrivet doun e calon peb hini, a zo skiant an den he-unan a c'hourc'hemen d'ezhan ober ar mad, hag a zifen outhan pec'hi. Mes ar pezh a ordren ar skiant ne c'hellfe ket liamma evel eul lezen, ma n'eo ket mouez eur skiant hueloc'h eged hini an den hag hen deus guir da c'hourc'hemen d'hor spered. Rag al lezen, carget evel ma z-eo da verka deveriou pe da rei guiriu, a zo diazezet holl var unan hag hen deus galloud da zougen gourc'hemennou, ha galloud ive da rei nerz d'ezho en eur recompansi hag en eur gastiza. Hogen, an traou-ze ne c'hellfent ket beza, ma z-eo an den he vestr kenta hag unic ha ma verk he-unan reolen he oberiou. *Al lezen naturel* eta n'eo nemet al lezen eternel, *pe skiant Crouer ha Reizer ar bed*, scrivet e coustians an den. »

I. — Ar pezh a lavar ar paian Ciceron hag ar pab Leon XIII en hevelep doare a c'hell beza discleriet en neubeudic geriou-man :

Coustians an den a zo liammet gant lezen an dever (enori a ranker an tad hag ar vamm ; difennet eo lavaret gevier...)

Hogen, peb lezen a vez douget gant unan hag hen deus galloud varnomp.

Rag-se lezen an dever a zo bet douget gant unan hag a zo hueloc'h egedomp.

Hennez eo Doue, an hini hen deus great coustians an den.

Lezen ar goustians a ziscuez eta ez eus eun Doue.

Ar rezon a zo tennet deuz lezen ar goustians evit discuez ez eus eun Doue, ma n'eo ket dreizhi he-unan cavet mad avoalc'h gant an holl, a zeu goulgoude da gennerzi ar rezoniou all en eun doare talvoudus.

Displegomp anezhi evit ma vezo entetet guelloc'h.

1. — Peb hini a zant eo liammet gant an dever.

Gouzout a reomp petra eo beza calonus, pur, leal, hag ez eo mad kement-se. Ma n'omp ket mad, petra zigouez ? Drouc-countant omp ac'hanomp hon-unan ; anzav a reomp n'omp ket direbech. Perag ? Abalamour n'omp ket ar pezh a dleomp beza hervez hon natur.

Hor skiant a lavar deomp e rankomp beza mad. Gellout a reomp beza fall. Hogen, *ne dleomp ket* beza fall : difennet eo ouzomp ; er c'hontrol, mad *e tleomp* beza : gourc'hemennet eo deomp. Dalc'het omp eta gant an *dever*, liammet omp ganthan evel gant eul lezen, ha senti a reomp outhan, fors peger poanius e cavomp an dra-ze abalamour d'an techou a rankomp da laza ennomp. Ma ne zentomp ket, e lavaromp hon deus great fall hag ec'h en em damallomp.

Setu aze petra gavomp ennomp hon-unan ha petra ho deus cavet an holl a viscoaz. An den a zo eta liammet gant lezen an dever ; beza hen deus eur reolen a vuez hag a dle da heul.

2. — Deomp larkoc'h ha claskomp piou hen deus roet he lezen d'ar goustians. Ia, piou hen deus ordrenet d'ezhi enori an tad hag ar vamm ? Piou hen deus difennet outhi lavaret gevier ?

N'eus nemet daou hag a c'hell beza great an dra-ze : an den he-unan, pe Crouer an den. Pehini deuz an daouze en deus douget lezen an dever ?

Lakeomp daou zen da ober eur c'hrogad etrezho divar-benn an dra-ze. Ar c'henta ne gred ket e Doue, hag an eil a ra.

Ar c'henta. — Hano a zo da glask piou en deus douget lezen an dever. Hogen, n'eus mar ebed : an den he-unan a liamm he goustians o choaz ar pezh a *blij* d'ezhan.

An eil. — Ma z-eo evelse, n'eus reolen ebed evit oberiou an den.

Ah ! va-unan emañ oc'h en em liamma. Mad ! mad ! me'gemero deus an deveriou am eus merket d'in va-

unan ar pezh a blijio d'in. M'am eus gallet en em liamma, ne velan ket perag ne c'hellfen ket en em ziliamma. Hiviziken ec'h aotrean d'in mont d'en em vezvi, pa girin.

Ar c'henta. — Goal vuhan, a zonzj d'in, e taolit d'an traon peb reolen a vuez. An den ne c'hell ket ober ar pezh a gar. Bez' hen deus eul lezen hag a dle heul bepred, hag hounnez eo ar blijadur. Claskit ho plijadur hag e reot mad.

An eil. — Just, Aotrou dizoue, setu ar pezh a ran. Plijadur am eus oc'h en em vezvi : petra 'peus da lavaret ?

Ar c'henta. — En em vezvi n'eo ket eur guir blijadur : ne c'hellit ket ober an dra-ze.

An eil. — C'houi a lavar kement-se, doctor casaüs. Hogen, me a lavar, me, penaoz an hini n'eo ket bet mezo n'hen deus ket bet a blijadur biscoaz. Petra 'peus da respont ?

Ar c'henta. — Ar blijadur a dle para gant mad an den evit ma vezo guirion. Ar vezventi a zo eneb mad an den : berraat a ra he vuez. N'ho peus ket eta a urz da gemeret plijadur an eva.

An eil. — O doctor spontie, piou hen deus lavaret deoc'h e verrain va buez oc'h en em vezvi. Galz a ra, guir eo. Goulzgoude, anavezet em eus tud hag o deus evet peadra da zougen listri brezel, ha n'int ket maro yaouank. Va mad ha va flijadur a c'hell en em glevet stag'ho daou ouz ar memez nask. Goude tout, ma tleam mervel yaouank, n'eo ket eun droug evidon, m'am eus gallet epad va buez terri va zec'hed. Va mad-me eo ar chopinad, ha n'e ket eur vuez hir. Petra 'peus da lavaret ?

Ar c'henta. — An dra-man. C'houi ne zonzit nemet ennoc'h hoc'h unan. Sonjit ive er re all, rag ne c'hellit ket beza eürus ebdho ha tanva ar guir blijadur. O lakaat ho mad hag ho plijadur el leac'h ma rit, e tiscarit ho famill, ha ma ve an holl oc'h ober eveldoc'h, e ve discaret ar ouenn. Goulzgoude, evit beza eürus hon deus ezom deuz ar re all, deuz tud ar famill ha deuz tud ar vro. N'ho pezo ket a di eb mansoner, nag a vara eb coueriad, nag a louzou eb medicin, nag a zifennour eb soudard, hag ar rest. Noazout d'ar re-ze a zo noazout deoc'h hoc'h-unan. Eürusted peb hini a vez cavet e eürusted an holl. Neuze 'ta, ma c'hoanteit ho mad e rankit clask mad an holl en dro

deoc'h. Guelit ar venanen : hi ne gav he gounidegez hag he flijadur nemet o labourat evit an holl. Evelse, c'houi ne c'hellit caout ho counidegez hag ho plijadur guirion nemet o labourat evit mad an holl.

An eil. — Furaat a rit eun dra bennag, prezeger mezus ar blijadur. Ar goubari ho peus zoken da veza lennet an Aviel, pa lavarit e ranker labourat evit mad an holl.

Mes, var ho meno, den evithan he-unan, caër ho peus lavaret, ne dle an caout soursi deuz mad ar re all nemet abalamour ma cavan ebars va mad va-unan. He ! he ! ha ma ne gavan ket ebars va mad va-unan, petra 'peus da lavaret ?

Ar c'henta. — Caout a reot.

An eil. — Avechou, mes ne rin ket ato. Guelit hoc'h-unan. Dleour oun d'ar c'houarnamant deuz ar zoumm a gant million : mad holl dud ar vro a lavar d'in paea ; va mad va-unan a lavar d'in chom eb ober... ha cas va c'hillour d'an Amerik.

Eun devez bennag e c'hell digouezout ganen beza lakeat e goard dirag ar Brusianed. Mad an holl a lavaro d'in crial evel d'Assas e Closter-Camp ha gouzanv ar maro ; va mad va-unan a lavaro d'in chom sioul ha beva.

Ho reolen a vuez a zo faos evidon : va mad-me n'eman ket e mad an holl : me a zalc'ho ar c'hant million, ha me a jomo sioul dirag an enebourien. Petra 'peus da lavaret ?

Ne lavarit ger ? Mad a rit. Rag ma tleomp labourat evit mad an holl abalamour ebken da gaout hor mad hon unan, ar pezh hon deuz a vella da ober eo laza an dud mac'hagnet, an dud coz hag an dud n'eus pare ebed evitho. An oll a vezo dizammet ha peb hini a c'hounezo. Dija oc'h en em lakeat, ken etrezoc'h tud dizoue, da lavaret eo mad an dra-ze.

Beza 'zo, eme Haeckel, daou villion a zen foll var ar 400 million a dud a zo o chom en Europ. Etouez ar re-ze 200,000 ne bareint morse. Nag a vizou evit ar rouanteleziou ! Eur rummad medicinad a dlefe beza carget da lavaret pere deuz an dud-se a dlefe beza lakeat d'ar maro evit scanvaat an taillou a gouez var an holl (*Merveilles de la vie*, p. 105).

C'houi hag a brezeg ne dleer labourat evit mad an holl nemet abalamour ma tleomp caout ennan hor mad

hon-unan, petra ' peus da lavaret divarbenn mennoz Haeckel ? Ho reolen a vuez, hag hi a ro' urz deoc'h, evit mad an holl, da laza an dud n'eus pare ebed evitho ?...

Ne dal ket ar boan lezel an daou-ze da zebati pelloc'h etrezho. Ar c'henta ne responto ket, pe mar gra, n'eus mui netra vad en he greiz.

M'han deus an den roet he lezen d'he goustians, n'eo mui liammet gant netra, *caër a zo clask* ; n'eus ket a reolen a vuez hag a *dle* da heul ha pa rankfe mervel ; n'eus mui na mad, na fall ; n'eus nemet ioulou da gountanti. Morse ne anzavimp kement-se ; morse ne c'hellimp credi e ve libr an den da en em ziliamma deuz lezen ar goustians a zifen outhan en em vezvi, trubardi ha laza tad ha mamm. Goulz goude, mac'h en em liamm he-unan, e c'hell ive en em ziliamma. N'eo ket eta en em liammet he-unan. Traou a zo hag a dle da ober, e plijo pe n'e blijo ket ganthan, abalamour ma z-eus eur Mestr hag hen deus roet d'ezhan he lezen en eur verka en he galon ar pez a zo red da ober gant ar vuez ha gant al liberte.

Ar Mestr-se eo an hini hen deus crouet ha reizet an den. Hanvet eo Doue.

(*Da gendelc'her*).

J.-F. CAER.

KALON JEZUZ

War an ton : *O. Kalon zakr.*

Ha dousoc'h tra vije kavet
Eget ar mel, nevez gwasket,
Eget mel d'ar bugel klanvuz ?
— Oh ! ia, me oar, kalon Jezuz.

Ha beza zo ker fresk netra
Ha dour karrek o tivera,
O vera en eost sec'heduz ?
— Oh ! ia, me oar, kalon Jezuz.

D'ar beachour kollet en noz
Na beza ve kaëroc'h bennoz,
Tra ker kaër ha sav-heol skeduz ?
— Oh ! ia, me oar, kalon Jezuz.

Ha gwasket ve kavet buhan.
Koulz ha porz-mor da vag vihan,
Pa zao arne, koummoul eonuz ?
— Oh ! ia, me oar, kalon Jezuz.

Ha tra flour ho peuz-hu klevet
'Vel kan lirzin al laboused,
'Vel kan eostik er c'hoad glizuz ?
— Oh ! ia, me oar, kalon Jezuz.

Ha tra 'zo 'vel lagad mabik,
'N e gavel pa c'hoarz laouenik,
Tra ker glan ha ker frealzuz ?
— Oh ! ia, me oar, kalon Jezuz.

Kaout a rafec'h-hu tra ker mad
Ha kalon mamm o luskellat,
War he barlenn he mab o kuz ?
— Oh ! ia, me oar, kalon Jezuz.

Ha da stourm ouz an avel-dro
Kerkoulz ha gwez dero hor bro
Hag hen zo netra ken nerzuz ?
— Oh ! ia, me oar, kalon Jezuz.

Deus, ganen, pec'her, va mignon
Er bed-man, n'euz netra gwirion :
Me oar, piou hor graio eüruz !
— Oh ! ia, me oar, kalon Jezuz.

Gant moget ar bed touellet
Liez em buez 'm euz ouelet.....
Eun tad am euz karantezuz !
— Oh ! ia, me oar, kalon Jezuz.

Ar Pab, me oar, piou her salvo
Va bro me oar piou he savo,
Me oar piou he graio skeduz !
— Oh ! ia, me oar, kalon Jezuz.

Skeul an nenv zo sounn hag uhel
Deuz, ha ni iel a denn-askel :
Me oar piou a zo kennerzuz !
— Oh ! ia, me oar, kalon Jezuz.

L. LEKOUEN,
Laouenik gant Doue,
In l. 21. ... 4. Jan

Ar c'hazetennou fall

(Kendalc'h)

Penaos krenna o ivinou d'ar framassounet

Beza deuet a benn da chench baz var daboulin, na kaëra tol evit ar Beljik !

— Tremen ugent vloaz 'zo eo deut ar gounid gant ar gatoliket. Abaoue e talc'hont mad d'ar stur, eb diskregi morse, hag e c'heller lavaret ho deuz great eur baradoz deuz ar rouantelezhik-se a ioa (evit-ho, da vihana), eun ifern beva enn-hi e keit a m'eo bet an trec'h d'ar Framassouned ha frank varn-ho c'hoari ho fenn hag ober ho reuz. Biskoaz, evel abaoe m'eo reizet gant ar gatoliket, ne renaz ken brao, er vro-ze, ar peoc'h hag an urs-vad ; biskoaz ne oue douget ha dalc'het enn-hi lezennou ken deread ha ken fur. Eno, brema, eo frank da bep-hini mont ha dont, ober anoudegez ha darempred gant an neb a gar. Aoun e-bed n'euz da gaout e ve kemennet a bers ar gouarnamant, d'eur goz-gastoloren doull benag redek var ho roudou ha chom da zelaou, a-dreg an or, da zellet, dre doull an alc'houez, petra rafot, petra lavarot er gear, e korn an oaled.

Ar gatoliked, pa zint ar vistri, a ve mez hag heuz gant-ho kemer ar c'hiz diot ha kassaüz ivantet gant ar Framassouned, ar c'hiz divalo ha treitour da denna digant eun den he garg ha, dre eno, peurlieusa e vara, var zigare m'hen defe kasset he vugel d'eur skol n'eo ket deuz ho doare, pe var zigare m'hen defe great eun tamik goap deuz eur ministr pe eur pefed deuz ho intron pe deuz ho fotr a gambr. Neubeut ive ar vroïou, a zo reizet enn-ho ha renket, eun ha sklear, gant urs ha zoursi, evel er Beljik, hirrio, kement a zell deuz an dispign ha deuz ar gonidegez.

Ama, e Frans, eun tregont vloaz benag zo, abaoe m'eo kuezet yalc'h ar vro etre daouarn ar Framassouned hag ho c'hamaraded, kaër a zo teli enn-hi e chom ato gollo evel eur variken didal ha divont. Daoust 'ma velont, bep

ploaz. Bourc'hiz ha kouer Frans, lakat kresk var ho c'hargou, distol e-bed koulskoudè ne zeus var dle ar vro. Ar bern, eleac'h koaza, eo huelaat ha pounneraat a ra bepred. Ma ne geromp diwaal, ma ne c'hellomp, a benn nemeur, lakaat sao dindan zeuillou POTRED AN TROC'H-IALC'H ha FOUET-HO-ZRANTEL ne roont fors penoz forani danvez ar vro, e vimp lakeat var netra, ha, goude plada dindan ar beac'h, e vezo red deomp c'hoaz lezel eur stal c'hle da baëa.

Potred ar Beljik n'eo ket ken reuzeudik na ken truezuz-se ho doare. Abaoue ma ema ar Gatholiket o ren, o kass an traou en dro, oc'h entent deuz an arc'hant o paëa, o prena, oc'h ober ar marc'hajou braz ; goude beza great, frank a frank, an dispignou, e kavont an tu, eb suna, na laëraz netra divar goust den, da espern, da ziouerad, beb bloaz, pemzek pe ugent milion. An arc'hant braz-ma a vez kavet da ranna entre an dud ezomek, pe da greski pansion ar re goz hag hini an artizaned, ar vevelien, erru var an hoad.

Petra hen deuz dirag Doue kement a dalvoudegez a guennek Breuriez ar Feiz ? — Petra 'dal da eur Vro hirroc'h kalz eget eur vengleuziad aour hag arc'hant ?

A c'hanta Tonton Jakez, petra livirit var gement-ma ?

— « Petra ? mignon Per. Lavaret zur e teu ar dour em » ginou ouz da zelaou. Mar plij-fe gant Doue e zache, » eun deiz, an traou ken sioul ha ken brao all e Frans !

— » Greomp guelloc'h, Tonton Jakez, eleac'h hirvoudi » ha klem, na klask digareziou, anzavomp eun n'eo ket » an A. Doue, chui, vad, ha me hag ar gristenien a-bez » chomet kazi-oll, ken dievez dirag ar gevier, ken dize- » blant dirag an toliou pa oa poent en em zifen ; ia, ni » oll (ken gwaz an eil hag egile ac'hanomp), ni ha ni » ebken, a zo da veza tamallet. Mar teufemp, da vihana, » ennomp hon-unan, ha ma kemerfemp skouer var gris- » tenien ar Beljik ! »

Perag ne n'em lakafemp-ni ket evelt-ho da enebi, da gemer kaz deuz ar skridou gaouiad ha stronilluz-se, muioc'h a aoun da gaout arag ho binim eget arag glaou-

ren ar c'hi klanv ; hou ma da vihana ne c'hell ober drouk nemet da vuez ar c'horf, eleac'h binim milliget ar c'hazetennou difeiz ha divergont a stlabez an Ene, a voug ennan ar furnez, ar skiant-vad, al lealded. Pegeit e vimp-ni choaz, ni koulskoude a vije braz ganeomp beza lakeat sperejou berr ha pouinner, pegeit e vimp-ni varlerc'h hor c'henvreudeur Belj o tont da gompren pegement a stad a ve d'eomp ober deuz hor c'hazetennou kristen ? Pegen kalonek ne glefemp-ni beza da entent out-ho, pegen aketus, pegen ijinus da doulla digor dez-ho, da ober ho gourc'hemennou en dro deomp evit ma kafont digemer mad e peb ti ! Diez e ve deomp zoken, goude beza hel lennet hon-unan, kass hor chazetennik da zaou pe dri amezek a rafe kement a vad dezho tenna ive diout-hi, d'ho zro, sklerijen d'ho spered, ners ha plijadur d'ho c'halon ? Arabat, da vihana, e ve, a-viziken, hini ac'hanomp, var zigare kaout kentoc'h ar c'heleier, pe, ar pez a ve goas-soc'h c'hoaz, en aviz, evel hor Mam genta. « *Kaout sklerijen var AN DROUK KOULZ HA VAR AR MAD* ». Nan arabat evesemp dibreder ha digalon awalc'h da foueta arc'hant e kazetennou n'ho deuz ken pred nemet da harzal oc'h an Iliz, da ober goap deuz he bugale ha da rei dez-ho, ken aliez a ma kavont ho zu, toliou dent ha toliou skilf. Brao e kafec'h gueled eur zoudard o rei arc'hant deuz he c'hodel da zikour prena zabrinier ha fuzuillou d'he enebou-rien ?

— « Ne rafen gant-han, eme-c'hui, nemet eur briz-diot » hag eun treitour ! »

— Mad-tre : petra vezo great ganeoc'hui neuze. — C'hui a n'ho peuz mez e-bed o kass ho kuennek d'ar *Réveil*, kazeten hudur a ve lavaret, n'eo ket liou, dourhanvoez, avad, a iafe d'he moula, hag a zo he micher hag he slijadur rei malloz da Zoue ha d'an Iliz ha teli glaour ha pri var gement a zo kaër, fur ha zantel ! — C'hui hag a veler o rei aluzen d'ar *Finistère* grac'hik-koz penn-tenval, ha teod-wiber, ne zellas morse eun deuz Pab, deuz Eskob na deuz beleg gant an aoun he doa ne vijent deut re vad d'he lennerien ha ne zigouesche gant ar re-ma goulen kuzuil digant-ho a senti deuz ho aliou fur ha gwi-ziek. Evel-se, guechal, e mare ar votadek ar gatellik vrao-ma, c'huenn en he lerou, ne denne penn divar dro

ar c'hadoriou-kovez, deuz kichen ar porched ; buan awalc'h, m'he divije kredet, rag n'eo ket c'hoant a vanke dez-hi, e vije pignet er Gador, MARGOD-BEG-MOAN da ober ar « pron » evel m'her grea ken aliez a bep sizun, tost da vad evel-hen : « Pa vefot en iliz pe er gear, e korn an » oaled, eme-hi, d'he lennerien, selaouit mar kirit ho » peleien ; sentit out-ho zoken, pa vo hano da vont d'an » ofern pe da zakramanti.

» E poent ar votadegou 'vad, e c'hellit bragal, ha » fringal evel ma plij deoc'h : e ti-kear dirag « guest » pe » « bod » ar billejou, grit ho penn, hoc'h-unan, eb aoun » e-bed, an Iliz ne deuz netra da velet eno.

« Holla ! Holla ! Margodik, goab a rit en tol-ma deuz ho » lennerien. Petra ? An Iliz he deuz gwir ha karg da varn » al lezennou displeal ha dissakred, da rei he malloz d'ar » re ho deuz roet dorn da zével al lezennou-ze ; » hag an dud fall pe diskiant ho deuz roet ho mouez d'ar re-ma ne vefe netra da rebech dez-ho ? Neuze-ta ne vefe ket gwir ken, ar pez a lavare hon tud-koz :

« *Ken gwaz eo an hini a zalc'h ar zac'h hag an hini a » laka e barz ! Ken gwaz an hini a garg ar fuzuil evel an » hini a leush an tenn.*

» Setu a-ze ar « Bail » n'hen deuz great nement TENNA » var skoliou kristen, var ar c'houentchou, var an Iliz » abaoue ma 'ma er Gambr. Mad, piou a zo kred evin- » t-han dirag Doue ha dirag ar vro, piou zo kement a » veac'h varn-ho hag a zo varn-han ? Piou ? sklear hag » anat eo d'an oll ! *Potred Plozévet, zur, potred Goayen » ha re Douarnenez* ho deuz lakeat ar fuzuil en he zorn ! » Dre gleved, keit all ha ken aliez, kanaouen dall ha moreduz ar *Finistère*, feiz he lennerien a zo kuzet kousket nik-hag an dud keiz-na a deuaz neuze da veza ken dievez ha ken « don » ma redent bep tol, 'vel kan-farted digristen, da gass ho mouez da veveillen ar Framasouned.

Ar *Réveil* difeson hen deuz great, hag a zalc'h da ober kalz drouk ; evelato, red eve e chomfe pell-pell c'hoaz da c'hueza he alan louz er c'horn-douar-ma, abars ma c'halfe ober kement a c'haou oc'h ar Gatoliket hag ho deuz great ar *Finistère* hag he lez-c'hoarezed an *Dépêche*, an *Union Agricole*...

— Goustadik ! goustadik, Per. Neuze-ta ma ne za ket adreuz em fenn ar pez a leveres, hon defe kement da zisfiont ha da ziwal deuz an teir gazeten-ma evel deuz hini « Jouy » ar GAONIADEZ, an TEOD LOUZ.

— Dal adarre, tonton Jakez, ar maout a vo deoc'h ; en tol-ma.c'hoaz e skoit eun er *guen*, e lakit ho piz var ar gor. Ia, ia ken gwaz pe gwassoc'h, zoken, e zint hag ar *Réveil* rag he-ma, anavezet evit eun ifrontet, eun divalo, a zigas donjer d'an dud fur. Eleac'h ar re-all, mar plij, var bouez kozeal flour, kuzat ho flemm ha DOUGEN MANEGOU, a zeu, buhan awalc'h, a-benn da c'hluda pennou dievez, ne maint ket e poan, arog suna ar skridou a lennont, da zellet, piz, pe wir pe c'haon a zo gant-ho.

Ar c'hazetennou-ze, tonton Jakez, 'vez great anez-ho, e gallek : « Opportunistes ». C'hoari awalc'h em bezo, m'oar vad, o rei deoc'h da entent, sklear ha freaz, petra 'zo kemesket, skoulmet, kuzet er gomz iskis-se. Ar seurt kazetennou-ze 'zo henvel deuz ar c'HILLOK a welit gwintet var beg an tour, a ruill, a dro hervez ma sko an avel, deuz an Anter-Noz d'ar C'hreiz-Deiz ; deuz ar Zao-Heol d'ar C'huz-Heol.

Er c'hiz-se, krak, al liboudennou kazeten-ze, ibillet vel var beg eun nadoz, ha n'ema ho fenn nemet gant ho mad ho-unan, a gostezo a gleiz hirrio, varc'hoaz a zeo. N'ho deuz ken zoursi nemed da zifiont gant piou e iel an treac'h evit mont a du gant-han. Netra ne blij dez-ho evel beza tost da droad ar fust (ar freil) n'euz fors var biou e kuez ar WALEN, hag evel ne zeus gantho, peurvuia, na trouz, na freuz ; ma c'houzont en em ruza, en em zila evel an aër o korvigellat sioul a dreuz ar ieot hag an drez, e kavont c'hoaz tro ha digare da dremen evit tud fur hag avizet-mad. Ar c'hazetennou RUZ-GLAOU, evel ar *Réveil*, an *Eclairneur*, great evit rei harp d'ar *Bail*, d'ar *C'hloarek*, da lakaat ho zroad er skleg, a zo anat d'an oll guelel pe seurt c'hoari a reont. An Aotronez *Opportunisted Hémon*, *Halléguen*, *Dubuisson*, hag ar c'hazetennou a ra *kadorik* dez-ho, ken braz eo ho c'hoant da c'horc'hant ha da VEDI, deiz ar votadek, moueziou ar gatoliket a ia en dro sioulc'h ha var ho fouez, evel Yannic an ti-all, pa vez o stigma lassou da baka lapoussed. Eun devez, koulskoude, POT-BRAZ AR FINISTÈRE a jiaz kement a zrouk enn-han, ma lammas

dreist-penn. Biskoaz kaouad-imor-fall, na barrad komzou put ha faeus evel a strinkas neuze deuz ginou an A. Hémon hag a skuillas a bloum, evel gueillen berved var benn ar veleien hag ar gatoliket. Ouz he zelaou, potred an tu kleiz a strake ho daouarn, a strope ho zreid, a dride, a verve bete mont en egar. Ia hounnez a oue eun abaden ! Biskoaz, er *Gambr*, ne oue kement a jolori evel en deiz-se.

Petra fell deoc'h ? Eur potr fin evel an Aotrou-ma a oar eo mad kaout mignoued e peb leac'h ; hag, evel n'eo ket figus, ne gav ket re ziez ober, a beb eil-dro, stad deuz an denved, hag ALAZIK d'ar bleiz.

Ar ganfarted-ma, hag ho c'hoz-kazetennou, ma ne vez ket gaou kement a leveront, ne glevit morse gant-ho ken-neubeut ar wirionez pleau, sklear, penn da benn. Ato e klaskont digareou, troidellou evit *golo* ha *kuz* pe liva ijin fall hag oberiou treitour enebourien an Iliz. Mar greont an neuz, goude torfed pe dorfed, da damal eun tamik ar Gouarnamant, da rei dezhan eun taolik-paon, divar chorre, eb distigua ho ivinou, n'eo nemet evit touelli eassoc'h aze ar gatoliket dibreder ha digaloun, a zalc'h da lenn ho chazetennou, hag a iafe drouk enn-ho, a deufe mez deo, ma c'haljent digeri da vad ho daoulagad ha dont da entent e rer an azen gant-ho ; goassoc'h c'hoaz, ober a rer dez-ho rei dorn d'ar Framasoued da skei, da denna var an Iliz, ho Mamm. Ar *C'hourrier du Finistère*, e Brest, ar *Progrès*, e Kemper, ar *Résistance*, an *Echo*, e Montroulez, dalc'homp d'ar re-ma ; setu aze kazetennou kristen a lavar ar wirionez distag hag hed-da-hed. En devez ma vezo fur awalc'h an oll gristenien da grenna ar peuri d'ar c'hazetennou difeiz ha dissakred ha zoken da re *glouar* ha *daou-anter* n'int tamm guelloc'h eget ar re all, en devez-se, evel a lavar hon Tad Santel ar Pab, e vezo « *guelel adarre an Iliz hag ar vro o sevel ho baniel* » ken zoun, ken kaër a biskoaz. »

Eb aoun ebet da fazia e c'heller lavaret : « *eur gazeten* » gristen, *lakeat enn-hi*, *bepetro*, *kuzuillou fur* ha *skouer* » *riou mad*, a dal keit hag *eur mission a bad-fe* deuz an « *eil penn d'egile d'ar bloaz !* »

Rag-se-ta goude ar *guennek* a ouzomp, paour ha pinvidik, espern ha diouerad da rei da VREURIEZ AR FEIZ,

n'euz hini e-bed hen defe, dirag Doue, kement a dalvou-
degez evel ar *guennek*, ar *zizun*, a dlefe pep tiegezh kristen
rei, a greiz-kalon, d'ar c'hazetennou katolik.

Abbe Lavanant
Recteur de la paroisse de St. Michel

KLEMMOU AR VREG YAOUANK

Luskellerez

Musique de J. HAVAS.

M'em beus eur ga - lonig ar - dant O dei far - la la - ran lan -

la! M'em beus eur ga - lo-nig ar - dant Ne ro-fen ket e - vit ar-c'hant.

1

M'em beus eur galonig ardant
O dei tarla laran lanla !
M'em beus eur galonig ardant
N'he rofen ket evit arc'hant.

2

Evit arc'hant nak evit aour
Ne rofen ket va c'halon haour.

3

He roet am eus evit netra
D'eun ever gwin ar re wasa.

4

Me grede pa vijen dimeet
Ne rankfen ober seurt ebet,

5

Nemet pourmen ha terri kraon
Gwalc'hi va daouarn en dour zaon.

6

Siouaz ! n'em boa ket sonjet mat,
Pa rank ar c'havel luskellat.

7

Keno d'an dans ha d'an ebat,
Pa rank ar c'havel luskellat.

8

Keno d'an dans, d'an ebato,
Pa rank ar c'havel mont endro.

9

Red eo d'in sevel mintin mat
Ha mont d'ar park da labourat.

10

Mont d'an ti-fourn ha da boazat,
Ha kaout alies meur a daol troad.

11

Mont da boazat ha d'an ti-fourn
Ha kaout alies meur a daol dourn.

12

Pa oan er gear e ti ma zad
Me a yoa maget delikat.

13

Me a yoa bevet ker mignon
Hag am beze souben an ougnon.

14

Hag am beze souben an ougnon
Hag ive souben ar brignon.

15

Brema sur me o c'havje mat,
Hag a lipfe va biziad.

16

An dud yaouank pa zimezont
Ne zonzont ket petra reont.

17

Kredi a reont, an dudou kez,
E kouez an aour a veg ar gwez.

18

An deliou melen eo a gouez
Da rei o flas da re nevez.

19

Da rei o flas da re neve
Ha d'ar re yaouank liberte.

20

An dud yaouank pa zimezont
Fermi eur jardin a dlechont.

21

Ha lakat enni tri seurt plant :
Chragrin, poan-spered ha tourmant.

22

Ha lakat enni tri seurt gwez,
Ha monet d'o gwelet bemdez.

KLAODA 'R PRAT.

An Dommerien

(An dra-ma a zo bet hountet da genta gant an TAD SCAO,
p'edo c'hoaz var ar studi)

Koan a zo drebet hag oll dud an ti a zo azezet endro d'an daol : en eun tu e veler an tad koz gant e zaou vab bihan, Jozefik hag Herveik, enn tu all ar mevellien hag an ozac'h, o lenn buez sant Laurans. Herveik a rea skrijadennou bep an amzer, hag a veac'h m'oa peurlennet buez ar zant ma lavaraz : « Perak ez euz bet great kement a boan d'ar zant-ze ? Ne velan ket perag eo bet lakeat d'ar maro, p'e guir n'en doa great drouk ebet. Ha ma felle d'an dud kris-se e laza, perak beza hen dalc'het da c'houzanv poaniou ker spountuz epad keit amzer ? Ma vijen bet eno, me am bije tennet var an dud goues-se ha lezet ar zant da reded. »

— « Te c'hoar, mabig paour, eme an tad koz, ato e zeuz bet tud fall, hag ato an dud-se o deuz klasket ober drouk d'ar re vad. Brema e zeuz kant vloaz, epad an dispac'h vraz pe ar revolution, oa evel e amzer sant Laurans. »

— « Tad koz, eme Herveik, en eur bokad dezan, kountit d'eomp eun histor en em gavet epad ar revolution. »

An tad koz, ne c'helle nac'h netra d'e vab bihan, a stagaz dioc'htu gant e histor.

— « Neuze, emezan, hervez m'am meuz klevet gant va zad, ar veleien a ranke mont da guzat du-ma, du-hont,

er parkeier, er c'hoajou, er c'hreier. . . . Bez' e zoa tud digaloun hag a rea micher d'o diskuill d'ar Republikaned, hag ar re-ma, pa c'hellent tapa peg en eur beleg pe en dud vad a roe digemer d'ezo, o lakea var eur bilig-ru ha setu perag e zint bet hanvet an Dommerien.

Eun dervez e Kergoant (Erge-Vraz) edo an dud o vont da gousked : Ar c'hreg a ioa soken en he guele. Setu ma oue klevet trouz tud o vale hag o tostaat ; an nor n'oa ket prennet ha pomb Republikan a zilam en ti, eur c'hleze hag eur fuzulh gant peb-unan.

— « Aman ez euz eur beleg kuzet : it, sitoian, da chercher anezan d'eomp, a lavaraz dioc'htu ar mestr anezan d'ar penn-tiegez. »

— « Pell 'zo, n'am meuz guele sae zu ebed em zi, a respountaz an ozac'h, goulskoude ma na fell ket d'eoc'h va c'hredi, klaskit oc'h-unan. — Evidon-me ne furchin ket, rag gout a ran ne gavin netra. »

— « It da lavaret kement-se à d'autres. Aman ez euz eur beleg kuzet. Digasit anezan dirazomp, ha da c'hortoz ni ne gollimp ket hon amzer. »

Ar Republikaned en em lakeaz ouz taol hag a reaz servicha d'ezo kig, bara guinis hag eur banne hini melen, na petra 'ta. Evel Fanch ne rea van, mestr an dommerien a lavaraz :

« *Ce citoyen* ne fell ket d'ezan diskouez e pe leac'h eman al labouz-du : ne vo ket brao d'ezan choum aze beteg m'or bezo leunet hor c'hof : rag neuze ni a velfe a lemm eo hor c'hlezeier pe tenna a ra hor fuzulhou. — Rag bezit sur, *citoyen*, ni or bezo ar beleg, pe da benn, da gas ganeomp. Da c'hedal, daoust hag ama n'euz ket sidr ? — Kers da gerc'hat, *citoyen Jaouen*, emezan, en eur drei ouz unan d'euz e vignounded. »

Ma na fell d'eoc'h nemed sidr, e z'euz moien d'o servicha, eme Fanch. Kerkent an ozac'h a gemeraz eur skudel hag a bedaz ar mevel da ziskouez d'ezan an hent gant ar goulou. Er c'hao e chomchent eun tammig da zavarat, ha Fanch a lavaraz goustadik d'ar mevel : « Ne anavezan ket an diaoulou-ze, goest int d'ober ar brasa torfejou. Goulskoude, selaouit mad an dra-ma, neuz forz petra reint, choumit sioul : an distera a rafec'h, evit klask tec'het, a ve avoalc'h evit lakaat diskredi varnoc'h hag oc'h anaout. »

— « Ne fell ket d'in, eme ar mevel, beza penn kaoz euz ho maro, ha ne lezin ket ho laza. » — « Peoc'h, eme Fanch, c'houi a zo izoum ac'hanoc'h er vro-ma. N'euz beleg all ebed, ha ma vezoc'h lazec'h, piou a vadezo ar vugale, a lavaro an ofern. . . . Me am meuz pemp krouadur; keit ha ma choumo ho mam ganto e c'hellan beza dinec'h, savet mad e vezint : ma c'hoarvez ganti beza lazec'h ive, Doue a gemero soursi anezo. Rak-se taolit evez, neuz forz petra reio ar *bleizi-ze*, grik ebed : petra rafec'h eneb pomb : ha dreist oll diouallit d'en em ziskuill. »

— « Eun dra goulskoude 've mad da ober : me ia da lavaret da Ber an ti-plouz kas kelou d'ar Chouanted eme ar Republikaned ama. Bet e tleont beza vardro Bricc gant Kornouaill » — « Kerzit memez tra. »

Ar mevel, pe ar beleg, evel ma keroc'h, a redaz da gaout Per, ha Fanch a deuaz en ti gant e sidr.

A veac'h m'oa Fanch deuet tre, kabiten an dispac'herien a lavaraz : « *allons, citoyens, buvons* ; ha te, en eur drei ouz Fanch, ev ganeomp, muoc'h a nerz e pezo da stleja al loan-du. » — « Ne evan ket, eme an ozac'h, hag eur veach c'hoaz e lavaran d'eoc'h n'euz beleg ebed ama. Ne dal ket deoc'h. » — « Ni a velo ; ar pezh a zo sur, ar beleg a gavimp pe varc'hoaz vintin e rin tro Gemper gant da benn var beg va c'hleze. »

Hanter-noz a zounaz. — « *Allons, citoyen Jacques*, a lavaraz ar mestr, kerz da furcha : me ia da domma, rag gleb oun. » — Jakez hag an tri all en em lakeaz raktal da glask ar beleg : furchet e oue ar c'hreier, ar c'hardiou, peb korn euz an ti.

Epad an amzer-ze Anna, ar c'hreg, a ioa meurbet ankeniet, evel ma c'helloc'h kredi. Heb sonjal, e loskaz eun uhanaden. Kerkent mestr an dommerien a c'halvaz e dud evit gwelet piou a ioa er guele. Fanch en em lakeaz etre ar guele hag inti en eur lavaret : « Va greg eo. » — « Sitoianez, lavar e pe leac'h eme ar beleg ha ne vo great drouk ebed did. » — Anna a ioa ive eur gristenez euz an dibab. — « Pell 'zo, emezi, ne veler beleg ebed mui er vro ; ar re n'int ket bet lazec'h o deuz kemeret an teac'h. »

— « Ah ! evelse e reer goap ac'hanomp, eme ar mestr en eur zistaga eur javedad gant Fanch, a gouezaz d'an douar. Gortoz. . . . », ober a reaz eur zell spountuz endro

d'ezan ha tapa a reaz eur gorden a ioa var leur an ti : araok m'en doa gellet Fanch sevel, en doa liammet daouarn Anna adrenv he c'hein. Neuze e lavaraz d'an ozac'h : « Ar beleg n'ema mui ama ? lavar d'eomp neuze da be leac'h eo eat. » — « Ne lavarint ket — beleg ebed n'en deuz great droug d'in-me na d'id-te. Perag e fell d'id ober brezel d'ezo. » — « Lavar d'eomp e pe leac'h eme ar beleg, pe te 'po keuz. » — « Na lavarint ket. » Neuze var urz ar mestr, an tan a zo c'houezet dindan ar billig. Fanch a zonzaz oa deuet e heur ziveza.

Goulskoude Doue a zo oll-c'halloudek hag an den ne ra nemed ar pezh ma lez anezan da ober. Fanch en d'oa ar brasa fisianz ennan. O klevet e vugale o lenva hag o velet stad truezuz e vreg, an daelou a deuaz en e zaoulagad. Lavaret a reaz ennan e-unan : « Guerc'hez Vari, grit eur zell a dreez ouzin. Guelit va bugale, guelit Anna ! Petra deuint da veza goude va maro ? Ho polontez bezet great, o va Doue. Me 'zo kountant da vervel evidoc'h : mez diouallit an eneou keiz-se, diouallit ar beleg. Itroun Varia Gerdevot, ma na vezan ket lazec'h gant ar bleizi gouez-ma, me 'roio d'eoc'h an daou ejen guella 'zo em c'hraou. »

Setu ma oue klevet eur vouez skrijuz o iouc'hal er penn all d'an ti : « *Eh bien ! citoyen*, lavar d'eomp e pe leac'h eme al loan du pe me da lakeio var ar billig ruz. » Fanch a reaz eur zell ouz Anna hag e vreg a lavaraz d'ezan : « Na falgaloun ket ; Doue da vel. » Krenveat, Fanch a respountaz : « Ama n'euz loan du ebed. » — « Avoalc'h evelse » ; kroget e oue e Fanch, liammet e zaouarn adrenv e gein hag astennet var ar billig. Anna a bede kalounek, ar vugale a lenve forz : eur ran-galoun oa o c'hlevet.

D'ar mare-ze, ar mevel a deu en ti. Pebez kalounad evitan ! Moustra a ranke var e himor evit miret da zifen an hini a roe e vuez evitan. N'oue ket lezet pell amzer da zonzal : kroget e oue ennan ha liammet e dreid hag e zaouarn. Ne c'hellaz miret da skuill daelou a levenez pa glevaz Fanch o lavaret : « Gloar d'eoc'h, va Zalver, bezit meulet brema hag e peb amzer. Introun Varia Gerdevot, ho pet truez ouzin », e zaoulagad a joume da bara ouz an nenv evel p'en divije gwelet ar Verc'hez : el leac'h diskouez kaout poan, morse n'oa bet ken laouen ha ken

chichan : lavaret e vije bet eno var eur guele plun. Ar republikaned a zelle an eil ouz egile : morse n'o doa gwelet kement all : el leac'h anaout eno dorn Doue, en em lakeont da gounnari hag ar mestr a reaz tenna Fanch divar ar billig en eur lavaret : « Hema en deuz eun dra benag dindan e zillad hag a vir ouz an tan d'hen devi. »

Fanch a zo divisket : n'oue kavet varnan nemed eur skapular. Tolet e oue adarre var ar billig, en noaz er veach-ma : ne c'houzanvaz poan ebed, kaer o devoue an dommerien ober tan.

« An tan ne zeo ket, eme ar mestr, va c'hleze a droc'ho. Edo o vont da skei, pa lavaraz unan euz e dud : « selaou ». E guirionez klevet a reer tud o tostaat, dioc'h an trouz oa anet e oa kalz anezo. — « Ar Chouanted, eme unan. » Ar ger-ze a reaz d'ar bleizi-ze mont sot : sellet a reont an eil ouz egile evel tud diskiant : petra da ober : tec'het, mont da guzet ? hag amzer ? Goulskoude an trouz a dostea, a dostea... galoupat a reont er meaz, heb beza sonjet rei taol ar maro da Fanch.

Neubeud goude, ar Chouanted a ioa en ti, ha goude beza tennet Fanch divar ar billig ha diliammet ar beleg hag Anna, ec'h en em daolont oll d'an daoulin evit trugarekaat an Aotrou Doue hag introun Varia Gerdevot.

J.-L. PRIGENT.

KELEIER AR MIZ

Re zivezad ! — Ah, va zud vad, en taol-ma avad, oun bet tapet : re zivezad oun en em gavet. — Re zivezad, e peleac'h ? En offeren ? Nan, a drugare Doue, hep sul e vezan abred en offisou, daoust m'am euz d'ober ouzpenn tri c'hart heur vale ! — Re zivezad e peleac'h 'ta ? E ti *Feiz ha Breiz* ! Hag ar mouller, dizamant, hen d'euz serret ouzin an or : darbet d'am fri beza tapet ! Da viana, gant ne rei Sant Per kement all din !

Ha koulskoude, em oa da viz Maë, kalz grac'hajou da gonta d'eoc'h. Eur gerig a zonjen lavaret euz ar votadeg, euz a c'houeliou Jeanne d'Arc en Orléans, euz ar c'hoariou brezonneg e Sant-Nouga, ha n'oun ped tra all.

Ne vin ket tapet ken ! Ouzoc'h ket petra 'ran brema ?

Mad, bemdez e kemeran eur c'hart-heur var va c'houisklein, evit lenn ar gazetenn ha gwelet petra vez a nevez. Evelse, epad ar miz, em euz dalc'het sonj euz an istoriou zo ama varlerc'h.

Personed dilosten ! — Ha da genta, eb beza muioc'h eged na fell a du gant ar veleien, e kavan ez euz meariou hag a zo savet da veza gwall divergont abaoe ar votadeg diveza.

N'euz ket pell, pa oan yaouang, ar « republikaned » a lavare din : « Kleo, paotr, er giz-ma ema kount ganeompni : « Ar skolaer en ti-skol, ar mear en ti-kear, ar person en iliz ! Pep hini en e renk, hag ez ei mad an traou. » Brema eo troet ar rimadell, hag a ranker lavaret : « Ar mear en iliz ! Ar person er meaz, ha buan ! » Gwelit ha ne ket gwir !

En eur barrez a gosteziou Grenoble, ar mear a laka sini glaz evit eun enterramant dizoue. Petra c'hoarvez ? An Aotrou person a ya el leac'h all. — Eun all e departamant Sarthe, a ra kaeroc'h. En iliz parrez e vez eun demezell o c'hoari gant an ograou. N'euz drouk ebed, keta ? Fazia' rit. An Aotrou mear, fin e skouarn, a gav ne vez ket c'hoariet mad, hag a lavar d'an demezell : « An ograou zo din-me (!) ha c'hui ne c'hoariot nemed pa blijo ganen. Anez e tapot amand ha prizon. » Ar seurt-se zo tud !

Kaout a ra d'eoc'h dre ama int furoc'h ! Va Doue, pegement ! N'anaveit ket an Aot. Berrehar (Doue r'he vennigo !), mear ar C'hloastr-Plourin ? Er barrez-ma n'euz ket a veleien, kasset int bet kuit. Eur pennad-so, eun den euz ar C'hloastr a gavas mad en em grouga. Beleien ar parrezioù tosta ne fellas ket ganto mont da lavaret evitan pedennou an Iliz. Petra d'ober ? — « Fe, Kauda, p'eo gwir ar veleiennoù ne blij ket gante interri an den mad-se, eun bennaket a rank ober.

Ha setu an Aot. Berrehar benniget kemeret renk ar person, kas ar c'horf d'an iliz, ha lavaret eun *De Profundis* var ar be gant daelou ha devosion. — Mez, eun eston e ! eiz de goude an Aot. Berrehar (Doue r' he bennigo !) zo zuezet maro o velet o tont d'eun digant an Aot. 'n Eskop eul lizer da lavaret eo serret an Iliz. — « O ma Doue,

emean en eur zevel daouarn ha daoulagad varzu an Env, ma Doue ! ma Doue ! n'her goueyen ket ! Piou n'ije zonjet e vije bet falloc'h an Iliz goudeze ! » — Hag hen var e zaoulin : « Pardon, Aot. 'n Eskop, eur pec'heur braz on ! Pardonit din, keñv am euz ! me zo prest da repara an drouk. Va joa vo zoken rei adarre dor zigor d'ar veleien... gant ma vo hanvet ar re a girin ! »

Ha mear Sibiril, n'anavezit ket *anec'han* ? — O *Feic'h* nan da ! — Braz awalc'h eo goulskoude. Hag eun den devot 'ta, mar d'euz unan : bep sul e vez er Rôzera. — Eur galon dener a zen eo ive : « P'eo gwir, emezan ar c'hleier zo din-me, e vint sounet o *c'hri* evit ar badiziantou. An dra-c'he a rei plijadur d'an dud. » Gwella pezh so, sakrist Sibiril zo eun tam paotr yac'h !

Perag ne jom ket an oll veariou en o zi-kear ?

Ar Frans da netra ! — Eun nevezenti all a gavjon eun devez var va c'hazetenn, ha prest awalc'h e vije tremenet abiou d'am daoulagad, rag moullat edo e lizerennou bian. Talvezout a ra goulskoude ar boan. Setu hi ama :

Pa veler ar gouez-frouez o rouesât da rei, ha disteroc'h ar pezh a roont, an dud fur a ij o fenn, hag a lavar : « Siouaz ! o vont da vankout emaint ! » Daoust ha kement all a c'hoarvezfe gant ar Frans, hor bro ? Doue 'ra viro ! Mez enkrezet e teuer da veza, ha ne ket eb abeg, rag niver ar bugale a ya bep bloaz var vianât. Evelse, varlene ez euz ganet e Frans 34.000 bugel nebeutoc'h eged er bloaz araog. Hag ar pezh so gwasoc'h eo ez e bet ar maro treac'h d'ar beo. N'euz ket ganet varlene nemed 773.000 bugel, el leac'h ma 'z euz maro 793.000 den. Ugent mil muioch ! Hag evelse petra c'hoarvezo ? E bloaz 1870, ni a ioa kement a dud hag ar Pruss ; mez eno ar beo a vez bep bloaz treac'h d'ar maro euz a 8 da 900.000 mil den. Eno e teu er bed 34 bugel dre 1.000 den ; e Frans ne deu ket ugent ; er giz-se, int-hi zo brema 23 million muioch a dud egedomp-ni. Penaoz gellout en em zevel en o eneb ?

Petra 'zo kaoz da gement-se ? Eur jardiner, pa vel en e liorz, eur vezenn o veleni hag o nac'h frouez, a denn an douar divardro, da glask beteg ar grisioù ar preôn zo o suna he goad. E pe leac'h ema ar preôn ama ? Daoust a nebeutoc'h a zimeziou a ve ? Nan. Er c'hontrol : an eureujou a ya bep bloaz var gresk, hag a galz.

Petra zo kaoz 'ta ? An demeziou gaonac'h. Ne veler mui en tiez bandennou bugale evel gwechall. Setu ama, ma ne gavit ket re hir, hag a ziskouezo d'eoc'h kement-se.

E Frans ez euz 11.315.000 famil. Var an niver-ze :

1.804.710	n'o d'euz bugel ebed.		
2.966.171	n'o d'euz nemed eur bugel.		
2.661.878	o deuz	2	vugel.
1.643.425	—	3	—
987.392	—	4	—
566.768	—	5	—
327.241	—	6	—
182.998	—	7	—
94.729	—	8	—
44.728	—	9	—
20.639	—	10	—
8.305	—	11	—
8.568	—	12	—
1.437	—	13	—
554	—	14	—
249	—	15	—
79	—	16	—
34	—	17	—
45	—	18	vugel, pe ouspenn.

Rag-se, an eil dre egile, n'euz ket ouspenn daou vugel dre famil.

Nevezention berr ! — Setu ma za an amzer en dro, hag ema ar re all o youal varnan : « Allo, paotr *Feiz ha Breiz*, d'euz alese, ar panez a jomo da c'houennât ! » Karout emije goulskoude, lavaret d'eoc'h c'hoaz nevezention all lennet ganen e penn ar bern kolo.

Evelse, n'oun ket kalz da betra eo eat ar presidant Fallières da bourmen e « galite » du-hont da Vro-Zaoz. Var o meno emaint o klask en em glevet gant ar Saozon eneb ar Pruss. Koulz en em glevet gant al louarn eneb ar bleiz.

Plijadur hen d'euz great din gwelet e c'hell an tadou kas ar skolaerien dirag ar barner, p'o devez kaozeet er skol eneb ar Relijion, ar Vro, an urz-vad. Ne ket re abred, rag siouaz kalz skolaerien a deu da veza dizoue, hag a zo o flijadur trei spered ar vugale. Pa glevot roudou o zeod, tadou, arabad d'eoc'h kaout aon.

Joa eo bet ganen lenn an digemer karantezus great gant Hon Tad Santel ar Pab da belerined Frans. E vrassa

glac'har, emezan, eo beza dic'halloud da zont en hon touez da c'houzany assamblez ganeomp. Mez hor c'haret a ra leiz e galon, ha bemdez, en e offerenn, e genta sonj a vez evidomp. Trugarez, Tad Santel. F. PÉRON.

Er Salett-Montroulez, d'an 12 a viz Gouere (1)

Pelerinach goazet ha paotret yaouank ;
an aot. Duparc, eskob Kemper ha Léon 'vezo e penn.

An aot. 'n Eskop a brezego d'an oferen-bred.

E mare 1 heur e vezo bodet an dud evit en em glevet var an doare gwella da ziarbenn ar c'hazetennou hag an oll skridou fall ha da skigna ar re vad. Aot. person Kastel a vezo o reiza ar reunion-ze. Paotret yaouank desket ha distagellet mad a vezo dibabet evit studia o c'hentel var an dra-ze. O labour a vezo lennet hag evesseat dirag an oll ; peb hini hen dezo gwir da lavaret e c'her. Emglev 'zo red. Da grēdi eo e lavaro an aot. 'n Eskob eur ger benag ivez. — Reiz an dervez a vezo kasset d'ar parreziou.

Er Salett c'hoas.

1° Eur c'henta (1) d'ar bemp (5) a viz Eost, retret galleg evit ar merc'het yaouank. — An aot. Henry, person Kerber a vezo ar prezeger ;

2° D'ar sul 9 a viz Eost, pelerinach evit goazet ha merc'het an Trede-Urz, dindan reiz an Tad Norbert.

Er Salett, atao.

N'eus ket c'hoas pell, dek vloas ebken, abaoe ma 'z eus savet retrejou er Salett ha dija int darempredet kenan :

1° Bep bloas, vardro 220 soudard yaouank a deu di evit en em starda en o c'hreansou hag en o buez kristen, abars mont d'ar c'hazarn ;

2° Er pemzek retret roet d'ar voazet ha d'ar merc'het ez eus bet 882 ;

3° En teir retret roet da verc'het an Trede-Urz ez eus bet 293 ;

4° Abaoe tri bloas, e vez roet e miz Eost retrejou d'ar vistri-skol gristen. 432 eus ar vistri-ze 'zo bet er Salett o c'houlenn kalon ha nerz da genderc'hel gant o buez poanuis, mes pegen talvoudus !

(1) Goude ar voulladur ez eus denet kelou deomp ne c'hell ket beza great ar pelerinach d'an 12, abalamour d'ar redadek kezek e Kastel. Breman e vezo great, doustus, d'ar 26 a viz Gouere. Kelou eus an dra-ze a vezo kavet er *C'hourrier*, ha kasset a vezo ivez da personet ar parreziou. F. C.

Feiz ha Breiz

Kappad Misiak ar Vretouped

Perag e ranker credi ez eus eun Doue ?

(KENDALC'H)

VI. — Piou hen deus douget lezen ar goustians ?

3. — P'e guir ar goustians a zo liammet gant reolen an oberiou, e tleomp gortoz beza paet, pe gastizet, hervez m'hon dezo great hon dever, pe n'hon dezo ket. Petra eo eul lezen ha n'eo ket kennerzet gant ar recompans ? N'he deus galloud ebed da stanka ouz an den hent bras ha ledan an techou fall.

Ouspenn-ze, n'eo ket just. Petra ! lezen ar goustians a c'hourc'hemen d'in beza just e kenver an holl, hag heunan ne lakafe justis ebed dirag va daoulagad evit ar hoan am bezo kemeret da zenti outhi ! Me am bezo collet va buez marteze oc'h ober va dever, ha n'am beffe ket muioc'h da c'hortoz eged an den hen dezo astennet he hini o suna goad ar re all ! N'eo ket just.

Gouzout avoalc'h a ran n'eo ket din a veuleudi beza douget da zenti ouz ar goustians gant netra nemet ar c'hoant da gaout eur recompans, mes e ranker ober ar mad abalamour ma z-eo an dever. Evelato, guir am eus da veza paet evit ar mad a ran, ha ma fell d'in beza paet, e c'houlennan ar peza zo deread ha just.

Reolen an oberiou ne dle ket chom e anter-hent ha beza displeal e kenver an neb hen deus heuliet anzhi gant bolontez vad. Setu perag eo red anzav ez eus eur recompans bennag e penn an oberiou.

Mes e peleac'h e vezo cavet ? E testeni ar goustians ? Guir eo, an den mad hen deus ar joa da zantout ar peoc'h

o ren en he galon, hag an den fall a zo crignet gant ar morc'hed evel gant eur c'hrign-beo. Goulzgoude, ma n'ens da c'hortoz evit beza great ar mad nemet peoc'h ar goustians, n'eo ket avoalc'h e guirionez. Ped guech ne c'hoarvez ket gant an den mad beza seulvuoc'h maleürus ma ra guelloc'h he zever? Evit kemeret eur scuer ebken etouez cant ha cant all, daoust ha peoc'h ar goustians a zo bet avoalc'h d'ar merzer evit ar boan hen deus ranket da zivoaska, abalamour ma felle ganthan dere'hel mad da Zoue ha d'he lezen?

Ouspenn-ze, ar goustians n'eo ket eur muzul just evit paea pe gastiza. Seulvui ma vezomp mad, seulvui e vezomp drouc-countant deuz ar pez a reomp : ne gredomp ket hon deffe great stris avoalc'h hon dever. Guelit an dud a zo kizidic ho c'houstians : ato emaint oc'h ober rebechou d'ezho ho-unan, abalamour, var ho meno, ne reont netra vad.

Seulvui, er c'hontrol, ma vez fall an den, seulnebeutoc'h e sant ar morc'hed. Beza 'zo tud caledet en droug hag a bec'h ken dinec'h ha mac'h evont dour.

Testeni ar goustians n'eo ket eur recompans avoalc'h.

E peleac'h 'ta neuze e vezo cavet? Er gounid a zo er bed-man oc'h ober ar mad? Ne vezo ket. N'eus ket a c'hounid bepred o senti ouz ar goustians; coll avad ne lavaran ket. Eurusted ar bed-man hag ar vertuz ne baront ket ato. Memez an den mad, abalamour ma z-eo mad, hen deus avechou neubentoc'h a chans da veza eürus var an douar eged an den fall, rag ne fell ket ganthan ober troiou camm evit guellaat he zoare. An den fall avad a ra implij deuz peb tra evit sevel ha pinvidikaat : ne giz ket dirag an dislealded, an drubarderez nag ar falz tamallerez evit chacha ar madou d'he di.

Ar gounid a zo er bed-man oc'h ober ar mad n'eo ket eur recompans avoalc'h.

E peleac'h 'ta neuze e vezo cavet? E justis an dud? Ia da! Da genta, beza 'zo eun niver bras a draou ha n'int na gourc'hennet na difennet gant ar c'houarnamant : ne zoursi ket anezho ha ne ra netra d'an neb ho gra. D'an eil, ar c'houarnamant ne daol evez nemet ouz an oberiou : ar zonjou hag an ioulou ne gouezont ket dindan he c'hal-loud: Recompans na castiz ebed evitho. D'an trede, ar

c'houarnamant ne c'hell barn nemet an traou a c'hell da anaout. Ma cuz an torfetour he daol fall ouz daoulagad an holl, piou hen tamallo hag her barno? D'ar pevare, daoust ha justis an dud a zo ato just?

Justis an dud n'eo ket eur recompans avoalc'h.

E peleac'h 'ta neuze e vezo cavet? Furchit ar bed-man penn da benn : ne vezo cavet netra ebars hag a c'hell beza eur recompans pe eur c'hastiz deread ha just evit holl oberiou an holl. Red eo sevel beteg ar bed all ha lavaret ez eus unan o chom ennan hag a gav he zeiz evit recompansi ar re vad ha castiza ar re fall hervez ho mirit. O studia lezen ar goustians, n'e ket mui deuz tu al liamm, mes deuz tu ar recompans, e savomp adarre beteg anaoudegez an Aotrou Doue.

II. — Beteg-hen ez omp eat deuz lezen an dever, e giz ma cavomp anezhi moulet e calon an den, evit clask ha caout an Aotrou Doue. Lezen ar goustians a ziscuez ez eus eun Doue.

Gellout a reer discuez ez eus eun Doue en eur gemeret eun hent dishenvel hag a zo cavet mad avoalc'h gant darn deuz an dud ha dreist oll gant ar boblou saoz.

Setu ama penaoz.

Eur gelennadurez faos a lak' an dud maleürus.

Hogen, nac'h ez eus eun Doue a lak' an dud maleürus.

Rag-se, ar gelennadurez a lavar n'eus ket a Zoue a zo faos.

Discuezomp kement-se.

1. — An traou anavezet e giz m'emaint, setu petra eo ar virionez ha setu petra lak' eürus. Evelse, ma c'houezomp eo yec'hedus caout ear ha sclerijen, e troimp hon ti nevez etrezeg an heol, e tigorimp varnhan prenestou bras, hag e vezimp yac'h ebars. Ma ne c'houezomp ket avad talvoudegez na doare an traou, ne c'hellimp ket en em lakat mad en ho zouez hag e vezimp maleürus gantho. Ma tigouez deomp credi ne zev ket an tan, pe c'hoaz, eo goest an dour da zougen ac'hanomp, e teskimp buhan, oc'h heul ar fals credennou-ze, penaoz ne c'heller ket, eb droug, mont a eneb ar virionez.

Ar virionez a lak' ar c'horf eürus, hag ar gaou a lak' anezhan maleürus.

Ar pez a zo guir divarbenn ar c'horf a zo guir divarbenn an ene.

An ene hen deus he natur, ha n'e ket peb tra a zo mad diouthan. Mac'h anavezomp an implij a dleomp da ober ganthan hag an urz a rankomp da lakaat en hor buez, ec'h en em gavimp mad, mar keromp, hag e vezimp eürus. Er c'hontrol, ma ne c'houezomp ket petra ' zere ouz hon natur, na penaoz e tleomp gouarn anezhi, na petra da ober gant hor buez, en eur ger, ma ne c'houezomp ket hor micher a zen, e tihenchimp evel an hini a ia da vale dre an tan, pe da gerzet var an dour, hag e teskimp buhan divar hor c'houst penaoz eo red chom er virionez, dindan boan da veza castizet.

Eur gelennadurez faoz eta, da lavaret eo, eur gelennadurez hag a daol ac'hanomp er meaz euz hor plas hag euz hor renk a grouadur skiantec, hon lakeio en eur stad ha n'eo ket great diouzomp, ha dre ze memez, hor greio maleürus.

Mad eo kemeret eur scuer bennag evit ma vezo gueleet an dra-ze guelloc'h. Lakeomp e teufe unan bennag da gredi n'eo ket great an den evit labourat nag evit lavaret ar virionez. Ma vev hervez ar greden-ze, e vezo castizet abars nemeur gant an dienez a gouezo varnhan ha gant an dud ne reint van ebed mui evit he glevet, goude m'han deffe ar brasa ezom denz ho zicour. M'han deus eur begad skiant, e lavaro : « Maleürus oun lakeat gant ar gelennadurez am eus digemeret ; faos eo ; n'eo ket great dioc'h va natur a zen ; ha red eo d'in credi oun great evit labourat hag evit lavaret ar virionez, ma fell d'in beza eürus. »

Evel a velit, n'emañ ket aman o tislavaret ar pezh am eus skrivet hueloc'h divarbenn ar recompans na vez ket c'avet er bed-man evit holl oberiou an holl. Aman e comzan, n'e ket divarbenn oberiou ha ne vezont ket paet pe gastizet er bed-man, hervez m'int mad pe fall, mes divarbenn eun doare da veva digaset gant eur gelennadurez faos, eb delc'her count na deuz dever, na deuz mirit, na deuz divirit, hag a lak' an den pe ar ouenn maleürus dreizhi he-unan. Va menoz a vezo ententet guelloc'h dre ma z-in gant he zisplega.

2. — Taolomp evez breman ouz kelennadurez an dud a lavar n'eus ket a Zoue, evit clask petra 'zeu var he lere'h : eürusted pe valeur.

a) Dija ez eus calz er vro oc'h en em gemeret ouz Doue.

Ar geleppadurez dizoue a venn dreist holl en em skigna e scoliou ar c'houarnamant. Epad eur pennad, ar plegou hag ar giziou heritet digant an tadou a c'hell miret ouz kentelliou an doctored fall da zougen ho frouez. Ar galon a jom avechou stag ouz ar mad, dre nerz ar boaziou coz, goude ma vez distaget ar spered dioc'h ar virionez. Eun deiz a zeu goulz goude hag an dud a gas da benn ar pezh a zesk'er d'ezho.

Rag-se, deski d'ar bobl n'eus ket a Zoue a zo hel lakaat eb mar da lavaret eun devez bennag : « P'e guir Doue 'zo eur gaou hag an env goullou, fin pelloc'h d'ar vrezel a reomp d'hon ioulou : n'eus nicun o liamma hor c'houstians. »

Ha setu ar pezh a c'hoarvez dija. Calz a dud, brasoc'h ho niver bemdez, a en em daol var ho fenn e creiz an disurziou. Er bloaz 1905 eus bet great 300.193 torfed. An dud dizoue ho-unan a zo spontet dirag eun hevelep diroll. Unan anezho, hanvet Besnard, depute ha penn-bras etouez ar Franc-mañoned, hen deus great, bloaz a zo, eur brezegen e Tours divarbenn an torfejou.

N'hen deus ket cuzet ouz an dud peger strafillet oa gant ar fallagriez a en em skigne dre ar vro, memez etouez ar vugaleou hag ar c'hrenn-baotred. (Ar re-man ho deus great 35.626 torfed er bloaz 1905). Hervez hor franc-mañon, ar pezh a zo caoz da eur stad ker mantrus eo ar pezh a hanver pornographii, da lavaret eo, ar scridou hag an imachou lous. An dra-ze 'zo guir. Goulz goude, n'e ket an traou hudur a vez lakeat e guerez a zo da genta caoz d'ar goall vuez a rener, mes ar scoliou dizoue. Int ho deuz taolet var ar vro rummou tud ha n'eus netra ouz ho c'habestra nemet doujans an archer.

Pa ne vez ket lagad an archer o para varnho, n'eus evitho na reiz na direiz. Ar greden e Doue a vank dezho. Hor franc-mañon he-unan hen anzañ d'ar fin, pa lavar : « Une des raisons de la criminalité est la fin de l'idéal religieux, que nul idéal n'a remplacé. » An traou 'zo re sclear dirazhan, ha ne c'hell ket miret ouz ar virionez da lamat er meaz euz he c'hinou : ia, sclerijen Doue a zo bet mouget en eneou ; sclerijen all ebed n'eo deut da gemeret he flas, ha setu perag an dud a zo couezet en diroll.

(Da gendelc'hel).

J.-F. CARR.

EUR MIRAKL

Arc'heskop Tours, dre nerz e c'halloud a eskob, hag evit kreski gloar ar Verc'hez Vari, hon anaoudegez vad hag hor fizians en Introun Varia Lourd, hen deuz diskleriet, a nevez 'zo, e c'heller kredi evel eur mirakl gwirion pareans eur plac'h yaouank eus e eskopti, he hano : Jeann Tulasne. Setu aman varlerc'h penaos e c'hoarvezas an traoù, var lavar an aot. Georj Bertrin, beleg eus Paris, hen deus skrivet eul levr brudet bras divarbenn miraklou Lourd.

D'ar 6 a viz gwengolo 1897, eur plac'h yaouank douget var eur gweleik stris great gant ozil, a dreuze ruiou Tours evit mont d'ar gar ha kemeret hent Lourd. Disliv ha distronket-oll, ne finve mui ; kollet he doa an anaoudegez eus peb tra kerkent a ma oue loc'het eus he zi. — En daou du d'ar gwele, he zad hag he mamm, beuzet oll en o glac'har, a selle truezus ou ar glanvourez paour n'ho anavezete mui. — Eun eulfen esperans, koulskoude, a lennet c'hoas en o daoulagat ; rag mont a reant varzuster ar Gav evit goulenn digant ar Verc'hez dinam miret dezo ar c'hrouadurik paour-ze, n'ho doa mui nemethan, evit harpa o c'hozni.

Mes, daoust ha ne oa ket e gwirionez re c'hortoz digant an aot. Doue eget goulenn eun hevelep mirakl ? Diskiant oa ober eur veach ken hir, skuizus bras soken d'an dud yac'h, gant eur plac'h ha ne doa mui nemet eur c'hoezadennik vuez, eur plac'h semplet kerkent ha ma oa bet an disterra hejet var an hent. An dud ho gwele ne oant ket nec'het evit lavaret uhel o sonjou : — « An dud-ze 'zo » diskiant ! — Ma n'eo ket eun druez o lezel da ober eur » seurt beach ! — Red eo ma vent digalon avoalc'h an tad » hag ar vam-ze evit beza ker kris e kenver o c'hrouadurik paour ! — En eun arched e tigassint d'ar gear o » merc'h ! — N'eus polis ebet ken-ta vardro Tours p'e » gwir ne virer ket eun hevelep diskianterez ! » Hag an aotrou hag an itroun Tulasne a gleva ar geriou flemmus-se.

Ar verc'h ken truezet gant an dud a yea var e ugen

vloas. He hano oa Jeann. Eun nebeut bloaveziou araog, e breur oa marvet gant an drouk-skevent (*tuberculose pulmonaire*). Hi e devoa ivez eun hevelep drouk, nemet, n'eo ket he skevent mes he live-gein eo a oa taget. Dispenn a rea buhan roudou he breur, hag e penn an hent, eb dale, ar memez bez a dlle digemeret o c'horfou.

E miz here 1895 ar vedisinet T. hag M. o doa great evit harpa he live-gein eur gorsen plastr evel ma vez great atao d'ar re o deus ar c'hlenved spountus-se. — C'huec'h miz goude, daou vedisin all A. ha Th. a chenchas ar gorsen genta hag a lakeas eun all dem-henvel, ar plac'h yaouank a oue kasset eun nebeut miziou da gemeret ear ar mor. Eno eur medisin all a droc'has ar gorsen hag a lakeas an tan en dro da eskern al live-gein, krignet, anter-zrebet dija tri anezo gant ar c'hlenved. — Netra na reas, ar c'hlenved a gendalc'he wassoc'h-was. — Breman ar plac'h yaouank ne c'helle mui finval. Eur gor bras oa savet e kenver an eskern klanv ; hag evel ma c'harru alies gant ar poaniou kris-se, he zroad a oa korvigellet evel eun troad-boul ; an uferniou koenvet dious an daou du a rea kals poan dezhi ; he gar oa en em zastumet ha disec'het evel pa viche diverreat ; uhelloc'h eget e c'hroslez oa savet tri boss her grea tortez hag a verke ervad natur ar c'hlenved. Anat oa ne c'helle mui beza paret gant medisinet an douar. Jeann a droas e daoulagat uhelloc'h, varzu ar Verc'hez, esperans diveza ar re n'o deus mui netra da c'hedal eus a bers, an dud.

En em gavout a rechont e Lourd d'ar meurs 7 a viz gwengolo. Antronos, deiz gouel ar Verc'hez, ar glanvourez, atao var he gwele ozil, ken dic'halloud da flach he-unan hag eur c'horf maro, a oue digasset var hent ar Sakramant, meulet ra vezo. Arc'heskop Tours a zouge ar Sakramant en devez-se. Anaout a rea e genvroadez, rag galvet oa bet, hed an hent, d'er gwelet en eur mare ma krede an oll edo o vont da vervel. — Jeann a bede a vouez huel hag an eskob devot hen doa fizians e teuche an Aot. Doue da selaou pedennou ker kalonek. Rag-se e chomas eun nebeudik pelloc'h eget n'oat boaz dirag ar gwele ozil. Gedal a rea heur an Aot. Doue. An heur-se a oa tost, mes n'oa ket sonet c'hoas. Pellaat a reas eta evel en despet dezan.

Bennoz ar Sakramant a roas da zaou glanvour all. An trede goude Jeann oa an introun Catay. Houman, eur vicherourez paour, klanv ivez, ne doa gallet dont da Lourd nemet dre m'oa bet paet d'ezhi e beach hag an dispignou all gant Jeann hag he zud. He c'halon d'an introun Catay a oa rannet o klevet ar pedennoù glac'haret a deue eus ginou he madoberourez. Dre ma tostea ar Sakramant outhi e lavare ar beden-man : « Va Doue, ac'hanomp-hon » diou, ma ne dle nemet unan beza pareet, ra vezo Jeann » hounnez. »

Eur vadelez ken dispar ne c'helle nemet mont eun bete kalon an Aot. Doue. — An eskob ive o veza ne c'helle ket disonjal ar plac'h yaouank ken reuzeudik a zistroas eur vech all da rei dezhi eur bennoz diveza. Er vech-man, ker huan hag eul luc'heden, Jeann a savas var e c'hoasez ; hi ha ne c'helle finval e doare ebet e c'horf bras abaoe ugent miz. En em lakat a ra da grial : « Pare » oun, va mamm, pare oun ! » Sevel a ra ar golo oa var he zroad. Eünet oa, digoenvet ha kiget fresk evel troad eun den yac'h ; loc'h a rea anezan eb poan ebet. Lakat a ra he dorn var live he c'hein ker goeridik kentoc'h ; poan ebet ken nebeut. Hag hi lavaret : « Va lezit da sevel ; pare oun ; me lavar deoc'h oun pare. » Red oue enebi outhi dre nerz evit hen derc'hel var he gwele. « Gortoz, va merc'h, a lavare ar vamm ne grede ket » c'hoas da eun hevelep eur-vad ; gortoz ken na vezo » achu ar prosession. »

Mes, araog ma oa achu ar brosession, mestr paotret ar brankardou hen doa roet urs da bellat buhan ha buhan ar plac'h yaouank gant aoun na viche re stardet etouez an dud diredet a villierou en dro dezhi. Kerkent ha ma oue loc'het ar gwele, an dud a redas evit mont d'hen heuilh. Ar vamm baour ne zaleas ket da veza dispartiet dious he merc'h.

En em gavet e pors an hospital, Jeann a reas eul lamm er meas eus he gwele a boan, eb harp ebet, ha var eun d'ar chapel evit trugarekât Doue hag ar verc'hez.

He mamm dispartiet diouthi ne zaleas ket goulskoude da zigouezout. En em gavet e kichen an nor, e c'houlennas digor. « Me, emezhi, eo mamm an hini bareet. » Mes ar porcher a respounte grons : « Oh ! anaout a ran ar sôn-

» ze pell-zo. Araog eun heur aman, e vezo kavet ouspenn » ugent mamm d'ar plac'h yaouank. » Hag an nor a chome prennet. — Abars ar fin, kement-ze, e oue anavezet e lavare ar virionez hag e oue digoret d'ezhi.

Eun heur goude, tad, mamm ha merc'h a oa ous taol. Jeann, abaoe ugent miz astennet var eur gwele, a oa breman asezet var eur gador, soun ha dress evel ar re all. He c'hein n'hen doa mui ezom eus harp ebet. Ar bossou er grea tortez a oa ive teuzet.

Antronos, e buro ar vedisinet, ar plac'h yaouank pareet oa evesseat pis gant an oll vedisinet a oa eno. Red oue dezo anzañ ne chome mui merk ebet eus he c'hlenvet kôz : al live-gein oa eun ha soupl ; — hano ebet ken a dort ; — an tri askorn tezet, anter-vrein oa pare, plega ha displega a c'helle varno evel var ar re all ; — an troad-boul a oa eünet, henvel ous an troad all ; hano ebet ken nebeut a goenv endro d'an ufernioù ; — ar c'har diverreat, dinerzet, kouls lavaret maro, a oa libr ha krenv evel eben. Ar medisin V., en hano an oll vedisinet all, a oa var al leac'h hen disklerias eb argila. Pare oa evit mad Jeann Tulasne, pare en eun taol kompt, ha chomet eo pare. Abaoe ez eus eunneg vloas ; netra eus he c'hlenvet koz n'eo deuet d'hen diesa.

N'eo ket eb abeg hen deus disklerriet arc'heskop Tours eo hennez eur mirakl gwirion a c'hell beza kredet, eb mar ebet, gant an oll.

Mil bennos da Introun Varia Lourd.

Tennet divar ar gazeten « La Croix » ha sinet G. BERTRIN.

F. CARDINAL.

Diviz etre aot. person K. ha me

(Kendalc'h)

— Ar vugale, aot. person, mont da heuilh o zad hag o mamm pa deuont d'an oferen, pa deuont da goves ! — Petra sonjit ? Breman ne man mui ar c'hiz evelse : ar vugale, paotred ha merc'het o deus o bankou disparti en ilis pa deuont d'an oferen. ....

— Ia, ia ! Bankou disparti o deus ! Ha varno e c'hellint c'hoari, c'hoarzin, trei o fennou edro hed ha hed an

oferen, ha safari gwalc'h o c'halon, eb ma ve den aliès da lakat urs varno, p'e gwir ne deu ket o mistri-skol d'an oferen. Unan benag eus ar re a vezo tro var dro a reio dezo, a amzer da amzer, eun hejaden benn evit ho lakat da veza fur; ne reint vân. — Er sul varlerc'h, an tad pe ar vamm a lavaro d'o bugale beza furc'h. Er prometti a raint. Mes ma sav gant unan benag anezo c'hoant c'hoari e vezo tra avoalc'h kementse evit distransi ar re all. Ha bep sul ar memez cholori a vezo ganto. Brao e vezo soken ma ne sav ket a gannou etrezo evel ma 'm oa gwelet, a nevez so, e parrez P. . . . . Pe seurt oferen o deus, ar vugale geiz-ze? Va c'hredit mad! Lezit ar vugale da heuilh o zud; gwelloc'h eo. An tad hag ar vamm o c'houtout o bugale en o c'hichen a boanio muioc'h da rei dezo skuier vad, ha ne bedint nemet c'huekoc'h. Hag ar vugale a reio evel o zud.

— Neuse, aot. person, e vezo ranket paea kador evito! . . . .

— Lezomp, mar kirit, affer ar c'hadoriou evit eur veach all, var an dra-ze ez eus kals da rei da glevet d'an dud. Da c'hedal, eun dra ebken a c'hoantaffen lakat doun e spered an oll gristenien: an ilis ne fell dezhi samma den; mes beva a rank, ober he lidou, paea he dillajou, he goulou, he servicherien, he beleien, etc; etc. . . . Penaos er graio?

— Va Doue, aot. person, me sonj evelloc'h, hag hen lavaret em eus pell 'zo e *Feiz ha Breiz*; — ha koulskoude ar vugale gant o faskou. . . . ?

— Mad! Mad! Lezomp, ma kirit, o c'hadoriou evit netra gant ar vugale 'zo gant o faskou ha kendalc'homp.

— C'hui 'lavar c'hoas e tlefe ar vugale dont da goves assamblez gant o zud: ar c'hrenn-baotret gant o zad, ar baotret vihan hag ar merc'het gant ho mamm. — Ne ve ket gwelloc'h kenderc'hel gant ar c'hiz breman da zigass oll vugale ar barrez eur vech ar miz, d'an deiz ha d'ar mare merket.

— Ar c'hiz-se a ro mad er parrezioù digristen, el leac'hiou ne deu an tadou ha darn eus ar mammoù nemet eur vech pe ziou ar bloas da sakramanti. — Ar c'hiz-se a zo mad avoalc'h ivez evit boaza ar vugale da sakramanti alies. Ne gavan ket e ve leac'h atao da damall anezhi

evel fall. Mes kredi a ran a c'heller gedal vell eus ar parrezioù kristen penn da benn. Setu aman petra damallan d'ar c'hoñfessionou-ze great dre urs: Da genta, ar gerent a gav eno adarre an dro d'en em ziamma eus eun dever hag a sell outho ha ne c'hell beza great mad nemet ganto, da lavaret eo, an dever da evessât hag o bugale a ra o deverioù a gristenien. Siouas! ar veleien ne c'hellont ket gouzout mad avoalc'h pere eus ar vugale a vez aketus da zont, ha pere ne vezont ket. Re afferus o c'havchet. Evelse, darn eus ar vugale a chom pevar ha pemp miz eb dont da goves, darn all eus an eil bloas d'egile. — D'an eil, ar re a deu aketus, ne deuont alies, siouas! nemet evit ober evel o c'hamaradet, abalamour ma 'z int galvet da zont; ne deuont tam gant eur gwir c'hoant d'en em zioberous o gwall blegou. Ne lavaran ket e raffent konfessionou sakrilach daoust ha ma c'hell kementse c'hoarvezout, mes konfessionou didalvez. — D'an trede, pa vezont pemzek, ugent paotr hag ouspenn avechou en dro d'ar gador govez ha den ganto, e c'hoarvez, siouas! ar pez a zigouez epad an oferen, ne reont netra evit en em brepar ervad da eun dra ken poezus, ne reont nemet c'hoari. Pe seurt frouez a zoug konfessionou en doare-ze?

— Ar virionez 'zo ganeoc'h, aot. person. Mes ne velit ket e taolit adarre ar beac'h var an tad hag ar vamm, evel pa ne viche ket dija pounner avoalc'h.

— Ne zamman ket anezo en tu all d'o galloud; ne c'houlennan diganto nemet ar pez a c'houlenn lezen an natur e-unan. Ervez al lezen-ze, ar gerent o deus an dever da ober eus o bugale tud, tud gwiziek a bep hent, goest da c'hounit o bara, goest da c'hounit barados. An diou vuéz-se, buez ar c'horf ha buez an ene, buez an douar ha buez an nenv a dle beza dilunet, nerzet ha lakeat en o brassa galloud, en o c'haerra lufr gant an tad hag ar vamm. — Kement ne c'hellont ket o-unan a rankont da lakat ober gant re all.

— Ah! gant re all! Abars ar fin e lezoc'h ar vugale da vont d'ar skól!

— Sûr, e rankont mont d'ar skól! Evit beza tud gwiziek evel ma fell din e veffent, ar vugale a rank deski lenn, skriva, kompta, konz e galleg kouls hag e brezoneg, anaout o bro, e zoareoù hag e histor, ha kals traou

all c'hoas. An traou-ze ne c'hellont ket da zeski er gear. Mes skól ha skól 'zo. — Ne ve ket mad e teuffe skól ar bourk da zizober skól ar gear. — Red e vézo eta o c'hass d'ar skól gristen ha morse d'ar skól dizoue. Ne c'heller, eb pec'het, o c'hass d'ar skól dizoue nemet ma né viche hini all ebet tro var dro. Ha c'hoas, ma ranker o c'hass di, e vézo red evessât var ar gelennadurez roet dezo. Mar bez desket dezó traou a enep Doue, a enep o c'hreansou, e vézo red, kousto pe gousto, tenna ar vugale ac'hano, rag talvoudussoc'h eo o ene eget an oll draou all. Gouzout a rit ervad, va mignon, ar skól dizoue 'zo deuet da veza e kals lec'hioù ar skól enep Doue.

— Ia, sùr ! aot. person.

— Sell-ta ! ankounac'heat em oa oc'h eus lakeat moulla eul levrig var gement-se. Kemeromp eta, mar kirit, an diverra eus ar pezh zo var al levrig-se, an teir bajen diveza hag e vézo roet da glevet d'an dud kement a c'hoantafen da lakat doun e spered hag e kalon peb-unan. Setu hi aman :

Ar pezh 'zo aman varlerc'h a zo tennet penn da benn eus al levrig « Ar Skolioù dizoue. »

O blasphemou hag o dismegansou var an traou sakr

Ouspenn ar gelennadurez difeiz roet d'ar vugale var digarez o skolia, e chom c'hoas, piou n'er goar, ar blasphemou hag ar gwall gomzou lavaret dirazho; ar c'broaziou bannet er meas eus ar skol, diframmet soken eus kerc'hen ar vugale; ar chapeledou tennet digantho dre nerz; ar c'hatekismou kavet etouez o levriou, roget ha dismeganset; hag aleis a draou all c'hoas ne c'hellomp ket o niveri oll aman.

Mar kirit, araog achui, e raïmp an diverra :

E skolioù ar gouarnamant e vez desket d'ar vugale, pe, ma ne vez ket roet ar gelennadurez-se e peb leac'h, eo dre ma ne fell ket d'ar vistri-skól senti ous ar re 'zo en e fenn, pe dre m'o deus aoun da denna droulanz an tadou a famill :

1° Ne 'z eus Doue ebet ;

2° An den n'en deus ene ebet ; n'eo dishenvel dioual

loenet mud nemed dre ma 'z eo gwelloc'h deuet en e gorf hag en e skianchou ;

3° An den a rank heuilh e natur evel al loenet ; ha mar gra fall n'eo tam kablussoc'h eget al loenet ;

4° N'o deus an dud dever ebet an eil e kenver egile : « Na Doue, na mestr », eo o ger ; n'ez eus ken lezen nemet hini ar blijadur hag hini an nerz. — Ar justis, an doujans, ar garantez, an oll vertuzioù a zo goapeat ha kemeret evel traou a c'hiz koz, mad ebken da sanailhâ ;

5° Paotred ha merc'hed a dlefe azeza var ar memez skigner er skól, en em touezia evit o c'hoarioù, ha soken kousket dindan ar memez toen ;

6° Ar vro ne deo nemet eul lez-vam fallakr ; — hag an drapo n'eo nemet eun torch-listri mad da veza sanket en teil pe da veza bresset er pri hag er fank ;

7° Kement a rea buez ha glânder an eneou, nerz ha starder ar c'horfoù a zo taget en o eïenen. Tadou ha mammou a famill, Brezis kalonek, c'hui hag oc'h eus c'hoas skiant vad en o pen ha karantez evit o pro, lezel a reoc'h-c'hui eun hevelep labour da vont da benn ? Stourmit abred ; kassit o pugale d'ar skol gristen ; na sellit ket ous eur gwennek benag muioc'h da zispign. Digollet e vezoc'h gant o pugale o-unan. — Ma ne fell ket deoc'h en ober e tastumoc'h danvez daelou.

Petra 'zo da ober ?

Ous an tadou hag ar mammou oc'h en em erbedan :

Da genta, dre oll, da c'hortoz ma vézo gellet ober eur reiz nevez evit ar skolioù, miret na ve roet d'ar vugale kelennadurez fall, eur gelennadurez kontrol-beo d'o c'hreansou.

En o galloud eman kement-se ?

Ia. — Ha setu aman eun testeni nevez flamm, eus miz kerzu 1907 :

Eur mestr-skól eus parrez Viévigne er C'hotés-d'Or, e hano Morizot a oa boaz, er c'hlass, dirag ar baotret hag ar merc'hed bihan (rag d'an daou rum e rea skól), da lavaret : 1° a bep seurt traou lous hag hudur ; 2° a oa boaz d'en em gemeret ous o c'hreansou a gristenien ha da lavaret gwall gomzou eus a Zoue hag eus ar relijion ; 3° a oa boaz da gomz a enep ar vro hag a enep an arme...

Eun tad a famill, kuzulier en ti-kear, e hano an aot. Girodet a gavas bras e teuche ar mestr-skól da gentellia en doare divalo-ze e vugale hag oll vugale ar barrez. — Lakát a reas er gervel dirag al lez-varn hanvet « tribunal correctionnel. »

Barnerrien al lez-se, c'hoenn en o lèrou, ne gredchont ket ober o dever hag a zisklerrias n'o doa netra da velet var ar seurt traou ; ne oa ar pezh en doa great ha lavaret ar mestr-skól Morizot nemet faotou eus e vicher ha ne c'helle beza barnet nemet gant e vistri e-unan.

An aot. Girodet a yeas uhelloc'h hag en em erbedas ouz lez-varn bras Dijon. Lezvarn Dijon a zisklerrias grons e oa faziet ar varnerrien kenta hag a dorras o setans.

« Ar gwall gomzou a enep Doue, eme barnerrien » Dijon, a enep ar vro, a enep an arme ; al lavarou » hudur, ar c'hentelliou lik ne z'int, tam ebet, eul loden » eus micher ar mestr-skól ; rag-se an hini anezho a ve » divergont avoalc'h evit saotri e c'hinou gant sotoniou » ha lousdoni en doare-se, a ya a enep an artikl 1382 eus » al lezen.

» Rag-se ez eus leac'h da velet kag ar mestr-skól » Morizot en deus lavaret ar pezh a damaller dezhan. — » Al lez-varn a c'hourc'hemenn ma vezo great eun » enklask. »

(Eun diverra eus lez-varn Dijon).

Evessait eta, tadou ha mammou, var o kwir ! Ma klevit o tont eus ginou ho pugale blasphemou, pe komzou hudur pe traou all ken divalo, na damallit ket re o pugale ; ne ouzont ket atao petra lavaront ; mes evessait e peleac'h en deus desket ar seurt traou ha kassit eb aoun dirag ar barner an hini en diche bet an hardisegezh da glask breina kaloun an dra presiussa oc'h eus er bed. Justis a vezo great deoc'h.

Grit evel kristenien kanton Sant-Florant en eskopti Angers. Ar re-man o deus savet etrezo eun emglev evit difenn feiz o bugale a enep ar skoliou dizoue hag a enep ar c'hazetennoù fall. Setu aman varlerc'h ar pezh 'zo bet klevet etrezo ; splann ha sklear eo o mennoziou.

« Ni or beus eur goustians, ni or beus hon henor. Hor » c'houstians e deus he lezennou, hon henor ive. Liammet

» ma 'z omp gant al lezennou-ze, e fell deomp, gant peb » lealdet hag honestis, stourm ouz hon enebourien » kement a ma vezo en hor galloud ; rag, beza re lent » ha re lez-ober, a ve mont a du gant an dud dizoue. »

« Ni fell deomp a' grenn e ve roet d'hor bugale eur » gelennadurez kristen hag, evit se, o c'hassimp d'ar skol » gristen. — Mar bez red o c'hass d'ar skol laik dre ma » n'ez eus skol gristen ebet, ec'h evessaimp mad (ha ke- » ment-man 'zo klevet mad etrezomp), evit na vezo ket » roet dezo eur gelennadurez kontrol-beo d'hor c'hrean- » sou. Ma tigouesfe gant eur mestr-skól benag en ober, e » vezo kasset dezhan, eus a bers an tadou a famill a zo e » penn an emglev er barrez, an ali da ziuall ouz ar » c'hentelliou a roffe, ha mar bez red e vezo kasset » klemm d'an hini en deus da velet var gementse. »

« Eun dra klevet etrezomp eo : ne vezo roet netra da » c'hounid da baotret ar c'hazetennoù fall ; — ne vezo » na prenet, na skignet, na soken digemeret, e doare » ebet, o skridou en hon touez. »

« Eun dra klevet etrezomp c'hoas eo : e teutimp da » zifenn, da skoazella ha da harpa kement hini, kristen » eveldomp, a roio e hano d'am emglev-man. Ne fell ket » deomp beza hostizien ar franmassonet na rei dezo da » c'hounid. Ni ' roio hon arc'hant d'hor mignonet ha » netra d'hon enebourien. »

« Ouspen c'hoas, e fell deomp rei da anaout tro var- » dro ar pezh a c'hoantaomp ; hag, eb ma ve en hor » bolontez ober poan da zen, e ouezimp goulskoude dis- » klerria grons hor c'hreansou. »

« Ni ' fell deomp difenn hor relijion hag hor beleien ; » hon ilisou hag o madou ha kement 'zo red dezi da » gaout evit ober e c'hefridi e kenver an dud. »

An disklerria great gant ar gristenien kalonek-se a zo sklear ha splann d'an oll. Perag ne ve ket savet eun hevelep emglev e peb parrez pe e peb kanton eus hon eskopti (1).

(1) Al levrig « Ar skoliou Dizoue » a vez kavet e ti ar perc'henn an aot. Cardinal eus Kastel. evit daou wenneg ar pezh. Pa gemerer ouspenn dek ne goust nemet eur gwennek hag ar mizou-kass.

“ Feiz ha Breiz ” hag ar Vugale

Evit displega histor « ar gaouiad flemmet »

Eo bet da 1^a { **Jan Hamonic**, euz a Blouvien.
ha **Fransaik Croguennec**, euz a
Loc-Eginer.

da 2^a **Antonaik Cloâtre**, euz a Blouarzel.

da 3^e **Mari Segalen**, euz a C'houesnou.

Skrid an hini zo da genta a lakeomp war e hed. Ar pez en deuz great *Feiz ha Breiz* gant ar vugale er bloaz-skol 1907-1908, a zo dister, muioc'h eget warlene eo, mar kirit, evelato n'eo ket awalc'h, ha goulenn a rear e rafemp muioc'h hiviziken.

« Stad ar brezonek e Leon, — eme unan o skriva » deomp — evel e leac'h all, n'eo ket gwall vat... Ar Brezonek a zo dilezet mui-oc'h-mui war ar measiou, etouez » ar yaouankizou..... Ar c'helc'hou-studi, er c'hearriou » bihan, renet gant beleien tamm spered-bro ebed dezo, » a ra eun drouk bras d'hor yez. Ne zispleger enno » nemed pesiou-c'hoari gallek ; n'eo ket gant *pariziane-* » *reziou* evelse, eo e vezo great vad e Breiz.

» Ma kendalc'h an traou da vont evel ma 'z eont, ez » euz riskl evit ar Brezoneg. Ni a wel anezan o kila hizio » arak ar galleg ; mez varc'hoaz marteze hor bugale a » welo ar galleg o kemeret war ar meaz skabell ar brezoneg eat d'an traon.

» Piou vezo bet kiriek euz an dra ze ? Nemed ni, Bretoned dibreder, kroasiet hon diwreac'h ganeomp o » sellet ouz ar Brezoneg o koll tachen dirak ar galleg !

» Petra da ober evit harz ouz eur gwalleur evelse da » goueza war hor Breiz ? Sevel eur vreuriezh evit difenn » ar Brezoneg hag evit her skigna mui-oc'h-mui etouez ar » vugale war ar meaz.

» Gwelet a reomp'pegen buhan ez a war arak Breuriezh Treger savet gant Dir-na-Dor hag ar Yeodet. » Abaoue ar bloaz nevez ez euz deuet enni eun daou » c'hant bennak a vugale vihan. Aman e Leon ez euz ivez » daou c'hant bugel hag ouspenn o c'hedal mont en eur » vreuriezh evelse. N'euz d'ober nemed sevel anezi, n'eo

» ket sikour a vanko : tud a volontez vat a vez kavet e » peb leac'h hag e Leon dreist holl... » Petra zonjit a gement-ze ? » J. D. »

Petra zonjan ?

Eo gwir-bater ar pez a livirit hag eo mall sevel ar vreuriezh a gomzit anezi. Ar vugale eo ar vro da zont ha warno eo e tleomp pleustri dreist holl.

Petra zonjan ?

E vefe d'ar re a zo o terc'hel penn d'ar gelennadurezh kristen er vro, da vont war arak, ha deomp-ni goudeze da rei an dourn dezo euz hor gwella.

Tra mor, tra breton, a lavar Bretoned Breiz-Veur ; *Tra breton, tra kristen*, a leveromp-ni ; daoust hag anavezet e vo abred awalc'h ar wirionezh a zo kuzet er geriou-ze ?

N'ouzon dare.

J.-M. P.

Ar Gaouiad Flemmet

Em c'harter ez euz eur potr a zaouzek vloaz, e hano Louis, laouen ha c'hoarier meurbed. Abalamour da-ze, da vihana her c'hredi 'ran, ez eo muioc'h karet eget e vreudeur, gant e c'hoar vihan Glaodinaik, oajet a bemp bloaz.

O welet karantezh e c'hoar evitan, hag ar fisianzh vras e tiskouez kaout ennan, Louis a gav e blijadur o liva geier dezi en dra c'hell.

Eun dervez, da vare ar bloaz nevez, paëron Louis a deuas da welet e filhor, hag evit e galanna, e roas dezan eur pez a zek lur en aour. Louis a c'hellit kredi, a ioa lorc'h ennan, ha kontant euz eur paëron ker mad. Redet a reas da gaout e c'hoar vihan, hag en eur ziskouez dezi ar pez aour : « Oh ! Sell ta ? Glaodinaik, petra 'm euz-me bet digant va faëron : dek lur ! »

Ar baotrez a zibourbelle he daoulagad, rak n'he doa ket gwelet c'hoaz eun henvelep benvek.

— « Oh ! emezi d'he breur, nak ar pezik-ze zo kaër, ha » na me garfe kaout unan henvel ivez. E pe leac'h e » kaver ar peziou aour-ze ? »

Daoulagad Louis a verve gant ar joa o klevet e c'hoar vihan ; dont a ra en e spered ar zonj da ober adarre

dezi, eun dro ailion bennak : « E pe leac'h, emezan ? —
 » Ar gwenneien aour-man a zav evel ar patatez. Ne
 » z'euz nemed teuler ar gwennek-man en douar, ha prest
 » goude, e tiouano warnan re all, betek dek, ugent awe-
 » chou. »

Kalon Glaodinaik, o klevet eun henvelep tra a dride gant ar joa.

— « Mad eo gouzout an dra-ze, a zonje ar baotrez enni
 » he-unan ; m'em bezo ivez pesiou aour heb dale ; an
 » hini koz a roñ adarre da Louis, hag ar re nevez a vezo
 » d'in-me. (1) »

Louis a c'horrennas, dirak e c'hoar, e bez a zek lur en eur voestik-paper, en armel, hag a ieas, goude beza lavaret kénavò d'e baëron, d'ar skol.

Diouz ar pardaëz, pa deu Louis d'ar gear, euz ar skol, e sav c'hoant gantan da welet adarre e bez aour. Mont a ra d'an armel, kemeret a ra e gaset paper, sevel a ra gant joa ar golo, mez sionaz, pez aour ebed ken ebarz : dineisiet eo.

Pebez taol evitan ! e benn a deu da veza tenval evel eur goabrenn prest da c'hlaöia, e vuzellou c'houezet a astenn, sevel a ra an dour d'e zaoulagad.

— « Piou, emezan, en d'euz kemeret va fez aour euz ar
 » c'haset ? C'houi eo, Mamm ? »

— « Nann, emezi souezet. »

— « Me eo, eme C'hlaodinaik ; m'em euz plantet anezan
 » ebarz al liorz. »

— « Ginaouegez z'ac'hanout, eme'r paotr, breman eo
 » kollet ganez. »

— « Te ez poa lavaret d'in em bije re nevez diwarnan,
 » ma taoljen anezan en douar ! hag em euz hadet anezan.
 » Deuz ganen da welet, marteze eo diouan breman. »

Ha Glaodinaik d'ar red d'al liorz gant he breur : « Sell,
 » aman eo em euz plantet anezan. »

N'euz anat roud ebed dezan ; en em lakat a ra da skrabat an douar, mez kaër he deuz skrabat, furchal, trei ha distrei, mont ha dont, ne gav pez aour ebed ; ne oar mui mad awalc'h e pe leac'h ez eo bet taolet ganti.

Louis, o welet ne c'hell ket e c'hoar dont a benn da

(1) Ar gomzenn-man a zo da Antonik Cloâtre.

gaout ar pez a zek lur, en em laka da ouela ha da hirvoudi. Ar vamm o klevet al lenvou a deu euz an ti da welet petra 'zo 'nevez.

— « Perak e lenvez, Louis, emezi ? »

— « Glaodinaik he deuz kollet d'in va fez aour. »

— « Penaoz 'ta ? Perak out eat da c'hoari gant an
 » dra-ze, te ? »

— « Louis, eme ar verc'h, a lavare d'in e tiouane ar
 » pesiou aour en douar, evel ar patatez, hag am euz bet
 » c'hoant kaout re vihan. »

— « Sac'h geier, eme ar vamm d'he mab, en taol-man
 » out flemmet en eur wech, ha mad 'zo great d'id : An
 » hini a had geier a zo sotoc'h eget an hini a had ar-
 » c'hant. » (1)

Jean HAMONIC.
 euz bourk Plouvien.

KEF AR GOULENNOU

Evit rei tro da studiadennoù hag a iöa mall dezo beza moulet, hon deuz lezet *Kef ar Goulennou* heb sellet outan epad tri miz. Digeri reomp anezan adarre ha respont a reomp berra ha freasa ma c'hellomp d'ar goulennou diveza-man, a zo bet taolet ebarz hag a zo bet embannet e *Feiz ha Breiz* miz meur.

I. — *Petra zo o chom el loar ? Ha bez ez euz tud enni, pe ne z'euz ket ?*

Hogen pa 'z eo gwir e vez gwelet enni menesiou marteze ez euz traou bev enni ivez.

Al loar a zo eur c'horf, a dro warnan e-unan en dre ma tro en dro d'an douar hag en dre ma tro da heul hen-man, en dro d'an heol.

Al loar da welet, ne vez ket atao hevel, gwech, evel a lavar ar barz, e kemer stumm eur falz aour ankounac'heat gant ar C'hrouer e mizou ar stered ; gwech, stumm eur c'horf dem-henvel ouz an douar, gant e venesiou, e gompezennou, e drao-niennou.

Daoust d'he stummou da veza dishenvel, ne vez ket brasoc'h, na bihannoc'h en eil mare eget egile, hag atao e kendalc'h da guzat ar stered a zo a dre kein dezi.

Daoust ha tud a zo el loar ?

Lavaret a rear *ema enni Yann*
hag e veac'h lann.

(1) M.-Th. Abgrall, euz skol Kerdaoulas Lannurvan, eo he deuz kavet ar gentel-man.

Yann a oa bet o laërez eur beac'h lann hag a en em gavas e vestr gantan : « Klaoustre, emezan, te zo bet o laërez ar » c'heuneut-ze em c'hoat-me. » — « Ah ! nan, eme Yan, me » c'houlenn beza lonket gant al loar, mar d'euz eun tamm » keunent laëret ganen, war va c'hein. »
 Laër oa, hag e c'houlenn en devoue.
 Eur gonc'henn ha netra ken eo an dra-ze da ober plijadur d'ar vugale.

N'euz ket a dud el loar ha ne c'hell ket beza rak eme an dud gwisiak, n'euz na koabr, nak ear en dro dezi, evel ma zeuz en dro d'an douar, ha dre-ze n'euz ket a zour ; n'euz ket eta a draou buezek ken nebeud evit an digarez vad ma ne gavont ket eno a beadra da veva.

Ma n'euz ket a dud el loar, an dra-ze ne vir ket e c'hell beza tud o veva dre ar bed ha n'emaïnt ket war an douar.

En dro d'an heol, da heul an douar, ez euz korfou divent o redet, evel ar Meurz, ar Merc'her, ar Iaou, ar Gwener, ar Zadorn, Uranus ha Neptun : netra ne vir e vefe tud o chom warnezo evel ma 'z euz war an douar. Evelato, war gement-man, den ne oar netra ; koulskoude mar d'euz leac'h da veza souezet o klevet e vefe tud o chom er planedennou-ze, ez euz muioc'h a leac'h c'hoaz da veza souezet ma vijent goulo.

« Spountus eo, eme Bascal, ne vefe nemed sioulder ha sioul- » der atao dre ar bed holl eur wech eat diwar hon tammik » douar. »

Doue en deuz great ar bed evit kana e veuleudiou ; hogen ar grouadurien speredok hebken a zo barrek da ober al labour-ze ; deread eo eta e vefe anezo o chom dre ar bed holl ha n'eo ket hebken war an douar eo.

II. Euz a be leac'h e teu an tan a zislouk ar menesiou, ha petra zo kaoz ma oa eur menez euz ar Martinik en em lakeat da zisteuler tan betek devi en he fez kear Sant Per d'an 8 a viz maë 1902 ?

An douar en e greiz, n'eo nemed tan ; an tan-ze o leski evel ma ra, pa deu-dour d'en em douesia gantan, ne vez ket pell evit e lakât da drei en ezenn. An ezenn-ze, nerzuz evel ma 'z eo, a glask dillo an tu da dec'het euz kaoter vero an douar hag a deu a benn da doulla he golo, el leac'h ma vez tanaoa.

Da heul an ezenn e strink tan ha ludu euz kalon an douar hag an traou-ze, na petra 'ta, oc'h en em leda war ar vro, a ya d'o heul an dismantr hag ar maro.

Setu petra c'hoarvezaz er Martinik d'an 8 a viz maë 1902. Kear Sant Per a oue sebeliet en eur mor a dan, hag ar pemp mil den ha tregont a oa enni a oue mouget ha devet en eun hunvre.

Trugarekeomp Doue da veza pourchaset deomp evit kavel eur vro ha ne vez ket a hano enni euz a zarvoudou estlammus evelse.

III. Daoust ha pec'hed eo kemeret arc'hant ar re a varv war an dachenn a vrezel ?

Arc'hant ar re a varv war an dachenn a vrezel, n'int ket d'ar c'henta' zigouez. An arc'hant-ze, na petra 'ta 'zo d'o zud pe d'ar c'houarnamant.

IV. — E pelec'h ema breman Enok hag Elias ?

Evit er gouzout, digoromp ar Skritur Zakr.
 Setu da genta, petra lavar diwarbenn Enok.

Levr ar C'hinivelez, V^{ed} PENNAD, 22 koublad.

Henok, tad Mathusalem, ar c'hosa den a vevas biskoaz ha tad kunv Noë, « a valeas dirak Doue... hag a vevas tri c'hant » pemp bloaz ha tri ugent ; ha ne oue ket gwelet ken, rak » Doue her c'hasas gantan. »

An aotrou sant Paol a lavar ivez ez eaz Enok d'ar bed all, heb tremen dre ar maro.

Setu breman, petra lavar ar Skritur Zakr diwarbenn Elias.

Levr ar Rouaned, IVe PENNAD, 11^{ed} koublad.

« Epad m'edont o vale (Elias hag Elize) hag o komz an eil » gant egile, eur c'har tan, marc'houtan outan, o dispartias, » hag Elias a bignas en nenv war eur gorventenn. »

Setu petra 'lavar ar Skritur Zakr diwarbenn an daou zen-Doue ze ; ar pezh a lavar a dleomp kredi, rak ar Skritur Zakr eo Skritur Doue.

Enok hag Elias a zo eat o daou eta diwar an douar-man, heb mervel ; arabad eo kredi evit an dra-ze e vefent e baradoz Doue, ouz e welet tal ouz tal ; rak abarz en em gaout eno an den a rank tremen dre ar maro ; en eul leac'h eürus, kuzet da lagad an den emañ da c'hortoz ma teuint da fin ar bed da brezeg ar binijenn ha da vervel : Lezenn ar maro a zo douget evit an holl, n'euz dispans ebéd anezi evit nikun.

V. — E pe leac'h ez eaz Core, Dathan hag Abiron pa zigoras an douar dindan o zreid, ha pa ouent lonket gant o holl vadou ?

Core, Dathan hag Abiron a ioa trabaserien, a glaske diskar Moyzez hag Aaron evit kemeret o flas e penn pobl Israël. An Aotrou Doue a skoaz anezo, war an taol, abalamour d'o fenn fall.

Levr an Niver, XVI^{ed} PENNAD.

« An douar o frailha dindan o zreid a zigoras hag o lonkas » gant o zeltou ha kement a ioa dezo ; diskenn a eurjent ez-vev » en ifern, goloët a zouar. »

Ez-vev e c'hellent beza o tiskenn ; mez o c'horfou a c'heller kredi, dal ma kouezaz an douar warnezo, ne zalejont ket da vervel ha ne 'z ejont ket larkoc'h : N'euz forz peger santel e vefet, ar c'horf a rank mervel araok beza kurunet ; n'euz forz

peger fall e vefet, ar c'horf a rank mervel araok beza kastizet er bed all.

« Doue, eme zant Augustin, a gastiz awechou an den, en e » gorf war an douar-man, en abek d'ar pec'hed, en aoun ne » deufet da gredi ne daol pled ebed war ar pez a dremen etouez » an dud, ne ra ket ato, en aoun ne deufet da gredi, n'euz » kastiz ebed en tu all d'ar bez. »

VI. *Lenn a reomp en Aviel, parabolenn an tad a familh ha yeaz mintin mad da glask tud da zont d'e vinien. D'an abardaës pa deuz ar poent da baea e roas kement d'an diveza deuet ha d'ar c'henta*

Daoust ha just eo an dra-ze ?

Ya ! just eo an dra-ze : marc'had a ioa ; en em glevet o devoa great hag an emgleoïou eo a ra ar marc'hajou.

VII. *Perak e teu an diaoul da jom e korf eun nebeud tud evel ar re a gomzer enezo en Aviel ?*

Abalamour ma lez Doue anezan awechou da c'hoari e baotr.

Pa vez an diaoul e korf eun den, an den-ze a ra gant e gorf oberou hag a zo en tu all da c'halloud ar c'horf ha gant e spered ec'h anavez traou hag a zo en tu all da c'halloud e spered. Araok donedigez Hor Zalver e veze kalz menek euz tud hag a ioa an diaoul o chom en o c'horf ; Satan oa neuze ar Roue :

En amzer goz hon Arvor
A ioa teval maro ;
Satan en doa e gador
E skeud ar gwez dero ;
An Arvoriz a rene
Dre an denvalijen
: Peb tra dezo ioa Doue
Nemed Doue hebken ! (1)

Hag ar pez a dremene en Arvor a dremene ivez el leac'h all : Satan oa Roue ar bed. Abaoue m'eo deuet Jezuz-Krist, Satan en deuz ranket krenna e douchenn ; ober a ra breman c'hoaz e aotrou, er broïou gouez, mez er broïou ma chom enno ar beleg ha Jezuz-Krist war an aoter, evel en hor bro c'hoaz a drugarez Doue, pa gred en em zispaka e vez great dezan en em gloza, ne vezer ket pell.

Dre ma ya rouantelez ar C'hrist war araok, hini Satan a ya war he c'hiz.

VIII. *Petra eo an Antekrist ? Daoust hag hen a zo eun den hebken pe eur rumm dud evel ar franmasoned.*

An Antekrist a zo eun den, — « fall evel an drouk-spered » betek mel e eskern, »

a denio da fin ar bed hag a labouro tri bloaz anter da glask dismantri a grenn rouantelez Doue evit diazeza hini Satan en he leac'h.

(1) Dizro an dianket.

Eun den, eo e vezo, ha nan eur rumm dud, eun den, eur gwir den, an drouk spered ennan mar kirit, mez gwir den evelato.

Rouez e vezo an dud ne vezint ket touellet gantan. Enok hag Elias a dle beza laz et stourm en e eneb, hag hen a dle beza laz et d'e dro gant sant Mikeal, hag ar gounid diveza a jomo gant an Aotrou Krist.

J.-M. PERROT.

Goulennoù nevez digouezet hag a gavo o respontchoù er miz a zeu :

I. — Daoust ha gwir eo e teu ar fibu euz boud ar balan evel ma teu ar c'houenn euz ar boultrenn ?

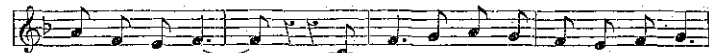
II. — Perak en eur bod savet war eur c'hreunen ed, e vez pennou skosuet ha re all ne vezont ket ?

MARO FINO

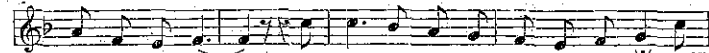
Maestoso

Ah ! Ah ! de la mon - ta - gne re - viens,
Al - laz se - tu te la - zet Fi - no

Ne-ra, re - viens, Ma vache, ma com - pagne, ma va -
sentus sa - ki, An ten en deuz da di - zet si - ouaz

che, mon - seul bien. Da vestr paour hag he ni - zez Fi - no. Da
n'deuz la - zet tri.

voue - lo hed ho bu - ez ho ho Fi - no.

Allaz ! setu te laz et, Abaoue ma-z'out maro
Fino, sentusa ki, Ne c'hellomp mui repos,
An tenn en deuz da dizet Skuill a reomp daëlou c'hoëro
Siouaz ! n' deuz laz et tri. Hag en deiz hag en noz.
Da vestr paour hag he nizez, Penôz miret da vouela,
Fino, Fino,
Da vouelo hed ho buez Te voa hor mignoun gwella,
Ho ! Ho ! Ho ! Ho !
Fino. Fino.

Ha pa vije bet klasket
 Dre bevar c'horn ar vro,
 Neb leac'h ne vije kavet
 Eur c'hi evel Fino.
 Brassoc'h e z' euz marteze,
 Fino,
 Mez guelloc'h ne vo morse,
 Ho ! Ho !
 Fino.

Da zioual ar Presbytal
 N'en devoa ket he bar,
 En deiz vel en noz tenval
 Ato veze var var *
 Delliën er gwez ne finve,
 Fino,
 Da skouarn tano a gleve,
 Ho ! Ho !
 Fino.

Laër ebet n' dije kredet
 Dont ama da droia,
 Buhan vije diskuillet,
 Ha red vije kiza.
 Pa vezez en hor c'hichen,
 Fino,
 Ni a veze dianken
 Ho ! Ho !
 Fino.

Morse n'em beuz he velet
 Var hent ar skueriou fall,
 Morse n'eo bet dianket
 Evel meur a gi all.
 Da vuez zo tremenet,
 Fino,
 Er goudor hag er goasked
 Ho ! Ho !
 Fino.

Siouaz ! en amzer hirio
 Pep tra en deuz goal vrud,

An oll bennou zo edro,
 Ar chas evel an dud ;
 Mez te zo bet vit ar vech,
 Fino,
 Ki honest ha direbech,
 Ho ! ho !
 Fino.

Eüruz ha mill guech eüruz
 Ar mestr en deuz eur c'hi,
 Eur c'hi ken karantezuz
 Ha ken fidel d'an ti.
 Dalc'h-mad e vezez gullet,
 Fino,
 Puchat e korn an oaled,
 Ho ! ho !
 Fino.

Pa veze poent ar prejou,
 Pa zante c'houez ar rost,
 Fino voa leun a ardou
 Hag a fiche he lost.
 Te a vouie ken braoik,
 Fino,
 Ober neuze chiboudik,
 Ho ! ho !
 Fino.

Pa veze hor c'halonou
 Goasket gant an enkrez,
 Pounner, tenval hor pennou
 Gant an dristidigez,
 Eun arvez, eun arzaden,
 Fino,
 A gase pell an anken,
 Ho ! Ho !
 Fino.

Pebez ki ! a lavare
 An dud en eur dremen,
 Na chentil eo he zoare,
 Na livrin he vleven.

* Suppression
 de l'oume de
 son v'ra sonj

Ha pa gleven an dra-ze,
 Fino,
 Va c'haloun oll a dride,
 Ho ! Ho !
 Fino.
 M'an dije Barz Trec'houe(!)
 Da velet o tremen,
 D'it e vije bet neuze
 Enor he ganaouen.
 Biskoaz n'en dije sonjet,
 Fino,
 Kana eur c'hoz-ki raoulet,
 Ho ! Ho !
 Fino.

Setu te'barz an douar
 E kornik va jardin,

(1) An Aotrou Cong, Kuz e Kastel
 gindik euz Plouguin...

Me vouelo d'it gant glac'har
 Bep vech ma tremenin.
 Penôz c'hellin-me tremen,
 Fino, [len,
 Hep skuill varnout eun dae-
 Ho ! Ho !
 Fino.

Kenavo d'an eürused
 Brema pa z'out maro,
 Euz hon ti e z'eo nijet,
 Ha nijet vit ato.
 Betek heur hon tremenvan,
 Fino,
 D'it e vo lenv ha goelvan,
 Ho ! ho !
 Fino.

(Bleiz Nevet).
 An Aotrou Florentin, belek,
 gindik euz Kerlar.

AR JAGOUINEN

Ar Jagouinen a gerze skanv dre an hentchou, huel ha soun he fenn daoust d'he daouzek vloaz ha tri-ugent, stoliken he c'habel oc'h hija gant an avel.

— Maouez ar C'hrenv, n'oc'h ket leshanvet fall, dont a ra ar bloaveziou ganeoc'h evel eur zamm pesked : seulvui avez dioutho, seul seder e vezit.

— Ia, sammet e meuz bloaveziou, sammet e meuz pesked, va gwalc'h a c'hlac'har ive. Ar pesked hebken a zo chommet er marc'had, ha va c'halon 'zo bepred bec'hiet.

Doüe e neuz roet din nerz, meulet ra vezo ! N'eo ket avad en aner nag heb ezomm ! Dougen a ran eiz arched : ar beac'h a zo gwall bounner !

Ha meur a wech, va-unan var aot ar mor braz, ez oun en em daolet var an treaz evit sec'ha c'houezen va c'halon a ziruilé dre va daoulagad.

Daouzek bugel e meuz bet, hag ho zavet e meuz gant gounidegez o zad hag ar pezik a c'hallen gounit va-unan gant va nadoz, o poania aliez noz-deiz. Eiz 'zo maro : pemp mab, teir merc'h (Doüe d'ho fardono !)

Va mab Jan-Mar a oa er c'hloerdi. Da zoudard eo eet evit lakaat bara en ti. Ha setu hen maro!

Fanch ha Kaour n'int ket dizroet euz an Douar-Nevez; ho breur Laouik a zo chomet du-hont en Alger; Madalen a zo maro intanvez.

Ar gaera anezo hag ar goanta euz ar geraden, ha zoken, me gred, euz ar rann-vro, a oa Mariik. Kaout a ree fortunioù euz an dibab; hi a lavare: roet e meuz va c'halon.

Roet e meuz va ger, en em westlet oun. — Da biou 'ta, Mariik? — List va breudeur da greski; gortozit ma teuo en oad va c'hoarik Yvona.

Pa vo braz Yvonaik, pa ne vo mui ezom ac'hanon er ger, neuze an hini a garan a deui d'am c'hemeret. — A beleac'h 'ta, Mariik? — Euz an nenv eo e teuo.

— Mariik, ha c'hoant hoc'h euz neuze da vervel? — Ne c'houlennan ket mervel, med ne fell din beva nemed evit Jezuz-Krist. Dezan e meuz roet va ger, hag oun en em westlet.

Ha setu hon Yvonaik braz ha krenv, tost ker koant ha ken sioul ha Mariik. Mariik a lavar din: mamm, tostaat a ra ar mare. Pedit, rag kalonad ho pezo. — Grêt eo va sakrifis, a liviriz. — Nan, emezi, ne gomprenit ket. An hini a garan ne neuz ket neubeutoc'h va c'haret; e-man, e-man ouz va gervel.

Awalc'h oa; aon e moa da c'houzout muioc'h, hag ec'h en em lakejon da ouela. Eur miz goude, en kreiz he brud, ar mousc'hoarz var he muzellou, hor merc'h a dremenaz.

Otrou Doue, trugarez ma klemman! Yvona ive a deuaz da veza drouklivet, hag a gouezaz klanv. O Mariik, emezhi, o Mariik! Ar medesiu a lavaraz: Ne rit mui a vizou. Melkoni e deuz leiz he c'halon, ha ne vo dizamm et nemed gant ar maro.

A benn bloaz, deut henvel euz Mariik, Yvona a dremenaz eveld'hi. Hi lavare din: an nenv 'zo kaëroc'h 'vit an douar.

Ha me, abaoe, 'zo ruz va daoulagad gant an daelou; ha va c'halon a zo barleuniet a c'hlae'har.

Ganeomp e chomme Benjamin, ar iaouanka; eur bugel krenv ha kalonek d'e c'houezek vloaz, hag hen an henvela euz Thomas, Mariik hag Yvonaik.

Gwelet e meuz anezan o vervel var vor dre eun taol gwall amzer, en dizro euz pesketa. Var an aot e oan, ha dirag va daoulagad eo bet goledet e vâg.

Euz al lestriek ne eliomaz netra. En strad ar mor e oe sebeliet, henviou ha tud hag all. Ar mor hor mag, gwir eo, med ker e paeomp hor bevans.

Ha me, emedoun d'ar mor, me a raio did restaol korf va bugel! Ar c'hoant-se 'moa, dreist-oll dre ma ne moa ket poket dezan pa oa eet euz ar ger. Her goulenn a riz digant Doue.

Va amezegzed, o welet ker braz va anken, a reaz ganen eun naved. Otrou Doue, dre zaelou ar Werc'hez, grit d'ar mor kaout truez euz eur vamm!

Red oe dezan senti, hag al lano a rentaz din en he bez korf Benjamin, eleac'h ma oa bet beuzet, ha ne oe kavet nemetan. He zebeliet e meuz va-unan, en eur drugarekaat Doue ar C'halvar hag ar Groaz. Ma vije an daelou eul louzou hag a c'hallje miret ar c'horfou, biken ne vije taget korf va mab er bez.

Du-hont e man er vered, en kichen e c'hoarezed. E dad ha me a fell deomp beza en o c'hichen ive. Thomas, Yvona, Benjamin, Mariik, Yvonaik! O va Doue!

Ia, ia, krenv oun, ha kalon e meuz. Red eo kaout vit dougen ar c'haoniou-ze. Beva a ran evel eun all, heb en em staga ouz ar vuez. Doue a zo bet trugarezus em c'henvel. — Er bloaz-man, ar C'hrenv ha me, a raio hon eured a hanter-kant vloaz. Hanter-kant vloaz so, omp dimezet dre wir garantez, hag en em garet hon euz epad an hanter-kant vloaz hon euz bevet an eil gant egile.

Daoust d'hon oad omp bepred krenv ha iac'h, hag e labouromp en hor c'hozni c'hoaz. Ar vugale a chom ganeomp a zo eun ha leal. N'omp ket ezommek: beza hon euz 400 lur leye.

Gant an dra-ze, ne c'hellan ket gwelet ar mor oc'h eoni heb sonjal em faour-keaz Benjamin; ha pa glevan henvel eur bôtrez Yvona, va goad a verv em goazied.

Ha ma rer anezi Mari, ez an buhan gant va hent, hag e tougan gouskoude va eiz arched var va dioukoaz! Pa vezan avad va-unan, ec'h azezan da lenva.

Kenavo! Kenavo! Ma hoc'h euz bugale, Doue r'o diwallo! Evidoun-me, ne meuz ket ar furnez a zere ouz

va oad. Ar mor hag hen kouñnaret, e meuz hirio re gômzet. »

Tennet euz L. Veullot, ha troët e brezonek gant J.-Y. K.

EUR GRAMMAR NEVEZ ¹⁾

An Aotrou Clerc a zo o paouez ober, war stumm Grammar brezonek Gwened, eur Grammar nevez evit brezonek Treger. Al levr a zo kaër e peb doare : kaër dre e vent, dre e baper, dre e lizerennou ha kaëroc'h c'hoaz dre ar c'henteliou talvoudek, gwisiek ha reiz a zo klenket ennan.

Skrivanierien Treger, heb mar ebed, ne c'hellint ket mont a eneb dezo, anez tremen evit ezenn gornek. Ar re anezo eta a c'hoanteio ober c'hoaz o fenn o unan, gwella o devezo da ober ma n'o d'euz ket a c'hoant da goll o honor, eo dont en hor bro, rak ganeomp-ni Leoniz ha Kerneviz, eo brao beva, m'hen tou ; kabestr a zo, ha fringal a c'heller.

N'euz grammar brezonek ebed, pe, mar d'euz, n'eo ket anat, ha dre-ze pa vez menek da skriva, deskadurez an eil a dal keit ha deskadurez ar c'henta, n'euz ket a dud dizesk, n'euz ket a dud diegus, n'euz ket a dud dievez.

Ar pezh a ra hen-man a zo dishenvel krenn diouz ar pezh a ra hennez : n'euz forz, mad e reont o daou.

Skrivit daou c'her en unan, e leac'h : *Breiz-Izel, la basse Bretagne*, lakit : *Breysizel, la bassebretagne*, den n'en d'euz urz da gaout abeg ennoc'h : n'euz grammar ebed.

Troc'hit eur ger dre an anter, e leac'h : *en da di, dans ta maison*, lakit : *en d'a di, dans t'a maison* ; den n'en d'euz urz da gaout abeg ennoc'h : n'euz grammar ebed.

Skrivit eur ger, gwech en doare-man, gwech en doare-ze, lakit *bembez*, e penn eul linen ha *bemdez* er fin, an daou c'her-ze o daou, a dle talvezout da lavaret ar ger

(1) Evit he c'haout, skriva d'an Aotrou Clerc, professeur au Collège de N.-D. de Bon-Secours, Guimgamp. Priz al levr, 10 real, 11 real dre ar post.

galleg — *chaque jour*. Perak ? — C'hoant ar skrivanier a zo bet e lavarjent ar memez tra, awalc'h eo.

Lakit lizerennou didalvez : p'int marc'had mad, e c'heller beza brokus ganto ; e leac'h : *me anavez, lakit : me z anavez* ; daoust hag e galleg ne leverer ket : *il reviendra z à Pâques ?* E leac'h : *everien, labourerien*, skrivit *everrien, labourrerrien* ; daoust ha breman 'z euz tri ugent vloaz ne skrivet ket ; *cigarre, fidelle ?*

C'hoant ho peuz da lavaret : *marv-skaon, catafalque*, skrivit *askoan* ; gwir eo ar ger-ze a dal ivez da lavaret ar ger galleg *reveillon*, mez al lenner a dle beza speredok awalc'h evit kompren n'euz ket a venek a draou evelse en eur gentel war ar maro.

C'hoant ho peuz da lavaret : *korf-broz, corset*, skrivit : *krapoz*, goaz a ze d'al lenner ma ne oar ket euz a betra ez euz hano. D'ar ger brezonek *faziet*, roët ar stumm diaveaz-bro *fashied*, al lenner a gavo abek en dra-ze, a vo red da gostez e benn beza kalet :

Petra ? Klemm abalamour d'eul lizerenn ! Asa ! Daoust hag e seller ouz eul lizerenn ?

E Kerne hag e Leon e c'heller skriva ar gerioù evel ma karer hag o renka ivez da ober eur gomzenn, en doare a gerer :

E leac'h skriva : « *Na peger bras out, va mab,* » ma plij gwelloc'h deoc'h an doare gallek da renka ar gerioù, heuilhit anezan ha livirit : « *Nak ez out bras, va mab !* » — « *Que tu es grand, mon fils !* »

Den ne dle kaout abeg ennoc'h : n'euz grammar ebed.

E leac'h : *kalon zakr Jezuz, tok kolo Paol*, evit trei an de gallek lakit : *Kalon zakr a Jezuz, tok kolo a Baol*. Den ne dle kaout abeg ennoc'h, n'euz grammar ebed.

E leac'h : *Ni hag a zo bugale da Eva*, e c'hellit lakât : *ni pere zo bugale da Eva*.

E leac'h : *En trede myster me a vel O tiskenn war an Ebestel Ar Spered-Santel euz e lez A ra anezo tud nevez.*

Skrivit : *En trede mister me a vel O tiskenn war an Ebestel Ar Spered-Santel euz an ee Pehini o rent tud neve.*

Den ne dié kaout abeg ennoc'h : n'euz grammar ebed.
 Setu gerioù, setu komzennou bet skrivet e skritur moull mar plij, ha ne livirin ket euz a beleac'h int tennet en aoun da veza braeet, ha ré all eleiz c'hoaz, a c'hellfen da zispaka, evel skouerioù euz ar frankiz pé gentoc'h euz an dizurz a ren etre skrivanierien Kerne ha Leon.

Marteze breman, ar gwel euz ar pezh a ra Gwenediz ha Tregeriz evit en em glevet hag en em reiza, a lakaio anezo da zont enno o unan ; eun dra da veza mennet eo, rak en emglev hag en urz eo ema ar vuez, evit peb tra, evit ar yezou, koulz hag evit an traou all.

Setu aman, war gement-ze, petra lavare eur pennad-zo, an aotrou Loth, dean skól-veur Roazon : « Il ne saurait y avoir de littérature au sens élevé du mot, là où il n'y a pas une langue, et il n'y a pas véritablement une langue là où chacun parle et écrit sans souci du moindre contrôle, le patois de son village, sensiblement différent du patois des villages voisins..... »

Ma fell deomp eta lakât traou-spered hor Breiz da vont war gresk, en em viromp muia ma c'hellimp diouz an dizunvaniez a dro ar yezou kaëra e briz-yezou, ha greomp euz hor brezonek reizet evel m'eo dleet ha skrivet, gant an doujans a dleer kaout e kenver ar pezh a skriver hag e kenver ar re ma skriver dezo, eur yez goest da zerc'hel unan euz ar renkou kenta etouez ar yezou dudiusa ha pinvidika euz ar bed.

J.-M. PERROT.

AL LAERON BIHAN ER PRISONIOU...

Dirag lez-varn Grenobl, a nevez-zo, eun den yaouank drouklivet, toull e vragou, e zillad truilhek, oa galvet evit beza laeret eun duellen.

Ar barner, trenk e c'her, garo e zremm, a c'houlén diganthan rust :

— « Perag oc'h euz-c'hui laeret an duellen-ze ? Ha ne ouzoc'h-c'hui ket eo difennet kemeret tra ar re all ? »

— « Hen anaout a ran ervad. Mes an duellen-ze oa d'ar gouent. »

— « N'eus fors piou ar perc'hen ! — An duellen-ze ne oa ket deoc'h ; rag-se al lezen a zifenne ouzoc'h her c'hemeret. »

— « Nag a drabas evit eur paour keaz tuellen ! — Ar gouarnamant hen deus kemeret ar gouent a bez. Ha

» koulzskoude ne velan aman hini eus ar vinistret em
 » c'hichen. E peleac'h eo chomet Clémenceau ? Hag ar
 » Briand ? ha c'hoas an Aot. Fallières ? — E peleac'h
 » eman an aotronez o deus laeret milliard ar c'houent-
 » chou hag an ilisou ? »
 Kement hini oa o selaou a zirollas da c'hoarzin hag ar
 barner a chomas mut evel eur pesk.

Tennet divar ar gazetenn LA CROIX.

Eun danevellik all digant Eskop Versaill.

DA BETRA BELEIEN ?

E Bourdel, eun aotrou, tok kern-uhel hag eur micherour gant e zillad hag e venveachou labour a bign en train a yea varzu Mont-de-Marsan. N'eus nemetho en o c'hompot. — En eur gâr eus departamant al Landes, eur beleg a ya hag a deu hed ha hed an train. — An aotrou hen diskues d'ar micherour : « Da betra eo mad an dra-ze ? » ha kerkent e komans al litanioù anavezet a enep ar relijion hag ar veleien. — An train breman oa etouez ar gwez pin. — Hag ar micherour n'hen doa c'hoas trinket ger ha lavaret : « Pebez bro c'houez ! Sevel a ra c'hoant » ganen d'ho moug ha d'ho teuler dre an nor er meaz. » — An aotrou dispourbellet e zaoulagat :

« Petra c'hoari ganeoc'h ? » — Ar micherour, eur murc'hoarz var e vuzellou : « Ia ! red din ober taol. — Me n'em eus netra ; ne c'hounezfac'h ket pemp gwennek. — » Sadokras, aotrou ! e Bourdel, er bank-ma-bank oc'h eus touchet tregont mil lur, aze em aint er sach-se. » Ha d'an aotrou spourounet oll breman e lavar : « N'ho pezet aoun ebed. Me 'zo bet savet gant ar veleien ho deus desket din douja an Aot. Doue ha chom eb ober droug ebet d'am nessa. Gwelet a rit int mad d'an dra-ze da vihanna. »

Tennet eus ar « Semaine Religieuse » Kemper.
 F. C.

GRAND PÈLERINAGE-CONGRÈS D'HOMMES ET DE JEUNES GENS

Sous la Présidence de Mgr DUPARC
 à Notre-Dame de la Salette, près Morlaix, le 26 Juil et 1908

PROGRAMME

Messes, à 6, 8 et 9 heures.

A 10 heures, messe solennelle, au reposoir, dans la grande allée de Pennélee, chantée par Mgr Dulong de Rosnay, prélat de la maison du Pape. Sermon breton.

A 1 heure, réunion générale, sous la présidence de Mgr Duparc, évêque de Quimper et de Léon. Conférence

de M. le chanoine Treussier, curé-archiprêtre de Saint-Pol de Léon, sur la « Presse catholique » et les « Maisons du peuple ». Voici l'ordre dans lequel cette conférence aura lieu : 1° allocution de M. le chanoine Treussier ; 2° rapport par un jeune homme de Plouénan, *sur l'apostolat d'un jeune homme à la campagne* ; 3° rapport sur la Presse dans le Finistère, a) statistique des journaux quotidiens, hebdomadaires, revues mensuelles, *Kannad* paroissiaux, b) manière d'en favoriser la diffusion, par Louis Dizès, de Saint-Pol de Léon ; 4° rapport sur les cercles d'études, les patronages, les maisons du peuple, etc. ; comment les établir, les développer et les maintenir, par Paul Guillou, de Saint-Vougay. (Pour tous les renseignements concernant l'objet de la conférence, prière de s'adresser à M. le chanoine Treussier, curé de Saint-Pol, ou à M. Cardinal, supérieur de la maison Saint-Joseph, à Saint-Pol).

Conclusion par Mgr l'Evêque.

A 3 heures, vêpres solennelles, sermon de Mgr Duparc, bénédiction, *Te Deum*, adieux.

M. Havas, recteur de Trézévidé, et M. Bosson, vicaire de Saint-Martin de Morlaix, sont chargés de la direction du chant liturgique et de la musique.

N. B. — Nous rappelons qu'à ce pèlerinage sont convoqués les hommes et les jeunes gens. Nous désirons qu'ils soient accompagnés, autant que faire se peut, d'un prêtre de la paroisse. Ils auront soin d'apporter une bannière ou le drapeau de l'œuvre paroissiale.

Le pèlerinage de la Salette de Morlaix étant avant tout un pèlerinage d'expiation et de pénitence, nous tenons à lui conserver, en cette circonstance, son vrai caractère. Nous engageons donc vivement les pèlerins à se confesser et à communier ce jour-là, soit dans leurs paroisses, soit au sanctuaire de N.-D. de la Salette, où ils trouveront des confesseurs à leur disposition dès 5 heures du matin.

Les pèlerins du Haut-Léon se donneront rendez-vous à l'église paroissiale de Taulé, à 8 heures, et de là regagneront processionnellement la chapelle de la Salette.

La réunion générale du Congrès se tiendra dans la cour des retraites, et nous prions les pèlerins d'y assister sans faute et dans le meilleur ordre possible.

A l'issue de la grand'messe, Messieurs les ecclésiastiques se réuniront autour de Sa Grandeur Mgr Duparc, au réfectoire de la maison de retraites, pour prendre le repas en commun. Ils verseront 2 francs à M. Blouët.

Les pèlerins qui n'apporteraient point de provisions sont assurés d'en trouver dans un restaurant qui se tiendra près de la chapelle. (Viandes froides assorties, pain, vin, cidre, bière et café.) G. B.

Feiz ha Breiz

Kappad Misiak ar Vretouped

EVESSAÏT

Eun tregont benag eus Komananterrien Feiz ha Breiz n'edont ket er gear pa zigouezaz an tam paper melen evit paea ar gomanant evit 1908. — M'o diche ar vadelez da zigas din o skoued (3 fr.), dre ar post ech espernchent din liziri ha mizou. Peb hini eus ar paperiou melen-ze a goust pemp gwennek hag avechou seiz.

Ar re o deus komananchou a zek, ugent, pemp var 'n ugent hag ouspenn a raffe kals plijadur din o tigass dre eur mandat-poste, ar pez o deus touchet varlene 1907, evit ar Feiz ha Breiz; hag ar pez o deus touchet er bla-man 1908 betek miz-gouere, da lavaret eo dek gwennek dre niveren. Eat eo ber an arc'hant ganeomp.

AR RENER.

ER SALETT

Pelerinach bras ar voaset hag ar baotret yaouank, d'ar 26 a viz Gouere, an Aot. 'n Eskob Duparc e penn

Ar Salett ! Piou n'hen anavez e bro-Treger hag e Gorre-Leon ? — Piou n'eo ket bet eno o pardouna ? D'an naontek a viz gwengolo, bep bloas, hed an noz araog, hag hed an deiz an oll hentchou tro-var-dro, hentchou bras hag hentchou doun a vez leun a voaset hag a verc'het o tont hag o vont. Da genver an dervez-se n'eo ket red gervel an dud ; anezho ho-unan e teuont.

Da genver ar 26 a viz gouere, ne oue galvet nemet ar voaset hag ar baotret yaouank ; ha mad hen doa great an aot. Blouet, person ar Salett ; rag ma viche bet galvet ar merc'het, ne viche ket bet kavet plas d'an oll.

Seder ha laouën, eun niver bras a baotret yaouank a zo loc'het, kerkent hag an deiz, eus ar gear, evit gellout komunia er Salett. Taole, Gwiklan, Sant-Thegonec, Sant-Seo, Pleyber ha Montroulez a veler bodet en dro d'ar c'hadoriou koves. Distag ebet evit ar gossoret, distag ebet da rei ar gommunion bete nav heur.

E mare nav heur, ar prosessionou a gommans dont. Sant Thegonec, an aot. person e penn, ganthan unan eus he vanielou koz, kaerroc'h c'hoas hirio eget hini eus hor panielou nevez, a deu da genta. Ous he heuilh eman pardonerien Sant-Seo,

Plourin, Plougonven ha Plouigneau. — Nebeut var o lerc'h ar prosession vras eus kantoniou Taole ha Kastel. Banielou ha kroaziou a zo ive gantho eus Plouenan, Kastel, Santec, Plougoulm, Plouvorn ha Roscô. An traon hag ar menez a dregern gant o c'hantikou. — Demdost dezho e teu prosessionou Treger, eus Plouyan, Plouezoc'h, Garlan, Guimaec, Lanneur, Plougasnou ha Sant-Yan-ar-Biz. Baniel vras Sant-Yan-ar-Biz a lindr skedus dindan bannou an heol ; nerzus e rankont beza an dud yaouank a oar hen dougen soun en avel. — Drant ha seder, setu paotret Landivisiau ha Lambaol-Guimiliau. Guitevede ne zaleo ket ; an aot. Bail, chaloni honor a zo e penn ; Sant-Nouga ha Treflaouenan a deu da heuilh. Ar re-man a deu a vagadou bihannoc'h, rag hent hir o deuz bet da ober. Da zek heur nemet kart, setu paotret an Dre gant an aot. Havas. Kerkent ha diskennet eus ar wetur vras, baniel ar muzik a hej en avel, ar muzikou 'zo dispaket hag an toniou kaerra, dindan nerz o muzellou a laka da dregern pevar c'horn ar c'hoat.

Eman breman an oll bodet e bali vras koat Pennele. Etre tri ha pevar mil den a zo anezho. — Er penn uhella eus ar vali-ze e vezo kanet bremaik an oferen-bred. Alaourach an delten a veler o lugerni dindan ar bannou heol a c'hell treuzi toen glaz ar gwez bras.

Vardro dek heur, ar veleien a ia da ziambroug an aot. 'n eskob, ha ne zaleer ket d'her gwelet o tont en eur vennigen ar bobl tud stouet dirazhan. En dro dezhan eman an aot. Dulong de Rosnay hag an aot. Baudrillard rener bras skôl ar skianchou uhel e Paris ; o daou e tougont dillajou ar veleien ho deus o renk e palez ar Pab.

An oferen-bred 'zo kanet gant an aot. Dulong de Rosnay. Biskoas, marteze, dezhan da gaout oad bras, n'hen deus kanet oferen en eun ilis ker kaër. Klevit Korantin er *C'hourrier* : « kaërroc'h eo ar vali eget ar c'haërta ilis. Nag eaz eo pedi » ennhî, en ear fresk, goudoret ma 'z omp gant skourrou ken » stank ma reont azioc'h hor penn eur volz ha ne c'hello bann- » heol ebet treuzi ! Ha kuzet etouez ar skourrou-ze an evnet a » unano o mouez gant hon hini evit kana gloar o C'hrouer ha » meuleudi he Vamm hag he Vamm-Goz (rak hirio eman » gouël Santez-Anna). »

Goude an Aviel, an aot. chaloni Le Bail, person Guitevede, a bign er gador :

En eured Kana, ar Verc'hez Vari a lavare d'ar servicherien ober ar peza lavarche dezho he Mab. — Hirio, gwerc'hez ar Salett a bed ac'hanomp ivez da ober ar peza lavaro d'heomp an hini hen deus gwir eus a bers he Mab da gomz d'heomp ha da ren ac'hanomp, da lavaret eo, an aotrou 'n Eskob. Hogen eus Lourd eman o tont : Eno, Mari a embaan ar binienn. — E chapel ar Salett eman breman, hag eno Mari a bed ac'hanomp da dec'het eus ar blasphemou hag eus al labour sul. Her great or beus beteg hen ? — Siouas ! nan ! — Hag abalamour da ze goalinier Doue 'zo koezet varnomp. Pobl Frans, touellet ha mesviet gant ar fals doktoret a venn mont d'an traon. Bezomp fizians goulskoude : ar Frans 'zo chomet fidel d'ar Pab ; — karet a ra atao ar Verc'hez

dinam, hag ar Verc'hez eo ar galloudussa hag an trugarezussa eus an oll grouadurien. Keit ha ma chomimp krog e mantel hor Mamm e chomimp kristen. — Bezomp fizians, ni, dreist-oll, Bretonet ! Ar Verc'hez 'zo honorat muoc'h en hor bro eget e leac'h all ebet. Sellit an ilisou niverus savet en honor d'ar Verc'hez var douar Breiz-Izel. ....

An oferen a oue achu e mare kreiz-deiz. Mall oa d'an dud mont da gemeret o fred, evit beza prest adarre da eun heur. Ne oue ket red sterna eun daol. An disheol a oue kavet dindan ar gwez bras, hag al letounen flour da aseza. Buhan ha buhan, kerent hag amezeien en em vod en dro d'ar baner ha prim ar bara, an amann hag ar c'hig 'zo dispaket.

Da eun heur, porz ti ar Retret 'zo leun a dud. Epad ma pign var an theatr an aot. 'n Eskob, an aot. Dulong de Rosnay, an aot. Baudrillard, an aot. de Guébriand mear Kastel, an aotronez Duc, person Montroulez, Treussier, person Kastel ha Kerisit, rejant er c'hloerdi bras, musik an Dre a ro an tön evit ar ganaouen brudet : « O Breiz, ma bro, me gar ma bro. »

An aot. 'n Eskob a zigor al labour dre eur ger benag e brezoneg :

Paotret yaouank, va c'henvroiz ker, deuet oc'h aman d'en em lakaat dindan skoazel Introum Varia ar Salett, deuet oc'h c'hoas da studia ar gwella doare da anaout ho relijion, da zifenn anezhi ha da servicha e leat ho pro, goulennomp sklerijenn an Aot. Doue da genta : VENI, SANCTE SPIRITUS...

Var he lerc'h, an aot. Treussier, rener ar studiadek a lavar eun nebeut komzou :

Ar peza reomp hon-unan a zo nebeut a dra ; dic'hallout omp. Mes Doue a fell d'ezhan e roffemp an dorn evit en em sikour ; ne ro eost er parketer nemed hada a raffemp ; evelse ive ne zalc'himp ar feiz en hor bro nemet dre ma teuimp d'her maga ha d'hen difenn ; ne ziuallimp ar peza 'zo a vad en hor bro nemet dre ma poanimp da skign ennhî sklerijenn ar virionez ha da ziarbenn ar gaou. Setu perag e teuomp ehars treid ar Verc'hez da studia an tu gwella da gendere'hel kristenien stard ha divorfil. Hoc'h enebourien 'zo dihun evit sailla varnoc'h pa veoc'h kousket. Chomomp dihun, ni ivez evit herzel outho. Ha bremaa da H. Creff digeri ar bom kenta.

H. Creff a bign var an theatr. Anat eo n'eo ket eun desker ; ne man ket var e dro genta o komz ous an dud. Ne ziskues beza tam lentet dirag ar bobl tud 'zo dirazhan. E baper 'zo en e zorn, ne sell ket outhan. Dibuna a ra e gentel kerkouls hag ar gwella alvokad. Setu aman e gomzou, mes red 've bet he glevet.

AOTROU 'N ESKOP,
AOTROUNET BELEIEN,
VA MIGNOUNET,

Ganeomp-nhi dre aman pa deu ar bleiz pe ar moc'h gouez da ober o zro en hon touez, ann oll ho deuz c'hoant d'ho gwelet ; ha muia ma c'heller e zear d'ho saludi en eur

rei dezo boulou ploum pe eun taol forc'h ouarn benag. Haral eo d'an aotrouien-ze hor c'huitat eb beza roet deomp ho c'hig ag ho c'hroc'hen.

Mad, va mignounet, meur a vloavez a zo, eur vanden vleizi goassoc'h, a zo deuet da ober ho distruj en hor bro. Ar bleizi-man, kendirfi gompes d'ar re-ma : ar bleizi-man ne zrebont ket ar panèz en hor parkeier, ne laeront ket ar patatez euz hon douarou, mez eun distruj goassoc'h a fell dezo da ober.

Touet ho deuz var o lé e vougint er France, breur Breiz-Izel, zoken an disterra gleuren a feiz a c'helfe hor c'has varzug ar baradoz. Brezel da Zoue, brezel d'an Iliz, brezel d'ar Groaz. Difen a vezo hiviziken da gomz d'or breudeur bian na deuz Doue, na deuz diaoul. Lakât an den e renk ar chatal mud, setu aze ho mennoz.

Liberte da ober drouk, liberte d'ar c'hazetennou fall, liberte da ampoëzoni hor iaouankizou ; d'an harlu ar re a fell dezo ober eun dra vad benag.

Ha petra reomp dirag ar freuz-se ? Kals ac'hanomp, evel eur vanden dud souezet, a hej ho skoaz en eur lavaret : trist eo, terrubl eo. Petra, paotret, ne zantit ket ho koad a Vreizad o virvi, o velet ar vanden dud fall-ze o klask ho tagâ ha tenna diganeoc'h an elfen diveza euz ho feiz ? Ne ket en eur lavaret, « va Doue, va Doue », e vez gounezet eur victor gant eun arme, mez en eur boania hag o c'hen n'em starda ouz an eil d'egile.

Hen hor sav eta, potret Breiz, hen hor sav, hag araog, bannomp pelloc'h euz ar vro-ma ar franc-maçounet ag ho c'henteliou fall, ha bezomp din euz hon tadou koz.

VA MIGNOUNET,

Atao o peuz klevet lavaret eo ret beva gant an dud evit ho anaout ; piou a anavez guelloc'h ar falskredennou eget ma reomp-ni ? Kalz tud a zo hirio a n'ho deuz nemet eun diaveaz a religion. Dirag eur beleg e vint tud euz ar re vella, mez a dren he gein ne heanint da zispen ar religion. Perag ?

Abalamour ne anavezont ket ho religion, n'o deuz bet biskoaz nemet skoliou fall ha dizoue. Deomp-ni eta, breudeur ha mignounet an dud-se, d'eomp-ni ag a vev ganto eo ho sklerigenna hag ho sikour ; ni peb hini en he barrez, pep hini en he derrouer a dle beza ebstel.

Mez penaoz en n'em gemeret evit ober vad d'ar re all ?

Da genta, abarz klask ober vad d'an dud all, bezit eün, mad oc'h-unan. Jamez ne vezo selaouet ho komzou mar doc'h eun den a vuez fall. Mar fell deoc'h ober vad d'ar re all, ne dit jamez da redet an nozveziou ; pellañ diouz an dud a deod louz, gant an dud-se ne reoc'h nemet koll.

Diez eo beza mad, mæs perag eman en gommunion hen hon ilizou ? A n'eo ket dreist oll evit rei nerz deomp eo. Deomp aliez d'ar feunteun-ze da eva goad Jesus, hag hor c'halon ken horjellet d'hon oad dreist oll a vezo krenv e kreiz an tourmant.

Deomp da c'houlenn sklerigen e kelc'h-studi hor parrez ha bezomp eur fizians vraz er beleg a zo e pen ar c'helc'h-studi-ze ; goulennomp kuzul ganthan ken aliez tro ma hon devezo izom.

Pa hon devezo eur pennad amzer dirazomp, el leac'h er c'holl o tispenn an nessa, kemeromp eul levr mad hag en n'em lakeomp da lenn.

Brema evit ar re all.

Dalc'homp sonj euz ar pezh a lavare hon tadou koz : N'eo ket gant soroc'hellou e vez tapet eur gazeg penfollet ; mar deuz en hon terrouer tud fall, tud ignorant, bezomp mad e kenver an dud-se, atao prest da renta servich dezo, d'o bisita en ho foaniou, sklerigenna anezo, mont dezo dre an douster. Deomp var ar blasen beb sul da ginig ar gazetennou mad.

Pa gievimp komz a eneb ar religion, ne vankomp jamez da sklerigenna an dud a gomz a enep dezi.

A ma ne ouzomp ket respont, goulennomp er cercle ar sklerigen hon deuz izom.

Allo, paotret, eun tamig kalon, er zav d'al labour. Diarbennomp mevellien an diaoul ; mac'h en n'em stardomp, an treac'h a vezo deomp, a ma renkomp koll, e roimp hor buez, mez biken ne roimp hor feiz.

Dre ma komze H. Creff e c'hellet lenn var drem an dud, en o daoulagat o lugerni pegement e plije dezho ar pezh a lavare ar prezeger, pegement e oant a-unan ganthan. Rag-se pa echuas an daouarn a oue straket dezhan stard. Skoet en doa var an tach hag sanket doun ar c'halonou.

Var e lerc'h Louis Dizès eus Kastel hen doa da gomz eus ar c'hazetennou. Ar guden roet da Louis Dizès n'oa ket eaz da zibuna. Mes Louis, dezhan da gass an alar hag ar falz bemdez

en dro, 'zo boas eus traou diessoc'h. Labourat a ra gant e spered koulz pe vell ha gant e zivreae'h. Ma n'am c'hredit, klevit e gomzou. Aman e maint penn da benn, hag an oll a gavo enno da lennaoui :

AOTROU 'N ESCOP, VA C'HENVROÏS KER,

An dud ho deus great din an henor da c'houlenn diganen eur pennad-studi var ar vad hag an droug a ra ar c'hazetennoù er vro-man, ha var an doare gwella da ziarbenn ar skridou fall ha da skigna ar re vad, o deus, var a gredan, dibabet fall o den. — N'eus fors ; p'e gwir eo digouezet varn'cun ar *sort*, em eus kroget el labour, ha gant bennoz an aot. 'n eskob e lavarin var eun ar pezh a gredan ar virionez.

Ha da genta : Eun den, en deiz hirio, n'eo *den ebet heb deskadurez*. — Ne man mui an amzer ma c'hellet lavaret oa tra avoalc'h da gouer gouzout lavaret e chapelet, arad e bark, drebi bara discoursi heb kemeret preder na gant afferiou e relijion, na gant re e barrez, na gant gouarnamant ar vro.

Hirio e ranko deski e relijion evithan e-unan ha deski hen difenn ma fell dezan her miret.

Hirio e ranko dibaba tud a zoare evit ren ar barrez, pe an traou enni ne zaleint ket da vont var o c'hement-all. — Hirio e vouez 'zo kavatal gant hini ar pinvidika, ar galloudussa hag an desketa, er votadek, pa vez hano da glask tud da c'houarn ar vro ; red vezo dezan deski evit petra ha da biou rei e vouez ; eun dra poezus bras eo.

Hirio e zouar da labourat 'zo bihan ; — ha dezan da veza bihan e kousto d'ar m'eur diou ha teir guech kerroc'h eget an douar bras a laboure e dud gwechall. — Ouspenn-ze an dud da labourat a ranko da ba'ea diou ha teir gweach ivez kerroc'h eget diagent. Red vezo dezan kaout izign ha deskadurez evit anaout an doare gwella da brena ha da verza, ar benveachou avantachussa, an tempziou gwella, ar ouenn loenet hag an hajou talvoudussa ; anez-ze ne c'hello na beva na p'aea.

E pelec'h e kavo an oll deskadureziou-ze ? Traou int hag a chench bep ar mare, bemdez soken darn anezho. E pelec'h ? nemet er *gazeten*, er *gazeten vad* ! Ar gazetenn evit beza mad a ranko deski dezan e pelec'h eman e zever, e zever a *goustians* ; — a zesko dezan doareou

an dud, a voull'o o c'homzou, o lavarou hag o dislavarou, evit ma velo gant piou hag e pe du trei ; — a zesko dezan an doareou nevez a gemerer aman hag ahont evit kass an traou var araog dre ar syndikajou, an emgleviou, ar c'honkourioù ha fors traou all.

I. — Var ar pezh a sell ous ar relijion : anat eo, ar c'hatekis, prezegennoù ar veleien hag al levriou mad a dle ober an diasez kenta eus or c'hreansou. — Mes arabet kredi e ve ar c'hazetennoù didalvez evit harpa pe ziskar an deskadurez kenta-ze. — Bemdez ar relijion a vez taget e kazetennoù ar franmassonet. — Bemdez eta ivez ar c'hazetennoù mad a ranko o dislavaret. Lidou an Ilis a vez goapeat, he levriou sakr a vez dismantret, e beleien a vez taget en o brud vad, eur fazi dister a vez kresket betek ober anezhan eun torfet, fazi unan a vez lakeat var gomp't an oll. — Dizober al labour fall-ze a vezo red bemdez. Piou er graio, nemet ar c'hazetennoù mad adarre.

Ha beza or beus en eskopti Kemper kazetennoù mad evit al labour-ze ? — Ia. — Beza 'zo anezho, re c'hallig ha re vrezoneg. — Da genta : ar *Semaine Religieuse* eus Kemper (e galleg), a ro keleier an eskopti var gement a sell ous mad ar relijion e peb parrez, hag ouspenn, eun diverra eus ar pezh a dremen er bed katolik. — Beza eman c'hoaz : le *Progrès* eus Kemper (e galleg ivez). Ar gazetenn-man a zo great muioc'h evit ar bobl. Savet eo bet, espres-mad evit dislavaret bep sizun ar geier a vez kavet bep sizun, a enep ar relijion, en eur gazetenn all eus Bro-Kerne. Savet varlene, ne voull'e da genta nemet 1.600 niveren ; breman e voull pevar mil pe vardro.

Ouspenn an diou gazetenn gallek-se, great evit difenn gwirioù ar relijion, ez eus c'hoas re all e brezonek penn da benn.

Beza e man *Kannad ar Galon Sakr* great gant aot. person Gwitalmeze hag anavezet gant an oll. Bep miz eun dek mil *Kannad* benag ha marteze ouspenn a gas dre an eskopti, kouls e Kerne hag e Leon, mennoziou Hon Tad Santel ar Pab. Eur brezegen eo penn da benn, mes eur brezegen ha ne gousker ket ous her c'hlevet. Maga a ra an devotion ha dre-ze e teu da starda ar feiz. Etre tregont ha daou ugent mil den o deus pers, bep mis, el lennadennou talvoudus-se.

Beza eman c'hoas ar *Feiz ha Breiz*. Daou vil pemp kant niveren a deu bep miz eus a zindan ar wask. Skignet eo e Bro-Leon dreist-oll, eul lodennik a ia e Kerne, hag eul loden vihanoc'h c'hoas e Bro-Treger. N'ho deus ar re 'zo e penn ken mennoz nemet starda ar feiz e Doue, kreski e kalonou an dud yaouank hag a' vugale o c'harantez evit o yez hag evit o bro, beza mouez ar c'helc'hou-studi evit deski d'an dud an doare gwella d'en em denna en o afferiou, digoumoulla tâl an dud dre eur sôn hag eun histor plijadurus benag ha tenna kentelliou frouezus eus ar pezh a dremen bemdez en dro deomp.

Evit askoeza var ar c'hannadet-ze great evit Breizis ar bed oll, eman c'hoas kannadigou ar parresiou. Ar remañ 'zo great da genta evit ar barrez m'int savet enno. Rei a reont keleier ar barrez, buez kristen ar barrez, mennoziou beleien ar barrez. Mes, kement zo enno a c'helfe beza talvoudus ive er parrezioù tro-var-dro. — Beza ez eus anezho e Brest l'*Echo Paroissial*; — e Kemper, *Bulletin du Catéchisme*; — e Gwitalmeze, *Kannadik Gwitalmeze*; — e Plougastel, er Guilvinec hag e meur a barrez all douetus.

Mes petra eo kement-se, eur c'hannad pe zaou ar miz evit tud hag a c'hoantaffe kaout traou da lenn bemdez ?

II. — N'eo ket ar relijion ebken eo a zo da vaga. — Red eo ivez kentelliou var ar *politik*. — Galvet e vez ar voazet eur vech ar bloas, diou, teir gueach avechou, da zibaba kuzulierien evit an ti-kear, kuzulierien vras evit an departamant, kuzulierien evit an arrondissamant, — kannadet evit Paris. An dud-ze a vez hanvet da ren ar vro, a ra al lezennou, a reiz an taillou, a reiz ar relijion soken. Eun dra vras, pœzus meurbet, eun dra hag a sellous ar goustians eo ober eun dibaba mad. Diouthi e tepant buez ar vro. — Piou adarre a gentellio an dud var an dra-ze ? — Ar gazetenn adarre, ar gazetenn vad.

Er penn kenta eman ar *C'hourrier*, kazetenn talvoudus kement, ha muioc'h eget kazetenn all ebet eus an Eskopti. — Bep sizun, vardro 18.000 niveren, evit lavaret just : 17.750 a gav en eskopti Kemper hag etouez Breizis skignet dre ar bed, 60.000, ha marteze 70.000 lenner. — Er gazetenn-ze netra ne vank. — E brezoneg hag e galleg eman. — Da genta eun diverra, e galleg, eus an traou

brassa tremenet e Bro-Frans, hed ar sizun ; — da eil, eun diverra e brezoneg eus ar memez keleier gant ar c'hentelliou da denna anezho ; — da drede, e tachen ar yaouankis, eur studiadenn var emgleviou savet ha da sevel evit gwella stad ar paysantet hag ar vicherourien ; — da bevare, kentelliou ar barnar a beoc'h hag aliou ar merour gwiziek ; — da bempet, kelachou ar c'honkourioù ; hag erfin da c'huec'hvet, keleier peb parrez e Bro-Treger, Bro-Leon ha Bro-Gerne. Netra ne vank dezhi. Darn eus an dud hen lenn pis avoalc'h bep sizun, a zo desketoc'h var draou ar politik ha soken var o micher eget kals re all hag a lenn bemdez diou-ha teir gazetenn all.

Ar *C'hourrier* ne man ket e-unan. Skoazellet eo ervad gant e genvreudeur eus Montroulez ha Kemper. (Komset am eus dija eus ar *Progrès* eus Kemper). — Ar *Résistance* e Montroulez a labour var ar memez tachen gant ar *C'hourrier*. — Ar memez mennoziou e deuz ; mes, n'eo ket ker brudet, rag-se niver e lennerien a zo bihanoc'h. Ezom e diche goulskoude da veza muioc'h anavezet e Bro-Dreger. Ober a c'helfe eno kals vad.

E Montroulez c'hoaz eman l'*Echo du Finistère* hag e Kerahès ar *Bobl*. O mennoz bras d'an diou gazetenn-ze eo kreski karantez ar vro, ar yez, ar gizioù koz. Eur mennoz evel hennez ne c'hell nemet beza meulet.

Ne c'hellan ket chom heb lavaret eur ger divar benn eur gazetenn all nevez ganet : La *Quinzaine Ouvrière* eus ar Releck-Kerhuon. Savet eo bet evit micherourien ar vro-ze gant eur belek gwiziek ha kalonek. Bep pemzek devez e ya en o zouez evit o c'helenn hag o nerza ; diskuez dezo o deveriou hag o gwirioù, hag o difenn er stourmad a enep ar socialistet pe potret ar skrab. — Greomp ar gompt :

Er Finister ez eus 800.000 den. — En eur denna er meaz ar vugale ha kement hini n'int ket goest da lenn ha da gomprenn ar pezh 'zo da c'hounit er c'hazetennou evit ar spered hag ar vuez kristen ; da lavaret eo eur bevaren vras, tost d'eun drederen eus an dud zo en departamant, e chom c'hoas vardro 550.000 hag a dlefe kaout enno ar reolen eus o buez, var gement a sellous ar politik ha var gals traou all.

Hogen, eus ar skridoù miziek, anter miziek ha sizun-

veziek lakeat oll assamblez ne vez moulllet nemet vardro 45.000. — Lakomp e kav peh niveren, an eil dre eben, tri pe bevar lenner, ne zeus c'hoas nemet 150.000 o lenn ar skridou mad. — Beza ez eus c'hoas eun niver all bras (50.000 pe var dro), ha ne lennont nemet kazetennou gallek, deuet eus Paris, Roazon a lec'hiou all; — ar pez a reio vardro 200.000 o lenn hag o vaga o spered a draou mad. Mes ivez, chom a ra vardro 350.000 a ne lennont netra, pe mar lennont a gemer kazetennou didalvez atao, fall aliès, brein avechou, traou enno great evit diskar Doue, karantez ar Vro, c'hoant em beffe da lavaret soken, great evit diskar ar Famill.

III. — Ha ne gav ket deoc'h, paotret yaouank kristen, va c'henvroiz, e yefe eun dra benag da ober? — Siouas, ar re ne lennont ket or c'hazetennou hag or skridou, a lean re all noazus d'o spered, noazus d'o ene, noazus d'o bro.

Va c'henta mennoz eta e ve eman : Red e ve deomp prometti chom heb prena morse eur gazetenn hag a brezeg traou kontrol d'hor c'hreansou kouls evit ar relijion hag ar politik. — Livirit d'in : Gwelet oc'h eus avechou hon enebourien o prena hor c'hazetennou-ni? O c'hinnigit dezho da velet; — mall e vezo gantho ho refus, brao deoc'h c'hoas ma ne glevit eur ger divalo benag. N'eo ket hi a roffe eur gwennek evit harpa eur gazetenn ha n'eo ket d'o sonj. — Eus hon tu-ni, er c'hontrol, petra c'hoarvez, siouas! Evessait eur c'hristen mad o veachi, n'eus fors piou eo, kouer pe yourc'his. Er gar kenta, e vezo mall ganthan rei e venneg evit ar gazetenn vreïn; evelse, paotret, e roimp atao ar vâz d'or basata.

Eil mennoz. — Red eo skigna muioc'h mui ar skridou mad. Penaos? — Dre gomananti d'ar gazetenn eo sur ar gwella. — Mes an oll n'o deus ket eaz da gomananti. Penaos-ta neuze? — Dre o gwerza, evit ar gwennek, var ar blassen. Beza zo parrezioù tro-var-dro aman, en tu all d'an dour aze, e Treger; eun nebeut pelloc'h, hed a hed, menez Arre hag ar menezioù Dù (ne fell ket din o henvel), hag a vez enno gwerzet bep sul var ar blassen ar c'hazetennou falla zo. Ha den ne sonj ober konkurrans dezo o verza var ar blassen ivez ar c'hazetennou mad. Hag ez or souezet e viche nebeut a feiz er parrezioù-ze,

e viche votet fall er parrezioù-ze. Ar c'hontrol a viche souesusoc'h.

E peleac'h eman ar barrez ne vezo ket kavet ennhi eur paotr yaouank dispount ha kalonek, c'hoantek da ober vad d'e genvroiz, evit diarbenn al lakipotet estren a deu da saotri ar vro gant o hudurnez. Digollet e vezo gant ar gazetenn, mes Doue hen digollo gwelloc'h c'hoas. — Ma ne fell ket d'ar paotret yaouank diskuez int kalonek, e vezo atao kavet ar gurusdet. — E kement leac'h ma zo bet great eun essa da vad eus ar verzigedez var ar blassen, a lavare din unan eus renerien ar *C'hourrier*, an traou a zo bet deuet da vad.

Gwelloc'h ar verzigedez var ar blassen eget en tiez. Pe-rag? Abalamour kals zo a ne raffent ket eur gammed, lezirek ma zint, evit mont en eun ti da gerc'hat o c'hazetenn. Red e vesse hen lakaat dezo en o dorn. — Darn all ne daffent ket en ti-ma-ti dre ma n'int ket hostizien an ti-ze. Darn all ne daint ket ebars abalamour ma zeus hostaliri, hag e kaffent eno re a vignonet. — Var ar blassen eta eman ar gwella gwerza. — Evit gwerza-var ar blassen eo red aotre an aot. mear. Mes an aotre-ze ar mear ne c'hell ket hen refus.

Trede mennoz. — Mad e ve kavout tud a volonteiz vad evit kass keleier ar barrez hag ar c'hartier d'ar rener. Kalz a deu da argila dre ma ne ouzont ket skriva a zoare. N'o deus ket a leac'h da gaout aoun. Ar rener a gempenn o skridoù. — Kement hini, avad, a skrivô, a vezo atao lealdet en e skridou. Morse traou faos, morse geier, morse traou venjansus. Evit mad an oll eo e tleomp kemeret ar bluen. En doare-ze e vezo espernet kals arc'hant d'ar gazetenn, arc'hant hag a c'hello da implija o kass niverennou evit netra el lec'hiou n'eo ket c'hoas anavezet.

Pevar mennoz. — Var ar bedervet pajen er c'hazetennou e vez embannet ar gwerza hag ar fermi douar, tiez, arrebeuri al louzeier, ha kalz traou all. An embanneier-ze, kement, pe vuioch eget ar c'homanantchou a ra bevans ar c'hazetennou. Red eo e ouesfe an dud eo o gwir lavaret var be seurt gazetenn merka o embannou. N'eo ket affer an notair nag an avoué kass anezho d'ar c'hazetennou fall. Da betra rei d'oc'h enebourien oc'h arc'hant.

Kals traou a miche c'hoas da lavaret, mes re hir oun bet dija hag an amzer zo berr. — Goazet ha paotret yaouank, va c'henvroiz, red eo deomp rei an dorn an eil d'egile. Ar re zo enebourien hor feiz a zo hor breudeur dirag Doue. Astennomp dezho an dorn en eur lakât, kement a ma vezo en hor galloud, ar virionez var bep tra, da bara splann dirag ho daoulagat.

Louis an Dissès, Kastel-Paol.

Kerkent hag achu gant Louis Dizès, an aot. Treussier a c'houlenn ous an dud o sonj. Den ne lavar ger; hag hen ha kenderc'hel : « Ac'hanta, goazet va c'henvroiz ! petra livirit ? » « ne ve ket mad, a gav deoc'h, heuilh mennoziou ken fur ? Ha » da genta : *rei hor ger da chom heb prena na lenn kazeten-nou fall* ; — ha d'an eil : *skign ar skridou mad, ha bep sul, rei an dorn da sikour gwerza ar c'hazetennou mad var ar blassen, goude an oferenou*. Plijet gant Doue e ve » klevet komzou ken fur. » — « Eur mare zo bet, a lavaras » neuse eur paotr yaouank eus Taole, ne veze gwerzet nemet » 25 *Kourrier* bep sizun ; abaoue ma 'z omp en em lakeât d'her » gwerza var ar blassen ez a 11'0 er meaz eus ar bourk, ha » 30 a verzer e Penze. » — Eur skuier en doare-ze, a lavar Korantin, a dalv gwelloc'h eget dek prezegenn.

An amzer a ia buhan en dro. Mall eo kregi gant an trede prezegen var ar *c'helc'hou-studi*. Da Baol Guillou eus Sant-Nouga eo ober an displega. Yaouank eo c'hoas, Paol Guillou, mes speredek ha kenteliet mad eo. Eun dudi eo klevet e vomou brezoneg. Setu-hi aman :

AR C'HEL'C'HOU-STUDI

POTRED YAOUANK, VA MIGNONED,

Euz ar c'helc'hou-studi em euz da gomz ama, hag e fell d'in e neubeut geriou dont a benn da ziskuez deoc'h peger red eo kaout anezo en hon amzer ha penaoz en em gemeret evit o c'hroui, hag o c'has en dro.

I

Ha da genta, araok lavaret int red, gwelomp mar kirit petra int. Ar c'helc'h-studi, — ar ger zo nevez ; da draou nevez eo mad rei hanoiou nevez — a zo eur bochad tud yaouank, en em vod bep an amzer, hag a laka o gouiziegezh e boutin, an eil o rei d'egile ar pezik en deuz, evit

gellout en doare-ze, dont da veza anaoudek euz ar pezh a zell ouz o micher, ouz o bro hag ouz o feiz.

Doare ha doare a zo da zeski ; deski a rear eun dra benak o lenn er gear, deski a rear muioc'h o selaou er skol, muia ha plijadurusa m'eo deski en neb leac'h eo er c'helc'h-studi, rak eno pep hini a vez d'e dro mestr-skol ha skolaer, o rei kentelliou hag o tigemeret evelse ar sperejou a deu da veza lemmoc'h hag an emglev etrezo startoc'h.

Daoust ha red int ?

Beva a reomp en eun amzer ha goude en em emmel hebken euz ar pezh a zo red, e vez traou awalc'h ha betek re da ober.

Gwechall, a lavaro meur a hini, ne veze ket klevet hano euz a draou evelse, hag e zea koulskoude gwelloc'h ar bed en dro eget ne za brema.

— Etre gwechall ha brema e zeuz kem, ha kem bras ha meur a dra hag a ioa mad hebken gwechall a zo deuet da veza red brema, ar c'helc'h-studi a zo unan euz an traou-ze.

Gwechall hon tud a garie al labour, ar vro, Doue ; brema n'eo mui henvel, ne glasker ken nemet tec'hed diouz al labour, tec'hed diouz ar vro, tec'hed diouz Doue.

Mont e hear ha lezel Doue er gear.

Petra zo kiriek d'an dra-ze ?

Ar skoliou dreist-holl. N'euz netra ken kaer ha ken talvouduz hag an deskadurez :

Guell eo deski mabik bian
Eget dastum madou dezan,

a lavare gwechall unan euz hor zent koz. Mes an deskadurez evit ober vad a dle beza kristen : ar relijion a dle beza enni er penn kenta, ha roet d'ar c'hrouadur diouz ar vicher a gemero ha diouz ar vro m'ema enni o chom.

Daoust ha deskadurez en doare-ze a zo e skoliou Breiz ? Breiz eo bro al labour douar, trei a raint eta ar vugale var al labour-ze, heb mar ebed ? — Ya da ! lakât a raint en o fenn ne jomer da ober ar vicher-ze nemet pa n'heller mont en hini all ebed.

Marteze e troint anezo da vihana var draou spered ar vro ? — Ya da ! lakât a raint en o fenn ne gomzer yez ar

vro nemet pa ne ouezer hini all ebed. Hag histor Breiz ne vo menek ebed anezi, ha koulskoude n'euz ket pell e zeuz bet lavaret euz an histor-ze e oa « eur verz hir savet adreuz ar c'hantvejou da gana gloar da Zoue. »

Goulennit eun dra bennak var draou e vicher, ha var draou spered e vro digant eur c'hrouadur hag en deuz bet e desteni-studi, hag a zo eur pabor euz anezan gant an dra-ze, goulennit, hag e veloc'h e chomo ken digor e c'hinou gantan hag eur pesk var ar seac'h.

Da lavaret eo ar skoliou evel m'emañt gwella m'int eo da zevel danvez mevellien ha danvez plac'hed evit al laesiou. N'eo ket evit an dra-ze hon deuz ezom anezo.

Ma safent c'hoaz da vihana ar vugale e doujans Doue, neuze ne rafent ket mez ar vro o ganas, eur vech eat anezi evel ma reont brema, re aliez siouaz. Ar skoliou e Breiz eta, a rafe mil gwech muioc'h a vad, ma teufent da zeski d'ar vugale,

Derc'hel da vicher o zud
Chom er vro m'int ganet enni,
Karet Doue o badiziant.

Evit digoll ar pez ne vez ket great er skoliou emañ ar pez a c'hell ober ar c'helc'h-studi : red int eta, ha keñt ha ma ne vellaio ket an doare da skolia bugale Breiz n'hellimp mui tremen heb.

Setu va doare da velet.

II

Penaos sevel eur c'helc'h-studi ?

Da biou sevel ?

An hini a zo muia e tro da zevel eur c'helc'h-studi en eur barrez eo ar beleg. Hen eo an hini en deuz ar muia deskadurez var draou ar bed all hag aliez zoken var draou ar bed-ma.

An deskadurez-ze en deuz dastumet, arabat eo dezan lezel anezi didalvez ; brokus e tle beza ganti ha seul-vui e roio, seul-vui e kavo da rei ; hag en dervez ma vo gelllet lavaret euz hon Aotronez beleien, en eur gomz euz madou ar spered, ar pez a c'heller da lavaret pell-ze, pa vez hano euz madou ar c'horf : « n'ho deuz netra dezo o-unan. » Neuze e vezo guellaen o tont er vro.

Penaos sevel ?

Eur c'helc'h-studi n'eo ket red e vefet niverus evit sevel anezan.

Evelato, ne gredan ket e ve mad d'ar beleg, evit sevel unan, ober an dibab euz ar botred da vont ebars ; rak ar re a vo bet grêt fae varnezo, arabet souezi, a vezo bet henkeat hent an iliz evito gant an hini a dle beza den an holl er barrez. Ar gwella doare eta d'am giz d'en em gemeret eo kas kemennadurez d'ar botred 15, 16 ha 17 vloaz, nevez chomet er gear euz ar skol, eaz da drei var ar studi, ha rei dezo da anaout ar pez emañ o vont da ober.

En doare-ze ne rear fae var den, an hini a gar a deu hag ar re ne deuont ket n'o deuz netra da lavaret : pedet int bet, perak n'int ket deuet ?

— O'h en em gemeret en doare-ze, a lavaro unan bennak, ne vo ket great a labour vad, re a dud a vezo.

Nan. — A neubeud da neubeud

E za e ludu ar bern keuneud.

A neubeud a neubeud ivez e rouesaio niver ar re a vezo aketus da zont, rak al labour spered n'eo ket diouz doare an holl. Ar botred lezirek, skanv-benn ha pout a deuo buhan da skuiza hag a jomo heb dont ken var dro. Mes o chom er gear n'o devezo ket ezom da glem ken neubeud, rak n'euz ket bet great divalo dezo.

Hag evelse heb ober fae var den e teuer da gaout eur bohadik potred, n'eo na re vras, na re vihan, ha n'eo ket kaseet er barrez evel ma vije bet, ma vijet bet eat var ar bern da zibab ar re a dle ober anezan.

III

Penaos kas eur c'helc'h-studi en dro ?

Kroui n'eo netra, kas en dro eo ar goasa. Nak a bed leac'h er bloavesiou diveza-ma a zo bet krouet kelc'h-studi enno, ha n'euz hano ebet ken anezo : kouezet int.

Perak ?

Ama ar gerent e leac'h rei dourn d'ar beleg a gemere poan gant o bugale a zo en em lakeat da gemeret abek ennan.

A-hont ar botred, re droët d'ar c'hoari n'eo ket bet falvezet ganto kemeret poan da bleustri ar studiadennoù a ginniget dezo.

En eul leac'h all ar beleg, rener ar c'helc'h-studi, a zo re striz an ursiou gantan hag a glask derc'hel digor ar c'helc'h-studi epad ar bloaz penn da benn, heb distak nag ehan, hag oar deuet da skuiza : an traou re ne badont ket.

A. — Tamall a rear ar gerent bervelet, ar botred re droet d'ar c'hoari, ar beleg re striz an ursiou gantan, ne lavaran ket ne rafent ket a zrouk d'eur c'helc'h-studi, rak ober a reont. Evelato n'eo ket eno eo ema ar pez a ziskar ar c'helc'h-studi d'am zonzj. Ar pez o diskar eo ar baourentez studiadennou diouz doare ar botred iaouank.

Pa ne vez netra da leina ne vez ket pedet a dud. Setu koulskoude ar pez a zo bet great meur a veach hag e meur a leac'h.

Embann a rear e zeuz kelc'h-studi, ar botred en em vod, hag eur vech azezet ouz taol n'euz netra da zispaka dirazo, pe an traou zo, zo traou didalvez. Souezus eo ne zizrofet ? Tamm ebed. Va c'hreden eo ne jomo goull plas ebed en dro da daol ar c'helc'h-studi pa vezo traou fetiz renket varnezi.

Taolenn studiadennou eur c'helc'h-studi brezonek

- a) Studiadennou var al labour douar.
- b) Studiadennou var ar skianchou a zere ouz eul labourer-douar.
- c) Studiadennou var al lezennou a dle anaout pep den.
- d) Studiadennou var ar yec'hed hag ar c'hlenvejou, ken ar re a dag an dud, evel ar re a dag al loened.

- a) Studiadennou var histor Breiz — hag hini ar barrez ma vever enni.
- b) Studiadennou var Lizeradur Breiz.
- c) Studiadennou var al lenn hag ar c'han.
- d) Studiadennou var ar politik.

Pleustri dreist-oll var ar politik nevez a lakaio Pariz da grenna e zouchen hag a raio muioc'h a gabestr da Vreiz.

Feiz ar glaouer ne dal mui netra, abaoue ma oar pep glaouer lenn ha skriva.

Ar Feiz a zo he grisiou er galon a vez diskaret d'an distera barr-avel ifern a c'houez. An hini a ia he grisiou betek ar spered, hounnez hebken a jom sounn ha divrall.

- a) Studiadennou a dle beza da zispenn al lavarou treuz.
- b) Re all da rei da anaout perak e kreder e. } Doue J.-K. Iliz.

Perak ne vefe ket pleustred edoug ar goanv kenta, var studiadennou an daolen em euz displeget dirazoc'h en holl gelc'h-studi an Eskopti. En hanv a zenio e vefe great eul levr gant ar pennadou kaëra var bep studiadenn, hag al levr a vefe gallet da astenn ha da vellaat bep bloaz. Ar pez a ziskar dreist pep tra ar c'helc'h-studi en hor bro, eo paourentez ar studiadennou.

B. — Ar pez a ziskar kalz c'hoaz eo kredi emeer an unan o labourat.

Lavaret a vez great d'ar botred : n'eo ket da gedal e vefe loc'hed an holl evit en em lakat da vale ; unan bennak a rank digeri hent d'ar re-all da zont varlerc'h. Ar c'homzou-ze zo kaer da glevet, ha vad a raïnt evit eur pennad, mes dont a reio eur mare ne virint ket evelato ouz ar botred, n'en em gavont ket skoret, nak heuilhet, da falgalouni.

Petra o deuz izom ? Eur c'hannad, da ziskuez dezo n'emaïnt ket o-unan o vont var araok ; eur c'hannad a vezo eun here etrezo, a vezo skrivet evito pa ne vo ket skrivet ganto. — *Feiz ha Breiz* a zo e tro da veza ar c'hannad-ze.

Eno potred pep kelc'h-studi a velo petra ra potred ar c'helc'h-studi all hag en doare-ze an eil rum a roio kalon d'egile. Evit kaout peadra da vaga ar c'hannad-se pep kelc'h-studi a zo dleet dezan d'e dro kaout e gannadik ; an dra-ze a zo ken eaz da ober en amzer-ma, ma kaver moullerezed evit ken neubud a dra. *Feiz ha Breiz*, kannad bras an holl gelc'h-studi brezonek, a vije ennan neuze eur ger divar buez pep kelc'h-studi ; an dibaeuz al labouriou kaëra great e pep-hini ; hag en doare-ze e teufe da veza gwir gannad ar c'helc'h-studi brezonek.

C. — M'o deuz izom ar studierien euz eur c'hannad hag a vezo o c'hannad, o deuz kement all a izom euz eun ti hag a vezo o zi, eun ti hag a vezo dezo, evél m'eo d'ar barrisioniz iliz ar barrez. — Eun ti hag a vezo savet dirak an hostaleri,

e leac'h ma tever ar c'horf
ma verraer ar spered
ha ma saotrer an ene,

evit beza ti an deskadurez, ti al levenez, ti ar furnez, —
....ti ar bobl.

En ti-ze ar c'helc'h-studierien a c'hello kaout armel o leoriou, taolion da skriva, en em voda pa garint.

Eno e c'hellint kaout tro da rei eur brezegen bep miz d'o c'henvroiz.

Eno e c'hellint kaout tro da zisplega bep 6 miz, eur pezh kentelliuz ha plijaduruz bennak. Hag en doare-ze e ran- nint d'o zro ar pezh o devezo dastumet hag e lakaint an holl er barrez da denna talvoudegez euz o labour.

Gwell eo ranna etre dek
Eget lezel unan heb.

Ar virionez a dle para a zioc'h pep spered, evel ma par an heol a zioc'h pep tal.

Kaer a vezo kaout studiadennou diouz doare ar botred yaouank ; eur c'hannad da rei dezo da anaout n'emaint ket o-unan o vont var araok ; eun ti hag a vezo o'zi ; ar c'helc'h-studi a gouezo c'hoaz ma n'euz ket a urz, ma n'euz ket a zalc'h, ma n'euz ket a reolen.

a) Eur reolen hag a roio da anaout ped miz er bloaz e tle beza digor ar c'helc'h-studi : 6 miz zo mad ; 8 miz zo mad hardiz, 10 miz zo re ; eur gwarek re stegnet a deu da derri.

b) Eur reolen hag a roio da anaout an deiz euz ar zizun ma tleer en em voda. Da zadorn da noz n'eo ket fall, eat ar zizun abiou, mont a c'heller divezatoc'hik da gouskat.

Redet en noz, n'eo ket brao, a lavaro unan bennak : redet en noz, zo kouls ha redet en deiz p'her grear evit eun digarez vad. Pie X, *il santo*, ar zant, en amzer ma oa kure e Tombolo, a rea skol-noz da dud iaouank e barrez ha ne grede ket ober fall. D'ar zul, araok pe goude gous- perou eo ar braca, a gredan.

c) Eur reolen hag a roio da c'houzout petra a dle beza great epad an heur-studi.

Gant eur reolen evelse den ne deuo d'ar c'helc'h-studi da glask morioned da greiz-deiz.

Pa vezo studiadennou diouz doare ar botred iaouank, — eur c'hannad bras evit holl gelc'hou-studi an Eskopti, — eur c'hannad bihan evit kelc'h-studi pep parrrez, — eun ti ar bobl e pep leac'h, bras pe vihan diouz ment pep parrrez hag urz en ti-ze, — an traou a yelo var araok heb mar ebed. Ar virionez a skedo ha din- dan he bannou, gwellaen a deuo.

* * *

En amzer goz, an Eskibien vras hag ar venec'h gwen, eo a roaz dourn d'ar Vretoned harluet euz Breiz-Veur da zével eur Vreiz nevez var zouar Arvor.

En deiz a hirio, tud bervelet ha fallakr a glask en dra c'hellont diskar ar pezh a grouaz neuze hor zent koz, en eur lakât ar Vretoned da dec'hed diouz al labour, diouz ar vro ha diouz Doue.

Mes daoust d'an dud-ze ha d'an amzer, Breiz-Izel ne varvo ket :

Ni eo ar vro da zont ha ni a c'houlen chom ar pezh m'omp bet lakeat gant Doue, Bretoned euz ar c'havel d'ar bez, a-unan gant tud ar gouennou *dishenvel* diouz hon hini, gant ma laoskint ganeomp ar gwir da veza ar pezh m'eo bet hon tud, ha da ober euz hor bugale ar pezh ma zomp hon-unan :

Micher hon tadou a vo hor micher,
Yez hon tadou a vo hor yez,
Doue hon tadou a vo hon Doue.

Euz ar pezh o deuz anzavet ne nac'himp netra ; euz ar pezh o deuz krouet a-unan ganto an Eskibien vras hag ar venec'h gwen ne yelo netra d'an traon ; kempenn, nevezi ha kaêrât ar pezh o deuz great eo a fell deomp en hano H. Z. J. K. en eur zentiouz ar re a zalc'h e c'halloud en hon touez, hag en eur ober evel a lavarint d'eomp ober :

Breiz da virviken.

PAUL GUILLOU.

Evel evit an diou all, an oll, pe var nebent, a gavas mad komzou Paol Guillou hag hen diskuezas dre o strak-daouarn. — E kement-se, var an doare da zibaba an dud yaouank eus ar c'helc'hou studi ; — ha divar benn derc'hel ar c'helc'h digor epad ar bloas penn da benn, pe, evel ma c'hoanta Paol Guillou, epad 8 pe nao miz ebken gant tri pe pevar miz vâg, e savas eun tamig breut. — Mad oa an dra-ze, rag diskues a rea splann gant pebez evez oa bet selaouet ar brezegen, hag ar vad a c'heder eus al labourou nevez-se. Eur blijadur e viche bet klevet peh hini o tiplega an abegou hen devoa da serra ar c'helc'h-studi epad tri ha bevar miz, pe d'hen derc'hel digor epad ar bloas penn da benn heb distag ebet. Mes eun den yaouank a c'houlennas ar rann etre an dud yaouank. An oll a oar pe seurt rann. — Perag, mar plij, rannou etrezomp-ni Bretonet ? Ni a ne fell dheomp nemet beza a-unan atao gant ar Pab, gant hon eskibien hag hor beleien ; lezomp ar C'hallaoued d'en em daga. Ha ni, chomomp dorn ous dora ; tra avoalc'h hor bezo c'hoas da ober gant enebourien hor feiz hag hor bro. Kementze an aot. 'n Eskob a gavas an tu d'hen lavaret mil gueach gwelloc'h eget na lavaran aman ; ha dre ar galv d'an unvaniez e tennas ar gentel diveza eus an oll draou kaer lavaret epad an div heur-ze.

Ar gousperou. — Prezegen an aot. 'n Eskob

Mare ar gousperou oa c'hoarvezet, ha ne c'hellet ket dale, rag an train ne c'hed den. — Mont a rechomp eta adarre d'en em voda e bali Pennele. Niver an dud a zo kresket. E leac'h tri mil hanter pe vardro a ioa dious ar mintin, breman ez euz pemp mil den hag ouspenn en dro d'ar gador-sarmoun.

Kerkent hag achu ar gousperou, an aot. 'n Eskob a bignas er gador ha gant eur vouez krenv ha sklear a rcas d'heomp da glevit ar c'hentelliou da denna eus ar pez a dremen breman. Mes klevit e gomzou. An diverra anezho a dennan eus ar *C'hourrier*.

Eun devez o tremen, Hor Zalver a reaz eur zell a drugarez war eun den iaouank en doa kavet war he hent, mes an den iaouank ne gomprenaz ket pe ne fellaz ket d'ezhan kerzet gant Jezuz.

C'houi ivez, potred iaouank, e doug an dez-ma, o peuz o para war-n-hoc'h eur zell a deneridigez, sell ar Wer-c'hez ho Mamm, ha dre-z-han ho kalv d'en em westla da zervich he Mab.

Diouallit da ober skouarn vouzard, evel den iaouank an Aviel ; — diouallit ez afec'h ac'han ho kaloun sarret ha sklaset, e leac'h beza digor d'ar mennoziou mad, hag entanet gant ar ioul da labourat evit silvidigez ho Pro hag ho Relijion.

Ha petra a c'houlenn digan-hoc'h ho Mamm ? Hen lavaret o peuz hoc'h-unan bremaik : douja d'ho peleien ha d'hoc'h Eskob, krenvaat ho kaloun, ha dastum skiant da herzel ouz ar falz doktored, ha zoken da enebi out-ho.

Enebi, ia, rak hor reolenn-ni hiviziken a zo oll enn eur ger : gourin, en em ganna.

En em ganna, perak ? Daoust hag enn eur vro estren e vefemp, o klask astenn war-n-hi hor galloud ha bresa he fobl ? Tra ! enn hor bro hon unan emamp, enn eur vro trempet gant c'houezenn ha zoken goad hon tadou koz, enn eur vro hag a dle he braoentez hag he finvidigez d'hon eskibien ha d'ar venac'h gwen euz an amzer goz, evel ma lavare bremaik unan ac'hanoc'h.

Ia, en hor bro emamp. Enn-dro d'omp avad hag enn hon touez ez euz enebourien, digoustians, divergont ; ha kemeret o deuz hor madou — ar madou o poa roet d'ar c'houentchou ha d'hoc'h ilizou.

Ha n'eo ket awalc'h ; c'hoant o deuz bet da virout ouz-omp ho kelenn e iez ho pro, ha touet o deuz lammet digan-omp al liberte, al liberte da gelenn ar vugale evel ma fell da Zoue ha d'ho c'herent e vent kelennet, al liberte zoken da ober vad da gorf ar glanvourien gant an dud e karfent kaout war ho zro.

Bez' e oamp, ha bez' ez omp bugale ar vro-ma ; hogen hor c'hemer a reer enn-hi evel tud ha n'o deuz ket zoken gwir d'ho bara na d'ho dour.

Ha c'hoaz ne glemmomp ket, koulz lavarout.

Mennoz an dud fall, a dreuz ar c'hantvejou, a oe klask lakaat an Iliz da zistrei war he c'hiz betek an toullou ma ranke ar gristenien genta en em guzat enn-ho, didan an douar. Mes klaskit 'ta lakaat enn he gavel eun den deuet ! Evel-se ivez an Iliz ne c'hell mui en em guzat er « c'hatacombes », ean e deuz ezomm, ear ha frankiz ; ha red eo d'hoc'h he difenn.

Oh ! ne lavaran ket ne ve netra all da ober ; bezit sonj avad o pezo labourer enn aner evit digas muioc'h a eurusded hag a justis ma ne ziazezet ket ho labour war ar feiz.

Ha re laosk omp bet da zifenn hor gwiriou, gwiriou hor feiz. Ni a dlevfe rei skouer vad d'ar c'hornou all euz ar Frans, rak lavarout a c'hellomp ez omp, ni Breiziz,

pobl muia-karet Doue. Ha padal, evel pobl Israël, e lezomp lavarout hag ober !

Ped eta ema hon enebourien : 40.000 framasoun mar-teze ! Hag ho lezomp da c'hoari ho fotred diwar hor c'houst ? Kement gwall lezenn a anavezomp a zeu euz ho ferz hag ho ziell a zo war gement tra a reer pe a lavarar a zroug enn hon touez.

Penaoz 'ta ne zav ket pelloc'h eun den a galoun bennag evit hor c'has d'an emgann ?

Gwechall ivez pobl Doue a oa gwasket, breset, gant ar Philistined ; ha den ne grede finval, an oll a grene dirak Goliath. D'ar fin, David a zantaz he c'hoad o virvi, hag a lavaraz : me a ielo !

C'houi ivez, war zao pelloc'h !

Meur a zoare a zo d'en em ganna : hen ober a c'heller o stourm ouz al lezennou e kement ha ma 'z eont a-enep ar goustians ; hen ober a c'heller, hag easoc'h eo evel-se, oc'h en em harpa war-n-ho evit tizout muioc'h a goustiansou, en em renta krenvoc'h, — rak ral eo ne ve ket kavet el lezennou falla zoken eur pleg beunak talvoudek bras evid-omp, pe evit taga, pe evit en em zifenn.

Ne lavarit ket ez oc'h re zister ; ne d-oc'h ket disteroc'h eged David iaouank, eur paotr saout. Dre ze, ma santit ez oc'h galvet da zifenn Doue hag he Iliz, it gant fizians da gaout ho peleien hag hoc'h Eskob ; gant ma tiskouezoc'h kaloun ha bolontez vad, e kennerzint ac'hanoc'h hag hoc'h hentchint.

Anez kaloun avad ha karakter start da anaout ha da heuilla an dever penn-da-benn, ne rafec'h netra : skiant na pinvidigez ne dalvezont seurt hep an diou vertuz-ze.

Kaloun ha dalc'h eta ; ha neuze, n'o pet ket aoun. Evel Goliath, goloet a houarn, an enebourien a raio goap hag a glasko ho sponta, o lavarout o deuz an arc'hant, ar galloud, ar justis, an armee zoken. N'euz fors ; evel David, respontit : « Me a zeu enn han Doue an armeou, hag ar viktor e roio d'in evit ma ouezo an douar ez euz enn Doue enn env. »

Ha treac'hi a reot e gwirionez m'en em harpit, goude implija e-leal hag hervez ar furnez moiennou ar bed, war an nerz a dleomp kaout er Relijion.

Arabad sonjal re enn-omp hon-unan, na kemer gwari i

pa lakeer eun all e hueloc'h renk eged-omp, pe pa ne lavar ket an oll evel-d'omp hon-unan. Savomp hor spe-ren dreist an traou dister-ze, ha klaskomp dreist peb tra all frankiz an Iliz ha brasa vad ar Vro.

Evel-se a dreac'haz hor breudeur euz an Irland, Pologn hag Allmagn ; evel-se ivez a dreac'himp-ni.

Ha greomp evel David : bizomp ar penn (ne lavar an ket d'hoc'h trouc'ha pennou) ; bizomp ar penn, da lavarout eo eienenn an droug, o sklerijenna, o chench spered ar bobl.

Pa gavoc'h eun adversour war hoc'h hent, divizit kem-pennik gant-han hep koler ; ha morse geriou divalo pe trenk : respet evit an nesa.

O pet sonj avad euz ar c'henta labour m'o peuz da ober : eeuna ho kaloun ha dastum sklerijenn, evel ma lavare n'euz ket pell unan euz ho kamaladed.

Deskit ho relijion, evit ma ne viot ket euz ar gristenien-ze a heuill anezhi abalamour ma welont re all oc'h he heuilla, ha netra ken, — evit ma ouezoc'h perag he heuillit, evit ma ouezoc'h ivez petra da respont d'ar re he zago dira-z-hoc'h.

Hag an dra-ze ne vezo ket awalc'h.

Nan n'eo ket awalc'h e labourfe peb-hini ama hag ahont, enn he gornik he-unan hebken. Red eo e labourfemp a-unan ; red eo dre ze emgleo evit en em skoazia.

Ha ne garfen ket ez afec'h ac'han, c'houi potred iaouank ha n'ez euz emgleo ebed enn ho parrez, hep beza lakeet doun enn ho penn ar sonj da evel unan digor d'an oll gristenien a volontez vad, da gement hini n'en deuz ket c'hoant da lavarout kenavo da enor Breiz na da feiz he dadou koz.

Ia, arak kimiada, digorit ho kaloun d'ar mennoz-ze, ama didan lagad ar Werc'hez ; hag eur wech distro d'ar gear, kasit-hen da benn, gant hennoz ho Mamm euz an env ha fizians hoc'h Eskob !

D'ar brezegen-ze ken dispar ne ehom netra ganen da askoeza. Oll mennoziou ar *Feiz ha Breiz* a zo enni hag er prezegennoù all displeget hed ha hed an devez benniget-se.

An neb a c'hoantaio anaout evit petra e labouromp a gavo en niveren-man ar respont d'e c'houlennou.

Achu oa an devez ; an oll en em dennas d'ar gear en eur sonjal en e galon en traou kaer hen doa gwelal ha klevet er Salett.

F. CARDINAL.

“ Feiz ha Breiz ” hag ar Vugale

Evit kloza ar bloaz-skol 1907-1908 e c'houlennet digant ar vugale ober un danevell war ar pardon kaëra o devoa gwelet edouk an hanv.

Yvon Dantec euz a Zant-Nouga a zo bet da genta hag en deuz displeget pardon ar vugale e Folgoat.

Antonaik Cloatre euz a Blouarzel a deu da eil hag he deuz displeget pardon I. V. Drezien.

J.-P. Dantec euz a Zant-Nouga a deu da drede hag en deuz displeget pardon Sant-Yan-Keran.

Ar vugale pa zeont en eun tu bennak n'ema ket ar c'hiz ganto da lakât o daoulagad en o godell, na da stoufa o dis-kouarn ; goest e vezont da lavaret ar pezh o devez gwelet ha klevet ; ar skrid-man hen diskouez.

PARDON AR VUGALE

Euz an holl bardoniou tremenet ebou d'in en hanv-man pardon ar vugale vihan e Folgoat eo am euz kavet ar c'haëra. En desped d'an amzer da veza amjest, an tadou hag ar mammou kristen n'o devoa ket doujet anezan...

An darn-vuia anezo a ra eur gommunion evit ma safje gwelloc'h euz o c'halonou entanet, o fedennoù etrezek Introun Varia ar Folgoat, mesket gant re o bugaligoù vihan....

....Goude an offerenn, Aotrou Person Folgoat a reas lavaret eur chapeled.

An dizenez kenta, emezan, a vô evit an Tad Santel ar Pab hag an Iliz, n'o deuz ket bet kement a ezomm biskoaz euz ar Werc'hez d'o sikour hag o deuz en amzer drubuilhus-man.

An eil, emezan, a vô evit an Aotrou 'n Eskob en deuz bet ar vadelez da zont da gemeret penn ar gouel, hag a zo ken devot da Introun Varia ar Folgoat m'en deuz great kizella skeudenn ar vamm drugarezuz-ze war ar groaz a zoug war boull e galon.

An trede a vô evit ar vistri hag ar vestrezed-skol gristen a zo siouaz rouez dija en hon touez.

Ar bederved a vô evit an tadou hag ar mammou, evit ma roïo ar Werc'hez nerz-kalon dezo da zevel o bugale e doujans he mab benniget.

Ar bemped, lavaret an divreac'h e kroaz, a vô evit ar vugale vihan evit ma c'hristienno ar gelennadurez kristen en o c'halon,

ma vezint sentus ouz o zadou, o mammou, o mistri hag o mestrezed kristen.

Goudeze an Aotrou 'n Eskob a gomzaz eur pennadik bihan e brezonek, eaz d'an holl da gompren ; lavaret a reas e herr gomzou, ne oa ket maro c'hoaz ar feiz e Bro-Leon, pa oa deuet kement a dadou hag a vammou kristen gant o bugale da c'houlenn skoazell ha sikour digant Introun Varia ar Folgoat.

Echu an offerenn, ec'h en em lakear war diou renk evit gellout pokat da walenn an Aotrou 'n Eskob.

Da ziv heur ez a ar prosesion euz an iliz d'an dachenn hag e kaner eno ar gousperou. P'int echu an Aotrou 'n Eskob a ra eur zarmon c'hallek : « Ar c'hrouadur, emezan, ha ne wel » nemed skoueriou mad dirak e zaoulagad a heuilho an hent a » gas d'ar vuez a bado da viken ; ma ne wel nemed skoueriou » fall, ec'h heuilho diloùsoc'h anezo c'hoaz eget ar re vad ; rak- » ze, tadou ha mammou, lakit ho pugale er skoliou kristen » ato, mar gellit, ha ma n'her gellit ket, roit dezo hoc'h-unan » eur gelennadurez kristen ; dalc'hit ato, noz deiz ho taoulagad, » e par, warno. »..... — An holl a zizro laouen d'ar gear, en eur lavaret bennoz d'an Aotrou 'n Eskob ha kenavezo ar bloaz a zeu da Introun Varia ar Folgoat.

YVON DANTEC.

AR PAOUR KEAZ MIZER

*Dre glask pignat re uhel
E kouezer re izel.*

Gwechall e oa war an douar, eur paour keaz den koz ; kabac'h, kabac'h e oa hag an holl a rea Mizer anezan.

Eun dervez, Mizer a oa o vont a zor da zor da glask e damm bara, pa zigouezaz gantan, Jezuz, sant Yan ha sant Per, o zri oc'h ober asamblez eun dro e Breiz-Izel.

Mizer a dennas e dok dezo hag a c'houlennas diganto an aluzen.

« Va den mad, eme zant Per, it da besketa zo gwelloc'h deoc'h ; ar mor zo leun a besket. »

— « Oh ! eme Vizer gos, sant Per gwechall en doa bak » ha rouejou, fin oa ivez, ha koulskoude ne bake ket » nemeur a besked. »

— « Ro dezan eur faven a lavaras an aotrou Jezuz. »
Ha sant Per d'he c'hodell ha teuler eur faven e dourn ar paourkeaz.

— « Bennoz Doue, warnoc'h, aotrou, eme Vizer. »

* * *

En eur erruout er gear, Mizer a ioa foug ennan, o lavaret d'e wreg en devoa gwelet sant Per, sant Yan hag an aotrou Doue.

— « Alo, gwell a ze, mar peuz karget da gof o sellet » outo. »

— « Karget va c'hof.... Sell, setu aman eur faven hag » am euz bet diganto. »

— « Ah ! neuze 'z peuz bet eur pez kaer. Beza gou- » lennet da vihana, ivez dioc'htu, keuneut d'he foazat, » hag aman d'he frita.

— « Oh ! kea ato, gwreg. »

Ha Mizer, lakât ar faven war an aoled, etouez al ludu. Kerkent, koulz lavaret, ar faven a c'hlazaz, sevel a eure buhan, buhan. Abenn m'oa pred mont da gousket, ar faven a zave he skourrou er meaz dre ar chiminal. Pa zaffont diouz ar mintin, penn ar faven a iôa kuzet er c'hoummoul.

— « Ah ! Mad, eme ar wreg, an aotrou, n'en deuz ket » great goab ac'hanout evelkent. Pigneskourrou da faven » da gutuilh fa abenn lein. »

Mizer a bignas, hag a skour da skour, e savas, e savas ; abars ar fin, setu hen erruout dirak eun ti kaër : an nor a oa preñnet ; war an nor e oa eur morzol aour da skei war eur bladen arc'hant da c'houlou digor.

Kement em euz pignet, eme Vizer, ma tlean beza, sur awalc'h, e kichen dor ar baradoz.

Ha Mizer skei daou daol war an nor gant ar morzol aour.

— « Piou zo, eme eur vouez c'hros ? » Mizer a anavezaz dioc'htu mouez sant Per.

— « Ar paourkeaz Mizer, emezan, aotrou « sant Per benniget. »

— « Petra glaskez, eme zant Per ? »

— « C'hoant am euz da gaout eun ti ; rak an ti m'emaon » ennan, zo prest da goueza war hor c'hein ; ouspenn e » karfen kaout diou pe deir bioc'hik. »

— « Mad, eme zant Per, diskenn d'ar gear. Bez ez pezo » ar pez az peuz goulennet ; mez arabad distrei mui » aman, pe ez pezo keuz divezatoc'h. »

Mizer a ziskennas.

Erruet en traon, e vel eun ti nevez, kaër meurbed, hag e wreg gwisket kaer, o tiouall peder bioc'hik.

* * *

Mizer a oa eurus ha laouen. E wreg n'oa ket mestrez dezi he-unan gant he lore'h.

Eun devez e lakeas he dilhad kaëra hag ez eaz da ober eur bourmenadenn. Pa oa deuet d'ar gear e oa du he bisaj, ha drouk enni ken a strakle.

— « Alo ! eme Vizer, petra zo adarre ? »

— « Petra zô, emezi ? — Me ne din biken mui da ober » pourmenadenn ebed. Hizio oun eat war an hent gant » va dilhad ar re gaëra, ha Yan hag e bried a ioa evel » faë ganto ouz va gwelet ; n'o deuz ket zoken prijet va » saludi. »

— « Oh ! oh ! soden geaz, eme Vizer, ne ve het dleet ar » zalud nemed d'ar Rouanez ha d'ar Roue. »

— « Mad, perak ne vefemp-ni ket Rouanez ? Sotoc'h » egedomp-ni o deuz an honor-ze. Pign adarre buhan da » gaout sant Per, ha goulenn digantan ma vezimp Roue » ha Rouanez. Lavar dezan e roïmp kalz aluzennoù hag e » vô evelse nebeutoc'h a dud paour war an douar. »

— « Hen gwelet a rit, eme Vizer gant eun ear dipitus. »

D'an deiz varlerc'h, Mizer a bign en dro er faven ; mez ne gerz ket ker kalonek na ker buhan hag er wech kenta.

Erruet dirak dor ar baradoz, ne grede ket kregi er morzol.

Sant Per, o klevet eun tammik trouz, a gor zigor an nor.— « Petra, emezan, Mizer fall, ama emaut adarre ? »

— « Ya da ! sant Per benniget, va fried a fell dezi e vije » Rouanez ha ma vijen Roue ; nebeutoc'h a dud paour a » vô, rak hon daou hon deuz kalonou karantezuz. »

— « Mad, kerz d'ar gêr, eme zant Per.

» Pa z'eo dre garantez evit ar paour eo e c'hoantez » beza Roue, e roïn ar c'hraz-ze d'id ; mes ne bign ket » ken da c'houlou netra pe ez pezo keuz. »

— « Bennoz deoc'h, sant Per venniget ! Oh ! bre- » man ne deuin mui betek ennoc'h. »

* * *

Mizer a zisken d'an traon. Mantret oa pa zigonezaz, o welet e wreg azezet en eur gador vourret hag eur vandenn aotronez hag intronezed en dro dezi. — Eürus en em gavent er stad-ze ; morse n'oant bet eürusoc'h.

Mez eun devez en eur gribat he fenn, ar Rouanez a welas eur vleven wenn deuet da heul ar grib ; mennout a reas kaout eur zempladenn.

— « Oh ! emezi, daoust d'in da veza Rouanez, e rankin » mervel er memez tra.

» Ha ma vefemp, emezi d'he goaz, te Doue ha me ar » Verc'hez ; neuze avad ne varfemp ket ! »

Mizer a ieaz drouk ennan o klevet eur seurt randouennerez.

Mez e wreg ne chane da boursu warnan da vont en dro da welet sant Per. « Eur Roue ha ne vefe ket henvel d'euz » eur porc'hell o larda en e graou, a dlefe, emezi, c'hoan- » taat beza Doue. »

Mizer, poan dezan en e benn o klevet eur seurt diotach, a zistag ganti eur javedad.

Ha setu ar Rouanez da youc'hal : « Ar Roue en deuz skoët ganen, ar Roue en deuz skoët ganen. »

— « Tav, tav, gwreg, ha varc'hoaz me'z ei adarre da » gaout sant Per. »

En devez varlerc'h Mizer a bignas adarre, mez en dro-man e oa lostok o vont. Erruet e kichen dor ar baradoz, ne grede ket skei ; mez sant Per a glevas trouz hag a gorzigoras an nor : « Sell, Mizer, te aman adarre ? » Gortoz, gortoz ; kaër vò rei d'id, te c'houlanno ato » gwelloc'h, kea da zutal. »

En eurlavaret kement-ze, sant Per a roas eun taol d'ar faven a harpe he fenn er baradoz : ar faven a ieas raktal da netra ha Mizer a gouezaz war an aoled e kichen e wreg ker paour ha biskoaz.

Kontet gant *Laurans ar Voul*, Kastellin.

Doph AR MEZOU.

KEF AR GOULENNOU

I. — *Daoust ha gwir eo e teu ar fibu euz boud ar balan, evel ma teu ar c'houenn euz ar bouldrenn ?*

N'eo ket.

Pell hag hir oar bet o kredi e oa loened hag a deue da gaout ar vuez heb kerent henvel outo.

Unan euz an dud desketa en amzer goz, Aristot, a grede e teue lec'hid ar steriou da drei e sili, evel ma kred meur a hini c'hoaz en hon amzer e teu reun marc'h o koueza en dour, da drei en aëred, boud balan da drei e fibu ha greun pouldrenn da drei e c'houenn.

Daou zen-zo bet dreist holl hag o deuz labouret da rei da anaout ar fazi a reat o kredi eun henvelep tra.

Redi, en hanter ar 17^{ed} kantved a ziskouezas ne deu prenved da zével war ar c'hig nemed viou kellien a vefe bet tofet warnan ; ha wardro hanter an 19^{ed} kantved *Pasteur* a ziskouezaz ker sklear hag an deiz e oa had e kement leac'h ma tispak eun dra beo.

— Ar beo a deu euz ar beo ; *omne vivum ex vivo*. (1)

II. — *Perak en eur bod savet war eur c'hreunen ed e vez pennou skôduet ha re all ne vezont ket ?* An diaoul a gave dezan beza ker barrek da ober peb tra hag an aotrou Doue. Mez kaër en devoue c'hoari e bôtr, e chomas ato diwarlerc'h ; o klask ober eun den e reas eur marmous ; o klask ober eur gweskle e reas eun tousok ; o klask ober eur zilien e reas eun aër ; o klask ober kerc'h e reas jul-gerc'h ; hag o klask ober gwiniz e reas korbon ; setu petra lavare gweckall va moëreb Anna.

E gwirionez, etre eur penn ed greunok hag eur pennkorbon n'euz nemed klenved ar skôdu o lakât kemm.

Hag ar skôdu-ze a zo eur c'hlenved roët d'an ed gant eur ouenn kebelli tousegi bihan, bihan, hanvet e latin : *tilletia caries*.

Pa vez eostet eo fall teuler an ed skôduet etouez an ed greunok, rak an had kebelli tousegi a en em skign buhan.

Fall eo ivez, abalamour da ze, teuler etouez an teil sku-

(1) *Sellit ouz ar pennad skrid gwiziek savet war an dra-ze gant an Aotrou Caer ha moullët e Feiz ha Breiz miz Gouere warlene.*

bachen al leuriou, rak an had kebelli tousegi, touesiet gant an teil a ziuano pa vezo taolet an teil er parkeier hag a grogo en ed. Evit netât an ed diouz ar skôdu eo e veze implijet, gwechall, an awezenn, an dour raz ; breman e rear implij euz eul louzou a rear *vitriol* anezan hag en deuz muioc'h a nerz.

J.-M. PERROT.

Goulennou nevez digouezet hag a gavo o respontchou er miz a zeu.

I. — Petra ziniñ ar stered a vez gwelet o nijal dre an oabl ? lod a lavar e vez eun ene o vont d'ar baradoz.

II. — Penaoz e c'hellas Josue lakât an heol da jom a zav, pa z'eo gwir an heol ne loc'h ket ?

KELEIER AR MIZ

Eun dro-vor! — Tomm eo bet an amzer er pemzeg devez diveza a viz Gouere. O velet kement-se, an Aot. Fallières, president ar Republik, inouet e Paris, a lakeas en e benn mont d'ober eun dro e kostez an Anter-Noz. Pignet e reaz var ar vag a vrezel nevez, eur vag vraz ha brao, unan euz ar re vraoa hag ar re vrassa zo e Frans. Ar vag-se a zo koustet d'eoc'h-c'hui ha d'in-me vardro 30 million, hag a vez great anezhi la *Vérité* (ar virionez !). Var ar vag-se, hag en dro d'ezan eun toullad bigi krennoc'h evel eun neizad gluziri bian en dro d'o mam, Fallières a yeas da genta da velet roue ar Danemark, goudeze hini ar Suède, hag Impalaer ar Russi, hag erfin, en eur zistrei d'ar gear e reaz eun diskuiz e ti roue ar Norvège. E c'hellit kredi, p'en em gavet e vezet mignonned, brassa ha starta mignonned 'zo possubl da gaout, hag ec'h evet an eil da yec'hed egile... ha d'hon hini-ni ivez. — Evelato, etre ar president hag Impalaer ar Russi eo bet kalonekoc'h an traou. Embannet eo bet a nevez e ve an diou vro unanet ma saffe brezel.

Lac'herez ! — Kerkent ha m'eo distroet Fallières d'ar gear eo falleat an amzer, n'oun dare perag. Gwasoc'h eged-se : hen, o tigouezout hen d'euz kavet an traou dister awalc'h vardro Paris : ar vicherourien zo savet freuz ganto dre eno. Meur a zizun-zo, eun toullad bourkou e toull dor Paris, evel Draveil, Vigneux-Villeneuve-Saint-Georges, ne labour mui enno ar vicherourien : e « grève » emaint. N'oun dare perag ez euz savet etrezo hag o mistri-labour. Dre-ze ne ket eaz gouzout gant piou oa an tor er penn kenta ; e c'helle, marteze, ar vicherourien kaout eun digarez talvoudeg bennag d'en em glemm, da c'houlenn kresk-pae pe rabat-labour. Ar pezh so zur eo

ema an tor ganto brema. Rag, evel a c'hoarvez peurvuia, ez euz bet fourret pennaou euno gant tud ha ne ket lavaret e c'houffent pe gemm zo etre eur morzol hag eur gizel pe eur bal. E Paris ema ar pezh a hanver Emgleo vraz al Labourerien (Confédération Générale du Travail, en abrégé C. G. T.). (1) Houman zo en he fenn aderien-drail hag a zo o micher poulza ar vicherourien d'ober freuz ha dispac'h. Mont a reont dre bevar-c'horn ar vro, e kement leac'h ma z'euz labourerien, hag e roont d'ezo kenteliou brao. Lavaret a reont d'ezo ober « grève » aliessa ma c'hellint, en em glevet etrezo da jom eb labourat, miret euz ar re all da vont d'o labour, hag ober trouz, cholori ha dispac'h, ar muia ma c'hellint. — Ma ne c'hell ket ar vicherourien ober « grève », e vezont aliet d'ober labour fall, pe, evit lavaret gwell (pardonit din ar ger !) da voc'ha al labour. Arabad d'eoc'h goudeze beza souezet ma tigwez d'eoc'h prena bouteier griet gant neud-stoup, pe bara lakeat unan grouan, eol, petrol, butun ha kant loustoni all evelse.

Pa velas edo micherourien Draveil-Vigneux touellet gant lamponed ar C. G. T., ar Gouarnamant a gassas di archerien ha soudarded. Etre ar re-ma hag ar grevisted e vez avechou saka-maout, hag a zrevi. Eur miz-so pe ouspenn e oe lac'het eur grevist e hano Geobelina. D'al lun 27 gouere e oue freuz a nevez, hag hiniennou euz ar bleinerien a oe lakeat en diseol gant an archerien. Evit en em venji, an Emgleo-Vraz a roaz urz da oll labourerien Paris ha tro var dro d'ober eun deveziad « grève » d'ar yaou 30 a viz gouere. En deiz-se kalz euz micherourien Paris a yeaz goude lein da Villeneuve-Saint-Georges. Tomm oa an eol, hag ar goad a verve er goazied. Ar grevisted, meur a viller anezo, a glaskas lakat an tan er staliou ma labourer c'hoaz. Ar zoudarded a viras. Youc'hed e oe varno a gri-forz ; hag ar pezh so gwassoc'h, e oe stlapet outo kement a gavet, boutaillou, mein, ha traou all ; meur a vech soken e oe laosket varno tennou revolver. Kalz pasianted o d'euz bet. Evelato ne c'hellent ket gouzanv eur seurt yudazerez, ha goude beza, ouspenn ugent gwech dioc'h-tu, goulennet euz ar grevisted chom peoc'h ha sioul, mestr ar zoudarded, o velet ne reant van, a lavaras tenna. Lac'het e oue tri pe bevar grevist, ha kalz re all mac'hagnet. Etouez ar zoudarded, hiniennou zo bet ive gwall bistiget.

Ne ket echu tre an abadenn dre eno, hag e meur a leac'h all e c'hell ker gwaz all digouezout pa zonjor an nebeuta. Ne ket souez, rag ar paour-keaz labourerien zo roet da gredi d'ezo n'o deuz netra da c'hedal goude ar maro ; diframmet eo ar Feiz euz o c'halon ; hag e klas-

(1) Gwelit Guide Social Action populaire, 1907, p. 281.

kont, n'euz forz e pe zoare, kaout o lod euz madou ar bed-ma. Tor a gavit d'ezo ? Me ne gavan ket, rag d'am giz n'euz nemed diou vicher : beza kristen, pe laër.

Ene ar vugale ! — Ar c'hazetennou o deuz, en amzeriou diveza-ma, kaozeet kalz divar benn ar skoliou « laïque ». Ar re-ma, da genta, brema 'z euz 25 bloaz, a bromette beza neutr, da lavaret eo beza nag a du gant ar Relijion, nag a eneb d'ezhi. Kalz a dud a ejas o fenn gant difizians, « rag, emezo, re-striz eo an hent a gemeront. An doerien a vale dizoursi var lein an tiez, paotred ar c'homedian a zans var eur gordenn pe eun orjalenn, mez ar skolaerien ne vezo ket skany awalch o zroad d'ober kement all ; trei a rankint a gleiz pe a zeo. » Ar pez a zouentent so c'hoarvezet. Kalz anezo zo troet hizio, ne ket ebken eneb ar Relijion, mez c'hoaz eneb ar vro, an urz vad, an honestiz : « Doue n'euz ket anezan, ar Frans ne daly netra ; an den a dle heulia atao youlou e galon ! » Setu aze re aliez petra glever er skoliou. Al leoriou lakeat etre daouarn ar vugale zo enno ar memez kenteliou.

O velet kement all, an tadou a famill, e meur a leac'h, a en em gleo etrezo, ha p'en devez eur skolaer kaozeet er giz-se, e c'halvont anezan dirag ar barner. Heman, pa vez honest, ne rø ket a dor d'ezo. — A hent all, an eskibien a zifenn euz ar gerent lezel leoriou-ze etre daouarn ar vugale.

Netra fall e kement-se oll, ne ket gwir ? An tadou hag an eskibien ne reont nemed difenn eneoù ar vugale fiziet enno gant Doue. Kaout a ra deoc'h e komprenet anezo ? Ne rer ket. Ar c'houarnamant a ra van da gemeret anezo evit enebourien ar Republik. Ne ket abalamour d'o bugale, mez evit klask diskar ar Republik, emezan, eo ec'h enebont evelse. Hag e vezo, er goanv a zeu, fardet diou lezenn nevez. Ar genta a nac'ho euz an tadou ar gwir da c'helver ar skolaer dirag ar barner, p'hen devezo lavaret eun dra bennag eneb ar Relijion, ar vro, pe an honestiz. An eil a lakaio kas d'ar prison kement eskop ha kement den a lavaro ne ket mad al leoriou a vez great implij aneze er skol.

Gwelloc'h e ve d'ar Gouarnamant freta kemenerien da c'hriat o muzellou d'an dud. F. PERON.

Loden an aot. Caër n'he deus ket kavet ar blas er miz-man dre 'n abeg an traou hor deus bet da lavaret var ar Salett.

An dilerc'h eus *Konferansou* a zo moulet en eul levrig. Evit dek gwennek e vezo kavet e Brest, e Kemper hag e Kastell. Sellit ous an embannou.

Feiz ha Breiz

Kappad Misiek ar Vretouped

EVESSAÏT

Eun tregont benag euz komananterien Feiz ha Breiz n'edont ket er gear pa zigouezaz an tam paper melen evit paea ar gomanant evit 1908. — M'o diche ar vadelez da zigas din o skoued (3 fr.) dre ar post, ec'h espernchent din liziri ha mizou. Peb hini eus ar paperiou melenze a goust pemp gwennek hag avechou seiz.

Ar re o deus komananchou a zek, ugent, pemp var 'n ugent hag ouspenn a raffe kals plijadur din o tigass dre eur mandat-poste, ar pez o deuz touchet varlene 1907, evit ar Feiz ha Breiz ; hag ar pez o deuz touchet er blâman 1908 beteg miz gouere, da lavaret eo dek gwennek dre niveren. Eat eo ber an arc'hant ganeomp.

AR RENER.

Lizer an aot. 'n Eskob divar benn ar skoliou

Kemper, 5 a viz Gwengolo 1908

AOTRONEZ BELEIEN, HOR C'HENVREUDEUR KARET,

Amzer an ehan evit bugale ar skoliou 'zo varnez achui. Mall eo din lavaret eur ger benag adarre eus ar skoliou-ze.

Didalvez 've, a gredan, en em gemeret ous al lezennou fallakr great e Frans evit o reiz. Kement hen deus eur spered eun a vel ervad hirio pegen drouk int ha pegement a riskl a gav enno an eneoù : Laza 'reont ar vuez vad, mouga 'reont karantez ar vro, nac'h a reont Doue.

Mes da betra ober eun displega nevez eus traou oc'h eus gwelet, klevet ha lennet kant gweach.

Gouzout a rit ivez pegement a stad a reomp eus ar skoliou kristen; hen lavaret hag hen diskuezet hor beus avoalc'h epad ar retrejou beleien. Evit o sevel, o miret, o bueza, ne espernit netra. Me her goar ivez. Bennos deoc'h! — Kals tud a galon vad a ro deoc'h an dorn hag a zigor frank o yalc'h evit o sikour; henor dezo! — **Beza e zeus kals re all hag a ve o dever ober evelto, beza kristenien evelto : ar gerent dreist-oil. An tadou hag ar mammou a ve deread dezo kemeret eul loden eus ar mizou a vez great evit skolia o bugale. Salo her grafant !**

Var gement-se, e kalz parrezioù e ve red kentelia ar gerent da genta. Var digarez m'eo merket el lezen eman ar skol evit netra er skoliou dizoue, e kredont e c'hellont e koustians chom heb paea netra er skoliou kristen. Fazia, fazia a grenn a reont. *Dever kenta ar gerent eo rei pe lakat rei eur gelennadurez kristen d'ar vugale o deus bet digant Doue; d'ezo eta, e kement ma vezint goest, ober ar mizou red evit o skolia.* — Digasit sonj dezo eus an dever-se.

Mes perag beza souezet e viche ankounac'heat an dever kenta-ze gant kals a dud, pa veler eun niver re vras, siouas! a gristenien all, kristenien vad dious eur gwel oc'h ankounac'hat eun dever all kals brassoc'h, kals poue-susoc'h: an dever da gass o bugale d'ar skol gristen? — Gwelet a reont pe seurt stum a gemer skoliou ar gouarnamant, klevet o deus hano eus ar c'henteliou disakr a vez roet enno, gouzout a reont eman eneoù o bugale varnez taol da goeza er fank; netra ne ra-se. — Ma n'o deus ket a skiant, da vihana, ar garantez a zo atao e kalon eun tad evit e grouadur a dieche beza bet tra-aoualc'h evit miret outo da lakat bugale badezet etre daouarn mistri dizoue! Nan. Dall int.

Deoc'h-c'hui, aotronez beleien, eo sklerijenna an dud-se ivez ha diskuez dezo an hent da heuill. — *E kement leac'h ma zeus eur skól gristen a dost, eo pec'het kass ar vugale d'ar skól dizoue, anez eun abeg bras benag.* C'hoar-vezout a c'hell e ve didamall unan beñag oc'h ober dis-henvel. Deoc'h-c'hui a zo var al leac'h e vezo barn ke-

mentse. Mes arabet e ve den dianauoudeg eus ar gourc'hemen a reomp; Gourc'hemen an Ilis eo.

Ervad e c'houzon e zeus kalz parrezioù ha n'o deus ket a skol gristen. Ma ne man ket en o kalloud sevel unan, e vezo red ober aliessoc'h hag hirroc'h katekis, ha soken, mar bez en o kalloud, sevel pe eur c'helc'h-studi pe eur patronaj hag eno poania da gristena o pugale penn kil ha troad.

En em zifenn a rankomp stard. Eun dra all o deus c'hoas ar veleien hag ar gerent da ober: Red evesaat var ar c'henteliou a vez roet e skoliou ar gouarnamant ha var al levriou a vez lakeat etre daouarn ar vugale. — Dija e zeus kals emgleviou savet etre an tadou a famill evit an dra-ze. Salo e vichent niverussoc'h c'hoas. Gwir or beus da viret ous ar vistri-skol da zroug-komz eus hor c'hreansou; Red eo e chomfent *neutr* evel ma lavar al lezen; arabet e teuffent da lakat enebiez eta etre kreasou ar vugale ha re o c'herent.

C'hoas a lavaran: E kement leac'h ma vezor e stad d'hen ober, e karfen gwelet sevel emgleviou etre ar pennou tiegez evit kemeret plas ar veleien e penn ar skoliou kristen. — D'an emgleviou-ze e viche sevel ar skoliou, o derc'hel en urs, evessât outo, klask mistri ha mestrezet hag o faea, klask bugale da vont enno ha merka ar pez a ranko peb hini da baea dious giz ha pinvidigez ar vro. — E Montroulez eo great an dra-ze, hag ar skól renet gant an tadou a famill a ia brao-bras en dro.

Eun inspecteur hor beus hanvet evit skoliou kristen an eskopti. Hen ho sikouro da vont var araog evit kement a sell ous sevel ha bueza ar skól. — Hen a glevo ganeoc'h ar pez a gavo c'h gwella evit skól ho parrez, ha c'hui a glevo gantan an alioù mad hen diche da rei deoc'h. Red vo unvaniez etrezan ha person ar barrez.

C'hui gavo bolontez vad, ijin ha deskadurez er vistri hag er vestrezet kristen. Hi, a gavo eus ho perz an nerz-kalon hag ar skoazel o deus ezom, rag c'hui vezo o zad. — Fizians e meus e c'hellimp kenderc'hel ha soken kreski an niver anezo, rag skoliou nevez a zo great hag a vezo great c'hoas en eskopti. Evit-se e vezo mad dibaba etouez ar vugale yaouank ar re a vezo kavet goesta da veza mistri divezatoc'h.

Mad e vezo deoc'h ive kemeret preder gant an emgle-
viou (hanvet société de secours mutuels) a savont etrezo
evit galloud lammet essoc'h dreist an drez hag ar spern
a vez hadet dindan o zreid, ha pourveñ eun tamm bara
evit o c'hozni. Roñt an dorn dezo d'o sikour kass al
labour-se da benn.

Ra blijo ganeoc'h, aotronez beleien, kredi stard eman
va c'halon a-unan gant hoc'h hini.

† ADOLPHE, *Eskop Kemper ha Leon.*

Mantrus eo en deffe ranket an aotrou 'n Eskob skriva
eun hevelep lizer d'ar veleien. — Dall-put eo eta an tadou
hag ar mammou. Lavaret a raffet o diche ankounac'heat
eo ar vugale dezo.

Ho pugale, tadou ha mammou a zo deoc'h ha n'eo d'ar
gouarnamant eo. Ho koad a red en o goaziet. C'hui hag an
aot. Doue oc'h eus roet dezo ar vuez. C'hui oc'h eus o
maget, o gwisket, o savet; c'hui oc'h eus kemeret preder
gant o yec'het. Ho karantez birvidik evito en deus great
anezo bugale seder ha laouen. — Eun tad hag eur vamm
ne varvont ket oll pa lezont var o lerc'h eur c'hrouadur
eus o ouenn, eur c'hrouadur hag a zoug gant henor o
hano.

Hag e teuffe neuse ar gouarnamant da lavaret eo dezan
ar vugale-ze, e c'hell o skolia en doare ma kar, e c'hell
moulla en o spered ar sorc'hennou a garo. Kredennou
kontrol-beo da greansou o zud. Nan! mil gueach, nan!

Ma c'hoantait, tadou ha mammou, gouzout e gwirionez
petra ' vez desket hirio d'ar vugale e skoliou ar gouarna-
mant, lennit-ta, mar plij, eul levrig nevez moulet : **Ar
Skoliou dizoue.** Kaout a reoc'h al levrig-se da skign
en o parrezioù e ti Rener ar *Feiz ha Breiz* : An Aot. Car-
dinal, supérieur de Saint-Joseph, Saint-Pol-de-Léon. (Eur
gwennek ar pezh, pa vez kemeret ouspen ugent.)

F. C.

Perag e ranker kredi ez eus eun Doue ?

(KENDALC'H)

VI. — Piou hen deus douget lezen ar goustians ?

(Kendalc'h)

b) Ar gelennadurez a lavar n'eus ket a Zoue ne noaz
ket ebken d'an den en he bart he-unan, mes ive d'ar
famill : he discar a ra.

Ar skiant a lavar d'an dud dimezet e rankont chom
asamblez ho daou, an tad evit diouall ar vaouez a en em
ro noz-deiz da glevet ouz ar c'hrouadur, ar vamm evit
gellout ober dinec'h he deveriou, an eil hag egile evit
sevel tud vad, unan gant nerz, eun all gant dousder, hag
evit beza d'ho zro digollet gant ho bugale deuz ar boan
ho dezo bet o tiorren anezho.

Evit chom assamblez keit ha ma chomont e buez e
rankont gouzanv an eil defaotou egile ha mouga ho
goall ioulou. Setu aze an dever.

An dud dizoue ne anavezont ket an dever-ze. Abaoue
m'eo bet douget lezen an divors e Frans, eus bet beb
bloaz, an eil da gass egile, tost da 6,000 famill oc'h en em
zismantra. Hag an niver a ia var gresk bepred (1,657 er
bloaz 1884 ha 10,019 er bloaz 1905). Var dro 150,000 famill
a zo bet freuzet e Frans abaoue ar bloaz 1884.

Ne fazian ket eta, pa lavaran e teu ar gelennadurez
dizoue da ziscar ar famillou. An dud a zo bet taget
ganthi ne glaskont nemet en em gountanti. Pa zisplij
priejou deuz ar seurt-ze an eil d'egile. n'en em ziezont
tamm evit delc'her ar peoc'h, hag ec'h en em zispartiont.
Ma plij eun all guelloc'h d'ezho, ez eont da veva ganthan.
Ar goaz a vezo martreze torret he gorf gant al labour :
n'eus fors, dilezet e vezo gant eun oriadez a c'hreg ; ar
vaouez a vezo scuzet martreze gant ar sevel bugale :
n'eus fors adarre, distaotlet e vezo gant eun trubard a
c'hoaz.

Goude ma c'hellfent beza etrus ho daou varlerc'h an
divors, ar vugale ne vezint ket. Ho zad hag ho mamm
beo, emaint e giz emzivaded, hag avechou, dispartiet an

eil dioc'h egile. N'eus ket a garantez etrezho : ar re 'zo eat gant an tad ho deus cas ouz ar re 'zo eat gant ar vamm. Gvall-gasset int, rag bez' emaint a re e famillou nevez ho zud. Savet int fall : n'e ket gant-ho emaoz e chal. Droulans a zo etre ar famillou : tud ar goaz ha tud ar vaouez ne c'hellont mui sellet an eil ouz egile.

Hag e giz ma ne ve ket bras avoalc'h ar reuziou digaset gant an divors, e c'houlenner c'hoaz ma c'hellfe ar priedou en em zilezel dre asant an eil hag egile (Herry Coulon), pe dre asant unan ebken (ar breudeur Margueritte). Dija lezen an divors he deus roet eas d'an dud dizoue da veva e giz gouezidi ; ma vez aotreet ar pez a c'houlen H. Coulon pe an daou vreur Margueritte e c'hellint beva e giz chas.

Da bebez udurnez ha da bebez draill e cas kelennadurez an dud dizoue.

c) An draill n'ema ket ebken etre ar famillou, mes etre rummou tud ar vro. Al lealded a zo kemeret evit eur zorc'hen ; n'eus nemet an arc'hant hag a dal, rag ganthan e vez prenet ehan ha plijadur. Setu perag Leon XIII a lavare : « Ar relijion a zo bannet deuz al lezenou, hag evelse, neubent a neubent, al labourerien a zo couezet dindan galloud mistri cris » ha ne glaskont nemet destum madou divar ho c'houst. « Eun neubent tud pinvidic ho deus lakeat evel e sclavach an dud eb niver n'ho deus netra nemet bugale da vaga. »

Deuz eur c'hostez all, al labourerien, carget a gassoni, lakeat dizoue ha diesperans, c'hoant d'ezho da gaout eur baradoz er bed-man, a glask ober ar goasa taoliou evit en em lakaat e plas an dud pinvidic. E leac'h eur baradoz, eun ifern eo a zo great deuz an douar. Sevel a ra brezel etre rummou tud ar rouanteleziou, ha padout a rei keit ha ne deuio ket doujans Doue da zougen pinvidik ha paour da en em garet etrezho ha da veza leal an eil e kenver egile.

E giz ne c'hell ket an dud beva hepred er stad a vrezel, e tistroint ouz Doue poulzet gant ar skiant-prena, pe ar sclavach a vezo digaset en dro en eur mod bennag evel e amzer ar baianed. Pe liberte dindan an A. Doue, pe sclavach dindan an dud galloudus : unan a zaou.

d) Beza 'zo tud all hag a glask discar ar gouarna-

manchou. Ma n'eus Doue ebed, ne dle beza mestr ebed : na Doue, na mestr, a lavaront.

Hag evit guir, ar c'houarnamant, fors pegen neubent e tal, a rank derc'hel eun urz bennag er vro ha diarbenn ouz an dorfetourien n'ho deus ket c'hoaz cavet an tu da laërez a daoliou lezen. Abalamour da ze, an dud fall n'ho deus ken ioul nemet taoler ar c'houarnamant d'an traon evit gellout en em rei d'al laëronsi ha d'al lazerez. Cavet ho deus doctored evit ho dougen d'an dispac'h. Eur scri-vagner hanvet Proudhon a varve er c'hanved diveza en eur lezel ar ger-man gant he ziskiblien e giz testamant : *an-archie*, gouarnamant ebed. Eun niver bras a dud a zo en em c'hreat anarchisted hag a glask discar ar gouarnamanchou e peb leac'h dre an taoliou countel a roont d'ar brinsed ha dre ar freuz a lakeont etouez ar sujidi.

Eur bobl dizoue ne vezo ket gouarnet ; ar gelennadurez dizoue a lak' an dud da veza goasoc'h eged bleizi an eil evit egile.

e) Memez tud dizoue n'ho deus rezon ebed da boania gant netra, na zoken da zerc'hel ho buez.

Ma n'eus ket a Zoue, ma n'eus Justis ebed o c'houarn an traou, ma ne z-eo hon ene nemet eun dilavaden bennag a zouar ha n'eo ket deomp var ar marc'had muioc'h eged na z-eo calonen ar vezen d'ar vezen, ma n'eus dever ebed, ma n'eus ket a virit evit an oberiou, ma ne responent deuz netra dirag netra, me a c'houlen petra 'c'hell dougen an den da ober eun dra bennag, ha memez da jom beo. En em vellaat hon-unan evit petra ? Ober vad evit petra ? Beza just evit petra ? Poania evit petra ? Stourm evit petra ? N'hon deus ken dever nemet tec'hat dioc'h ar boan, ha ma ne c'hellomp ket, deomp kuit euz ar vuez. Lakeomp an dilavaden zouar da zistrei e douar, ha peoc'h goudeze.

Eun den dizoue, hanvet an Dantec, hag a zo brudet avoalc'h en hon amzer, ne varc'hata ket evit lavaret n'eus ken termen evit an dud a zo henvel outhan nemet an emlaz, da neubeuta ma casont ho c'hreden da henn. Dre chans, emezhan, n'eus ket calz a dud hag a ve dizoue e guirionez.

Muioc'h martreze eged na gred.

An doctored a lavar int dizoue n'int aliez, evit guir, nemet farserien divalo : anaout a reont ar rezoniou hen deus an den da gredi e Doue hag e goueled ho c'halon ne asantont ket d'ar pezh a lavaront a eneb ar greden e Doue. An Dantec a zeblant beza evel d'ho. Lavaret a ra n'hen deus ken rezon da veza dizoue nemet abalamour ma z'eo dizoue, e giz eur c'hrouadur a lavar n'eo ket deiz abalamour n'eo ket deiz. Gouzout a ra, emezhan, ne dal ar rezon-ze netra. (Sot avoalc'h e ve, ma ne c'houezfe ket an dra-ze). Lavaret a ra ouspenn hen deus dalc'het, e kichen e greden dizoue, eur goustians hag a gemen d'ezhan he zever, pa jom sioul he skiant-vad. Comprenit, mar gellit, penaoz e c'hell digouezout kement all. Evidon-me a zo douget bras da gredi n'eo ket hennez dizoue avoalc'h, caër hen deuz lavaret. Ha ped doctor all a zo evel dhan ? Mes ar bobl ne jom ket evelse e anter-hent. P'hen deus roet he fizians d'ar fals doctored e cred anezho penn da benn, gant muioc'h a feiz eged na gred ar c'hristen comzou an A. Doue, hag he ra d'he greden dougen he holl frouez. Ar pezh a zo c'hoarvezet e departamant An Yonn hen discuez sclear avoalc'h : er bloaz 1906 cant c'huezeg den a zo en em lazet eno, hag e c'huec'h miz kenta 1907, daouzeg ha tri-ugent : unan heb tri devez. Hogen, tud ar vro-ze a zo touellet ar muia gant kelennadurez an dud dizoue.

Hag e sonj deoc'h e c'hell beza guir eur gelennadurez hag a zeu var he lerc'h kement a fallagriez, a c'hlaç'har, a zismantr, a boan, a freuz hag a zizesper ? N'eo ket : condaonet eo gant ar reuziou a zigouez var he lerc'h. Dioc'h ar frouez ec'h anavezet ar vezen. Eur gelennadurez hag a zao divarnhi frouez a varo a zo da veza discaret.

An Dantec a lavar ez eo Doue eur gaou, hag a beur-gloz he levr en eur scriva ez eus gevier hag a zo red evit buez an den evel ma z-eo ar fri, ar c'hinou hag ar galon. M'han dije bet skiant, pe resped evit skiant ar re all, hen dije lavaret er c'hontrol : « Ar pezh a zo red evit buez an den, e giz ma z-eo ar fri, ar c'hinou hag ar galon, a dle beza guir evel d'ho. »

Ar greden e Doue a zo testeniet gant ar vuez holl : n'eus ket caëroc'h testeni evit eur gelennadurez.

(Da gendelc'hel).

J.-F. CAER.

M'ho tesko da ober ar skolid-vij ?

Fanch, ar paotr mad, Philip, ar brabanser ha Per, ar c'hrener, o zri krennadet eus skolaj Kastel, tri goll-bara eus an dibab, o doa great o sonj da vont da foeta bro. — Inouet oant, var o' meno, o terri o fenn gant latin, gregaj, saozneg ha fors traoù all :

— Divinadellou tout, eme Fanch d'an daou higen all.

— Hag an algebr hag ar phisik-ta, eme ar re-man !

— Lezomp ar ginaouerien da usa fonsou o bragezeier, o mancheier ilinou evit deski diotaj ; ha ni, deomp en hent ; ear d'hor penn, ha koc'h en avel !

— Ia, ia, eme Philip..., d'an Amerik ; — eno, paotret evel d'omp-ni a gavo d'illo aour da garga sier ; ha pa rank-femp, evit komans, kemeret paner ha rozet da zastum koc'h labouset da ober gwano.

— Ha mar bezomp tapet ha digasset en dro, a lavaras Per, ar c'hrener, goustadik.

— Tapet ! Oh, tra ! eme Philip. Daoust ha me 'zo bet tapet eur vech benag o fumi ; ha goulskoude em eus chachet var va c'horn butun en ti hag er meaz, er brivez hag er c'halatez. Tapet ! Te ne dout nemet eur c'hrener. Hanvet mad out bet.

— Ha te ive, eme Ber eun tamik pistiget.

— Alo ! Alo ! Bez dinec'h, Per, eme Fanch, me 'zibuno ar guden. Pegement ec'h eus ?

— Pevar gwennek.

— Me, n'em eus nemet daou. Ha te, Philip ?

— Daou ive.

— Eiz gwennek ! Ne vo ket drus ar souben. Mad eo goulskoude. Daou wennegat tako abars loc'h diouz kear evit kaout nerz d'ober hent ; ha varc'hoas, bara hag avalou ken a suto gant ar c'huec'h gwennek all. Hirio 'man ar sadorn, deiz ar c'hrampez ; dibaot e ve ne gaffemp ket eur goan marc'had-mad. En abardaez-man ez efomp en hent.

Kerkent ha deuet ar mare, hon tri ganfart en em sil er meaz eus ar porz bras. Fanch ar paotr mad er penn araog,

evel dre vir, ha Per, varnhan liou ar gram-poezen genta, varlerc'h. — Dre an ilis ez aïmp, hen doa lavaret Fanch ; an nor vihan a vez peurvuia digor.

— Siouaz ! an nor-ze oa prennet mad. Fanch ne gollas ket e benn evit ken dister tra. Gwelet en doa meur a vech paotred ar c'huricsiteou oc'h ober ar pyramid.

— Ar voger n'eo ket re uhel ; dre aman eman an hent, paotret, emezhan.

Hag hen, e gein harp er voger, e dreid krapet mort en douar, e zaouarn kroaziet stard :

— Alo, Philip ; te 'zo boas da vont var varc'h heb na skleuk, na dibr. Aman ez eus eur sklenk evit pignat. Laka da droad kleiz var va daouarn, da droad deou var va skoaz ha gwint buhan var ar voger.

— D'az tro, Per, gra evel Philip, ha trum.

— Dillo, an dorn, Philip, evit ma savin va c'haravellou. Mad eo satordallik ! — Sell ! Bern lann ar fornier (1) 'zo lakeat aman espres evidomp ; diskennomp buhan.

Ha ker buhan ha lavaret oant o zri d'an traon.

— Bonsoir, Moïse ! a lavaras Fanch, gant eur musc'hoarz, o sellet varzu ar skolaj.

Hini eus an daou all ne respountas ger, rag o c'halonik a ie d'an daou-lamm rus, hag o c'houstians o broude stard. Mes diskarget oa ar gwin, red oa hen eva. — Kementze, brao oa eat an traou evit an taol kenta, ha Per en em gave lamproc'h e deod.

— Ac'hanta, emezhan, deuet eo ganeomp, doubl-dêro.

— Oh ! eme Philip en eur ober eun hejaden faeüs d'e benn, eur pez kaër ! Ar marc'h limoun a zuman a zo ken uhel hag ar voger-ze, ha me lamm var e gein heb skabel na skleuk.

— Paotret, n'eo ket an dra-ze eo, a lavaras Fanch ne garie ket klevet Philip oc'h ober e baotr lorc'hus ; red eo gwelet petra hor beus da ober.

— Kemeret an hent da Vrest, eme Philip, evit mont d'an Amerik gant eul lestr benag.

— Ia ! marvad, d'an Amerik, gant daou wenneg en da

(1) E mare ma komzomp, vandro 185... tu ar c'hreiz-deiz euz ilis Kreis-ker oa c'hoas kuzet gant eur vagad tiez hudur. Eun ti forn oa da dosta dezhi ha var a gredan, stag outhi soken.

c'hodel ! Re vras kammed eo an dra-ze evidout hag evidomp.

— Ni labouro var al lestr evel ar vartolodet all hag a vezo bevet ha paet evelto.

— Ia ! ia ! peadra a c'hounezi da brena eur baner hag eur rozel da zastum koc'h labouset ! — Mec'hiek ma 'z out ! Evit kaout digemer var eul lestr e ranki kaout pape-riou hag assant da dud ; anez-se e vezo distroet buhan penn da gazek did en dro. — Ha neuze, penaoz ez i da Vrest ?

— Deomp peb hini d'e gear, Fanch, eme Ber aounik.

— Kleo Yann e vamm breman ! — D'ar gear ! Me zo sur ma vije gwasket var da fri e teuche c'hoas al leaz livris anezhan. Na d'ar gear, na da Vrest ; chomomp tostoc'h hag hirio kemeromp hor plijadur. Selaouit ; — da genta, arabad 've deomp mont dre ar ru Gadiou ; rag, bremaik eman mevellien ar skolaj var hon lerc'h, ha ma 'z affemp dre eno e ve buhan kroget en hor cherch. Neuse avad, ouспен ar vez da velet an oll o c'hoarzin deomp, hor biche da zamanti : bara seac'h epad eiz devez ha var ar bigorn keit all ! — Deomp da gemeret peb a lomik en eun hostaliri distro a anavezan e ru Poullou. Eno ne vimp na gwelet, na klevet, na diskuillet ; ha beac'h d'an dominoiou epad eun heur evit rei amzer da grib ar skolaj da ober tro venn ous hor c'hlask. Goude-ze ez aïmp dre hentchou distro varzu milin Tro-Rod. Eno e kavimp hor c'hoan, ha koan vad, m'hen lavar deoc'h.

Philip oa c'hoas mousklennet e vuzel goude ar begad hen doa bet digant Fanch ; mes ne c'houie petra da ober ken hag ez eas da heuilh.

— Daou wennegat gwin ardant, mar plij, eme Fanch d'an hostisez en eur vont en ti.

— Daou wennegat da bep hini ?

— Nan, daou wennegat etrezomp hon tri, ha dominoiou mar plij, da ober eur barti.

— Oh ! neuse ne vezo ket distaget ho kof eus ho kein, eme ar bebren a vele ervad n'he doa ket kals da c'hounid gant an tri lapous treud-man ; hag e fell deoc'h chom pegeit da c'hoari domino ? — Me mo ezom eus ar gampr evit koan.

— Bezit dinec'h, introun, a respountas Fanch ; ni n'omp

ket bet savet ekreis ar c'hoajou. Ni, ne chomimp ket aman da c'hedal varc'hoas.

An intronik oa tro en he bonet, en devez-se, mes ne gredas ket mont larkoc'h daoust dezi da zisfiziout kalz var an oristalet. — Meur a barti a oue great ; an dominoiou a strakas mort evel po dije bet ar baotred c'hoant da lakat an drouz da drec'hi var rebechou o c'houstians. D'an dro-serr, Fanch evel just a oue ar gounider, Philip ar seller, ha Per ar c'holler. An tri banne tako a oue gorrennet en eur c'houzougat. Per o faeas heb argila ha setu breman hon tri vrichin en hent evit mad.

Edont o loc'h eus kear pa sonas pemp heur ha kart ; an heol oa dija izel.

Dre an hentchou treuz e skojoant varzu ar stang. O zeod-eoliet gant ar banne hini melen a ie breman brao-bras en dro. Per ive a grede lavaret e c'her evel an daou all. Aoun en doa anat rag troiou kamm Fanch.

— Gwelloc'h e ve deomp, Fanch, mont da gistina da goat ar Reunik, ha goudeze ez aïmp peb hini d'e gear.

— Kers d'ar gear, ma keres, krener, eme Fanch, hag e po fest ar gorden digant da dad. Me 'm eus naoun du, ha n'eo ket gant kistin e torrîn va naoun. Ha neuse, pe seurt kistin a gavimp eno ? Ne vezont morse dare avoalc'h da foar an neac'h hag e maoump c'hoas eiz dez eus ar foar-ze. Ha neuse eman arru an noz ; e peleac'h e kavi kistin breman ?

— Mad, distroomp d'ar skolaj neuse.

— Hag e po bara seac'h epad eiz dez, eme Philip ; hag e vezo c'hoarzed goap did ; — Ma pije c'hoas eun dra benag da gonta dezho. — N'eus ket da lavaret, Fanch ; red 've deomp ober eun dra benag a vras evit tenna ar c'hoarz divarnomp ; deomp da Vrest.

— E maout adarre gant da sorc'hennou ha da vrbanserez, storloker ; gant da Amèrik ha te, gant da goc'h labouset ha te. Ro peoc'h d'am penn, seil, gant da uvreou, ha klaskomp an tu da gaout hor c'hoan.

— Ne z'i ket da laerez, kement-ze, eme Ber ?

— Da laerez ! eme Fanch eun tamik nec'het ; oh, nan ! Ober eun dro fin n'eo ket laerez eo. Kemeret eun hanter doussen gram-poez n'eo ket laerez eo ; ni baeo anezo dive-zatoc'h.

— Lavar deomp da dro fin, Fanch.

— Mad ! paotret, klevit. E milin an Dro-Rod, en draonien etre Sinan ha Mez-Kufurust, e vez great krampoez bep sadorn da noz gant Jeannett. Dibaot eo e ve tud er gear nemeti ha Stephan goz. Ar voazet a vo c'hoas er parkeier o pourchas boued d'ar chatal evit ar sul, hag ar portezet a vez atao mil fenoz araog ma teu d'e goan. — Deomp var eun di hag e veloc'h hor bezo hon doussen gram-poez ha marteze bennos Doue ouspen, c'hui velo.

— Deomp-ta neuse, p'e gwir n'eus ket hano a laerez ganez, eme Ber.

Hag ar baotret, dre gichen Kroaz ar Bleiz, Kerilaouën, Breac'hichen, Koat ar Vran varzu an Dro-Rod. — Dre vale ec'h en em gaver atao en eun tu benag hag hon aotrouien en em gavas en ti o doa bizet.

Ha Fanch kerkent d'ar prenestr da velet petra dremene en ti. Jeannet, ruz e fenn, lassou he c'hoef hag he bleo oc'h ispoillonat, a larde ar billig, a astenne ar brest gant ar rozet, a droe hag a zistroe ar c'hram-poez gant he spanel. An tamoez oa dija leun anezho. — Stephan goz asezet er gador a lavare e chapelet. Sioul oa peb tra ; ne glevet nemet ar c'haz o lavaret e *Gredo*, ar c'hellieu o fromal, al lardouzen hag an toaz, an eil goude egile o kana var ar billig.

— Mad e za an traou, eme Fanch. — Per, pign var an dorgen hag evessa mad. Ma teu tud, gra eur sutaden.

Te, Philipp, kerz da gerc'hat eur zug eost a gavi el lap a ispill ous eur strapenn. Stag eur penn anezhi ous bardell-dro ar puns, ha gra c'huec'h pe seiz tro ganthi var ar vardell-dro-ze, ha ro ar penn all din. Me ia var ar siminal var digarez ober ar ramoné ; — pa rin sin did e lezi korden ganen da zisken goustadik en ti. Mes dalc'h mad gant aoun na ziskenfen buhannoc'h eget na c'hoantaffen. — Gant ar c'hrayaz koz 'zo aman e pignin var an ti-forn, ha divar an ti-forn var ar siminal. — Beac'h deï, sac'h ar bier !

En eun taol dorn e oue staget ar zug ous ar vardell, ha Fanch ze krog e gourib ar siminal. E dreid hen deus dija lakeat en diabar ; mes ne zaleas ket da santout tomm d'e ler. Hanter-zallet ouspen gant ar voget, e ra sin da Philip da zistigna ar gorden nebeut a nebeut. Mes Philip

a oa e fri en ear gantan o sellet ous eur vezen avalou. Fanch ne c'hell ket gortoz, ar voged a grog ker brao en e gornaillen ma rank en em lezel da vont. Ar gorden en em stign ha gant ar bouez a ziruil ar vardell buhannoc'h eget eur saill leun o vont var e benn er puns. « Var digarez skarza ar siminal » hen doa lavaret. E gwirionez skarza a reas anezhan da vad gwelloc'h ha pissoc'h eget horden gelen ebet. Plouf ! a c'haoliad oa koezet var baz an anduill. Stronsus oue al lamm ; ar vaz oa eat e daou damm. Boudoudoum ! ha setu Fanch var gorn ar billik ruz. Dre chans, e kostezas ar billig var an tu mad, anezse oa koezet en tan ; breman eo azezet var e blaneden e kreiz an oalet. E zremm, e zaouarn, e zillad zo leun uzuill ha leun c'hoad ; e feskenno hag e ziouskoarn 'zo bronduet ; eur pennad e chomas habaffet ; mes an domder a reaz dezan dont buhan ennan e-unan.

Jeannet keaz, hi a oa penfollet evit mad. O velet an uzuill, ar c'harterennou kig moc'h, an anduill o koeza, hag ous o heuill eun aneval du-pot e sonjas oa an diaoul o tont en ti. Hag hi, mar gouie, er meaz en eur grial a bouez-penn : « an diaoul, an diaoul ». Gant ar spount he vennas mont var he fenn e lenn ar vilin, mes e zroad a stokas en eur bern pell e kreiz ar vaoz hag he koezas stok e c'horf. Ne devoue droug ebet. Eno e chomas da gunudi. — Stephan goz, dispourbell e zaoulagad a c'hoanteas sevel eus e gador ; mes koeza 'reas en toull-keuneudek, e garavellou en ear.

Daoust d'e boan, Fanch oa savet en e sav. Leski 'rea e zaouarn, leski 'rea e ziadrenv, roget oa e vragez, roget e zillad, duoc'h eget eur glaouaer mes ken du all gant an naoun, ne ankounac'heas ket tamoez ar c'hrampoez. En eun taol dorn e rodell eb kompta eun dousen pe ouspen anezo, o laka en e vruchet hag er meaz en eur chilgammat.

Philip ha Per 'zo kerkent en dro dezhan o c'houlenn petra oa c'hoarvezet. Mes Fanch ne man mui e poan da vragal :

— Ro da vreac'h, Philip, d'am harpa ha deomp dillo en hent.

— Da beleac'h ?

— Da goat ar Reunik. Santout a ran e vella din.

Skoazellet gant Philip, Fanch a valsee braoik. Per, dezhan da veza dieub, hen doa poan ous o'heuill. Hanter-sounnet oa e izili outan, gant ar spount, ar more'het, ar skuisder hag an naoun. — Touchen Philip a oa ive pladet mad, rag klevet hen doa Fanch o koeza hag e kave dezan oa great gant ar paour-keaz ; ha dre e faot c'hoas, rag ne oa ket chomet krog mad e tornikez ar puns.

Lezomp an tri gomper da zont da zrebi o c'hrampoez. Ouspen ar pec'het hag ar vez, int koustet ker avoalc'h dezo ; ne gavint ket ganto kalz a zaour, ha dezho da veza prest da goeza gant an astus, ar c'hrampoez-se ne ziskennint ket buhan ; bihan eo eat o c'halon gant an hemolc'h o deus bet, ha Fanch 'zo gwall bistiget. Mes o zrubuillou ne reont c'hoas nemet komans.

Dizroomp da vilin Tro-Rod.

(Da genderc'hel).

L. B. AR SP.

En dro d'ar Garantez e Breiz ⁽¹⁾

LOEIZ, VA MIGNON KER,

Na te zo doanuis da blaneden da veza ganet e kër ha da jom atao eur bourc'hiz dianaoudek euz gisiou ken kaër hor measiou. N'hellan ket trei ar blaneden-ze diwarnout, mez marteze e c'hellan rei d'id eun tanva euz hor stum-mou... Hizio eta, va mignon, e tisplegin d'id en eul lizer hir — re hir marteze ! — doareou ar frikoioù var ar meaz.

Ar friko, n'eo ket hebken devez an eured, mez c'hoaz ar pez a dremen eur pennad araok hag eur pennad war-lerc'h. Red eo d'in eta, da genta, lavaret eun draik ben-nak divarbenn ar garantez hag al lez, ar veladen pe ar goulen, an dimez, ar bedadek tud, an drailhadek stlipou ; goudeze ec'h en em astennin muioc'h var devez an eured, ar friko, ar zouben leaz, dans an truilhou, evit echui dre eur gerik flour d'ar priejou yaouank. Kement-ze a rai deomp eul lizer « en dro d'ar garantez e Breiz. »

(1) *Al labour-mun a zo bet kurunet gant Kevredigez Breiz e Plougastel, deiz Gouel ar bleun-bruk, 17-a viz Gwengolo 1908.*

N'ema ket ar c'hiz da zimezi, araok en em garout, na d'en em garout araog en em anaout kalz pe neubend, kentoc'h kalz...

A boan ma vez savet eun tamik marblun var e vuzel hag en dro d'e helgez, m'hen deus eur vestrezik, eur vestrezik pourlezennet c'hoas he bros kenta.

Setu aze ar garantez o c'houlouoi, leun a goantiri. Petra deui da veza gant an amzer? Ar vestrezik a deu da veza mestrez... Hag eun devez ar potr yaouank a ia da ober e gounje... Nak a bromesaou c'houek, kemmesket a zaelou er c'himiad diveza; eur pok hir hag eur walen a vez troket ouz eun huanaden moustret, eur walen, eun errez euz devesiou kaeroc'h abenn daou vloaz.

Daou vloaz! daou vloaz hir, hir evel devesiou glao evit diou galon liammet gant ar memez karantez.

Al liziri goulskoude a verra an amzer-ze... Ha pa zistro ar potr d'ar ger, e kav war e hent, e dad, e vamm, — o c'halonou beuzet el levenez, ha ganto e blac'hik koant deuet d'hen diambroug gant diou berlezen e kornik he daoulagad glaz, gant ar walen aour — an errez! — war he biz!...

Mez an holl ne heuilhont ket ar rouden-ze.

Lod n'o deuz ket c'hoaz o mestrez hag avechou neuze ez eont da bardona da Zantez-Anna-ar-Palud. Setu ama perak.... Var hent Santez Anna e kichen Kast ez euz eur chapel, chapel Santez-Barba, hag e kichen ar chapel, eur mean hir moan, e benn moal, eur mean burzudus! Lavaret a ra d'ar re yaouank o flaneden: An hini a c'hell lakat eur meanik ruilh da jom war e benn a vo dimezet araok bloaz.

N'eo ket marz ez eo moal penn ar mean hir, rak ruilha ra warnan eur gont mean bennag hed ar bloaz. Rak lod a gred d'ezo ez int flemmet mad gant an ioul dimezi hag a stlap, a stlap ken a skuizont araok beza selaouet. Mez ivez pa deuont a benn euz o zaol, peger buhan ne skaront ket etrezek Santez-Anna, skanv a droad, laouen a galon da c'houlenn digant o mamm-goz kuzul ha sklerijen evit dibaba eur pried santel.... Ar pried-ze ne zale ket da veza kavet ha neuze an traou a ya founnuz en dro....

Ar weladen a deu trum warlerc'h an dibab.... Eun abardaerz-noz, pa varv skeuden an diveza ban-heol, pa darz ar stered kenta e bolz an nenv dislivet — dreist holl pa vez eat ar vugale da hunvreal euz an Elez en o gweleou blod — ar potr yaouank a sko etrezek ker e zousik, strafilhet e dammik kalon, trevelhet e dammik spered...

Mez n'ema ket e-unan, eur vaz-valan a zo gantan. Eur vaz-valan? Ia, va mignon, eun teod distagellet mad, eun distager euz an dibab, eun den hag a c'hoar trei eur gram-poezen pa vez poazet eur c'hostez. Ar vaz-valan a ruilh hag a ziruilh en e spered ar c'homzou deread a lavaro d'an tad ha d'ar vamm, ar geriou tener a frito d'ar verc'h, hervez an digemer!

Peb a voutailhad a zo gantho dindan o c'hazel... La-komp ez euz bet eun digemer dispar... An daou zen yaouank en em lak e korn an daol var ar memez skabel, epad ma taol ar vamm ar bilik var an tan evit frita krampoez, hag epad ma tistro ar vaz-valan da gerc'hat e voutailhadou kuzet etouez ar strouez, eur pennad euz an ti.

Heb evach, ne vez great netra vad e Breiz!

Perak ar c'hrampoez fritet? Abalamour, emichans, n'euz netra gwelloc'h en ti! Netra gwelloc'h a dra zur eget krampoez: « aozet gant va merc'h » a lavar ar vamm; hag an oll a lip o bourrou war o lerc'h, ar potr yaouank dreist holl, evit ober plijadur d'he zousik.

D'ar zadorn varlerc'h, an daou zen yaouank hag o zud a deu d'ar vourc'h da skriva an embannou... Ha d'al lun e tigouez ar bedadek tud. Al listennou a vez great araog — unan, diou pe deir evit peb treo, hervez ar gont tud da bedi. Ar bedourien hag ar bedourezed, potred ha merc'hed yaouank, fichet eun tammik pa vez brao an amzer, en em goubl daou ha daou, pe diou ha diou, hervez ar vignouniaj. N'euz nemed eur c'hiz da bedi tud, evel eul lavar great gant geriou sakr: « Deuet omp, a lavar unan, da bedi « ac'hanoc'h d'ober eun devez da henman-hennont. »

— « Dimerc'her penn-a-zizun ema an eured » eme egile ;

— « En ti-man-ti, ema ar friko. » — « Mont d'al leac'h ma leac'h diouz ar mintin. » (Da di ar plac'h yaouank). — « Diouallit da zizonjal. »

Setu pedet an dud. Red eo breman pourchas peb tra evito. Rak friko a rank beza, friko a leiz-kof !

Eun eujen d'an nebeuta a vez lazet... ha d'ar zadorn da noz, kent ar friko e vez lakeat drailhadek stlipou gant an hostiz. Yaouankizou ar vourc'h en em gav peurvuia : Micherourien a bep seurt : potred ie, mitisien faro, dimezelled a zaou wennek, kemenerezed lagad-lemm c'hoant ganto divorfila o divesker morzet var an dorchen. Holl, mesk ha mesk, e labouront gant o c'hontell war dammou gorailhou, fleuj ha skiant... Hag ar gaoz a ia en dro, hag ar skrign ivez ken a zav eur c'haner pe eur ganerez bennag ganto var o muzellou « *A hed an noz* » — « *Kousk Breiz-Izel* » — « *Julik ar ververo.* »

Setu ni, va mignon, digouezet gant devez bras an eured. Kerkent ha goulou deiz, tennou-fuzil a groz e toull dor ar mab nevez — evit hen dihuna !... Ar measiou a dregern gant an ekleo laouen... ar c'hejer euz o c'hlud a gas ar c'helou mat euz an eil ker d'eben. Ar mab nevez a zigor an nor hag a deu d'en em glevet gant e vignoned var reolen an devez bras. Ha peb hini a dro en e roud. An eured a vez da zek heur. Ar potr yaouank a ia da gerc'hat e blac'h d'he c'hêr gant eun nebeud amezeien hag ar biniou er penn araok. Var dro nav heur e tigozezer er vourc'h. Ar c'hleier a vrall o zon kenta ; poent eo hast afo... ar verc'h nevez a zo c'hoaz da ficha e ti an ampezerez, hag o lakât ar c'hoef e vezer keit pa vez c'hoant d'her pinta e doare.

An eil son a nij euz ar garidel, an ampezerez a goll he fenn, ar plac'h en em glemm, hag ar c'hollier hag ar c'habestr, eur c'habestr bokedou oranjez pe voulouz du gant pennou neud arc'hant... Ar c'hleier a led var ar measiou hag an tiez o diveza galvaden.

Daou ha daou, penn da benn al leur gêr, tud an eured a ia d'an iliz ; mez red eo dichakota... Ar beorien, kerden

pe jadennou ganto adreuz an hent a vir outo da vont larkoc'h heb paea o droajou, gwiriou ar re baour, war eusted ar re binvidik. Bozadou gwenneien stlapet a ziou hag a gleiz a zigor frank hent an iliz... *Veni Creator...* Dirak ar spled ar beleg a c'houlou : « X., kemeret a rit-hu evit pried, hervez lezen hor Mam Zantel an Iliz Y. a zo aman ? » — « Ya », eur « ia » seac'h !

« Y., kemeret a rit-hu evit pried, hervez lezen hor Mam zantel an Iliz X., a zo aman ? » — « Ia », eur « ia » goustadik.

— « Roit ho tourn, an eil d'egile.... Lakit ar walen. » Ar Mab nevez ne c'hoar ket mat pe du a dle mont araok, mez evelato, mont a ra tu pe du en eur grenn. Ha setu, eharz an Aoter, dirak peb a c'houlou, daou bried yaouank en em westlet, en em roët an eil d'egile, evit ar vuez, evit atao ! Lezet o-unan, o sperejou evel kollet eur pennad, a zistro, hag e seblantont neuze pedi stard, pedi kalonek, pedi a zevri ; marteze evit ma pado eusted an heur benniget-ze. *Te Deum...* Ar c'hloc'her a daol bommou kan er meaz euz e veol, bommou hag a ra d'an iliz krozal hag horjellat war he c'hanevedennou mean-rouz... Mez setu echuet an offeren hag an diou c'houlou a lugern atao o teuler o sklerijen dous ha skedus. An daou bried a c'hell en em reketi pep a vuez hir hag eurus ; ar goulou n'int ket marvet... anez, siouaz ! hervez eur grede goz, ar bez marteze a oa prest da lonka o levenez.

Var ar blasen ar zonerien a zigemer an dud nevez. Ar zonerien — eur biniou hag eur bombarder — sounn o fenn, eur bluen ouz o zok... Eur pennad goudeze, e tigor ar c'henta abaden dans, ar mab nevez krog e biz bihan ar renerez, ar rener e biz ar verc'h nevez, eun dansik soupl, var he fouezik, heb en em skuiza, heb tiz, nak herder. An eil abaden a vez digoret gant an dud nevez, an eil gant egile....

Kreiz deiz !... ar c'henta diazez... e solierou pe dindan eun telt fardet evit daou zevez, eun daol evit an dud nevez hag ar gerent tosta a zo fichet kenan, gant bokedou a bep liou, leun a c'houez vat, gant plajou marellet, gant eun tour aman melen pintet gant madigou ruz, glaz, roz, gwer, mouk, lugernus evel perlez. E giz meusiou : eur zouben dous, goloet a zaoulagad lipous-difoupet evel re ar geginerez.

Kig souben gant olen gwen, stlipou o neu e kreiz eur mor a zrusoni, rost seac'h eun tammik, ar pezh a ra leac'h da lonka gwin, jistr, bir ha limonad. Pewar meuz, ha netra ken ; awalc'h eo, debret evel ma vezont gant kement a levenez, serr konta bidennou ha marvailhou freaz, pe goustadik e toullik eur skouarn roz digor frank. Avechou ivez, pa vez sonerien enez an dibab, e selaouer o soniou drant, toniou skanv, toniou hag a nij euz ar vombard a denn-askell, pe c'hoaz o c'hanaouennou ken c'houek lezet da redet gant mouesioù ken birvidik... An diazez a bad eun heur, div heur.

Kerkent, var al leur-gér, en em lak ar biniou da roc'hal, ar vombard d'he zro a lez da nijal eur galv lirzin. Neuze e weler ar botred yaouank, klasket ganto peb a blac'h, o tigeri eur gavoten.

Breman avad e sav uhel an treid euz an douar... Ar merc'hed tro en o broz, skanv evel plunv, a zeblant beza douget gant eun ezen a gouesfe euz laez ar barrikennou... o c'hoefou hag o c'hollierou sklêr, digor evel diouaskell gwenn-kann a venn o lakat da skournijal. Ha n'eo ket hebken eun dans na diou a ia en dro, mez teir, peder hervez ar gont tud a zo er friko : lavaret e vefe eun duichen verien o virvi dindan an heol splann ! Mez ar vombard he deuz laosket he huanad diveza... eun tenn d'an halan... hag adarre an traou en dro evit ar jabadao. Eun dro round en taol-man. Mez aman, va mignon ker, va fluen en em gav re zister evit rei d'id an tanva euz ar pezh a dremen.

Evel eun avel-dro, a ziruilh diwar dal ar barrikennou, a grog er c'helc'h beo-buezek, hag a dro, a dro evel eur c'hos, leun a goantiri, epad ma c'hoari bannou seder an heol gant luc'hed ar moar, gant bleuniou seiz an tavan-cherou, gant elfennou an aour hag ar perlez a bep liou, gant bloukou arc'hant an tokeier voulouzet, gant ler du skeduz ar bouteier, o c'hoari ivez var dal lintrus an danserezed hag e daoulagad an danserien.

Mez ar biniou en em gav flak, anchen ar vombard a zo raoulet, gorlanchen an danserien dizeac'het. Peb a vanne ne rafe ket a zrouk hag e reder d'an hostaleri da c'hortoz eun abaden all hag evelse betek an eil diazez — da c'hweac'h heur — dem henvel ouz an hini kenta.

Hag antronoz, ebad adarre ; ebad ha friko. Neubentoc'h a dud. A hent all, peb tra henvel nemed d'ar pardaez-noz, ar zouben-leaz e ti an dud nevez.

Eur wrac'h kos he deuz aozet eur zouben, dous, dous 'vel ar mel, dous 'vel ar garantez, eur zoubenn wenn, gwenn 'vel al lili, gwenn 'vel ar glanded — gant ebarz eur mell chapeled ruz, eur chapeled karottez, evit pellât an teuzed, ar c'horriganed hag an ankou. Gant he skudell vras, ar wrac'h a ra tro an ti evit kinnig eul loyad da bep hini, epad ma kân eur c'homper dindan mantel ar jiminal son ar zouben leaz.

Gant an dra-ze n'eo ket c'hoaz peurlipet ar friko. D'ar zadorn ema tro ar beorien, merc'hejou koz, ridennet, bugale drouklivet, emzivadad a bep planeden, servichet holl gant an dud nevez o-unan.

Goude ar pred, an daou gosa a renk ober eun abaden dans, gant an daou bried ; ar c'hiz eo ar c'hiz, ha n'eo ket te a gavo abek enni ! Evit mont d'ar gér peb hini a dap eun tamm dilostachou da gas gantan. Hen-man a lak' eur bern stlipou en e vouchouer, hennont eur grabanad farz en e vruched, houman eur banne souben en he ficher, hounez eur mousad rost en he godel... Evelse netra ne ia da goll... Sonj a vez eta euz ar beorien...

An Anaon, kenneubeud, ne vez ket ankounac'heat. Ha d'ar zul e vez kanet eur zervich evit ar gerent marvet euz an daou gostez. Eur c'hiz santel hag a fell dezi lakât re ar bed all da gemeret eun tammik perz e levenez re ar bed-man. O, va mignon, na kaer eo gwelet an daou bried yaouank o taoulina e tal ar memez besioù hag o kas etrezek an nenv eur beden birvidik savet euz goueled o c'halon evit anaon ar purkator... Evel eun ere muioc'h a deu d'o liamma, an ere a liammas gwechall o c'hendadou, ere diskennet ganto er bez ha chomet ker krenv ha biskoaz, evel evit diskouez n'eo ket ar prenved treac'h d'ar garantez : Setu echu ar friko.

Hiviziken o deveziou a red henvel an eil ouz egile evit an daou bried...

Eun devez c'hoaz goulskoude a jom sanket freasoc'h en o spered : an devez o gwelo o pedi dirak skeuden

Intron-Varia Dreguron — ar Werc'hez a ro skoazel d'an heuriou poanuis. — Stouet o fenn, an daou bried a zebtant hunvreal, epad ma rinkl'unan a unan greunen-nou o chapeledou etre o bizied, hunvreal e ealidigou roz marteze ! evel ar re a nij en dro d'ar Mabig Jezuz... hag a nijo eun devez en dro d'ezo o-unan evit o brasa levenez...

Ha breman, va mignon, lavar d'in ha n'euz ket ar c'hemm a zo etre an deiz hag an noz, etre gwir frikoïou Breiz, ha da frikoïou giz-kêr ! Klask d'in e ker al laouenedigez yac'h-ze a ren penn da benn an neuden en hor frikoïou var ar meaz, ar blijadur gwerc'h-ze a ziouan euz hon ebatou seder, ar vignoniach ledan-ze a lak eur barrez a bez d'en em voda evit kemeret perz e eusted eun amezeg, an envor karantezuz-ze a ra d'ar goueriaded diskarga lod euz o levenez var ar beorien ha var an anaon : en aner e klaskfez.

Mez pelloc'h, va mignon ker, eo deuet d'id an digor-beg Echui a ran en eur bedi ac'hanout da zont kendale da friko va c'hoar... Gwelet a ri neuze ez oun c'hoaz chomet pell en tu-man d'ar wirionez...

Da c'hortoz an devez-ze, da vignon muioc'h-mui bemdez,

*L'abbé J.-F. GUÉGUEN,
de Gouézec.*

Gourc'hemennou an diaoul

E foar ar Folgoat, en deiz all, eur pemp pe c'huec'h goaz, amezeien hag anaoudeïenn, oa en em gavet da gemeret eun tamm bara hag eur banne gwin en hostaliri. — Eus a betra 've komzet ma ne ve ket ar relijion hag ar veleien da varn ?

— Petra fell deoc'h, eme Jakes ; evidon-me ne 'maoun ket a du gant ar veleien.

— Se a sell-ouzit, a respount Fanch. Kals kamaladet a dlees da gaout. Kement lustrugen fall, kement viltans, kement ginou lous, kement boued ar groug, kement Judas ha traitour a vale, a lavar evel dot. — Al laeron, ar vuntrerien, paotred ar skrab, paotred o c'hountilli-eün hag an diaoul o mestr bras a zo ive enep ar veleien hag a du ganez-te. — Ma plij ganez o derempredi, kerz ganto.

— Mes ne gredan e chomfe pell eur c'hristen evel ma 'z out, kaêr e peus lavaret, e serr tud evelse. Ne anavezes ket ar gourc'hemennou nevez a vez desket d'an dud-se ?

— Nan-da.

— Mad, me ia d'o deski did ; ha te lavaro d'in goude ha c'hoant e peus d'o deski d'az pugale.

1. — Na Doue, na mestr n'az pezo,
Hennez ar c'henta gourc'hemen.
2. — Sakreou, leoudouet te lavaro
Epad an deiz penn da benn.
3. — Bep sul, bep gouel te vo mezo
Heb na gousper nag oferen.
4. — Da dad, da vamm te o stlapo
Evel ar c'hi, en eul lochen.
5. — Ouz red, da nessa te lazo,
E dra ma c'hoanta diarbenn.
6. — Lousdeni ha fank te a durio
Dre sonj, dre gomz ha dre ober.
7. — Aour hag arc'hant heb aoun te laero ;
Gant poan da nessa bez laouën.
8. — Drouk-komzou, geier te zisac'ho,
Brud vad da nessa red hen dispenn.
9. — Ar veleien te a wall-gasso
Rag ma tamallont fall da lezen
10. — Hag evel ar c'hi, te grenvo
Rag ma peus bevet evel eul loen.

— Bennos Doue did, Fanch ! eme Jakes, ar virionez 'zo ganez. F. C.

Ar retrejou Soudardet

Len a reomp e kazeten an Eskopti, *La Semaine Religieuse* :

A benn nebeut deveziou e vezo adarre e Lesneven hag er Salett, e Kemper hag e Kemperle ar retrejou a vez great bep bloas evit ar soudardet. Ar re o deus peur-c'hreat o amzer soudard 'zo galvet da gemeret pers enno ; mes muioc'h c'hoas e c'heder ar re yaouank a ielo a benn nebeut da gomans o servich. — An oll a oar an danjerou

bras a gavint, er c'hasern, evit o eneou, evit o c'hrean-sou, evit o buez vad. Nag a dud yaouank 'zo en em gollet eno, o deus chenchet eno o doare beva kristen en eur vuez diroll. Perag ? abalamour n'oant ket bet lakeat var evez eus ar pezh a oa ous o gedal ; ha, kerkent a ma zeo bet taget o feiz, goapeat o buez reiz ha kristen, o deus kemeret aoun hag o deus heuillet ar pezh a velent ober d'ar re all. D'ar retret o deus ezom da vont evit en em starda en o c'hreansou, evit kemeret mennosiou mad evit o buez nevez ha nerz da vont gant an hent gwirion.

N'hor beus ket ezom da aspedi hor c'henvreudeur beleien da embann ar retrejou-ze, n'eo ket ebken eus ar gador-brezeg, mes en eur vont o-unan beteg ti ar baotret yaouank ma velfent unan benag en entremar ; seul-vui ma raint, seul-vui e tiskuezint pegen talvoudek int ha pe seurt stad a reont anezo. Retoc'h int hirio eget en amzer dremenet rag ma zeus brasoc'h riskl hirio er c'hasern hag er c'herriou evit ar soudardet koz ha yaouank dre ma ne c'hell mui ar beleg tostât outo ha dre ma vez great bresel e peb leac'h d'o relijion.

Er retret e vezo roet dezo da anaout an danjerou a zo ous o gedal ; e vezo desket dezo an doare da chom kristen en despet d'an oll ha da bep tra ; e vezo lavaret dezo penaos en em denna en deveziou kenta ken doanuis peurvuia evit an den yaouank a zo o voutc'ha eur vuez nevez.

Talvoudek e vezo ivez ar retret evit ar soudardet koz o deus great o amzer. Eno e kavint an tu da veuzi e mor trugarez Doue oll fallenteziou o buez soudard, da ankounac'hat ar skeudennou lous moulllet en o spered, ha da gemeret a nevez en o famill hag en o farrez o oll boazamanchou kristen.

Perag o piche mez eus o feiz, soudard kristen Breiz ? mar bezit edro, kristen er gear ha dizoue er c'hasern, daoust a muioc'h a stad a vezo great ac'hanoc'h ? Nan, sur-avoalc'h ! rag an hini ne vezo ket feal d'e Zoue, n'eus ket a leac'h da gredi e ve fealoc'h d'e nessa ha d'e vro. Eun den hag a dro da bep avel, n'eo den ebet. Klevit eun danevel :

Nobel, an hini hen deus kavet an *dynamit* a oa o klask evit e sikour en e labour eun den yaouank a skiant, a

zeskadurez krenv, eun den poellet mad ne viche na troet var an arc'hant na prest d'en em stleja dirag an dud e karg.

Kinniget oue dezan eun *ingénieur* yaouank hen doa mil boan o c'hounid peadra da dapa daou benn ar bloas.

— Varc'hoas e teui da leina ganen, a lavaras dezan Nobel gant eun ton rok.

An *ingénieur* en em gavas d'an heur merket. — Ha Nobel kerkent a ma ouent ous taol, ha komans da zistaga friajou gant ar veleien hag ar relijion.

An den yaouank, ne lavar ger, mes chench a ra liou ; rag kristen oa, ha poan a rea gant an klevet taga e greansou.

Nobel a vel eo strafuillet ha ne lavar nemet kaerroc'h-kaerra.

Abars ar fin, ar goad a savas da benn an den yaouank.

Dislavaret a ra breman Nobel ; ger evit ger e respount dezan, ha taol evit taol a rent var an heur. Rus eo e benn, bervi 'ra e zaolagad, trenk eo e c'her ; anet eo ne gilo ket a dreus troad.

Epad m'edont en o gwir vella, Nobel en em laka da c'hoarzin hag en eur gregi e dorn an *ingénieur* yaouank e lavar dezan :

— « C'hui 'zo eun den a galon ; c'hui a blij din. — Ezom » ho poa ac'hanoun, hag e leac'h ober al lazik din, eo bet » gwell ganeoc'h senti ous ho koustians. Lealdet 'zo » ennoc'h, rag en despet d'ho tenez o peus dalc'het penn » din. Me ho kemer ganen. »

Hen ober a reas. Lakat a reas an den yaouank e penn e labourou ; hag abars nebeut goude, hon *ingénieur* yaouank en em gavas pinvidik hag henoret gant an oll.

Sentit atao ous mouez ho koustians, tud yaouank. Gant Doue oc'h sur da veza digollet, ha morse gant an dud ne golloc'h netra.

FR. C.

LABOUSIK BREIZ

VAR DON : *Kroaz an hent (Barzaz-Breiz)*

Evnik a gan em frenestik
Kendalc'h da gana da zonik,
Araozon-me ne spontez ket,
Mignonik oun d'al laboused.

2

D'al laboused ez oun mignon,
D'o mouez e trid va c'halon ;
Ha dreist holl demeurez ar mintin,
Pa voule'hont o zoniou lirin.

3

Gant da vouezik flour, kan bepred,
Kan mestr an Nenv, kan mestr ar Bed,
Neuz da laket 'n eur stad, hep mar,
Ar bravika var an douar.

4

Epad ma veler an den kez
Beuzet e galon en enkreuz,
E nijez a zeo hag a glei,
Laouen bepred ha dizoursi.

5

Dizoursi bepred ha laouen ;
A belec'h teuffe d'id anken ?
Rag heb kaout ezomf da hada
Ato e kavez peadra.

6

Eur c'horfik koant ivez peuz bet,
Evit nerz ne lavaran ket ;
Mez en danjer ez peuz eskell
A voar buhan da renta pell.

7

N'euz bro ebed, m'her goar ervad,
N'en deffe gwelet da lagad,
Mes hini, gredan, ne veliz,
Par d'am bro muia karet : Breiz.

8

Rag pa zout eat skuiz o nijal,
Diez eo did er broiou all
Kaout ato eur vezennik
'Vit diskuiza da askellik.

9

Eno, da vare an neziou,
Ne gavez nemeur a lec'hiou
'Vit dioual deuz ar gwall amzer
Da labousedigou tener.

10

Er c'hontrol pa daolez eur zell
Demeuz an ev var Breiz-Izel,
Ne gouez, a bep tu, da lagad
Nemet var ar strouez hag ar c'hoad.

11

Chom eta e Breiz, evnik koant,
A gan em frenestik ken drant,
Chom, chom bepred var ar meziou,
Ha tec'h pell, pell, euz ar c'heriou.

12

Chom, chom bepred var ar meziou,
Da laouenaat 'n o labourou
Ar gouerien, holl eveldon,
D'al laboused meurbed mignon.

(1) ~~Marianna ABERALL~~ J. Bourdoux

Lezit ho kwragez da vont da Baris, goazet!

Lenn a reomp er *C'hourrier* :

Ar vagerez hag he goaz. — Er penn kenta euz ar bloaz-ma, ar c'hreg Paolina Fugayrault, euz kichenn Pau, a iez da Baris, gant aotre he goaz, evit beza magerez eno. Kalz gragez, siouaz ! a rank evel-se gwerza ho leaz hag ho amzer, evit kaout bara d'ho bugale.

Ra ziuallint avad, rak ma 'z euz bourc'hisien ha n'eo ket awalc'h evit-ho kemer labour ho mitisien : ho enor

(1) Cette pièce je l'avais adressée au *Feiz ha Breiz*, en 1879. Elle fut publiée dans le n° du 3 mai 1879, p. 140, 141.

a c'houlennont ouspenn, re aliez ; hag ar c'hreg Fugayrault a gouezaz enn eun ti fall evel-se.

An aotrou goulskoude ne zaleaz ket d'he lakaat er meaz ; eun all, eur marc'hadour bra. ha pinvidik, he c'hemeraz da vestrez.

Azalek neuze, e kasaz hep miz eur ialc'had vras d'he goaz, evit he zikour, eme-z-hi, da brena eun ti, « rak m'e doa kavet brema eur plas euz an dibab. »

— « Ma 'z ajen da welout Paolina da Baris ? » a lavaraz Fugayrault d'ezhan e-unan, enn deveziou diveza a viz eost.

Hag hen enn hent.

E Pariz e c'houlenn ar ru hag an numero ; hag e sko war an or.

Eur plac'h a zeu da zigeri.

— Petra a glaskit ?

— C'hoant gwelet ar vagerez am befe.

— Ar vagerez, eme eben enn eur zirolla da c'hoarzin : ama n'ez euz magerez ebed.

— Eo, an itroun Fugayrault.

Ar plac'h goulskoude a iez da c'helver an itroun, hag hou-man a zeuaz, gant he goaz nevez.

He fried, laouen oll d'he gwelout, a ziskouezaz c'hoant d'he briata ; mes hi a reaz an neuz n'hen anavezet ket, hag a lavaraz zoken d'he goaz all :

— An den-ze en deuz sur kollet he benn ; ra vezo klas-ket ar polis !

Ar plac'h a iez enn eur redadenn hag a zistroaz hep dale gant daou bolis ; ha setu kaset Fugayrault d'an toull !

Ne joumaz ket pell, rak ma ne oe ket diez d'ezhan diskouez ne ouie nemed re vad petra a lavare, hag he c'hreg a oe galvet zoken da zont di dira-z-han.

Hogen, gwelloc'h e plije d'ezhi he goaz nevez, pe da viana he arc'hant ; hag he gwir fried ken nebeud'ne c'houlenne ket re he c'has gant-han goude beza anavezet he buez fall.

Hag e tistroaz he-unan d'ar gear, o lavarout e vefe bet gwelloc'h d'ezhan beva eun tammik paouroc'h ha delc'her he c'hreg tostoc'h d'ezhan.

KELEIER AR MIZ

Er meaz ! — Ne dalvezo ket kalz a dra hor c'haezeaden en dro-ma. Setu ama perag : skwiz oun ! Eur gwall eosti zo bet, rag tom e veze an amzer. Hag a veac'h m'edo peurventet an ed, ma teuz va mestr da lavaret din mont er meaz... ha dioc'h-tu. Eur gwall-vestr em euz, rust eo an traou gantan : pa deuz, edoug ar bloaz, da c'houlenn ober lizer, e respountaz : « Ia, gant ma repara da di, ha ma savi anezan pa gouezo. » — « Ha, ne rin ket avad, eme ve ! » Hag oun bet dilojet. Pemzeg devez-so, ne baouezet, dre vouez paper glaz an urzier, da c'houlenn ouzin goulonderi va zi. Amzer, aotrou lagad-bigorn !

Gant an traou-ze, a veac'h eo din gouzout petra dremen dre ar bed.

Evel paianed ! — Evelato n'oun ket evit chom eb kaout truez euz ar paour keaz martoloded lac'het du-hont, e Toulon, en deveziou araog Anter-Eost. Al lestr hanvet *Couronne* a zerviche d'ar vartoloded yaouang da zeski tenna gant ar c'hanoliou. Eun devez, goude mern, edo an oll deserien en o fost, pa oue gwelet a greiz oll eun niyer anezo o ruilla var ar pount. Petra ' yoa c'hoarvezet ? Eur c'hanol a yoa bet chomet diskloz, tan ar poultr a deuas var e giz, hag a lac'haz pe a vac'hagnaz meur a vartolod. Etre ar re a varvaz var an taol, hag ar re ne c'helljont ket enebi euz ar boan, ez euz nao eat dirag Doue. Seiz anezo a yoa euz a Vreiz-Izel. Thomson, ministr ar Marin, a yeaz da Doulon d'o anterramant. Beleien kear a c'houlennaz ive beza lezet d'ober ar zao-korf en hospital ha da ren ar c'horfou beteg ar gar.

Thomson a zifennaz outo en em ziskwez, var zigarez ma ne ouiet ket pe seurt Relijion o devoa ar re varo. — « Nan, m'oar vad, Thomson gaouiad, n'ouzout ket sur pe seurt Relijion o deuz martoloded Breiz-Izel ! En da blas, da viana, me ' mije klasket eun digarez all gant ar vez ! Perag neuze, evel a lavar d'id an Aot. de Mun, beza konstant da velet kana dirazo eul *Libera* e porz an hospital ? »

A drugare Doue, an dud-keiz-se, p'e digouezet o c'horfou en o farreziou, zo bet digollet gant pedennou o c'henvroiz.

Doùe na Relijion ebed... — A hep tu, siouaz ! e velomp ar C'houarnamant, hag an dud a zalc'h e blas er parrezioù, oc'h ober o mistri var ar Relijion, ha var Doue e-unan. Ne rer ket a lezennou-nevez, mez ober labour vad ha founuz gant ar re zo votet.

Bemdez, er c'hazetennou, ne glever ken hano nemed euz a verza an tiez hag an douarou m'eo bet kasset ar Relijiuzed er meaz anezo. Er Chartreuz hor eat beteg gwerza eur vered ! — Ar C'hloerdiez a vez lakeat da loja soudardou, pe d'ober skoliou dizoue. Ha nag a zakrila-chou a vez great bemdez en tiez-se. E Lisieux, n'euz ket pell, e oue torret an oll groazioù a yoa var diez ha chapel ar seminer bian. Eur Verc'hez a oue diskaret a dammou. Eun Eal a oue diskennet, e benn d'an traon, var bouez eur gordenn re ver ; hag eun oberour a lavaraz d'unan all : « Eur gordenn all, hag asta buan, gant aoun na zaffe ar goad d'e benn ! »

An dud bet gwechall en tiez-se, ar Relijiuzed, ne c'hell-mui daou anezo chom eun anter heur er memez ti, eb beza e riskl da velèt archerien, ha barner, ha prizon.

.... Nemed pa blijo gancomp.... — Doue, a vez klozet an or varnan en e ili-ou. Meariou Sant-Mark ha Lambezellec a roaz urz d'ober prosession en o farrezioù. Torret eo bet ho zetans gant ar prefet.

Dalc'h-mad e veler meariou o tifenn ar prosessionou. Unan anezo, evelato, a aotrez ober prosession sul ar Beuz hag hini Anter-Gouel an Anaon. Na pebez kalon vad a zen ! Re all ne gavont netra vell eged merka peur ha pegeit soun ar c'hleyer evit ar badiziantou hag offisou an Iliz !

.... Hag evidomp! — Goulskoude, nag a hu var ar veleien pa reont netra nemed ar van da nac'h ar Zakramanchou hag an enorioù euz an dud n'int ket din. Bez e oa eur senatour e hano Emmanuel Arène. Voti' reaz an oll lezennou fall, Doue 'r her pardon ! Ne dea morse vardro beleg nag iliz. E varo ne gredan ket e ve bet kalz gwelloc'h eged e vuez. Ha pa daly, pa vennaz Aotrou person e barrez nac'h outan an enorioù dleet da relegou ar gristenien vad, nag a c'hourdrouzou zo bet great d'ezan gant e gerent !

Ha Fallières, présidant ar Republik, ma vije bet serret outan en deiz all dor an iliz pa yeaz da gas e verc'h da eureuji, petra hen divije lavaret ? Koulskoude, ma raje d'ezan ar veleien evel ma ra d'ezo !

Digorit ho taoulagad..! — Gwella pezh 'so, Doue a ro atao tro d'ar bec'herien da zigeri o daoulagad. Etre m'ema ar Frans, Bro gatolik, oc'h ober brezel d'an Iliz he mamm, Bro-Saoz, hag hi protestant, a zeblant distrei var an hent mad. Er sizun-ma, epad pemp pe c'hwec'h devez, ez euz e kear Loundrez eur vodadeg-vraz en enor da Zakramant Meulet ra vezo euz an Aoter. Eat so di kalz katoliked euz an oll broiou ; gwelet a rer brema dre ruiou kear kantchou beleien gant o zoudanennou, ar pezh a yoa beteg hen rouez-tre e Bro-Zaoz. Bez' ez euz eno eskibien, tost d'ar c'hant, hag Hon Tad Santel ar Pab hen d'euz kasset euz a Rom ar C'hardinal Vanutelli da zerc'hel e blas er gouelioù. D'ar sul 13 a viz Gwengolo e vo great prosession ar Zakramant e ruiou Loundrez, kear protes-tant. — It 'ta d'ober kement all e Paris, pe zoken e Brest !

....Ha diouallit! — Ha neuze koulz, goude lezel e peoc'h ar gristenien ne leveront ger d'ezo, renerien Frans a gaffe c'hoaz labour awalc'h. Ne da ket kaer an traou : al labourerien dre ar c'hearioù a gendalc'h d'ober freuz, hag a gommans zoken da youal : « A bas la République ! » — Impalaer an Allemagn, en deveziou-ma, a deue, gant kals prinsed euz e Rouantelez, d'ober ar « grandes manœuvres » en Alsas-Lorren, ar vro kemeret divar hor c'houst er bloaz 1870. Kement-se a zinifi eo seac'h e boultr. — Er Marok ne ket prest ar gudenn da ziluya. Ar Roue zo didronet gant e vreur, hag heman n'oun ket petra zonj euz hor zoudarded zo dre eno. Ar pezh 'so zur a vrema eo ema an Allemagn oc'h ober chiboudig dirazan, hag o fourra ennan pennajou en hon enep. — En Tonkin, eo ive distres an traou : paotred ar Chin hag ar Japon ne c'houlent ket gwell eged gwelet ar Fransizien kasset d'ar gear ac'hano.

Mad e ve 'ta gwelet enebourien el leac'h ma 'z euz.

FANCH.

Ar bara bruzunet

Eur wech e oa eun Aotrou hag a en em glemme aliez euz e vevel abalamour ma kave dezan e oa eun tammik re, varlonk.

Mad, eme 'r mevel, ma kav deoc'h e treban re, deuit d'ar park ganen, lakit eun tamm bara en ho kodell ha me lakaio kement all em hini, hag e vezo gwelet.

Great e oue evelse.

Goude beza labourer teir heur, en-dre m'edo an Aotrou o sellet outan, setu ar mevel ha lavaret d'e vestr : « Dispakit ho tamm bara breman, ha lakit anezan e kenver va hini. »

Tamm ar mevel a ioa eat e bruzun, hini an Aotrou a ioa didor kaer-mad. A ! Aotrou, eme 'r mevel, ma vez bruzunet buhan ar bara em godell e vez bruzunet buhannoc'h em c'hof.

— Sac'h an dien, eme 'n Aotrou, te zo eur paotr, hiviziken kemer bara kement ha ma kiri. A. M.

DIVINADENNOU

Destumet gant A. M. Saout hag L. Dissès da ober dudi ar Vretoned hag ar Vretonezed vihan.

I

Divin d'in-me divinadenn
Tad uhel, mamm c'haro
Magerez c'hell
Maget gant ar skorn
Ha malet gant ar vilin askorn
Petra eo ?

II

An daou bastor

Selaou, Yannik, eme Jopik, ro d'in unan euz da zenved, hag am bezo kement ha te.

— Ro d'in unan euz da re-te, Jopik, eme Jannik, hag am bezo an hanter muioc'h egedout.

Ped danvad en devoa peb hini ?

Soniou a vezo roët d'ar vugaligou a zigaso an daou respont d'an divinadennoù-ze.

Adresi ar respontchoù d'an « Aotrou Cardinal, supérieur de la maison Saint-Joseph (Saint-Pol-de-Léon).

Feiz ha Breiz

Kappad Misiiek ar Vretouged

EVESSAÏT

Eun tregont benag euz komananterien Feiz ha Breiz n'edont ket er gear pa zigouezaz an tam paper melen evit poea ar gomanant evit 1908; — M'o diche ar vadelez da zigas din o skoued (3 fr.) dre ar post, ec'h espernchent din liziri ha mizou. Peb hini eus ar paperiou melen-ze a goust pemp gwennek hag avechou seiz.

Ar re o deus komananchou a zek, ugent, pemp var 'n ugent hag ouspenn a raffe kals plijadur din o tigass dre eur mandat-poste, ar pezh o deuz touchet varlene 1907, evit ar Feiz ha Breiz; hag ar pezh o deuz touchet er blâman 1908 beteg miz gouere, da lavaret eo dek gwennek dre niveren. Eat eo ber an arc'hant ganeomp.

AR RENER.

Perag e ranker credi ez eus eun Doue ?

(KENDALC'H)

VII. — Doue hag ar Vousiegezh

Beza 'zo eun den e Frans, hanvet S. Faure, hag hen deus devet meur a lur c'houlou oc'h ober eur pennad scrid a eneb Doue. Goude m'eo deut a benn deuz al labour v Rao-ze, ez eo eat e breskin hag e lamm, evel eur penn folet, e kement kear a zo er vro evit prezeg a eneb Doue. Ha setu aman petra ' lavar etouez calz diotachou all : « Ar vousiegezh he deus discuezet pelloc'h ne c'heller ket rei d'ar greden e Doue an distera plas e spered an den... Gant an deskadurez a zo breman, n'eus nemet ar ginaouerien o credi e Doue. »

Beza 'zo mistri skol, evel hini Viévine, er C'hôte-d'Or, hag a lavar ar memez tra d'ar vugale : « Ar re a gred e Doue, emezhan, a zo tud sot. » (*Libre Parole*, 17 mai 1907).

La ! Setu ni holl kemeret evit ginaouerien ha tud sot ! Ha gant piou c'hoaz ? Gant an « aliboroned-ze », e giz-ma lavare an academician Maurice Barrès, gant an dud-se n'eo ket bet dare d'ezho biskoaz mont da steki ho fenn ouz ar vezen bella e bali ar vouisiegez. E guirionez, n'eo ket e fablennou La Fontaine ebken e paker taoliou treid digant an azened.

Ar c'hontrol, just, eo a zo guir : n'eus nemet aliboroned Maurice Barrès hag ar scouarnou hir a ia da beuri er memez park gantho o credi n'eus ket a Zoue. An dud gouiziec avad, sperejou caër ar bed, tadou ar vouisiegez, a gred e Doue hag a veul he hano.

Hag ez an d'hen discuez. (1)

1. — En amzer goz, etouez paianed ar Greç ha Rom, ez eus bet sperejou deuz ar re c'halloudusa, evel Socrate, Platon, Aristote, Cicéron, hag ho deus anavezet Doue, beza n'ho deus ket adoret anezhan.

N'euz ket ezom da gomz deuz Tadou an Iliz, na deuz doctored bras an trizegvet cantved.

Comzomp dioc'htu deuz tud gouiziec an amzeriou diveza.

2. — An dud ho deus savet, hervez an holl, deskadurez an amzer vremen eo Copernic, Bacon, Descartes, Galilee, Newton ha Leibnitz.

Copernic (1473-1543) a ioa eur beleg mad deuz ar Pologn. Hennez a verkas reiz ar stered, ha ne reer hirio nemet aslavaret he gentelliou.

An allemand *Kepler* (1571-1630), a lavar an traou caërmann en eul levr hen deus great divarbenn urz ar bed : « O va C'hrouer ha va Doue, me ho trugarekaa deuz an holl levenez am eus tanvet o sellet gant dudi ouz ho crouidigez. Embannet em eus dirag an dud caërded ho labour, e kement ha m'am eus gallet he gompren gant va spered dister. Ma z-eus tec'het diganen eun dra bennag ha ne zere ket ouzoc'h, bezit mad ha trugarezus

(1) V. Dubot, *Preuves de l'existence de Dieu.*

em c'henver, ha roit d'in ar c'hras ma talvezo va levr evit ho cloar ha silvidigez an eneo. »

Ar zaoc Bacon (1561-1626) hen deus scrivet ar geriouman a vez lavaret aliez var he lerc'h : « Neubent a zekadurez a bella dioc'h Doue, ha calz a zigas beteg ennhan. » Bremaic e velimp guirionez ar geriou-ze, pa vezo hano deuz Cabanis ha Broussais.

Ar gall Descartes (1596-1650) a zigoras he enclask divarbenn traou ar bed en eur ziscuez ez eus eun Doue. Morse na ehanas da veza christen mad, daoust d'ar faziou a gaver avechou en he scridou.

An italian *Galilee* (1564-1642) eo an hini a oue caset dirag unan deuz leziou-barn an Iliz, abalamour ma teske e tro an douar varnhan he-unan bemdez, ha n'e ket an heol en dro d'an douar. Ar beleg Copernic hag ar c'hardinal de Cuza ho doa dija lavaret kement all hag a oue lezet e peoc'h gant an Iliz. Galilee a ioa ker mad christen hag hi, ha guelloc'h martreze, rag fellout a reas d'ezhan ober d'euz ar virionez-se eun articl a feiz, en eur lavaret e veze cavet er *Scriptur Sacr.* Eno e vankas. Unan deuz leziou-barn an Iliz e Rom a reas d'ezhan en em zislavaret divarbenn he articl a feiz, mes nann divarbenn ma tro an douar varnhan he-unan.

Ar zaoc Newton (1642-1727) a zizoloas an nerz a lak' holl draou ar bed d'en em zacha : an douar da zacha kement a zo a-uz d'ezhan, an heol da zacha an douar, eur stereden bennag da zacha an heol, hag ar stered d'en em zacha an eil eben, en hevelep doare ma z-eo liammet holl draou ar bed etrezho ha ma chomont compez.

Goude beza studiet an traou crouet, Newton a lavaras ne c'hellont beza great « nemet gant skiant ha gant bolontez Unan hag a zo anezhan dre red ha dre natur. »

Leibnitz, enor an Allemanted er zeitegvet cantved abalamour d'he vouisiegez dispar, hen deus skrivet eul levr divarbenn Doue, « penn-abeg an holl draou », egiz ma lavar.

3. — An trivac'hvet cantved, hini ar Revolution vras, a zo goall vrudet. Cals sperejou a droas fall en amzer-ze.

Goulzgoude, Doue ne oue ket nac'het memez gant

Voltaire. Henez eo a zavas ar verzh-man a zo anavezet gant an holl :

L'univers m'embarrasse et je ne puis songer
Que cette horloge marche, et n'ait point d'horloger.
Gant ar bed oun nec'het, rag morse ne veler
Eun horolach o vont eb eun horolacher.

He gamalad *Didelot* a scrivas kement-man : « An hini a lavarfe eo diskiant an den a ve diot... E askel eur balafen (papillon) ez eus mil guech muioc'h a skiant eged e labouriou an den. Rag-se, an hini a nac'hfe Doue a ve mil guech diotoc'h eged an hini a lavarfe ez eo an den diskiant... Sonjit n'em eus lakeat dirazoc'h nemet askel eur balafen, p'am bije gellet ho flastra dindan pouez ar bed. »

Eun all hag a ioa ker fall ha *Voltaire*, *Iann-Jakes Rousseau* he hano, n'hen deus nemet disprijans evit an dud a nac'h Doue.

Er c'hantved-se e veve calz tud gouiziec, ha n'e ket sperejou caër ebken evel an tri 'm eus hanvet. Lavaret a reont gant *Euler* : « N'eus nemet tud fall hag a lavarfe en ho c'halon : n'eus ket a Zoue. »

Goulzgoude, bez' ez oa neuze daou zen dizoue brudet hanvet *Cabanis* ha *Broussais*. Mes a fors da studia e teujont da jench menoz. *Cabanis* a lavaras d'ar fin : « ez eus eur Furnez hag hen deus great gobari an traou, » ha *Broussais* a zisclerias araog mervel « ez eus eur Spered hag hen deus lakeat urz e peb tra. »

4. — Epad ar c'hantved diveza an dud a zo en em lakeat da studia ar bed gant eun aked dispar. Souezus eo an traou a zo bet dizoloet. An dud dizoue ho deus credet, dirag eun hevelep gouziegezh, edo ar Religion o vont da veza discaret. Faziet int. Seulvui ma z-eer larkoc'h gant displega ar bed, seulvui ec'h anavezet ez eus en tu all Unan hag hen deus great ha renket anezhan gant nerz ha gant furnez.

a) *Testeni ar mathematicianed hag an astronomed*. — Dalc'het o peus sonj penaoz e vez ispliket ginivelez ar bed gant tud gouiziec an amzer vremen.

(*Guelit Feiz ha Breiz*, guengolo 1907). Danvez ar bed a strollas, eur mare' deuas, en eur strolladen vras, hag

a en em lakeas da drei, boul eb muzul, euz cornaouoc da reter (de l'ouest à l'est). Ar stered, an heol, ar plane-dennou a zeu diouthi dre ziscolp hag a zo en em lakeat da drei evel dhi. Setu aze e berr gomzou ar pezh a lavar *Laplace*. Guir a lavar pe ne ra ket, den eb ed n'her goar. Fors penaoz, *Laplace* a bakas ar brud da veza dizoue, abalamour ma tislavare an dud, e giz *Newton*, a lakea var gount an Aotrou Doue he-unan oberidigez peb stereden. Goulzgoude n'oa ket dizoue. Lavaret a rea : « Perag urz ar bed na ve ket labour eun nerz roet gant ar Spered bras d'an traou ha reizet ganthan ? » Al lavar-ze n'eo ket diskiant. *Laplace*, ne nac'he ket Doue.

Daou zen gouiziec deuz he amzer, *Arago* ha *Fourier* a ro testeni deuz kement-se. Ouspenn, mervel a reas goude beza goulennet eur beleg.

Prins ar matematik er c'hantved diveza a oue *Augustin Cauchy*. Henez hen deuz scrivet kement-man : « Me a zo christen gant an holl astronomed bras, gant an holl physicianed bras, gant an holl geometred bras. Catholik oun zoken gant an darn vuia anezho, ha ma ve goulennet perag diganen, e lavarfen a galon vad. Guelet e ve neuze ne deu ket va feiz deuz va famill ebken, mes ive deuz va studi. »

William Herschel, an hini a zo bet hano anezhan ganeomp, pa gomzemp divarbenn an urz a zo lakeat er stered, a lavare : « Seulvui ma ledanna park ar vouiziegezh, seulvelloc'h e tiscuezer ez eus a holl-viscoaz eur Spered crouer holl-galloudec.

Urban Leverrier, an hini a gavas dre ar c'halcul e tlie beza eur blanedenn muioc'h en dro d'an heol eged na velet (*Neptune*, dizoloet goude), a lavare en eur gas d'an *Academii* he labouriou diveza : « Crenvaat a reont ar gelennadurezh peurbadus a zesk ez eus eun Doue. »

Hervé Faye, professor er *Scol Polytechnik*, a lavar en he levr divarbenn ginivelez ar bed : « P'e guir hor spered n'eo ket en em c'hreat he-unan, e rank beza eur Spered bras hag a zo soursen hon hini. Ne faziomp ket o tiscleria hen deuz great peb tra, ha digemeret a reomp al lavar coz : Doue, Tad holl-c'halloudec, Crouer an env hag an douar. »

Constant Wolf, deuz an « *Observatoire* » e Paris, hen

deus scrivet an dra-man : « Ar pezh a lavaromp evit isplika urzh ar bed ne zinerz tamm ebed ar rezoniou a zis-cuez ez eus eun Doue. » « Danvez ar bed a zo deut euz daouarn ar C'hrouer gant he nerz hag he lezennou. »

b) *Testeni ar physicianed hag ar chimisted.* — Ar spered gouizieca deuz bon amzer, *André-Marie Ampère*, a lakea an deskadurez hag ar feiz da jom en he galon gant ar brasa peoc'n.

Volta, tad an electricité a c'heller da lavaret, a scrive deg vloaz araog he varo : « Me a gemer evit ar guir religion difazi hini an Iliz catholik. »

Arsted, professor a physik e Copenhag, a jome sebezet dirag an emgleo a vez cavet etre lezennou ar spered ha lezennou an traou, e giz ma lavare, dirag ar c'halloud hen deus ar spered da anaout ar grouidigez hag ar c'halloud hen deus ar grouidigez da veza anavezet gant ar spered, hag a grie estlammet : « Perag eun hevelep emgleo ? Abalamour an holl lezennou-ze a zo bet great gant ar memez hini, Doue. »

Robert Mayer a lavare ar memez tra dirag an dud gouiziec a en em vodas e *Inspruch* er bloaz 1879.

Adolphe Hirn a lavare : « Ar c'henta guirionez eo ez eus eun Doue. »

Faraday a ioa ker start he feiz ha ma z-oa bras he vouisiegez (*J.-B. Dumas*).

Lord Kelvin a lavar : « An holl draou beo a zo dindan eur c'hrouer hag eur mestr eternal. »

J.-B. Dumas, unan deuz ar brasa chimisted deuz hor bro, hen deus lavaret : « Doue ar feiz eo Doue ar bed : an deskadurez ne laz ket ar feiz, hag ar feiz a laz neubeutoc'h c'hoaz an deskadurez. »

Pasteur a lavare en devez m'oa digemeret en *Academii* : « Eürus an hini a zoug en he galon eun Doue hag eur zonzj caër a vez sentet outhi : sonj caër ar skiant, sonj caër ar vouisiegez, sonj caër ar vro, sonj caër vertuziou an Aviel. » (1882).

c) *Testeni an naturalisted.* — Eun den hag a studias mad ar c'horfou, *Milne-Edwards*, a scrive : « An dud diskiant a lavar e teu danvez ar bed, evel ma vez cavet er vein hag er c'hoat, da ober ho-unan traou burzudus ar grouidigez, a zo condaonet gant ar guir deskadurez. »

Flourens ha *Claude Bernard* a zonzje evel dhan.

Lamarck, an hini a roas tro da *Zarwin* da zevel ar gelennadurez am eus studiet (*Feiz ha Breiz*, east 1907), a lavare : « Lod ho deus sonjet oa ar bed Doue memez. Tra souezus ! Kemeret ho deus an horolach evit an horolacher, hag ar pezh labour evit al labourer. »

Cuvier a beur-gloze he gelennadurez divarbenn emgleo an izili er c'horf dre ar geriou-man : « An traou a zo bet great gant an Holl-c'halloudec hag a zo bet reizet gant eur Furnez ne c'hellomp anaout he lezennou nemet o sellet ouz he labour. »

Etienne-Geoffroy Saint-Hilaire a grie e creiz eul levr : « Digouezet aman, ar physician a dec'h kuit hag an den a religion ebken a jom evit kemeret perz e souez ar prophet santel ha lavaret ganthan : *Cœli enarrant gloriam Dei ; laudamus Dominum* : an envou a gan meuleudi da Zoue ; gloar d'an Aotrou. » *De Blainville*, *A. Serres*, *Paul Gervais*, a veler ho fratromiou savet e *Museum Paris*, a ioa christenien mad.

Beza m'oun scuiz oc'h henvel mistri bras ar vouisiegez (calz a lezan a gostez), e rankan evelato merka hanoiou *De Lapparent* ha *Branly* deuz *Institut Catholik Paris*. Ar c'henta a zo brudet dre ar bed holl abalamour d'he vouisiegez divarbenn ar pezh a zo c'hoarvezet gant an douar abaoe m'eo caledet, hag an eil eo an hini hen deus digoret hent d'an telegraphii eb neud. Ma c'heller hirio cas keleier d'al listri a zo e creiz ar mor bras, dezhan or dleour da genta...

Breman e c'houezomp petra dleer da zonzjal divarbenn ar pezh a lavar eur journalist, eur mestr scol pe eun doctor bennag deuz ar gabari-ze couezet deuz lost ar c'har : Fazia 'reont a grenn. Ar vouisiegez, pell dioc'h nac'h Doue, a zeu da embann ne gomprenet netra ebdhan. Ma z-eus tud desket o nac'h Doue, n'e ket an deskadurez a boulz anezho, mes, peurvuia, ar politik milliget. *Hervé Faye* a lavar en he levr divarbenn ginivelez ar bed : « La négation de Dieu se produit à certaines époques de lutttes contre les institutions du passé.... Que la lutte cesse, et bientôt les esprits reviendront aux vérités éternelles, tout étonnés au fond de les avoir combattus si longtemps (*Origine du Monde*, introd., p. 3). P'he

dezo gellet ar Frans, dirolec'ihet gant ar Revolution, ober adarre he hent, an holl a zigemero gant levezeg ar greden e Doue hag a vezo souezet bras gant discredoni an amzer vremen.

(Fin).

J.-F. CAER.

« Eur vetalen a henor roët gant an aot. de Mun a zo » bet kinniget, e gouel ar *Bleun-Bruck* e Plougastel, » d'an aot. Glaoda ar Prat, oberour ar studiaden-man. »

Ar Brezoneg er Skoliou

(Krennad eus prezegen Klaoda 'r Prat e kendalc'h bras Plougastel-Daoulaz)

Ar brezoneg a enori
Ha dreist pep yez-all a gari.

...Ar vistri-skol n'o doa ezom ebet da veza douget gant ar pennou bras da argas ar brezoneg eus ar skoliou, kousto pe gousto... Kaout a ra d'ezo eo dienasoc'h deski ar galleg da vugale hag a oar eur yez-all. Hag i ha mont e brezel eneb ar pezh a hanvont ar « patois », pe briz-yez. « Netra, emezo, nemet ar maro evitan ! » Kalz a Vretoned diaviz, siouaz ! o deus lavaret eveldo !

Iskis eo, va c'henvroiz ker, poanius meurbed eo d'eur gwir Vreizad lakaat e spered da zonjal en holl draou a zo bet kavet evit rei taol ar maro d'hor yez ker !

Benveg ar brezel a zo peurvuia eun tamm metal, eur ruilh, pe n'eus fors petra-all, a vez roet d'eur bugel a glever o koms brezoneg, pe e porz ar skol, pe war an henchou, pe zoken er gear. Ema a ro anezan d'ar c'henta hini a dap o vrezonekaat, ha pa lavarfe nemet eur gomz. Hag ez a evel-se eus an eil skolaer d'egile. An hini a zigaso ar « vioc'h. » pe ar « votez » d'ar mestr, hennez eo, ar paour keaz ! a baeo evitan e-unan hag evit ar re-all !

N'eo ket souezus e teufe neuze ar vugale da zisprizout, da gasaat ha da zilezel yez o zad hag o mamm ! En doare-ze ive e tesker anezo abret da zont da veza spierien. N'eo ket brao mont da zellet ha da zelaou dre doull an

alc'houez ! N'eo ket kaeroc'h mont a-drenv kein an dud da spia o c'homzou !

Mezus eo klevet hano eus eur seurt traou ! Ha lavaret c'hoaz emaoimp en eur vro e kaver enni ar ger LIBERTE skrivet e lizerennou bras war an holl mogeriou ! Siouaz ! re alies n'he c'haver nemet eno !

* * *

Ar vistri-skol a lavar : « Re a amzer a rankomp da lakaat gant ar vugale a deu d'ar skol hep gouzout tamm galleg ! » Poan oc'h eus ? Kredi a ran ac'hanoc'h. Kredit ac'hanon d'ho tro ! Eun ali a zo mat da gaout. Easoc'h e vije d'eoc'h, ma karjec'h implija ar yez a oar ar vugale evit deski d'ezo an hini n'ouzont ket. Eno eo emañ an dalc'h. An doare-ze eo an hini a gemerer dalc'hmad evit deski ar yezou-all. Ha ze, klevit mat, a zo hervez ar furnez, ar reiz hag ar skiant, peo gwir e lakaer da dalvezout ar pezh a oar ar bugel evit deski d'ezan, a-nebeudou, ar pezh ne oar ket c'hoaz.

O teski ar galleg d'eur bugel dre zikour ar brezoneg e tispleger d'ezan ar geriou gallek n'anavez ket c'hoaz er brezoneg a oar dereat. Dont a reer neuze, evel pa lavarfen da « c'hrefi » yez Franz war yez Breiz, ar galleg var ar brezoneg, goustadik, hep poan, en hevelep doare m'eo eur blijadur hag evit ar mestr kelenner hag evit ar skolaerig.

Er bugelig a deu d'ar skol ez eus eur spered ; gouzout a ra eur bern traou, evitan da veza yaouank : eun dudi eo klevet anezan o varvailhat gant e vignoned.

* * *

Setu hen deuet d'ar skol. Hervez ar c'hiz a zo brema, ar mestr a ro e gentel e galleg, hag ar paour keaz Breton bihan a zo eno digor bras gantan e zaoulagad hag e... c'hinou : gwelet a ra, klevet a ra ive, a koulskoude, kaer en deus, ne c'hell kompren netra. Ar mestr-skol pennek a ra d'ezan evel pa ouiche galleg mat pell zo.

Ha neuze, petra c'hoarvez peurvuia ? Ar bugelig a deu buan da inoui ; ne gav saour ebet gant skol c'hallek ar mestr. E spered a nij d'ar gear, da gaout e vamm, e vredeur, e c'hoarezed, hag... ec'h en em ro da ouela.

Komzit brezoneg outan, e dal a ziroufenno, sevel a rai etrezeg ennoc'h e zaoulagadigou lent, hag hepdale e welot ar mousc'hoarz o tarza war e vuzellou. Goulennit outan hanoiou an traou en e yez; goulennit-i ive digantan e galleg, ha mar n'o goar ket, livirit anezo d'ezan. Hag evel-se e tesko. Evel-se e lakeot da dalvezout ar peza oar ar bugel evit deski ar peza ne oar ket c'hoaz.

Divezatoc'h, pa vezo brasoc'hik, p'en devezo desket eun toulladig brao a c'heriou galleg, roit d'ezan kenteliou berr da drei e galleg. Netra gwelloc'h, va c'henvroiz ker, evit deski eur yez eget trei ar yez a ouzer er yez e maer o teski. Goulennit digant ar re o deus great o studi er skoliou bras, e Kemper, e Kastel, e Lesneven, goulennit diganto penaos ec'h en em gemere ar vistri evit deski d'ezo al latin, ar gregaj, ar saosneg, hag ar yezou-all.

Lavaret a raint d'eoc'h eo oc'h ober troidigezou eus ar galleg a ouient el latin, er gregaj, pe er saosneg edont o teski.

Perak ne reer ket evit ar paour er skoliou bihan ar peza a gaver talvoudus hag a reer evit ar pinvidig er skoliou bras? Perak ne fell ket d'ar vistri implija ar brezoneg evit deski ar galleg d'ar vugale, evel mac'h implijer ar galleg evit deski ar yezou-all?

Perak? Perak? Asa, kaer am eus goulenn, den na gav respont dereat ebet da ober d'in.

En Aljeri, er Provanz, e Keumry, en Iverzon, e Madagaskar... e reer en doare-ze. Ha perak n'her greer ket e Breiz-Izel? Daoust hag aon a zo e c'houfe ar vugale vretou diou yez? Lavaret a reer e talv daou zen an nep a oar diou yez... Ac'hanta! Ar Vretoned a zeski ar galleg dre zikour ar brezoneg a oar galleg kalz gwelloc'h eget Fransisien diwar ar meaz ha n'hellont morse, kaer o deus, en em zizober mat a-walc'h eus o briz-yez. Ha setu perak n'eus ket eur gwir Vreton ha na c'houlenn a greiz kalon gwelet ober implij eus ar brezoneg er skoliou, evit brasa mad e genvroiz.

Klevit ha klevit mat eur wech muioc'h, c'houi tud diwar ar meaz, hounnez eo an doare wella da zeski galleg mat, an easa hag an difrea.

En han' Doue! arabat eo d'eoc'h eta beza oc'h hirvoudi, oc'h en em jala, o, kunudi, abalamour ma lavar ho paotr

pe ho merc'h eur gomz vrezonek bennak war borz ar skol, pe abalamour ma vez brezoneg a-wechou gant ar mestrskol pe ar vestrezskol!... Lod a gav d'ezo eo kollet pep tra mar n'eus ket dalc'hmad eur « vioc'h » pe eur « symbol » o vont a zourn da zourn gant bugale ar skol! Dio-tachou, e gwirionez, hag a ra poan koulskoude da dud a zo.

Gwelloc'h e vije d'ar goueriaded-se mont da gaout ar vistri-skol da c'houlenn diganto deski ar galleg d'o bugale dre ar brezoneg, hag evel-se e tiskoueschent o furnez...

Pegoulz e teuo skiant d'eomp? Pegoulz e tigorimp hon daoulagad d'ar wirionez? Ra blijo gant Doue e ve dizale! Dihunomp pelloc'h,... ha deomp war a-raok!

KLAODA 'R PRAT.

Les Aspirations de la Bretagne Contemporaine

Le niveau, c'est la mort.
A. BRIZEUX.

Dans un article consacré aux fêtes régionalistes de Plougastel, la *Quinzaine Ouvrière du Relecq-Kerhuon*, parlait tout récemment (1) des aspirations de la Bretagne Contemporaine.

A lire le jeune et vaillant journal de la région brestoise, on est tenté de croire que la Bretagne dédaigneuse de son glorieux passé, ne poursuit plus qu'un rêve : perdre toute son originalité pour devenir une province banale de la République française.

Le rêve est même déjà une réalité et la preuve en est que l'âme de la foule ne vibre plus à l'unisson de celle des quelques rares patriotes bretons qui osent encore ici et là parler de la connaissance et de l'amour de la petite patrie.

Le peuple aime « les courses, les danses, les tourniquets » — *panem et circenses*, — la disparition pro-

(1) N° du 26 sept. 1908.

gressive de la vie nationale de la Bretagne le laisse froid et indifférent.

C'est donc bien la fin, cette fois. *Finis Britanniaë*. Après quinze siècles d'existence, elle disparaît pour toujours, jamais vaincue par ses ennemis, si on veut, mais trahie par ses enfants.....

Cette assertion, vieille de mille ans et plus, pour qui connaît un tant soit peu notre histoire nationale, n'aurait eu à mes yeux aucune espèce d'importance, si elle n'avait pas été lancée dans le public par une feuille aux allures franchement catholiques et démocratiques et que l'on était en droit par suite de croire disposée à accorder aux légitimes revendications du peuple breton tout l'appui désirable.

Qu'il y ait dans la région brestoïse une funeste tendance à la débretonnisation généralement favorisée par ceux qui ont mission de diriger et non de suivre l'opinion, la chose n'est que trop certaine, mais comme le disait si bien M. Hervé Diraison : (1) « Ce n'est pas à nous de » sonner avant l'heure le glas de ce que nous aimons, » parce que notre rôle est de lutter encore et d'espérer » toujours, même quand l'espérance semble se détourner » de nous. »

D'ailleurs cette tendance est purement locale (2) et au lieu de progresser, il n'est pas téméraire d'espérer qu'elle ira même en diminuant au fur et à mesure que les masses se convaincront de plus en plus des avantages immenses au point de vue intellectuel, résultant de l'enseignement bilingue.

Et puis, où est la nation qui ne connaît pas de déflections dans le rang de ses enfants ? La Bretagne en connaît peut-être plus que d'autres, mais malgré tout, il est faux de prétendre qu'il n'y ait plus désormais à s'occuper de notre vieille nationalité que quelques amateurs de

(1) *Ouest-Eclair*, 9 juin 1903.

(2) *Un petit fait glané dans la Semaine Religieuse de Quimper, du 2 octobre 1908, est un témoignage bien éloquent en faveur de la vitalité bretonne : 1200 conscrits finistériens ont tenu à suivre avec empressement les exercices de la retraite bretonne en septembre dernier ; pendant ce temps, on réussissait, à force de propagande, à recruter 11 jeunes gens pour la retraite française.*

fossiles plus ou moins déséquilibrés ou « quelques touristes avides de spectacles pittoresques. »

Ce qui est vrai, c'est qu'en Bretagne, comme partout ailleurs, deux courants nettement opposés se dessinent.

D'un côté, le socialisme international poursuit son rêve de nivellement général et « d'unification progressive » du globe, par la même civilisation, les mêmes sciences, » les mêmes industries, les mêmes mœurs, le même costume. »

D'autre part, « les barrières se dressent entre les » nations, chaque jour plus hautes, défendues par plus » de soldats, par des cœurs retranchés dans un patriotisme jaloux... » (1)

De ces deux courants contraires, lequel triomphera chez nous ?

Le cosmopolitisme niveleur, ou l'exclusivisme nationaliste ?

Poser la question, je crois, c'est la résoudre.

Il suffit, en effet, de comparer à l'heure actuelle, les résultats obtenus de part et d'autre pour constater immédiatement que la Bretagne contemporaine au fur et à mesure que sa conscience nationale se réveille, ne veut rien renier de ce qui a fait sa gloire dans le passé » ; (2) que le but qu'elle poursuit avec autant d'ardeur que de ténacité est d'arriver pacifiquement, tout en restant elle-même, à exercer en France, la part de souveraineté à laquelle elle a droit.

Ces aspirations ne sont pas seulement des souvenirs d'archivistes : lentement mais sûrement, par la presse et

(1) Eugène Melchior de Vogüé.

(2) *Cela ne veut pas dire que les patriotes bretons veuillent ressusciter « la religion druidique avec la métempsycose pour » dogme et les sacrifices humains pour pratiques religieuses », comme peuvent le vouloir certains archibardes justement critiqués par l'Echo Paroissial de Brest, 27 sept. 1908.*

En dehors de ces bonshommes il y a en effet déjà « chez nous » des milliers de Bretons, au patriotisme éclairé et sincère, qui travaillent avec moins de fracas et plus de chances de succès, à la restauration d'une Bretagne chrétienne et qui jugent « qu'il ne » suffit pas qu'une chose soit ancienne pour qu'on l'approuve ni » qu'elle soit nouvelle pour qu'on la réprouve. »

la Conférence, par le théâtre et les Cercles d'études, le peuple arrive à les partager et à vouloir les satisfaire ; et un jour qui n'est peut-être pas aussi loin qu'on le pense généralement, arrivera où les niveleurs audacieux ou imprudents, victorieux un instant et sur un faible coin seulement du territoire, ne pourront pas résister aux volontés nationales ; force leur sera d'assister à leur propre défaite ou de chercher un terrain plus favorable à l'expansion de leurs idées destructives.

D'ailleurs le spectacle de ce qui se passe à l'heure actuelle, un peu partout en Europe est bien fait pour encourager les Bretons à entretenir cet espoir et à soutenir leurs justes revendications avec plus d'ardeur que jamais.

« Le clairon de la Révolution sonna, dit-on, le réveil des nationalités. »

Il est certain que le xixe siècle a mis consciemment la force au service du droit national.

Que de peuples il a soustraits à l'usurpation la plus scandaleuse des races les plus étrangères à eux.

Et le xxe siècle, semble vouloir continuer l'œuvre de son prédécesseur.

« Au régime des vastes unités se substitue peu à peu dans les faits ou dans les idées un régime fédératif. Un mouvement si général et qui gagne des races si dissemblables, n'est pas le caprice d'une heure, mais un retour à la plus ancienne, à la plus spontanée, à la plus permanente, à la plus émancipatrice des formes politiques. » (1)

A l'heure même où ces lignes s'écrivent, la Bulgarie proclame son indépendance (2) et les protestations des

(1) Etienne Lamy. *Un siècle.*

(2) *Le manifeste de François Ier.* — Voici, à titre documentaire, le texte du manifeste à la nation bulgare, lu par le nouveau tsar, au moment de sa proclamation à Tirnovo, 5 octobre 1908 :

Par la volonté de notre inoubliable libérateur le grand peuple russe, aidés aussi par nos bons amis et voisins les Roumains, sujets de S. M. le roi de Roumanie, à partir de 1878, la chaîne de notre joug a été brisée. Depuis cette date, c'est-à-dire pendant trente ans déjà, le peuple bulgare a conservé inébranlablement dans sa mémoire le souvenir des apôtres de sa liberté et, animé par leur exemple, a travaillé

puissances ne paraissent pas vouloir s'élever bien haut.

La Bretagne a donc, elle aussi, de solides motifs d'espérer en un avenir meilleur, car « l'œuvre libératrice » doit se poursuivre dans chaque Etat, et partout ou un seul Etat comprend encore plusieurs groupes d'origine diverse, chacun de ces groupes doit être mis en liberté de répandre la puissance particulière de pensée ou d'énergie qu'il représente. *Toute discipline d'uniformité où il pourrait y avoir collaboration de génies indépendants est un dommage.* Il n'est pas conforme à l'intérêt général que dans un Etat, où les races sont diverses, une seule étouffe les autres et gouverne....
 » ... Si mauvaise que l'heure soit aux faibles et malgré que l'ambition des uns ait réappris à tout oser et la lâcheté des autres à tout souffrir, l'œuvre d'affranchissement en faveur des peuples continue comme par la force de la vitesse acquise. » (1)

inlassablement au développement du pays pour en faire, sous ma direction et sous celle de feu le prince Alexandre, un Etat digne d'entrer comme membre, dans la famille des peuples civilisés avec des droits égaux à ceux des autres peuples pour poursuivre son développement intellectuel et économique.

Rien ne doit entraver la Bulgarie dans cette voie, rien ne doit empêcher son progrès. Ceci est le désir et la volonté du peuple.

Le peuple bulgare et son chef ne peuvent avoir qu'une même pensée, qu'un même désir.

Indépendant de fait, le pays trouvait son développement normal et paisible entravé par des illusions dont l'abandon a amené un refroidissement entre la Bulgarie et la Turquie.

Moi et mon peuple, nous désirons et nous nous réjouissons du rajeunissement politique de la Turquie.

La Turquie et la Bulgarie, libres et indépendantes, seront dans de très bonnes conditions pour raffermir les liens amicaux qui les unissent et en créer de nouveaux, tout en s'adonnant paisiblement à leur développement.

Animé par la volonté de réaliser cette œuvre sainte et pour répondre aux besoins de l'Etat, avec la bénédiction du Tout-Puissant, je proclame la Bulgarie, unie depuis 1885, en royaume indépendant.

Avec mon peuple, j'ai la conviction que cet acte rencontrera l'approbation des grandes puissances.

Vive le peuple bulgare ! Vive la Bulgarie indépendante !

(1) Etienne Lamy.

Les choses étant ainsi, peut-on supposer un instant que la race bretonne veuille se laisser absorber par une race voisine dont elle deviendrait l'esclave après en avoir été la servante durant trois siècles, et cela juste au moment où les premiers rayons de l'aurore d'un ordre nouveau commencent à blanchir les bruyères de nos montagnes et les flèches de nos cathédrales ?

Je ne le crois pas, *Tra mor, tra breton.*

MINOR KERBRIEK.

EUR RESPOUNT

*Mad da rei d'ar-re a zo mignoned
 vras ar bobl war o meno, hag a
 zo faë ganto, komz a skriva en
 e yez.*

On demandait un jour à Jasmin qui écrivit toujours en patois de son pays, pourquoi il choisissait la langue gasconne de préférence à la langue française, il répondit :

« Je n'abandonnerai point la langue de ma mère. Les » écrivains et les poètes l'ont tous désertée et c'est ainsi » que les travailleurs de la terre, les pauvres, les mal- » heureux, tous ceux qui n'ont rien et sont privés de tout » sont encore privés de la littérature et de la poésie, de » tout ce qui peut élever leur âme et seconder la reli- » gion..., moi je veux consoler, fortifier, améliorer ces » multitudes dédaignées.

» Je serai leur poète, je les aimerai comme le Sau- » veur nous apprit à les aimer...

» Jésus-Christ se fit homme pour parler aux hommes, » petit pour enseigner les petits : moi je n'ai point à » descendre, je ne suis qu'un enfant du peuple, parlant » la langue du peuple. Je n'ai qu'à demeurer ce que je » suis et à rester où Dieu m'a placé...

» Jacques JASMIN. »

M'ho tesko da ober ar skolig-vij ?

(KENDALC'H)

Ne oa ket c'hoas en em gavet, a eas vad, hon tri hail- loun e koat ar Reunik, pa en em gavas er gear, gant o c'harrad melchen daou eus goazet Tro-Rod : Lomm, ar miliner, goaz Jeannet, hag Olier, ar mestr-mevel evit an douar. — Lomm oa astennet var greiz e gein var ar melchen o sellet ous ar stered ; Olier asezet var al limo- nen-gar, ar gorden vistin stag ous ar paron, a sute krenv, a sute flour ha ne ehane da sutal evel m'hen dije bet c'hoant paravia gant al labouset. Lusi, ar gazez koz, a anaveze an ardremez ha ne doa ezom ebet da veza bleinet.

En em gavet er pors, Lusi a chomas a grenna sav. Kaer hen devoa Olier lavaret « ehu », ne finve tamm. — Hag Olier da velet :

— « Lommi, deus aman ; ne ouzon ket petra c'hoari gant Jeannet.

— » Jeannet zo aze ! — Oc'h ober petra ? »

Ha Lomm d'an traou. — Jeannet a hirvoude atao.

— « Petra 'zo arruet ganeoc'h, Jeannet keaz ? — Glazet oc'h ?

— » Ne ouzon ket. — Aze, en ti, dre ar siminal, eul loan » dû zo koezet var an oalet.

— » N'hoc'h ket glazet neuse ; aoun eo oc'h eus bet. —

» N'ho pezet ket aoun breman ; ni, zo aman. — Olier, lez » Lusi aze, ne finvo ket. Deuit d'an ti ganeomp, Jeannet.

— » Oh, ne din ket... An diaoul eo, sûr.

— » Allo ! na chom ket aze ; arabet kaout aoun breman.

» Ro da zorn din ha deus. Mar deman an diaoul en ti » bremazont ni hen talvezo dezan, ne ket-ta, Olier ! »

Tenval sac'h oa an ti ; an tan oa varnez mervel. En eur glask an allumetez korz oa var dranken ar siminal, Lomm a stokas e droad ous eur garteren kig moc'h hag a vennas koeza. Jeannet a loskas eur griaden. Mes Lomm n'oa ket spountik anezan, ha ne zaleas ket da enaoui eur c'houlouen soa. — Kenta 'velas oa Stephan goz var

greiz e gein en toul-keuneudok. Habaffet oa c'hoas. Lomm a soubas an torch-daouarn en eur picherad dour yen, a c'hlebias e dal. Doc'htu, kouls lavaret, e tihabaffas, mes ne lavare ger. Lomm, a dro-vriad, hen digasas da aseza er gador.

Epad an amzer-se, Olier ne oa ket e zaoulagad en e c'hodellou. Ar zug-eost a ispillone azioc'h an oaled a zoueze anezan.

— « Ma vije bet eun diaoul, a sonje, n'hen dije ket bet » ezom eus eur gorden evit diskenn en ti. An diaoulou » 'zo paotret skañv. — Eul laër eo a zo bet aman. — Mes » perag eo deuet dre ar siminal p'e gwir oa digor an » nor ? — Ah ! c'hoant spounta hen devoa. Feiz ! deuet » eo a benn eus e daol ; Stephan ha Jeannet zo c'hoas » saouzanet oll. Mes petra hen deus laeret ? »

Ober a reas pers eus e sonjou da Lomm.

— « Reson he peus, eme Lomm. Eul laër zo tremenet » aman. Evit doare, kementse, eo bet stronsus al lamm » hen deus great ; sell ! Bâz an anduill e daou damm. » Pet anduillen oa er siminal, Jeannet ? »

— « Nao ; ha teir garteren vras a gig moc'h ha pevar » damm bihan. »

— « O nao emaint aman ; hag ar c'harterennou brâs ha » bihan ive. Ne vank netra. Sell ! podedz ar bress 'zo » torret. Mes, da beleac'h eo eat an toaz ? Achu oa ho » krampoez, Jeannet ? »

— « N'oant ket avad ; diou dousen benag a chome » c'hoas ganen da ober. »

— « Neuse, eme Olier, eo staget ar bress ouz e reor. » Eur bastezennad vad a dle beza eat gantan. Merk ar » gwir, Lomm, a zo staget outan ; hag epeleac'h c'hoas ! »

Hag Olier staga da c'hoarzin endra c'helle. — Lomm ne c'hoarze ket.

— Hag an armeliou, Jeannet ? — n'hen deus ket furchet an armeliou ? »

Ha Lomm da velet. Peb tra oa kloz, anat ne oa ket bet touchet outo.

— « Mes petra zo eat gantan, eme Lomm. Eul laer honest » oa heman, evit doare. Deomp da velet er meas. Deus » ganen, Olier ; Jeannet, digassit ar goulou. »

Hag o zri er meas.

— » Sell-ta, eme Olier, set' aman ar c'hrevaz koz en e » sav ous an ti-forn. Dre aman eo pignet... Set' aman e » roudou, eur boutou-ler, tachou bihan enno. — Lavaret » e viche eur c'hreñn-baotr.

— « Tostaît ar goulou aman, Jeannet, — set' aman » roudou aleiz en dro d'ar puns : eur boutou-ler adarre, » eur boutou krenn didach ar re-man. Daou oant, sûr ; » daou lakipot eus kear, me bari.

» — Sell-ta ! ar zug stag ouz bardell ar puns ! Ah ! » laër, va mignon, gwall dizet out bet. Ar gorden zo bet » distignet re vuhan ganez... M'eus aoun, da gamalad oa » eat da avalaoua epad m'edoz var ar siminal. Set' aman » e roudou dindan ar vezen avalou ha daou skour bihan » torret. »

(Gwir oa. Philip hen doa gwelet tri pe pevar aval ous eur vezen e kichen ar puns hag hen doa diskroget eur pennadik bihan dious ar vardell evit o c'hutuill. Er mareze, Fanch dallet gant ar voget oa en em silet er siminal. Lavaret hor beus dija petra oa c'hoarvezet. Dre fact Philip e oa, evel a velit).

Epad m'edont o tivis, o zri, ec'h en em gavas Kou, ar portezet. « Ar martolod » a veze great anezan. Kountet oue dezan ar stal.

— « Mad, a respountas Kou, didalvez eo breman mont » var o lerc'h. An noz 'zo terval, morse n'o c'haffemp ; » ha mar kendalc'hit da vressa re dre aze, ne gaffoc'h » ket o roudou varc'hoas. Gwelloc'h mont da goan.

— « N'eus prest netra, eme Jeannet ; ha me 'm eus » aoun o chom en ti va-unan.

— « Mad, eme Lomm, Olier ha Kou a goanio al loened. » Me ia da zikour ac'hanoud hag a lakaio urs vardro ar siminal. »

Jeannet oa torret he aoun varni abaque m'oa Lomm en he c'hichen ; ha ne oue ket pell evit farda eur souben al leaz d'ar baotret. « Krampoez 'vo kavet da souba, emezi. » — Mes pa yeas d'an tamouez e chomas mantret :

— « Va Doue, va c'hrampoez 'zo eat ganto ! »

— « Tout, eme Lomm.

— « N'int ket, mes tost d'an hanter.

— « Tra avoalc'h zo chomet evit koan ? »

— « Oh, ia ! ha soken evit varc'hoas.

— » Neuse an droug n'eo ket bras. »

Epad koan, evel just, ne oue ken hano nemet eus al laeron krampoez. Olier ne rea nemet c'hoarzin o sonjal estum fentus a dlie kaout al laer gant e balastr bress ous e ziadrenv.

— « Ma sav naoun ganto, emezan, e kavint da lipat. » Hag e c'hoarze, leiz e groc'hen. Jeannet he-unan oa laouenneat oll, dezi da lavaret goulskoude : « na te zo sot, » Olier ! » — Kou a rea e baotr faro : « Me zo va zro en » oferen-bred ; dibaot eo ne gleffen hano anezo gant va » c'hamaladet. Araog varc'hoaz, da greizdeiz e vezo ar » ganfartet er goudor. »

Kou hen devoa fors kamaladet, gwir oa, mes kamaladet diboell, paotret ar banneou. Lomm ne gonte nemeur varnan en despet d'e lavarou. Ervad e c'houie, eur vech en em gavet en hostaliri, hor mignon ne deuche mui er meaz araog pell ; re a blijadur hen dije o kounta e historiou koz a nevez. Var-se Lomm a zibunas e *blan* :

— Hon laeron krampoez, emezan, n'int ket gwir laeron, deskerrien marteze, bugale diboell eus kear o klask an tu da ober eun taol farserez. — Tanvet o deus an avalou ; en dro e tizroint hag a benn nebeut soken. Ma teuont, e c'hedint an noz evel hirio. Gant ma vezimp var evez, e roimp eur gentel dezo eus an dibab. — Varc'hoas eman ar c'hoari *domino* aman. Evit ne vo ket red chom da ziuall ar vezen, me ve ali da staga er c'hleier milin ous ar skourrou. Kerkent « a ma vezint hejet an disterra, ar » c'hleier o diskuillo. »

— Evelse eo avad, eme Olier ne zic'hoarze ket atao.

— Allo ! paotret, deomp da gousket. Ar *Bater*, Jeannet ! Jeannet oa c'hoas eun nebeut trefuet. Lomm a rankas dibuna an *Angelus*, al *Litaniou*, an *De Profundis*. Evit ar brezoneg oa touchennet mad Lomm, mes n'oa ket krenv var al latin ; ar pedennou a deuas gantan demhenvel ous re eur C'herne : *Angelus somini si Mariæ... Ave Maria splena ventris ventris tin Jesus.* — *Sansilla domini... Sternomp ar c'haro er mæs... Kie leïson, Kie leïson... Kouris tabornea... Janava seli... rra pro nobis, ora pro nobis a respounte kalonek ar baotret.* — *De profundis samavi vosem meam... Oremus fidelium sesomnium consequantur, kurun noz deiz skla sklorum...*

Maria mater, gratiæ mater, misericordiæ te nos hag ar votez porteze hag ar mortis sisipe...

Eur c'hart-heur goude ne vije bet klevet en ti nemet roc'hadennou Lomm ho Kou (Olier a gouske er c'hraou) ha Jeannet o patera gwella ma c'helle.

E koat ar Reunik ne ie ket ker brao an traou. Ar rebechou c'huëro a fuc'he etre Fanch ho Philip.

— « Ma karjes beza dalc'het stard d'ar vardell, ne oa » ket c'hoarvezet an taol-man ; — nan, te oa da fri ganez » en ear o c'hedal marteze ar c'haol da goezu eus ar ste- » red, brabant ma 'z out.

— » Ma karjes, te, beza eat dre an nor en ti, ne oas » ket koezet dre ar siminal. — Nan, red oa did ober da » paotr fin, diskues e peus ijin, ha pa dal, eo diskuezet » did ne dout nemet eur sot. »

Per ne rea nemet hirvoudi ha lenva.

— » Dizroomp d'ar skolaj, Fanch ; me 'm eus riou. Eno » e kavin va gwele. Ne ran mui forz ebet eus ar bara » seac'h. Gwelloc'h e vezo c'hoas eget krampoez laeret.

— » D'ar skolaj, darsot ! pell-so eo prènnet an nor. Re » zivezat eo breman. — Klevit, paotret, eme Fanch, ne » dal ket ar boan chom da gunudi. Red eo deomp klask » an tu d'en em denna eus an toull dies-man. Varc'hoas » eman ar sul ; red vezo mont d'an oferen. Setu neuse, eo » ken red all goalc'hi va dillad. Va bragez 'zo masta- » rennet tout gant ar bress krampoez, va dillad all 'zo » dû-pot gant an uzuill. Kerkent a ma savo al loar e » rankin mont d'ar ganol a zo aze er prad d'an traon d'o » goalc'hi. Te voalc'ho anezo, Philip, epad ma voalc'hin, » me, va diouskoas ha va leziou bronduet ha kignet gant » an tachou oa er siminal milliget-se. Me sant eo stag va » rochet ouzin gant ar goad.

— » Ia ! hag e vo gleb-teil da zillad goude ; penaos e » sec'hi anezo ?

— » Var va c'hein-ta, paotr. Goad 'zo chomet em goaziet, » klev. — Te, Per, klask raden seac'h da ober deomp peb a » vele. N'hor bezo ket a blun d'en em astenn, mes n'hor » bezo ket a riou, ma karomp. N'eus ket da sonjal mont da » glask lojeiz da benn bern plouz ebet. Klevet a rit ar chas

» oc'h harzal ous al loar. Goest e vichent da harzal ouz hor
 » seuliou. Varc'hoas neuse, Per, te a ielod'an oferenn vin-
 » tin da Vespaol ; te, Philip, da Blouenan, me ielo da Blou-
 » goulm ; er parreziou-ze den n'hon anavezo. — Peb a
 » ziou gram-poezen a chom ganeomp abenn varc'hoas
 » vintin. — Te Philip a zo eur paotr a spered, te a gaso
 » ar c'huec'h gwennek ganez hag a zigaso c'huec'h gwen-
 » negat bara. Abenn nav heur e vezo great ganeomp hon
 » tro, ha neuse e vezo gwelet petra da ober goudeze.
 » Beac'h dezi, paotret ! »

Goalc'het oue ar bragez, goalc'het oue an dillad. En
 eus denna rochet Fanch a venne yudal gant ar boan. Mes
 eun den a galon grenv oa Fanch, ha daoust ma loske e
 c'houliau e voalc'has anezo pis er ganol. Skrija reas o
 viska e zillad gleb ; mes red oa o gwiska hag astennet
 var eur gwele raden, e savas adarre tomder ennan.

Hir e kavchont an noz, hir evel eun nosveziat poan-
 dent. Ar skuisder a reas dezo moredi pennadou, mes
 buhan e tihunent adarre pistiget ma 'z oant gant ar mor-
 c'hed ha gant ar spount.

Kerkent hag an deiz o c'houlaoui oant prest da vont
 d'an oferen, peb hini dious e gostez. A benn c'huec'h heur
 hanter e rankent beza rentet. Keit ha keit, pe var nebeut
 hen doa peb hini da ober.

E Mespaul e ieas mad an traou ; den ne lavaras ger da
 Ber.

E Plougoulm, keusteurén Fanch a vennas trenka. Ar
 brud eus an traou c'hoarvezet e Tro-Rod oa dija en em
 gavet.

Sellet a reat ous ar paotr drouk-livet gant e vleo
 rouestlet, e vragez roget, e zillad pemdez. Unan benag
 soken a c'houlennas digantan a beleac'h e teue. Fanch a
 lavaras oa eus Guitevede deuet, pa oue achu e c'hopr-
 eost da glask labour da Blougoulm.

— « Kea da Vilin Tro-Rod, oue lavaret dezan evit
 » gwelet petra lavarje, eno e kavi labour.

— » Tro-Rod, eme Fanch, e peleac'h eman ar ger-ze ?

— » Tost d'ar Stang.

— » Mont a ran en tu-ze.

— » Diouall da veza sammet gant Paolik. Vardro eno
 » eman oc'h ober *sankou* var a glevan.

— » Sell eun aotrou, toull e vragou, a lavaras eur
 » strollad krennardet. — Klev-ta, da beleac'h ez es gant
 » kement a err ; ne man ket an tan en da rer, aneze e ve
 » gwelet ar voget dre ar siminal.

— » Lavaret e vije hen deus c'hoenn en e lèrou, a
 » c'hoapas eun all. Daoust a ne ve ket heman unan eus
 » diaoulou Tro-Rod. »

Fanch ne chomas ket da respount dezo. — Yao ha yao
 mar gouie. — Kement-se ne ieas ket var eun varzu koat
 ar Reunik. Skei a reas da genta varzu Kerveier ha ken-
 derc'hel a reas gant an hent-se keit a ma velas tud o
 tont a bell. Mes kerkent ha m'en em gavas e-unan e reas
 eul lamm en eur warem lannek evit ehana eur pennad.
 Pizennet oa ar c'hoezen yen var e dâl. Mes ne gollas ket
 e henn. Eno e chomas ken na glevas den ebet mui tro-
 var-dro. Neuse e troas e seuliou da Gerveier hag e zeas
 var eun da Goat-ar-Reunik.

Philip ne oue ket eürusoc'h e Plouenan. — Achu an
 oferen, e oue mall gantan mont er meaz, araog soken
 hostisez korn ar blasen, araog Laouik Kaki ar marc'ha-
 dour frouez ; ha var eun doc'htu d'an hostaliri tosta da
 c'houlenn bara da brena.

— « Bara ! paotr yaouank ; aman ne vez ket gwerzet
 » bara. Mar fell deoc'h chom gant o tijuni o pezo bara-
 » aman hag eur banne souben. » (N'oa ket deuet c'hoas
 ar c'hiz eus ar c'hafe er mare ma komzont anezan.)

Epad m'edont o kozeal, oa deuet goazet en ti da eva eur
 banne hag ive merc'hed da ober o frenadennoù c'hoalen,
 goulou soa, goulou roussin, allumetez ha traou all. Hag
 e sellent ous Philip, ous e zremm droug-livet, e zaoulagat
 rus, e zillad pemdez, e vontou leun-bri. Den n'hen ana-
 veze. Eur vouez oue klevet o sevel :

— « Daoust ha ne ket heman al lustrugen bet e Tro-
 » Rod en noz-man ?

— » Petra zo bet e Tro-Rod, a c'houlennas ar re all ? »

Ha da gounta. Ar c'helachou, a ia buhan en dro soken
 heb telegraph. — Philip oa tano e skouarn, hag o velet
 an oll o selaou ar prezeger, e kemeras sioul hent an nor.
 — Edo dija e kreis ar bourg pa sonjas tud an hostaliri
 dont var e lerc'h ; var an nor e teujont da grial var al
 laër. Mes ar bourg oa leun a dud ha ne ouiet na var biou

na var betra edont o krial. Philip oa dija pell pa loc'has eur vandenn baotret da vont var e lerc'h. E voutou-ler oa gantan; ar re all n'o doa nemet bouteier koat ha ne zaleas ket da goll anezho. Ken trifuet oa kementse ma ne sellas ket pe seurt hent kemeret. Varzu Kerlaodi e rede buhana ma c'helle. Trei kein hen doa great d'an hent a dlle da heuill.

Pa velas ne oa mui den var e lerc'h e skoas dre eur venojen varzu maner Keradraon. — Ac'hano ec'h anaveze an ardremez. — En em gavet e kichen eur parkad balan e ieas ennan evit diskuiza. Mes a veac'h asezet ous eun torr-kleuz ma savas ar c'hoezen yen var e dâl, e zaou-lagad a drellas, e benn a goezas var e beultrin; setu miget ha miget mad hor paour-keaz. — Pegeit e chomas en doare-ze? Eur pennad mad, sûr avoalc'h. An heol oa uhel pa zihabaffas. Ne c'houie mui da genta e peleac'hedo. Nebeut a nebeut e teuas da sonj dezan eus e stad reuzeudik.

Neuse e stagas da ouela, da ouela ken na oue skuis. Deuet oa ive da sonj dezan eus ar bromessa hen devoa great da zigas bara d'an daou all, kousto pe gousto; hag ar c'huec'h gwennek a sante atao en e c'hodel. Devi a rea ar gwenneien-ze anezan; sonjal a reas soken o zeuler étouez al lann; mes dre ma ne oant ket tout dezan o dalc'has. Philip oa eur paotr lorc'hus; « ar brabanser » a rea e gamaladet anezan, mes eur paotr a galon vad oa ive; hag ar sonj eus ar pez oa c'hoarvezet gant Fanch, dre e faot dezan, a reas dezan kemeret mil boan da zizrei beteg enno daoust n'hen devoa netra da gas dezo. Dies e ve din konta pet gweac'h e fazias divar e hent, lavaret dreist pet kleuz e rankas lammet ha pet gwenojen a heuillas; ne ouie mui e-unan goudese. Bale 'rea evel pa vije bet morgousket, evel pa vije bet mezo. E gwirionez, divedet oa e benn gant an naoun.

E mare div heur goude kreiz-deiz ec'h en em gavas gant e zaou gamalad. Spountet e oant ous e velet ken disliv, mes kement a joa o devoa ive ma teujont d'en em vriata en eur vouela, ne oue great rebech ebet dezan daoust n'hen devoa tamm bara ebet gantan. Miret o doa evitan diou gram-poezen. Hi o doa drebet peb a ziou all. Mouar dú hag eur gistinen benag o doa kavet ive. Setu

adarre hon tri haour-keaz kennerzet. Mes pladet eo o zouchen. N'eus mui hano gant Philip da vont d'an Amerik, na gant Fanch da chom da c'hoari sankou. Ali Per a so selaouet: « Red eo mont peb hini, d'e gear. »

— « Arabet e ve mont epad ma vo deiz, eme Fanch, » rag tizet e vefemp var an hent; red eo gedal an noz.

— » Ia, brao, Fanch, a lavaras Per. Mes eun dra all » so: ar c'hrampoez hor beus drebet a zo krampoez » laeret; red 'vezo o faëa.

— » Ha paet e vezint a respountas Fanch. Chomet eo » da c'huec'h gwennek ganez, Philipp?

— » Ia! mes ma n'ho piije ket bet ho lod enno, em oa o » zaolet kuit, kement a boan a reont din em godel.

— » Mad e peus great o derc'hel, rag ganto e c'hellimp » paëa ar c'hrampoez.

— » Pet a voa deuet ganez, Fanch?

— » Pet! Bep a deir hor boa drebet deac'h; bep a ziou » hirio. An dra-ze a ra pemzek. Pegement a dalont?

— » E Kastel, a lavaras Philip, e vez eun hanter-dou- » sen evit daou wenneg.

— » Pemp gwennek ar c'hrampoez neuse. E chom eur » gwenneg ganeomp c'hoas. Eur gwennegat avalou a » c'hellimp da gemeret dious ar vezen a zo e kichen ar » puns. An dra-ze a reio hor c'hoan. Ac'hano ez aimp, » epad an noz peb hini d'e gear. — Piou a ielo da gass » an arc'hant? — Gant Philip emaint, eme Ber; ha Philip » a oar ar gwella e peleac'h ema an avalou, p'e gwir, » deac'h, hen doa dastumet daou pe tri var an douar epad » m'edos en ti, te Fanch.

— » Te ielo, Philip, a lavaras Fanch?

— » Ne zin ket va-unan, a respountas Philip.

— » Mad, deomp hon tri. Mes n'eo ket c'hoas deuet ar » mare eme Fanch; red eo gedal an noz tenval. Klas- » komp mouar ha kistin da c'hedal. »

Hir oa bet an noz; hir e kavchont an deiz. Kaout a rea dezo oa chomet an eol en e sav en devez-se. Mont a reas da guzat goulskoude ha setu adarre ar baotret en hent varzu Tro-Rod.

E Tro-Rod edot ive var c'hed anezo. Mes Lomm hen devoa kemennet mad d'e dud chom heb ober van ken na vije klevet ar c'hleier milin o tiridintal. Ar baotret

yaouank tro-var-dro oa deuet di da ober eur barti domino.

P'en em gavas Fanch da sellet dre ar prenestr, edo ar barti en e gwir vella :

— « Pemp partout ! — Bout ! — Gwenn e benn ! » Sklakez, grosmol ; flemmadennou hag ar c'hoarz o sevel.

Fanch o c'hleve mad hag a reas sin d'e zaou gamalad ez ea mad an traou. — A greiz tout e savas cholori gant ar c'hoarierrien divar benn eur poz faos ; ha tan neuze avad ken na sute : « Te... Ia ! me, a dorcho da fri did... »

— « Avoalc'h, eme Fanch sioulik, deomp d'ar vezen. » Laka ar c'huec'h gwennek var mein ar puns ha dao d'an avalou. Eun dousen ebken, peb a bevar. »

Philip, er vech-man ne oue ket gourd o senti : Eman er vezen avalou. Mes kerkent ive ar c'hleier bihan a gomans tiridintal. Ar c'hoarierrien a daol o dominoiou a drojou var an daol ha dre eur riboul etre an ti hag ar skiber emaint el liorz. Olier a zo krog e kollieroù Philip araog m'eo diskennet a eas vad eus ar vezen. An daou all n'o deus ket great ugent pas ma 'z int ive prisoniet gant Lomm ha Kou. Ne oue dale ebet.

Oh, na malanjerek oa breman hon tri haillon ! Devi 'reant en o dillad gant ar vez. Evit mad, oa koezet o meudik en o dorn. O fenn izel, varnoliou ar maro ez eant varzu an ti. Per a venne simpla bep gammed ; Philip a hirvoude :

— « Petra lavaro va zad ? petra lavaro va mamm ? » Mervel a rañt gant ar vez mar bezan kasset d'ar » prisoun. »

Fanch a selle truezuz ous Jeannet, ous Lomm, ha ne lavare ger. — Kalon Jeannet a oue tenerreat ; pedi a rea Lomm da veza mad en o c'henver.

— « Ne skoin ket ganto, a lavare Lomm. Mes n'o lezin » ket da vont gant o hent evelse. Red eo rei eur gentel » vad d'ar ganfarted-man, eur gentel a ne ankounac'haint » morse. »

Aseza 'reas er penn uhela d'an daol. An tri prisonier a chomas en o sav e lost. Kou, Olier ha paotret ar c'hoari a asezas var ar bankou, tro-dro. Leun oa an ti.

— « Eus a beleac'h e teuit, a c'houlennas Lomm ?

— » Eus a Gastel ; ni zo hon tri er skolaj, a respoutas » Fanch.

— » Ah ! n'em oa ket sonjet fall deac'h. Ha perag oc'h » deuet aman da laerez ?

— » Naoun hor boa.

— » Naoun ! paotret ar skolaj !

— » Ia, ni oa tec'het kuit d'eoc'h da noz.

— » Perag n'ho peus ket goulennet ?

— » Mez hor boa ; ha neuze n'hor boa ket a c'hoant » d'en em ziskuez. »

Ha Fanch ha kounta an histor penn da benn. Ar c'hoarierrien domino ne dennent lagad divarnan. C'hoarzin a rejont a greiz kalon pa oue great hano euz bâz an anduill, eus ar bress staget ous e ziadrenv.

Mes, pa gontas Philip e dro e Plouenan ha pegeit e chomas semplet er valanok, lagat Jeannet a gomansas dourenna. Kou oa eat da gerc'hat ar c'huec'h gwennek da gichen ar puns. O diskues a reas da Lomm, hag an oll a anzavas ne oa ket er re-man eun neuden eus an danvez a zo el laeroun.

— « Mad, paotret, eme Lomm, ne rebechan ket deoc'h » nag ar c'hrampoez laeret, nag ar bodez torret, nag an » tregas oc'h eus roet deomp ; mes spoutaden Jeannet... »

— » Oh, eme Jeannet an daelou en e daoulagat me » bardon tout dezho ; poan avoalc'h o deus bet.

— » Ia, mad ! eme Lomm. Mes, va zad a zo aze ive. » Varnez rei taol ar maro dezau oc'h bet dre ho tiskian- » terez. Ouspenn eun hanter-heur eo chomet semplet. »

An oll a droas da sellet ous Stephan goz asezet er gador. An dud a chomas sioul da glevet petra lavarje ; gant e chapelet edo adarre hag e lavaras krenv :

— « Pardounit deomp hon offansou evel ma pardou- » nomp d'ar re o deus hon offanset... »

— » Klevet oc'h eus respount va zad, Lomm ?

— » Ia, ra vezo evelse. — Jeannet, grit gweleou evit ar » baotret-man. Daou a ielo er gwele-reaz var laez ; lakit » dillad fresk var ar c'holc'hed pell evit egile. »

En dro-man, Fanch a zifrukas an daelou puill eus e zaoulagad. En em deuler a reas, heb gouzout penaos, etre divreac'h Lomm.

Antronoz, ozac'h Tro-Rod a ieas da gass anezo d'ar

skolaj, an aot. prinsipal a gavas o doa bet eur gentel stard avoalc'h ha ne oue ket re rust en o c'henver.

Fanch, beleg divezatoc'h, person bras, misioner brudet, a gendalc'has da veza eun den a benn, eun den a skiant, stard var al lezen.

Philip a ieas d'an Amerik, nan da zastum koc'h labouset mes da c'hounid eneou da Zoue.

Per, tad a famill eus an dibab hen deus kontet an histor gwirion-man da

L. B. ar Sp.

P'EDON WAR BONT AN NAONED

Allegro

P'edon war bont an Naoned Digou-di di-gou-daon Digou-

daon ranflaon Oeon ta-ga ra-ga di-ga di-ga

da-ga P'edon war bont an Naoned c'hen em zi ver tis sa.

P'edon war bont an Naoned,
digoudi digoudaon,
digoudaon ranflaon,
Oeon taga raga digadiga daga,

P'edon war bont an Naoned
'C'hen em zivertissa.

Me gwelet eur plac'h yaouank
'Lez ar ster o ouela.

Ha me goulenn diouti
« Na perak e ouele? »

« Va gwalen aour, emezi,
Er mor a zo kouezet. »

« Petra rofet hu d'in-me
Me yelo d'he zapa? »

« Hanter kant skoed, emezi,
Roin deoc'h a galon vad. »

'Vit ar genta plonjadenn
Netra n'en deuz gwelet.

'Vit an eilved plonjadenn
Ar walenn zo touchet.

'Vit an drede plonjadenn
Ar paotr a zo beuzet.

E dad a oa er prenest,
Ha diroll da ouela.

Tri mab am euz-me ganet,
O zri ez int beuzet.

E bered sakr an Dreinded
O zri e vint besiet.

*Kanet d'in gant F. Guillou, euz Kervaliant, eun ni
d'an Aot. Guillou, ar skrivaniéer bras.*

J.-M. P.

KELEIER AR MIZ

I. Belcien Plounéour-Ménez bannet er meaz eus o zi. — An aot. Péron, kure e Plounéour-Ménez a gustume rei er *Feiz ha Breiz* an diverra eus keleier ar miz. — Mes, eman breman heb ti nag ôz. — D'an 19 a viz gwengolo ez ea d'ober e seitek dervez; d'ar meurs 6 a here e tizroe da Blouneour great gantan e servich. — Antronéz vintin, an archerien a gelc'he presbital Plounéour; Person ha kure oa bannet er meaz eus an ti.

Paotret Plounéour-Ménez a zo paotret vrao, evit doare. Dibabet o deus eur mear hag a reio henor dezo. Na pebez den gwiziek! — Goude reizza afferiou ar gommun, e kavo c'hoas amzer ha deskadurez avoalc'h, evit doare, da lavaret an oferen d'e genvrois, d'o badezi ha d'o bezia; d'o frezeg ha d'o c'hoves, da velet o zud klanv, da generzi anezo ha d'o frealzi var o zremenvan. — Sûr! ne vezo kavet ar seurt tud-se nemet er menez pe demdost dezan.

II. Hanter kantved belegiach Hon Tad Santel ar Pab Pi X. — Hon Tad Santel Pi X a zo nevez lidet gantan (18 a viz Gwengolo), e hanterkantved blavez belegiach. — Kals tud o deus bet an eur-vad da vont da Rom evit al lidou-se hag evit lakât eharz e dreid o doujans, o sentidigez hag o c'harantez. Oll int dizroet o c'halon leun a joa da veza gwelet eur sant beo, eun tad

leun a vadelez evit e oll vugale, mes dreist-oll evit an dud a renk izel, evit bugale ar bobl. E zremm a deu da sederat kerkent a ma c'hell ober plijadur da unan benag eus ar reze.

Eur vaouez a boan oa hounnez ar Barizianez-se a c'houneze he bara o verza kazetennou. Mes karet a rea ar pab, ha ne oa ket nec'het o tiskleria dirag an oll pegen doun oa ar sonj anezan en e c'halon. Eur skrivaniar brudet, Camill Bellaigue er c'hlevas. O veza eat da Rom, e kontas d'ar Pab ar pezh hen doa klevet lavaret anezan gant ar vaouez-se. An dra-ze a ieas doun e kalon an Tad Santel, ha raktal, anezan e-unan, e kemeras e boltret, e skrivas eun nebeut geriou evit bennigen ar vaouez paour-ze hag he famill, hag hen ro da Gamill Bellaigue gant ar grefidi d'er c'hass d'an hini er c'harie kement heb hen anaout.

Hon Tad Santel ne ankounac'ha ket eo ganet en eur bourkik divar ar meaz, ne oa e dad hag e vamm nemet hostizien dister. N'eo ket hen a c'hoantaffe rei da gredi e ve bet lusket var barlenn eur brinsez bennag. Pell ac'hano. N'eo ket falvezet gantan lezel e c'hoarezet da gemeret dillad e giz kear ; koeffou o yaouankis o deus dalc'het. — Ne vez morse muioc'h var e du eget p'hen deus da zigemer tud a renk izel.

A nevez-so e tigemere bugale ar skoliou deuet da zigas dezan o gourc'hemennou. En o zouez e velas eur verc'hig o vouela.

- Petra 'ra did gouela, va merc'h ?
- Aoun am eus rag ar Pab, emezi.
- N'az pezh ket aoun. Me chomo ganez ken na deui.
- Te anavez anezan ?
- Ia, ia ; ha bez sur, n'eo ket droug.

Ar verc'hig a zouge var eur plad eur galoten seiz, unan ven evit e c'hinnig d'ar Pab. — Unan benag a lavaras dezi edo ar pab e-unan o komz outi.

— Oh neuse, emezi, me ro ar galoten-man did, p'e gwir out mignon din.

Ar Pab er c'hemeris, hen lakas var e benn ha var ar plad adarre goudeze.

— Gwelet a res ; bet eo ganen ; breman me ro anezi did hag her c'hasi en dro d'az famm evit ma talc'ho sonj ac'hanon.

— Nan, eme ar verc'h ; dalc'h anezi, te.

— Re vras eo din.

— N'eo ket ; va breur hen deus kemeret ar vent eus da benn. Dalc'h anezi ha ro din unan goz.

Ar Pab ne oue ket evit miret da c'hoarzin hag a zalc'has ar galoten nevez.

Lakeat em eus aman an histor-man evit diskues pegen mad eo ar pab ha pegen tost e fell dezan chom d'ar bobl.

Eun histor all hag a ziskuezo e drugarez evit an danvad dianket.

Epad ar goanv, er bloas tremenet, eun den a renk uhel eus ar Beljik oa varnez distrei eus Rom d'e vro. Derc'hent an devez ma tlie mont kuit e oue kemennet dezan mont da velet ar Pab. Var an heur e sentas, fouge ennan.

— C'hui zistro d'ar Beljik, a lavaras an Tad Santel ; ar vadelez o pije da ober eur grefidi evidon ?

Evel just, hon aotrou bras a oue mall gantan lavaret ec'h en em gave eurus da ober plijadur dezan.

— Setu aman petra eo : Beza ez eus duont er Flandr ho pro, eur beleg, danvad dianket, eur paour keaz reuzedik klanv a gorf, klanfoc'h c'hoas e goustians. Ar vadelez o pije da vont da lavaret eman ar sonj anezan alies-alies e spered an Hini zo vikel Jesus-Christ ha tad an oll gristenien ; da lavaret dezan em eus pedet evitan hag e pedin c'hoas. — Truez em eus outan dre ma man er boan ; hag evel Jesus pa 'z eas varlerc'h an danvad dianket e c'hoantaffen diskues dezan dre eun testeni anat pegement e karan anezan ha pegement a breder a gemeran gant e stad. Lavarit d'an aot. Daens ar mennoziou a ra ar pab evit e yec'het ha peoc'h e galon.

An aotrou-man a ouie ar boan hen devoa great ar beleg-se d'an Tad Santel dre e zizentidigez, a chomas mantret dirag eun hevelep madelez. Prometti a reas ober penn da benn ar pezh a c'houlennet outan. Gouzout a rea pegen flour e rankche beza e zorn evit touch ous gouli ar beleg-se ; n'eus fors.

En em gavet e Bruxell, ez ma ne anaveze ket an aot. Daens e klaskas da vont gantan eun den hag hen diche dor-zigor en e di.

Dre chans er c'havas.

Mont a rejont o daou ha digemeret e ouent. Tri devez goude, ar beleg aheurtet a blegas d'ar pab, hag ar peoc'h a oue great etrezan hag an iliz.

Ar vadelez e devoue adarre ar gounid var an ourgouil.

F. C.

DIVINADENNOU

I. — E ya hag e za
Biskoas eun dro ne ra. (*Petra eo?*)

II. — Karnel en deiz
Goullou da noz. (*Petra oun-me?*)

III. — Petra a ya founusoc'h dre al lann
Eget dre an hent bras?

IV. — Eur beachour, eur gaolen dindan e gazel, eur bleiz ous e zorn deou, eur c'havrig ous e zorn kleiz en em gav evit treuzi eur ster vras. Ar pont 'zo stris; he c'hell kas gantan, bep tro, nemet unan eus an traou 'zo ous hen luia. Penaos a reio evit na vo drebet nag ar gaolen nag ar c'havrig?

Respount da zivinadennoù miz Gwengolo :

I. Ar vezen gistin; — ar glosou; — ar plusk; — ar voueden a vez malet gant an dent.

II. Jopik hen devoa *pemp* danvad ha Yannik seiz.

● deus kavet ar respount :

1. Marie Hamon, bourg, Ploumoguier.
2. Fransaik Croguennec, bourg, Loc-Eguiner-Sant-Thégonnec.
3. Jeanne-Yvonne Ménez, Kergoat, Guiclan.
4. Catherine Kergoat, Kergoat, Guiclan.
5. Yvonik Cousquer, Kerloarec, Lambaol-Guimilio.
6. Marie-Renée Manac'h, bourg, Plougerne.
7. François-Louis Herrou, bourg, Bodilis.
8. Marie-Anne Simon, Gorrékear, Plouvien.
9. Annette Guiziou, Leuré, Vourc'h-Venn.
10. Pierre Billant, Lann-Urvan, dre Landerne.
11. Jean-Marie Cuff, Kerhuella, Sant-Nouga.
12. Yvonik Pinvidic, Maner Lescoat, dre Lesneven.
13. Isidore Bouroullec, Tréflévénez.
14. Yvon Creignou, Mes-bihan, Plouvorn (unan ebken).

Feiz ha Breiz

Kappad Misiek ar Vretouped

PETRA EO AN ENE ?

1. — Beza 'zo eun doare eas ha sur da c'houzout petra eo an ene : n'eus da ober nemet silaou an Iliz. Sclerijennet gant Hor Zalver, hi 'lavaro deoc'h eo an ene eur spered, eo crouet gant Doue evit chom beo bepred, hag e vezo eürus da viken er baradoz, pe maleürus da viken en ifern, hervez ma vezo an den santel, pe bec'her, da vare he dremenvar.

Mes cavet e vez tud hag a ra scouarn vouzar ouz an Iliz. Ne ruziont ket evit lavaret : « Pa vez maro an den, echu tout. »

Darn anezho 'zo glapezennoù. Ne fell ket dezho credi an Aviel, levr sacr ar bed, mes credi a reont, e giz bugale, an diveza cazeten a vez great e Bro-C'hall gant an diota den a ra micher da scraba paper; ne fell ket dezho credi an Iliz, mestrez scol ar bed, mes credi a reont var he c'her an divouisioka den a gomz dezho e hano an treuta deskadurez. Glapezennoù int, a lavaran deoc'h, p'e guir, var zigarez ma z-eus tud hag a lavar n'eus ket a ene peurbadus, e credont dioc'htu, hag eb clask hirroc'h na mont larkoc'h, ne z-omp penn da benn nemet loened.

Darn all a zo fallagr. C'hoant ho deus da gemeret dinnech an holl blijaduriou. Abalamour da ze, e claskont lakaat en ho spered, var eun abeg dister bennag, e varv an den penn da benn, ha rag-se, n'eus ket ezom da gaout aon rag eur vuez all, e leac'h ma vezo castizet ar bec'herien.

Goulz goude, n'e ket avoalc'h lavaret n'eus ket a ene peurbadus, pe c'hoantaat na ve ket : an dra-ze ne jench netra. Red eo clask penaoz eman an traou e guirionez

evit gouzout assur petra ' ranker da zonjal divarbenn ar vuez all. Ar vouisiegez-se a denn da vrasa tout evidomp. Ha guelèt a reimp-ni c'hoaz ar gerent hag ar vignoned hon deus caset d'ar vered ? Hag en em gaout a reimp-ni gantho divezatoc'h en eur bed all guelloc'h ? Hag echu e vezo tout ganeomp pa vezo taolet varnomp an diveza paladen zouar ? Ha caout a reimp d'ar fin an eürusted hon deus clasket en aner var an douar ? Ha paet e vezimp pelloc'h gant eun Doue just evit ar vad hon dezo great epad hon tremen er bed-man ? Ha ne vezimp ket scoet er bed all abalamour d'hor pec'hejou ? Petra 'zo ouz hor gortoz goude pred ar maro ?

Er goulennou-ze ez eus hano deuz hor fin diveza, deuz hon eternite, deuz peb tra evidomp ; ne c'hellomp ket ober gant eur respont bennag : unan sur a rankomp da gaout evit renka hor buez holl diouthi.

An hini ne fell ket d'ezhan silaou an Iliz a dle mont d'ar scol gant ar skiant-vad. Ar skiant a zo goest ive da zeski d'an den ne varv ket an ene hag e vezo recompanset pe gastizet er bed all. An hent avad a zo hirroc'h ha poaniusoc'h.

Mont a ran ebars goulzgonde. N'eus ket ezom a zeskadurez evit heul ac'hanon, skiant natural a zo avoalc'h. Mont a ran ebars evit blenia an discredic beteg ma lavaro e giz Voltaire, echu ganthan lenn scridou eur paian, hanvet Platon :

« *Oui, Platon, tu dis vrai : notre âme est immortelle.* »

Eur vech m'han dezo tizet ar virionez-se, e poanio da c'hounid eürusted ar bed all.

2. — Mes araog diblas em eus eur ger bennag da lavaret.

a) En hon amzer ez eus eur bern tud hag ho deus superstition an deskadurez. Pa glevont hano deuz eun den gouiziec bennag, deuz eun naturalist, eur physician, eur chimist, eur medicin brudet, e credont dioc'htu n'eus netra euzet outhan.

Mignoned keiz, eun naturalist a c'hell anaout mad ar plant hag al loened, hag eur physician a c'hell beza eur mestr da isplika penaoz eo reizet ar bed, hag eur chimist a c'hell lavaret gant pe seurt danvez eo great an traou,

hag eur medicin a c'hell gouzout penaoz eo renket corf an den ha petra 'zo mad ouz ar c'hlenvejou ; mes ma fell dezho comz divarbenn an ene, divarbenn ar pezh a zell ouz ar furnez hag ouz ar religion, n'eus ket muioc'h a van da ober eged o clevet eun all. Daoust hag eun tiec a zo ken nec'het-ze gant kentelliou eur c'hemener divarbenn gouarn eun tiegez ? Perag e rafet kement-ze a van evit clevet eur medicin o comz divarbenn an ene ? An dra-ze, goude tout, n'eo ket he vicher : ra gomzo divarbenn ar c'horf.

Peb hini traou he stad,

Hag ar bed 'lelo mad.

Paotred ar skianchou goulzkoude a blij dezho re aliez comz a dreuz hag a hed divarbenn ar pezh ne zell ket outho. Beza 'zo medicined hag a lavar n'eus ket a ene var zigarez n'ho deus ket santet anezhan dindan ho c'hountel, pa vezent o tispenn ar c'horf ; beza 'zo chimisted hag a lavar n'ez eus oc'h ober an den nemet an danvez a gaver er c'horfou all var zigarez n'ho deus ket cavet muioc'h, pa vezent o lodenna corf an den. Armand Sabattier, dean scol-vras ar skianchou e Montpellier, a lavar d'ar re-ze : « Ma z-eus unan bennag hag a gred n'eus netra er bed nemet ar pezh a gaver e staliou-labour ar chimisted, hennez n'eo ket eun den gouiziec, mes an azena deuz an dud. »

An ene a zo dre natur unan deuz an traou-ze ne gouezont ket dindan binvijou an dud.

Paotred ar skianchou a ve mad dezho beza humploc'h. Ar vuez a zo eur myster bras evitho ; ne c'hellont ket gouzout petra eo ; n'int ket goest da ober an distera corf beo, beza mac'h anavezont mad gant pe seurt danvez e vez great ar c'horfou ; gouzout a reont ez eus e corf an den eun niver dreist muzul a gelligou beo, mes ne c'hellont ket lavaret penaoz e labouront holl a unan evit ober eur c'horf ebken ; gueleit a reont ar c'horf oc'h en em vaga hag o creski, o vont hag o tont gant he nerz he-unan, mes euzet eo doun ouz ho spered penaoz e c'hell ober an traou-ze. P'e guir n'eus netra deuz ar pezh a gouez dindan ho binvijou hag a c'hellfe rei dezho scleridigez divarbenn ar vuez, e tlefont lavaret ez eus er bed-man eun dra mysterius bennag, hanvet ene, hag a ro buez d'ar c'horf

oc'h unani he lodennou hag o lakaat anezhan da labourat gant he nerz he-unan. Ha setu petra 'reont e guirionez, p'ho deus furnez da lakaat var ho gouiziegezh. Siouaz ! furnez ha gouiziegezh ne lojont ket ato dindan ar memez crogen. Abalamour da ze, ne dileomp ket ato rei asant hor spered d'an dud gouiziec. N'eus tro da gredi anezho nemet pa gomzont divarbenn al lodennic traou a studiont.

Ha c'hoaz, evez a zo da daoler ouz ho lavariou memez pa gomzont divarbenn an traou a zell outho, rag ne c'hellont ket ato dizelei ar virionez. Da c'hortoz e lakeont evel guir ar pezh ne z-eus ennhan nemet an neuz dez ar virionez, e reont ar pezh a hanver e galleg « des hypothèses. » Ar chimist Berthelot a zo bet eur pabor e kenver ar poent-se. Hogen eun dra lakeat evel guir a c'hell beza faos. Comzet em eus divarbenn kelennadurez Darwin, difesonet c'hoaz gant an dud a zo deut var he lerc'h, ha lakeat-guir gant calz a sperejou. Mad ! an dud a zeuio var hon lerc'h, ha kentoc'h eged na zonzjer, ho dezo beac'h o credi e vije bet embannet eun hevelep sorc'hen. Oh ! na ve ket ar vech kenta clevet an dud o c'hoarzin da re vouisiec an amzer dremenet. Guechall an A. Pouillet, dez an Academii, a lavare ez oa eun uvre diskiant sonjal ober telegraphou : great int. Guechall an A. Babinet, dez an Academii, a lavare ne c'helljet birviken lakaat ar c'heleier da vont a drenz ar mor : eman great pell' zo. Guechall ar physicianed a c'hoarze d'an dud a glaske ober kirri dre dan : stanka 'reont an henchou. Guechall Societe royal Loundrez, hag a zo eun dra bennag evel hon Academii ar skianchou, a gave ne raje vad ebed ar paratonnerr : vad a ra goulzgoude. Guechall ar memez Societe a lavare ez oa poan gollet lakaat ar vreac'h d'an dud : diouall a ra goulzgoude ouz ar c'hlenved. Guechall an naturalisted a lavare ez oa ar c'hourel (corail) mein : loened int. Guechall Lavoisier a zeske d'an dud ne gouez ket a vein dez an énv : coueza 'ra. Guechall Velpéau a lavare ne c'hellet ket, e mod ebed, ober troc'hou e corf an den eb na zantje poan : an dra-ze n'eo nemet eur c'hoari evit ar medicinéd hirio. Guechall... , mes na ve fin ebed, ma ve red henvel an holl draou faos a zo bet desket d'an dud gant ar re vouisiec.

Arabat eta kaout superstition an deskadurez na credi

dioc'htu kement a lavar an dud gouiziec. N'eus nemet guirionez Doue hag a jomfe ato ar memez tra. Deska-durez an dud a zo bemdez o chench.

b) E giz ma lavare tud ar Greç guechall goz, red eo beza eur rideller mad (krinò, tremen dre ar ridel). Eur rideller ! ? Gortozit : bremaic e comprenoc'h petra 'm eus c'hoant da lavaret. Araog destum an eost er c'hrignol, an tiec a zisparti ar greun mad dioc'h ar greun fall. Evit ze e lak' an ed en eur ridel hag ec'h hoj beteg ma z-a ar greun mad en eun tu hag ar greun mad en eun tu all. Mad ! ridellit ive ar pezh a glevit hag a lennit, rag ar guir hag ar gaou a vez servichet d'an dud mesk-a-mesk ; ridellit, ha ne zestumit e grignol ho spered nemet ar virionez.

Ma voazit da varn lavariou an dud gant evez, e pel laoc'h diouzoc'h meur a fazi. Avehou marteze ne c'hellloc'h ket respont d'ar fals doctored. Ne gollit ket ho penn evit kement-ze : an dud fur a zo goest d'hen ober. C'houi, dalc'hit mad d'ar virionez anavezet. Evit kemeret eur scuier : beza 'zo tud discredie hag a lavar ez eo an ene ar memez tra gant ar c'horf, p'e guir, ma krog an derzien gant ar c'horf, e vezo ive direnket an ene. Ar respont n'eo ket dies evit an hini a c'hoar penaoz eo unanet ar c'horf hag an ene. An ene en em zervich dez ar c'horf egiz dez eur benveg. Ma z-eo renket fall ar benveg a holl-viscoaz, ma z-eo lakeat fall gant ar c'hlenved pe gant eun ampoezon bennag, an ene a rank labourat fall : ar skianchou reustlet a gas traou faos beteg ennhan hag a lak' anezhan da velet faos. Evelse, eur veren teuzet fall ne ziscuez ket an traou e giz m'emaint : n'e ket al lagad a zo fall, mes ar veren ; n'e ket ene an den mezo a zo fall, mes he gorf ampoezonet hag he skianchou trellet gant an evach. Ar pezh a zonzj e creiz an den ne vez morse reustlet ennhan he-unan gant reustladur ar c'horf.

Abaoue 7.000 bloaz an dud ho deus guelet aliez ar re glanv oc'h alteri, ha n'ho deus ket nac'het evit se ez eo an ene eur spered dishenvel crenn dioc'h ar c'horf. Goulzgoude, n'oant ket goest ato da lavaret perag e veze diskiantet an den pa veze direnket he gorf. Mes dalc'het ho deus hepred da gredi en ene, abalamour m'ho doa, a hent all, rezoniou dez ar re vella d'hen ober.

Hag evit destum e berr gomzou kement am eus lavaret : arabat caout superstition an deskadurez ; red eo barn ar pezh a glever ; fur eo derc'hel d'ar virionez anavezet, fors petra 've lavaret en he eneb.

Setu aze distrouezet antre an hent ganen. Breman e c'hellomp mont ebars evit clask gant hor skiant vad petra eo an ene.

J.-F. CAER.

Dek gourc'hemen an tad a familh

1. — Ar c'hrouadur a zo d'an tad ha d'ar vamm. Hen eo o mad presiusa, ar muia din pa veza karet. — Dinac'h outo ar perc'henañ-se a ve laerez o zra, bréssa o gwir.

2. — An tad hag ar vamm a dle rei d'o c'hrouadur kelennadurez an ti, a dle beza e vistri-skôl kenta. Lakât a dleont o oll freder da drei e galon varzu ar mad ha d'hen diouall dious an droug.

3. — An ilis a zo deuet dre ar vadiziant da veza eil mamm ar c'hrouadur hag he deus ive an dever da gelen anezan var he c'hreansou hag he gourc'hemennou. Ouspenn ma z'eo *eun dever* an dra-ze eviti, eo ive *eur gwir* a ne c'hell ket beza nac'het outi. Rag-se, ar gerent o diche pec'het bras o viret pe o klask miret ous an ilis da ober he dever ha da exersi he gwir.

4. — Ar skol a deu d'e dro da stumma spered ha kalon ar c'hrouadur. Ar skol a c'hell beza mad pe fall : *mad* ma teu da genderc'hel ha da harpa al labour great gant ar gerent ha gant an ilis ; *fall* ma teu da zizober al labour-ze.

5. — Araog ha dreist peb tra, ar skol a ranko beza kristen, kaout mistri kristen, ha rei kelennadurez kristen. Etre ar skol gristen hag ar skol dizoue, soken an hini vella, ne c'heller ket beza nec'het ; dindan boan a bec'het, e ranker dibaba an hini gristen. Ar gatholiket o deus eta an dever stris da sevel ha da skoazella eus o oll galloud ar skoliou. Great eo gant feiz hor bugale hag hini hor bro ma chomont diseblant var eun dra ken poezus, ma ne ziframmomp ket hor bugale eus ar skoliou fall.

6. — Heb eun abeg grevus ne c'heller ket kas ar vugale d'ar skol dizoue, ha mar bez red o lezel da vont di, dre ma ne zeus skol all ebet a dost, e vezo ken red all evessât var ar pezh a vezo lavaret ha desket enni.

7. — Ia, Evessât al levriou a vez roet d'ar vugale ; — evessât ar gelennadurez roet gant ar vistri ; — evessât ar skueriou a vez gwelet enni, hag ober kement-se, nan, dre gasoni ; nan, evit spia, mes dre ma 'z eo eun dever a goustians diouall ene ha feiz ar vugale.

8. — Ar skoliou ma vez toueziet enno ar baotret hag ar merc'het var digarez o c'helen gwelloc'h a dle beza barnet evel fall atao ha kontrol-beo d'al lezen gristen. Heb argila, eo red pellât ar vugale diouto.

9. — Pa vez anavezet eur skol evit fall pe dre al levriou a vez lakeat etre daouarn ar vugale, pe dre ar c'hentellou roet gant ar vistri, pe dre ar skueriou divalo a vez gwelet enni, var digarez ebet ne dleer lezel ar vugale da lakat o zreid enni. Ar gerent ne c'hellont neuze plega na dirag ar gourdrouzou na dirag amand, na dirag prison soken.

10. — Evit gallout ober gwelloc'h hag essoc'h o dever, an tadou a familh a raffe mad o sevel etrezo eun emglev. Klemmou unan a c'hell beza mouget ; klemmou eur barrez pe eur c'hontre a bez a vezo atao klevet.

Tennet divar kelennadurez an eskibien d'an tadou a familh gant

F. C.

Gwelloc'h en em erbedi ous Doue eget ous e Zent

Koan 'so var an tan. Oh, n'eo ket dies da farda ; n'eus ezom ebet eus eur keginer touet. Eur pot houarn-teuz stag divar bouez e ziouskouarn ous ar grommel. ennan avalou douar faoutet dre an hanter, eun dornad c'hoalen hag eur skudellat zour ; gant eun horden lann d'o foazat, tra avoalc'h eo. Bremañ pa vezint klevet o fic'hal, e vezo tennet ar pot divar an tan, ha lakeat var an daol, eun dorchon golo blansonet dindannan. Gant eur skudellat leaz-teo e vezint kavet saourapl.

Jeann-Yvonik puchet var an oalet ; en he c'hichen eun horden lann a ra tan dindan goan. Rus eo he fenn ; poan he deus gant al lann a zo dies da derri ; mes, muioc'h he deus c'hoas gant Jeanmaritik o lakât anezan da lavaret e bater.

— « Lavar-ta : *Va Doue, me ro va c'halon deoc'h...*

— » ... *C'halon deoc'h.*

— » *Resevit-hi.*

— » ... *Sevit-hi.*

— » *Ma plij ganeoc'h... Lavar-ta.* »

Ger ebet.

— « Lavar-ta, ma zi d'az gwele.

— » Me ne zin ket d'am gwele ken na deuiio va zad. »

Ha setu just, an tad o tont en ti. Ar paotr bihan, en eul lamm, a zo diskennet divar ar bank hag a zo etre divesker e dad. — Heman, peurvuia diseblant, a gemer anezan etre e zivreac'h evit pokat dezan. Daelou 'so en e zaoulagat.

— « Da vamm ne man ket en ti, Jeann-Yvonne ? »

E vouez a gren.

— « Nan. Mamm zo eat da c'hor ar zaout. Mes pell- » so eo eat ; ne zaleo ket da zont. Sellit ! eman erru ! ne » velit ket ar c'hâz, pegen sounn eo e lost o vont d'he » diambroug var an treujou. »

Kerkent an nor a sko var ar porz a zigor, ha Mari-Yvonne, eur bodezat leaz etre he divreac'h a deu en ti.

Eun taol lagad a dol var he fried ; gwelet a ra koumoul var e dâl, hag e lavar da Jeann-Yvonne :

— « Kers da gerc'hat ar bodezat vihan chomet c'hoas » er c'hraou ; me raio tan dindan goan. »

Hag en eur drei varzu Paol :

— « Ac'hanta ?

— » Tro venn ; n'em eus gallet ober netra. »

En devez-se, Paol a oa eat, kerkent a goulou deiz da Vontroulez. Kemennadurez oa deuet dezan eus a bers ar mestr, pe, evit lavaret gwell, eus a bers ar resevoir da vont da bae e C'houel-Mikeal ha da nevezi al lizer-ferm a oa varnez achui. Dija e oa bet hano eus an dra-ze gant ar resevoir ; mes, evel ma c'houlenne daou c'hant lur gresk var ar gomanant ha daou c'hant lur all var ar gommission, ne oa bet great netra. Breman e ranke mont da

baea evit ar bloas tremenet ha gouzout ; stag pe zistag, petra viche great dioutho.

Eat ar mil lur gouel-mikeal gantan, ne chome mui nemet eun nebeudig gwenneien en ti. Eul loan oa er c'hraou o larda, gwir eo ; da gas da foar an Neac'h. Mes, gant an arc'hant o diche anezan e sonjent argoulaoui ar verc'h hena, Soise a oa kelou dezi da zimezi. Hano oa soken da skriva an embannou araog kel-ar-goanv evit kaout an eured araog an Asvent. Eur fortun vad he doa kavet ar verc'h, en amezegez tosta. En em anaout a reant an daou zen yaouank abaoe o yaouankis kenta ha great e seblantent beza an eil evit egile evel daou damm eur glozen. — Lavaret am eus « eur fortun vad » ; n'eo ket ma viche bet pinvidik an den yaouank ; eur mérour n'oa ken, o veva evel Paol eus poan e zivreac'h ; mes eur goas fur, eur c'hristen mad, eul labourer eus an dibab, eun den da veva, ha setu ar pez a c'halvan : « eur fortun vad ». Eun dra all oa c'hoas hag a rea da Baol c'hoantat an dimezi-se : Soise a dlie mont da vit he goas. Nao grouadur all a oa c'hoas var he lerc'h ha ma viche stanket an ti gant ar c'henta ha lodennet ar gomanant, penaos e viche great goude evit argoulaoui ar re all yaouankoc'h. Barrek oant breman eus al labour, rag ar vugale, kerkent a deuet eus ar skôl, a veze sterniet evel ar re all. En eur gemeret eur mab-kaër en ti, e rankche kas lod eus ar vugale da servicha ha ne falveze ket gantan an dra-ze. An dimezi-man oa eta, a grenn, eus e zoare.

Mes penaos breman kass ar stâl da benn ? E pe leac'h kaout an daou-c'hant lur var'nugent red evit gouel-mikeal ar bloas varlerc'h : mil lur evit bloavez diveza al lizer ha daouzek kant lur evit ar gommission ?

Tenval oa eta penn an tad, ha ken tenval all hini Mari-Yvonne o klevet respount ar resevoir. Ne oue ket kals a c'her gant an dud epad koan. Sammet oa kalonou an oll. Ar vugale yaouanka ne ouient ket eus a betra oa hano, mes santout a reant e oa anken en ti. Ar vugale gosa a c'houie. Mes douja a reant o zad hag e c'hedent ma plijfe gantan lavaret dezo ar pez oa tremenet. Gwelet a reant n'o doa kelou mad ebet da glevet.

Soise eo a roas tro da Baol da zileunia e galon.

— « Jeanmaritik, deus d'az vele ta
 — » Ne zin ket c'hoas.
 — » Deus-ta buhan; me choucho ac'hanout brao en
 » da vele bihan.

— » Alo! Kea-ta, a lavaras an tad da Jean-Mari vihan;
 » n'out ket sur da gavout atao eur gwele ker brao. »

E vouez a grene adarre; santout a reat an daelou
 prest da zifranka. Ar vamm a zirollas da vouela.

— » Petra 'zo-ta, va zad, a lavaras neuse Soise?

— » Petra 'zo? va merc'h paour. Beza 'zo ne ouzon
 » mui da beleac'h mont evit derc'hel bara deoc'h.

» Ganez-te dreist-oll oun doaniet, Soise!

— » Ganen-me! Petra 'm eus great?

— » Oh, netra a zroug, va merc'h, na te, na da vreudeur,
 » nag hini ac'hanoc'h. Gouzout a ran ervad pegement e
 » poanit, pegement oc'h kempen. Oh, ia! bugale vad,
 » bugale fur, bugale sentus oc'h oll, ha dious an tu-ze
 » ez omp eürus hon daou, ho mamm ha me... »

(Biskoas, ar vugale n'o doa klevet eun hevelep meu-
 leudi gant o zad. Lorc'h a viche bet enno ma n'o diche ket
 divinet an taol pounner a yea da goeza varno).

» ...Mes goude poania ha beza kempen, goude o lakat
 » da zioueret eus o poued hag eus an tammou dillad a
 » c'hoantait da gavout evit beza henvel ous ar re all eus
 » oc'h oad, ne c'hellimp mui chom aman en ti-man, er
 » gomanant-man anez...

— » Kresk 'zo goulennet diganeoc'h, va zad? a c'hou-
 » lennas Jean-Mari, ar map hena (18 vloas, paeron da
 » Jean-Mari vihan).

— » Kresk! Ia, kresk bras! daou-c'hant lur var ar
 » gouel-mikeal ha daou c'hant lur var ar gommission.
 » Daou c'hant lur var 'n ugent da sevel a benn ar bloas a
 » zeu! E pelec'h e kavimp-ni eur seurt yalc'had ar-
 » c'hant. Ne chom mui gwennek en ti, kouls lavaret,
 » abaoue ar mintin-man. N'hor beus nemet eul loan er
 » c'hraou da verza; an hini a dlie argoulaoui Soise. »

Breman Soise a gompene perak he zad a oa ken doa-
 niet var he sikour dezi. Lakat a reas he fenn etouez he
 zavancher evit kuzat he ruzder hag he daelou.

— « Goulennet o peus outan, va zad, perag e laka
 » kresk, a lavaras Jean-Mari.

— » Goulennet avoalc'h. Lavaret hen deus din eo gwel-
 » leat doare ar gomanant, eo kerreat an traou, hag e
 » rank ar c'homanantchou kerrât evel an traou all. —
 » Hag em eus respountet: Mar d'eo gwelleat doare ar
 » gomanant, piou hen deus digaset ar vellaen? — N'eo
 » ket ni eo dre boania a fors hag ober mizou bras soken.
 » — Ar prajou nevez hor beus great, n'int ket en em
 » c'hreat o-unan. Epad eur miz hanter, daou zevezour
 » paët c'houec'h real bemdez hag o boued o deus labou-
 » ret varno. Da gompta eman c'hoas ive hon labour hon-
 » unan, kavatal da nebeuta da hini an devezourien. Ous-
 » penn, eman c'hoas da gompta ar gleuzeuren staget
 » ouzin-me divar goust ar prajou-ze: eur miz benag
 » var va gwele heb galloud finval, mizou ar medisin hag
 » al louzeier. — Nan! gant seiz hag eiz kant lur ne ve
 » ket paet ar boan, ar mizou hag an tregas hor beus bet.

— » Ha petra lavare var an dra-ze?

— » Petra lavare! Rok hen deus respountet din: Ma
 » n'hor boa great mizou, kement-se ne selle ket ous ar
 » méstr. — Droug ennoup neuse, em eus respountet
 » dezan: hor méstr 'zo bet ous hor gwelet breman ez eus
 » pevar bloas benag, e c'hreg hag hen, hag em boa dis-
 » kuzet dezan ar geuniou hor beus great prajeier anezo,
 » pegen eas e oa digas dour varnezo ha lakât anezo da
 » dalvoût. Hen e-unan hen doa nerzet ac'hanoun da gas
 » da benn va sonj en eur brometti din e vijen digollet eus
 » va mizou ha va foan, hag e viche lezet ar gomanant
 » ganen ous ar memez pris. — Ar resevoir ne reas
 » nemet sevel e ziouskoas. — Hag he kendalc'hjon gan-
 » tan. — Mar d'eo dilouzaouet an douar ha mar deus
 » tremp ennan, da biou adarre eo dleet kementse?

— » Aotrou, a lavarjon dezan; kement gwellaen 'zo
 » deuet er gomanant a zo digaset ganeomp-ni ha paet
 » gant c'hoezen hon tâl. Mar bez lakeat kresk var digarez
 » ar vellaen-ze, hon laker da baëa diou vech, ar péz n'eo
 » ket just, ouspenn ma 'z eo didruez. — An dra-ze ha
 » traou all c'hoas am eus lavaret dezan. Hen, na rea van
 » ous va c'hlevet. Diseblant e chome. — Me, emezan, a
 » rank kemeret interest ar méstr. Ma ne chomit ket er
 » gomanant, c'hui, e vezo kavet re all da baëa an daouzek
 » kant lur ac'houlenner diganeoc'h. Ar breferans a lezer

» ganeoc'h. — Douetans em oa a respountchon e oa bet
 » unan benag oc'h ober va boutou din aman. Piou eo
 » hennez ? — Ze ne sell ket ouzoc'h, a respountas. Evessañ
 » ebken ous ar pez am eus lavaret deoc'h. Ar breferans a
 » lezan ganeoc'h. Abenn eur miz aman, digasit din res-
 » pount. Kenavo, eur vech all. — C'hoantât a rechon
 » kaout eun tamm rabat digantan ; mes n'am selaoue mui.
 » Sonet ken doa ar c'hloc'h evit gervel eun all. Ne chome
 » mui ganen netra da ober nemet dizrei d'ar gear. »

(*Da genderc'hel*).

F. G.

AN « DE PROFUNDIS »

Tennet divar *Kroaz ar Vretoned*

DISKAN WAR DON : *Breudeur ni glev ho klemmou
pe Frañhet eo ma c'halon.*

*Anaon, ni glev ho klemmou eus tan ar Purgator,
 D'ho kriaden hirvoudus hon c'halon 'zo digor ;
 Ni a royo aluzen, ni a rey pedennou,
 Ni lako oferennou 'vit berrât ho poaniou.*

Eus islouk ar Purgator ouzoc'h holl e kriomp,
 O Jezuz-Krist, hon Zalver, ho pet truez ouzomp ;
 Na ret ket skouarn vouzar ouz mouez hon pedennou,
 Med klevet hon hirvoudou, c'houi hon Mestr, hon Aotrou.

Mar sellet hon pec'hejou, o Doue hon barner,
 E pelec'h en em guzo ho pugel paour pec'her ?
 'Balamour d'ho madelez, d'ho trugare dispar,
 Me 'meus miret ho lezen e tan ar Purgatoar.

Esper an deus ma ene, ma Doue 'n ho komzou,
 Rak ho promesa feal biken 'n em zouello ;
 Adalek strink goulou-de betek kreiz an nozvez,
 An anaon paour hirvoudus 'c'hortoz silvidigez.

Ho kalon 'zo truezus, ma Doue, ma C'hrouer,
 Ha bras eo ho madelez e-kenver ar pec'her,
 C'houi Dasprener Israel, an eneou klemmus,
 C'houi 'walc'ho hon pec'hejou en ho kwad prisius.

D'ar paour kez anaon poanius, reit diskwiz ha repoz,
 Digoret d'ê, ma Jezuz, doriou ho paradoz,
 Ra darzo prim evite ar sklerijen padus,
 E' gloar palez an nenvou, hon gwir vro evurus !

PERSON TREDREZ

Huyre aotrou Person Plogô

An avel a yoa krenv, me lavar, hag a c'houeze kalet o
 lakaat ar mor pennfollet da redet hag an tarsiou da freuzi
 war ar renkennadou rec'heier a zo hadet etre enez Sun
 hag aber an Anaon. Klevet a read a-bell ar sac'hadou-
 mor oc'h en em deuler, gant eun trouz da vouzara, e Ifern
 spontus Plogô.

Unneg eur a yoa nevez skoet e tour krinet an iliz goz ;
 an Ao. Person, Youen Kermadeg, a yoa en e brespital o
 kas e japeled d'ar Werc'hez.

« Marvat, eme ar beleg santel war greiz pedi, ez ay
 adarre meur a hini en noz-ma da strad ar mor da eva eur
 banne. Pedomp mamm Doue da gas d'ezo keuz ha glac'har
 d'o fec'hejou a-benn m'en em gavint war dreujou ar bed-
 all. O Mari, Stereden lugernus ar mor, Patronez vat
 Breiz-Izel, pedit, pedit kalz evit ar bec'herien aheurtet-
 se ; grit d'ho Mab Jezuz ober d'ezo trugarez ! »

Hag e save e zellou nec'het war-zu skeuden ar Werc'hez
 krouet dinam.

An Ao. Kermadeg a yoa person e Plogô abaoue eun
 tregont vloaz bennak. Mat oa evel eun tamm bara, ha
 digor d'an holl evel eul leor, en hevelep doare ma c'helled
 lenn en e galon o klevet e gomzou ; karet a rea e barre-
 sioniz, evel ma kar e vugale ar gwella eus an tadou.

Gant e 430 den, gozik holl pesketerien, o veva war ar
 beg douar-ze ken mac'hagniet gant ar mor, gant e zour-
 radou avel foll, Plogô a vije bet ar baradoz evit an
 Ao. Kermadeg, panefe ne gave ket Plogoiz troet a-walc'h
 gant ar relijion. Ar gwazed en em roe d'ar vesventi ma
 'z oa eun druez. An dud paour ! roet o divije o ene d'an
 diaoul evit eur bannac'h hini krenv ! Ar merc'het o-unan
 n'ez eant mui da govez gant aon da veza skandalet aba-
 lamour d'o fougeerez. Ar vugale n'eant mui war dro beleg
 ebet eur wech m'o doa great o fask kenta, hag ar
 merc'hedigoù a gave ebatoc'h galoupat ar parkeier e pep
 seurt kompagnunez eget mont d'ar gousperou.

Hag an dra-ze eo a rea poan-spered d'ar person keaz ;
 ken glac'haret oa ma-ranne e galon en e greiz hep tro ma
 sonje en e barresioniz.

Ha koulskoude, nag a bedennou en doa lavaret, nag a yuniou, nag a binijennou evit an diankedou fiziet ennan !

* * *

« Tenva! zac'h eo, tenva! du, evel e ti an diaoul, a lavare ar person o sevel diwar e gador-pedi ; ne vezo ket dieas da Baol gornek samma va farresioniz en noz-ma... N'em eus ket da damall den, ken nebeut, perak n'em eus-me ket poaniet muioc'h d'o c'has war-zu Doue ?.. N'ouzou ket an doare da zistaga bomou flour ; nan, n'on ket helavar, red eo d'in en anzav ; ha koulskoude, ma karfen !.. Klevet a reer blaz al leziregezh war hed eul leo gant va frezegennou, ha re laosk e talc'han ar c'habestr. Eno ema an dalc'h : re e karan va bugale, va zud paour a Blogô ! A ! ar garantez a droc'h d'in va diouaskel !.. »

Eur zourrad avel krenvoc'hig a deuas, hag an Ao. Person da lakaat en e gerc'hen eur sin ar groaz eus ar re devota. Hag, o veza ma 'z oa skuiz, ne zaleas ket da vont d'e wele.

Pemp munut goude korf an Ao. Person a yoa astennet e-touez e linseriou, endra ma 'z ea e spered da... vro an huvreou.

Klevet a reas ar c'hleier o vralla evel da zeiz ar pardon bras ; kement a vole a yoa enno zoken mac'h horjelle ar c'hloc'hdi koz war e ziazez. Hag hen, paour keaz aotrou person Plogô, en em gave eno dirak iliz ar barrez, hep gouzout kaer na penaos na perak. E stol zoken en doa digaset gantan eus ar prespital p'en doa klevet kement a drouz ; hag ez oa deuet da welet petra dremene a-nevez e skeud e iliz barrez.

Sevel a reaz e benn, ha petra welas ? O ne dalv ket d'eoc'h terri o penn o klask, rak ne gavfac'h biken ! Eur peziad den a welas e beg an tour, war e zremm eur haro hir m'en doa ar Person mil boan o welet an daoulagad daoust d'ezo da veza lugernus evel ar stered en eun nenvou digoc'hen.

Mat, kristenien, an diaoul oa ; ya, hen e-tunan, eat da bokat d'ar c'hilhog, kredet ho pijs ?

An Ao. Person n'oa ket bet pell o tivinout, rak, setu ama ar pezh a lavras Paolig du endra m'edo ar c'hleier e

bole gwasoc'h evit biskoaz, e riskl bras da deuler ar bern mein d'an traon, kement-all a strons a yoa :

— « A ! A ! deuet out, Ao. Kermadeg ? eme ar pezh fall o varmouzat ; deuet out, hein ! m'em eus gouezet brao tenna ac'hanout eus da wele tom ! Gwasa eo evidout ; mes red e vezo d'it selaou ac'hanon ama, p'eo gwir em eus difen da vont beteg ennout. »

Gant kement a nerz e komze an eal divezet ma chome ar Person bannet holl d'e zelaou, ha n'hellas lavaret nemet ken :

— « Penaos ! te eo a zo aze, spered milliget ? »

— « A ! A ! an hent bras a zo d'an holl, eme d'ezan adarre tad ar gaou ; dizro oun eus ober tro va eskopti gant an Ankou, va zervicher. Ar mare-ma dres eo en deus dibabet evit ober e eost dre ama. En noz-ma e vezo dervez bras gantan, o vedi, ha varc'hoaz mintin mat, er zac'h du-ma a zo ganen oc'h va skoaz, e sammin hoc'h holl bennou fall ; ne vezo ket nemeur a bennou ed mat ; evidon-me avat e vezo eun eost puilh, rak holl c'hoazed Plogô a zo e stad a bec'hed marvel. »

— « Evel-se 'ta, evit lakaat eneou va farresioniz ker eo ez eus eur sac'h ganez ? a lavaras an Ao. Person kez rannet holl e galon. En aner eo eta em eus-me epad tregont vloaz pedet evit silvidigez Plogoiz ? Ha pe seurt gwir ec'h eus-te war va derved-me ? »

— « Gwir al louarn war yer ar maner ! » eme an diaoul kornek o c'hoarzin ar pezh ma c'helle.

— « Mat, eme berson Plogô, selaou brema ar marc'had am eus c'hoant da ober ganez. Mar kerez c'hoaz hizio lezel e peoc'h eneou ar paour keaz tud dianket-se, me a c'houlenno gant hor Zalver benniget rei d'it eun dervez diskouiz penn da benn war an douar. »

— « A zo mat, fidamdoustik ! eme an eal fall ; hogen, en dervez-se ive koulskoude e ranki lezel ac'hanon da zamma kement a eneou ha ma c'hellin etre an oferenbred hag ar gousperou. Emaon pell a zo o sellet ouz meur a hini a gavan dare a-walc'h evit du-ma : Annaig ar Goai, ha pa ne ve ken, ar baotrez v Rao-ze n'eo ket bet o kovez keit-all a zo, ha na ra mui na Pask na Pantekost ebet.. »

An Ao. Person a rea e zonzj.

— « Mat, emezan, p'eo gwir eo hounnez sur a-walc'h da vont ganez, e sammi anezi en deiz-se, mar ne deu ket ac'han di da gaout keuz ha glac'har d'he buez fall. »

Hag o sevel neuze e stol warzu beg an tour, e lavaras :

— « En hano Doue Bethleem, me, person, a zav diwar-nout evit eun dervez en he hed ar malloz a zo war da benn, hag, e keit-se, an traou benniget ne vezint ket enebourien d'it. »

— « Ha pe zervez, belegig ac'h eus sonj da rei d'in evelse ? »

— « Ar 25 a viz meurs, deiz salud an eal Gabriel d'ar Werc'hez. Ha brema, kerz, paour keaz rostet, ha kemer laouen bep bloaz an nebeudig heuriou a beoc'h a ro Doue d'it en e vadelez, evit dizrei adarre goude d'ar boan peurbadus ac'h euz chachet warnout. »

An diaoul, evit doare, a yoa ebat ennan ; disken a reas eus e c'hud gant kement a drouz ma... tihunas an Ao. Person en eul lamm ; me lavar d'eoc'h e pakas eur souezen oc'h en em anaout en e wele e-touez e linseriou.

— « Na pebez huvre souezus ! emezan o kas e zourn d'e dal kurunet a vleo gwenn-erc'h. Asa, daoust koulskoude hag hen eo eun huvre am eus great ? Daoust ha n'eo ket kentoc'h eur welidigez ? Aotrou Doue, Santez Mari, daoust ha deuet efet da welet ho servicher epad e gousk evit rei d'ezan eur c'helou pe eur gentel bennak ?

« Nan, n'em eus ket huvreet... An diaoul, re wir eo, a zo azezet aze war gilhog va zour tregont vloaz a zo, ha setu me o tont da ober gantan eur marc'had peurbadus. Roet em eus ar pevare eus va denved evit miret al loden-nou-all ken darbet d'ezo int-i ive en em goll ! A ! ha mar n'em eus ket great mat !... Daoust a gwir em boa-me da ober kement-se ?.. »

Diw-heur a skoas e tour koz ar barrez, hag an Ao. Person na gavas netra gwelloc'h da ober eget dizrei adarre da ober eur pennad kousket.

Da ober eur pennad kousket a lavaran ? Fazia avat a ran ; serret kloz e zaoulagad ganthan, an Ao. Person a rea meur a zonz. N'oa ket evit kousket gant ar zonz c'hoero en doa great eur marc'had gant an diaoul.

O ! an huvre-ze !... Eun huvre ?... Daoust ha n'oa ket kentoc'h eur c'hras a-berz Doue ?..

— « O Aotrou ! emezan da Zoue, c'houi hag a lenn er c'halonou, gwelit pegen tenvall eo em hini-me. Daou pe dri ene em eus lezet da vont gant an diaoul, mes daoust ha n'oa ket gwelloc'h d'in rei evel-se e lod d'an tan ha miret an hanter eus va farrez dioc'h an daonedigez eternal ?.. O Doue madelezus, bezet truez ouzin ! Pardont d'in mar em eus dismeganset ac'hanoc'h, ha diskouezet d'in ar pezh em eus da ober brema. — Gallout a rafed marteze c'hoari eun dreuflezen da Baolig ha savetei evel-se ar pezh a zeblant beza kollet... »

Ar c'housked na deue ket, kaer en doa serri e zaoulagad, hag ar beleg mat a glaske dre e benn ar pezh e c'hellje ober evit tenna Plogoiz a-dre skilfou ar milliget.

D'ar zul warlerc'h, gwisket gantan e gaera dilhad ofenna, an Aotrou Person a zavas er gador goude an Aviel hag a zisplegas e huvre, pe e *welidigez*, d'e barresioniz.

— « ...Ha brema, va Breudeur, emezan, setu ama petra 'm eus sonj da ober evit sec'ha e fri da dad ar pec'hed. D'ar 25 a viz meurs e livirin va oferen eun tammig difreoc'h eget kustum, gwaz a ze evit ar merc'hed ! Ober egiz ma c'hellint evit dont d'am heul ? Evit eur wech en eur dremen, ze na ray netra. Kerkent ha m'am bezo kanet an *Ite missa est*, c'houi a grogo gant psalmou ar gousperou, hag arabat e vezo d'eoc'h koll amzer ! En doare-ze ne vezo ket kalz a amzer etre an oferen hag ar gousperou, ha Satan, o fiziout war ar marc'had ne vezo ket a brez warnan ha n'ello ket zoken samma an disterra eus va denvedigou keiz.

« Va bugale ger, ho tad oun, me eo a responto evidoc'h dirak Doue ; fellout a ra d'in ho kas holl davetan hep ma 'z afe nikun d'an ifern, daoust d'eoc'h da veza tuet da goueza ennan war ho penn. Doue, hep mar, a bardono d'in an taol finesa-ma a c'hoarian da Baolig, hag e kredan e teuo ho kalonou da deneraat o welet edoc'h ken tost d'an ifern. Evel-se bezet great. »

* * *

Adaleg neuze holl barresioniz Plogô a deuas da veza sent ; an tavarniou a zerras o doriou hag an hostizien a rankas mont da leac'h-all hag an iliz a deuas da veza re

vihan evit digemeret an dud devot a deue d'an oferen ha d'ar gousperou bep sul.

An Ao. Kermadeg a zo maro pell bras a zo, ha brema, kredabl eo, a c'horre an nenvo en deus plijadur o sellet ouz korn douar Breiz-Izel a garie kement hag a zo bet tennet gantan evit atao eus a-dre skilfou an droug-spered.

Ha setu penaos e teuas ar c'hiz da gana gousperou dioc'htu goude an oferen-bred, da zeiz gouel Maria-Veurs.

X.

KANAOUEN D'AN AOTROU TANGUY

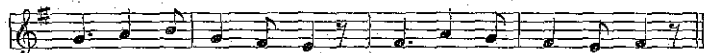
Person Plougoulm (en he 80 vloaz), o knitaad he barrez

Lento

Var eun tòn euz bro Lanniliz.

M'ho ped en han' Doue, Le-zit Pôtr Tréou-ré

da ze-vel he ve-ren, da skra-bat he de-len,

Ha da ga - na eur zôn da Ja-kik hor mignon.

1

M'ho ped en han' Doue,
Lezit pôtr Tréouré
Da zével he veren,
Da skrakat he delen,
Ha da gana eur zôn
Da « Jakik » (1) hor mignon.

2

Aotrou Persoun karet,
Setu c'hui distarnet
Hag o vont e Kastel,
E skeud an tour uhel
Da rei d'ho mignonned
Relegon ho yec'hed.

3

Allaz ! aotrou Person,
Ar gwella marc'h limon
Abred pe zivezad
A rank bale gwestad
Ha gant re all lezer
Ar beac'hchou re bounner !

4

C'hui ive, Person koz
O peuz gwir da renoz
Pa o peuz keit amzer
Labouret e Treger,
E Leon ha Kerne
'Vit brassa gloar Doue.

(1) Mamm an aot. Tanguy, ne roe ken hano dezhan nemet « Jakik » : ar veleien, he vignoned, o deuz kemeret skuer varahi, hag an dra-ze a blij awoalc'h d'an aot. person.

5

Kerzit d'ar « spelonken » (1)
Gant ho kastoloren
Pa vezoc'h eat d'i
Var blêo gwen ho kosni-
Ni 'astenno hembdez
Mantel hor c'harantez.

6

Penaoz n'her grafemp ket
Goude beza tânvet
Kement a c'hwir joa
Ganeoc'h-c'hui en ti-ma !
E gwirionez, c'hui zo
Gwella tad koz ar vro.

7

Nag a veleienou
Dalc'hamad dre an hentchou
O tont d'ho presbital
Da c'hoarzin, da farsal,
Sûr da veza bepred
Laouen digemeret !

8

Rejanted (2) ar skolach
Nec'het gant ar gregach,
Al latin, ar galleg
A gave brao ar pleg
Da zont en ho kichen
Da aveli ho fenn.

9

Tremen a ra peb tra
Var an tam douar-ma
Goulskoude eun dra 'zo,
'Biken na dremeno :
Karantez birvidik
Ho mignonned, Jakik.

10

Pedi a raïnt Doue
D'holez da vale
C'hoaz eun tam amzer
Start var ho tivesker,
Laouen, ploum en ho sav,
Ebel Louis (3) ama.

11

Pa deoc'h da di Zant Per
It dinec'h ha seder
Fanch ar Roparz (4) eno
Buan a ziredo
Hag o savo gantha
Var ar skaoñ uhella.

Kevren ar Vugale

Sevel eun histor divar ar c'hrenn-lavar-man :
« Gwell eo beza laouen var ar mein o kana
Eget n'eo aseza var an aour da lenva. »

Diskuez dre an histor eo gwirion ar c'homzou-ze.
(Kass al labourou var eun d'an aot. Perrot, kure e
Sant-Nouga, dre Witevede ; Prizioù a vezo roet).

(1) En eul levr koz-koz kear Gastel a zo hanvel « toul-kuz al laeroun » spelunha latronum : an aot. Tanguy a gar kenan al lezhann-ze.

(2) Evelse e hanver er vro mistri-skol ar skolach.

(3) Hano badiziant unan euz kureet Plougoulm.

(4) Unan euz he vignoned, bet rejant, maro 3 bloaz 'zo.

NEDELEC

Moderato F. M. B.

E - lez Dou - e, deuz an En - vou Pe - rak oc'h
 a - ma dis - ken - net? Pe - tra ' la - var ho kan - ti -
 kou A dreuz an noz skle - ri - jen - net? Pe - tra ' la -
 var ho kan - ti - kou A dreuz an noz skle - ri - jen - net?

I

Elez Doue, deuz an Envou
 Perag oc'h ama diskennet?
 Petra ' lavar ho kantikou,
 A dreuz an noz sklerijennet?

II

Da heuill hor mestr var an douar
 E tispakomp hon eskel gwenn,
 Dezan ' rankomp kana gloar,
 Gant hor mouez hag hon telenn.

III

Gant hon telenn hag hor mouez
 « Gloar dezan ! gloar d'he Dad !
 » Ha var an douar, levenez
 » D'an oll dud a volontez vad. »

IV

Ne glaskit ket en eun ty aour
 Kavel ho Toue, pastored.
 Eun doën blouz, eur c'hraouik paour,
 Setu palez Salver ar bed.

V

Lezit ho tenved er parkou...
 Hen a vezo pastor ive.
 Kinnigit dezan oanigou...
 Oan eo c'hoaz, oan Doue !

VI

Oan Doue deuet da zamma,
 Var he chouk, pec'hejou ar bed.
 Pec'her, daoust hag o tont ama,
 Da galon n'hen do keuz ebed ?

VII

Oh ! tomma ' rai, me c'hoar er vad !
 Astenn a ra did he zaouarn.
 An daelou deuz he zaoulagad,
 A deuzfe 'n dirr hag an houarn.

VIII

Deuit, tud paour ha tud entre ;
 Daoulinit heb aoun dirazhan.
 Hen ' zo paour ha dister ive.
 Da genta oc'h galvet ganthan.

IX

C'bui, d'ho tro, tud a renk uhel,
 Tud gweziek ha mondianed ;
 Ountan eo red beza henvel.
 Deskit-hen gant ar Rouaned.

X

Tennit dezan ho kurunen,
 O kinnig myrrh, ezans hag aour,
 Dezan e rit an aluzen,
 O ranna danvez gant ar paour.

XI

Diredit, bugale vihan,
 Da veled ar Mabik Jesus.
 Hen ho kar, karit anezhan,
 Hag eveltan bezit sentuz.

Ma kar Jesus kement he Vam,
Eô dre ma ze bet ar Verc'hez
Ato dibec'h, ato dinam...
Tit da skôl ar Ginivelez.

J. T.

Lambézellec, 20 décembre 1907.

Eur strollad danevellou ber

Kristenez kalonek! — Eur vestrez-jardinerez a veze bemdez var blasen ar marc'had o verza frouez he jardin. Bemdez ive, e vele o tremen bugale skôl ar frêret. — Ous unan anezo ec'h evessea muioc'h eget ous ar re all, rag e zoare fur ha modest a blije muioc'h dezi. Glânder e galon a bare var e dal.

Anaout a rea e vamm, eun intanvez paour hag he devoa mil boan o veva. Bep mintin, e pede eal gardian ar c'hrouadur pa dremene abiou dezi. « Eal mad, emezi, » mirit glân e galon. » Mes, ne sonje ket pelloc'h.

Eun devez, eal-mirer ar c'hrouadur a gomzas ous he ene hag a roas da glevet dezi eun nebeut geriou hag a spountas a grenn ar paour-keaz maouez. En devez-se, he devoa great ar gomp eus he gounidegez. Muioc'h a arc'hant, eget na sonje, he devoa. « Petra 'rin gant an » arc'hant-se, emezi ? » hag e oue nec'het.

Neuze e klevas mouez an eal o lavaret dezi : « Ha mar raffes eur beleg eus ar skolaer bihan ! » Divar an heur-ze ne c'hellas mui dizonjal eus an dra-ze. Da genta e oue spountet, hen lavaret am eus ; mes a fors da sonjal, ar spount a deuze ; a nebeudou soken e save c'hoant ganti da essa ; abars n'eo ket eur c'hoant bihan e devoa ken, mes eun ioul bras, hag an ioul-ze a greske bemdez. A grenn e oue red dezi breman senti ous he ioul ; anez-se e vije klanv.

Ober a reas ar gomp eus ar pezh a c'helle da espern var e gounidou, eus an traou a c'helle dioueret heb noazout d'he yec'het ha setu ar paotr lakeat er c'hloerdi-bihan.

Doue a vennigas he mennoz. Dre labourat fors, poania aleis, derc'hel urs e peb tra, espern gwennek ha gwennek, ha dioueret kals traou ar skolaer bihan a oue kaset beteg ar c'hloerdi-bras.

Siouas ! ar jardinez paour ne vevas ket pell avoalc'h evit gwelet belegi he faotrik. Doue her galvas davitan eun nebeut miziou araog. Mes, na kaer e thie beza bet an digemer great d'he ene gant an aot. Doue ! Pebez leve-nez eviti er barados pa velas ar c'hloar a deuche da Zoue hag ar vad a deuche d'an dud evit an oferennou lavaret gant he « c'elig bihan » evel m'her galve !

Roomp ta an dorn da sikour ober beleien ! — Eur gemenerez a veve he-unan hag a veve he mamm gant he nados. He mamm a varvas ha setu m'ac'h en em gavas re binvidik ; eun nebeut gwenneien a esperne breman. Ha setu hi a mont da vit rener eur c'hloerdi-bras evit goulenn ma viche roet dezi dillajou daou eus ar gloer paoura da gempen, evit netra. Ne c'houlenne ket anaout o hano ; tra avoalc'h oa eviti gouzout e labour e evit sikour ober beleien. — Assantet e oue ganti, hag abaoe dek vloas he deus kendalc'het da rei evelse eul loden eus he gounidou d'an aot. Doue. — Me gred stard e vezo digollet founnus divezatoc'h.

Eun introun vras eus Bro-Saoz. — Ar voul 'zo gant Bro-Saoz, er mare-man. Kement 'so bet en em vodet e Londres, e miz Gwengolo diveza, evit diskleria, a-unan gant ar bed katolik, o c'harantez e kenver Sakramant an Aoter, a zo distroet ac'hano gant fors meuleudiou evit an digemer dispar great dezo gant ar Saozon ken protestant, ken katolik. — E gwirionez, meuli a c'heller, heb aoun d'en em fazia, al liberte roet gant ar brotestantet d'o c'henvrois katolik. Ar gatoliket, eus o zu, en em ziskues tud a galon. Klevit kement-man :

Eun introun vras, Lady Fullerton, merc'h da Lord Granville, kannad Bro-Saoz e Paris, skrivanierez brudet he-unan, oa en em gonvertisset d'ar relijion katolik, assamblez gant he goaz, unan eus pennou bras ar vro. — Eun devez, en eur zont eus an oferen, ec'h en em gavas da rei an aluzen da eur vaouez eur Bro-Iverson a oa o skuba ar ruiou. Hag hi a goulenn digant ar baourez :

— « Ne 'z it ket d'an oferen hirio ? »

— » Ne man ket em galloud, introun. — Bete kreiz-
» deiz e rankan chom var va labour, ha da greiz-deiz,
» an oll oferennou a vez achu.

— » Mad ! It doc'htu ; — an oferen 'zo o sini ; me ia da
» gemeret o plas, hag a roio deoc'h, en distro, ar pezh a
» vezo bet roet d'in en aluzen. »

Hag hi ha kemeret ar skubellen. — Merc'h kannad
Bro-Saoz, e Paris, en em lakeas da skuba ar ru ; aluzen-
nou a oue roet dezi, hag o digemeret a reas.

Kig, nemet da zeiz Nedeleg D'ar gwener na zrebi ket.

D'ar gwener, 26 a viz even diveza, e kear La Tour-du-
Pin (departamant Isère), edo an examen evit an testeni-
studi (le certificat d'études). — 86 a vugale oa en em gavet
e kear evit-se, ha var ar 86, vardro daou-ugent a oa dis-
kennet en hostaliri « Ar C'hemvers. »

Da lein, ne oa servichet nemet kig var an daol. Da
genta, ar c'hig souben. Tri eus bugale parrez La Bâtie-
Montgascon a chomas heb kemeret. Evit eil plad e teuas
kig lapin. — Unan eus ar vugale a lavaras d'ar vaouez
oa o servicha : « Introun, ni ra vijil. » — An introun a
reas vâd da veza strafillet ; ar vugale all a gomansas
c'hoarzin goap. Mes hon tri vihan a zalc'has mad ha red
oue digas boued vijil dezo.

N'o doa great nemet o dever, an tri grouadurik-se.
Mes, great o devoa anezan kalonek, heb argila. Bugale
Breiz-Izel a raffe ive evelto mar kredfent. F. C.

AL LEAZ

Al leaz pur eo : « Kement a vez tennet, var ar memez
» tro ha pissa ma c'heller, eus divronn eur vioc'h yac'h,
» maget mad ha diskuis. » Arabet e ve na tennet netra
diouthan, na mesket netra ganthan, na trenket e doare
ebet.

Al leaz pinvidika e dienn eo an hini a deu da ziveza eus
bronn ar vioc'h. Rag-se ez eus atao da c'hounid o c'horo
beteg ar berad diveza. Var gement-se ez eus bet great
meur a daol-essa talvoudus da anaout :

Eur mêrou eus an Normandi a gassé bemdez e leaz da

di eun amanenner bras. Eun devez e tigouezas gantan
eul lizer evit kemenn dez an chom hiviziken er gear gant
e varc'hadourez, rag e leaz a oue ken treut ma viche
lavaret e veze diennet araog, pe badezet gant dour sklear.

Hor mêrou a oa sûr ne veze great falloni ebet en e di ;
ervad e c'houie ne veze na diennet na badezet al leaz.
Setu hen eta ha mont var eun da di e varc'hadour leaz
hag amann. Eno e oue diskwezet dez an ar buredou gwer
a veze lakeat enno bemdez eul lodennik eus al leaz di-
gasset gant peb hini eus hostizien an ti, evit gwelet piou
hen devoa ar gwella marc'hadourez. — Va mignon ne
c'hellas ket nac'h e oa treut-treut e leaz e kenver hini ar
re all. E buredou ar re all an dien hen devoa pevarzek ha
pemzek millimetr teoder ; en e re, seiz pe eiz millimetr
ebken, an hanter nebeutoc'h.

E pelec'h edo an abeg eus kement-se ? — Anaout a
rea e zaout evit beza saout mad ; — anaout a rea ne oa e
blac'h goest da ober gaou ous den. Red eo goulskoude
ma viche eun dra benag. Hag hen a lavaret d'e blac'h
goro e zaout pissoc'h c'hoas, ha pa viche achu gant an
diveza, komans adarre dre ar c'henta evel pa ne viche
ket bet goroet c'hoas, evit na chomfe ket eur veraden e
tez ar vioc'h.

Great e oue d'e c'hoant, ha mad ec'h en em gavas e
sonj. Rag, divar an devez-se, an dien a oue ken teo en e
vuredou hag e buredou ar re all.

E leaz ne oa bet morse na diennet na mesket gant dour ;
mes divronn e zaout ne oant bet morse goulonderet
avoalc'h. Divar an devez-se e teskas ervad ne deu al
leaz druz nemet var ar fin.

*Eun testeni all c'hoas tennet divar ar gazeten : « La
Croix du Dimanche. — Le Laboureur. »*

En eur vereuri vras, en Allemagn (mereuri Trihoten),
ar merc'het a oa en o labour goro ar zaout a veze paet
divar al loden leaz ha dienn o deze digant ar zaout fiziet
ennho. Da c'hounit o doa eta o c'horo pissa ma oa en o
galloud.

— Unan eus ar merc'het e doa evit e zikour e merc'h
yaouank, paotrezin 12 pe 13 vloaz. Atao e veze paet
nebeutoc'h eget ar re all. Kement a leaz e deze, pe var
nebeut, mes hini treut, nebeut a zruzoni, nebeut a zienn.

Klasket e oue an abeg eus an dra-ze. Epad dek devez ar verc'h vihan a oue lezet he-unan da c'horro ar zaout ha bemdez e veze merket al loden leaz ha dienn he deze. — Epad dek devez all, ar memez saout a oue goroet gant eur vaouez gwiziek var he micher, ha bemdez ive e veze merket al loden leaz ha dienn he deze bet. O labour a oue dishenvel :

- I. — Ar verc'h 13 vloaz he doa
bet, an eil devez dre egile. 23^h 05 leaz 2^h 55 dienn
- II. — Ar vestrez goroerez he doa
bet, an eil devez dre egile. 24^h 45 — 3^h 18 —

Gant aoun goulskoude na viche bet c'hoarvezet an dra-ze dre eur rankontr benag, den ne oar penaos, e oue sonjet ober eun taol esa all. Dibabet e oue saout all. Ar verc'hig a oue lakeat da c'horro anezo eun dervez ; antros, eur goas a gemeras e flas. Hag evelse, eus an eil devez d'egile, ar verc'h hag ar goas a c'horroas ar memez saout epad ugent devez. Evel er vech kenta e c'hoarvezas. Ar verc'h 13 vloaz ne doa bet na kement a leaz, na tost kement a zienn eget ar goas.

Ar gentel da denna eus an taoliou essa-ze eo :

1° — Eyt kaout leaz druz ha pinvidik e dienn eo red kaout anezan beteg ar berad diveza ;

2° — Red eo chacha stardik avoalc'h. — Pa vez goroet en eun doare re laosk, eun nebeut eus an dienn a chom stag e diabars an tez ; ha neuse, ouspenn ma vez kollet al leaz gwella, e vez c'hoas buhan kollet ar vioc'h. Rag al leaz a chom evelse a deu avechou da darza, da vreina ha da zigass eskejou ;

3° — Mad eo goro aliés. Eur vioc'h nevez halet, goroet diou vech bemdez a raio etre 12 ha pevarzek litrat bemdez. An dibabou a ya da ugent hag ouspenn. Goroet peder gwech bemdez, e roio eun drederen muioc'h, heb ma ve chenchet bevans dezhi. — Eun dra anavezet mad eo gant an dud a denn o finvidigez eus ar zaout. Mad eo e viche anavezet gant an oll.

Y. K.

Tri eleac'h unan, pebez kuden !

En deiz all oa foar Landerne, Laouik hag e gomper Lanik oa eat dezi. Ne vije ket bet mad ar foar ma ne vijent ket bet eno.

D'ar foariou, peb den her goar, e za daou seurt tud, lod da verza, lod all da brena. N'ouzon ket petra o doa gwerzet va zaou ganfart ; n'oa ket bet o velet ; ar pez am eus gwelet avad, eo o doa, o daou, prenet peb... Oh ! peba gofad, eur mellad kovad audevi, ken na felle boutounou o jiletan distaga, ken na orjelle o divesker dindan ar zamm ha ma felle dezo pilat ar c'hleuziou gant o fenn.

En deiz varlerc'h oa seac'h ar gornaillen ha tomm ar forn. An domder a zo eun dra vad, mes dont a rer da skuiza buan gantan, dreist oll pa ves sec'hed, ha buan e vez klasket eun dra benag da zistana. Laouik a veac'h dihun, n'eo ket e Doue eo e sonj, mes en e zec'hed. Sevel a a ra buan, dillo e laka e zillad, hag hen er meas d'ar red evel ma vije bet an tan var e lerc'h. Er c'hraou, brao en e speuren, Ratapoil e azen a gouske c'twek. He gemeret a ra ha d'an drott d'ar bourg var digarez he houarna. Dirag an tour e kaf e vignon Lanik, klanv hen ive, gant ar memes klenved :

— « Dont a res, eme Laouik dezan, da di Yan ar C'han-
» toler da eva eur chopinad ? »

— « A galon vad, breur ker, va c'halona zo eun tammik
» bian hag eur bannig dour melen ne reio ket a zroug
» d'in. »

Hag hon daou gomper da chapel ar bod ilio.

— « Stag da azen ta, Laouik, eme Lanik en eur vont en ti. »

— « Nan, nan, ezom ebet ; Ratapoil a zo eun azen a
» skiant hag a jomo aze braoik d'hor gedal e kichen an
» nor. »

— « Allo ! Yan, diskarg deomp peb a chopinad hini
» melen. »

An eil hag egile oa ber o c'hrench ; ne gemeront ket soken amzer da drinka, en eur lonkaden ar banniou a zo evet.

— « Ma lakafemp peb a damm tan breman ? »

Setu tanet ar c'herniel butun hag ar moget d'an neac'h.

KELEIER AR MIZ

— « Mad, eme Lanik, penmoc'h eo an hini a gemer heb
» rei : Hostis, karg adarre ar gwer. »

Ar banniou o doa saouret mad an teodou, mont a rent en dro evel an avel, ar memes histor a veze kommanset deg gwech ha morse achuet, ar bibennou bourret tol oc'h tol hag ar maged a rea azioc'h o fen eun doare koumoulen ; hano ebed da gwitaat ar c'hao ; banniou avad a veze diskarget bep an amzer, ha morse ne veze roet dezo amzer da yena.

Ratapoil e kichen an nor a gave hir an amzer, hag hen ive d'ar c'hao da glask e vestr.

— « N'em oa ket lavaret did, eme Laouik ouz he velet,
» oa hennes eun azen a skiant, dont a ra da drinka
» ganeomp ; Yann, diskarg eul litrad d'an aotrou-man en
» eur hail, ma vo gwelet ha kaout a ra mad an audevi. »

Diskarget e oue hag an azen en eul lamm varnan hag d'hen eva en eul lonkad.

— « Oh ! oh ! eme an daou vesvier, n'homp ket evit
» heman, diskarg dezan eul litrad all. »

Ratapoil ne zaleas ket da ziskues petra en doa evet. Sevel a ra e zaou droad arog hag en em laka da baouata e zaou vignon, klask a reont tec'hét, poan gollet, an azen a za var o lerc'h en eur vruzuna peb tra var e hent.

Yan ar C'hantoler nec'hét, a red da glask skoazel. Ar bâz oa var an azen, an daou gomper oue laket varnan unan a bep tu, hag evit o miret da goueza e ouent staget gant kerden evel daou leue a gaser d'ar foar.

An azen soun e ziouskouarn, soun e lost, muoc'h a fougennan eget kustum, a ra d'ar piltrotrik diou pe deir gwech tro ar bourg. Pa gaf dezan en deus diskuzet awoalc'h e zamm e kemer hent ar gear. Pa en em gavas en e varchosi an dud oa eat pell a oa d'o gwele.

Eus ar mintin avad pa en em gavas ar mevel bras gant speuren Ratapoil e chomas sebatuet : Sell, sell, emezan, morse n'em eus gwelet kementall, tri eleac'h unan, pebeus kuden... piou a lavaro d'in pehini euz ar reman oa an azenna.

J.-B. MARTIN.

N'euz ket pell, e kaozeet dirazon d'euz eur vaouez hag a vele « bolomou » en noz dre he c'houk, abalamour ma c'heve re... a zour epad an deiz. Eb dale, an oll, ar re furra koulz hag ar re all, a velo « bolomou » e peb leac'h, zoken var an deiz. Abarz nemeur ne c'hellor mui bale ganto dre al leuriou-kear. C'hoant 'so da zerc'hell sonj euz an dud hag an traou gwechall ; ha var zigarez a ze, kement den hen devez bet eun tamik brud epad e vuez, a vez savet d'ezan eur patrom, eur skeudenn, eur « statu. »

Avechou, hag aliez siouaz, d'ar brassa ailloned eo e vez muia prez o sevel, da re iskiz c'hoaz, evel da Renan e Landreger. Kement-ma ne ket gwir euz an diou skeudenn zo bet savet en deveziou diveza-ma er Finister, ar genta e Kemper da La Tour d'Auvergne, an eil en Arzano d'ar skrivaniere Brizeux.

Kemper ! — La Tour d'Auvergne, ganet e Keraéz brema 'z euz vardro eiz ugent vloaz euz a ouenn an noblans ar re vrassa, a oue offiser araog ar Revolution. Deuet eun tamig var an oad, e roaz e zilez. Mez epad ar Revolution ec'h ankounac'haz e noblans hag e anterkant vloaz : mont a reaz diou vech d'ar vrezel evel « remplasant » daou vinor paour galvet d'ar zervich. D'an eil tro e kavaz taol ar maro, er bloaz 1800. Nebeud amzer araog e oue bet roet d'ezan gant Napoleon an hano a « genta soudard ar Franz. »

Goueliou kaer zo bet great en e enor e Kemper d'an 11 ha 12 a viz here. Var ar blasenn ha dirag ar c'hasern a zoug e hano, ez euz savet d'ezan eur skeudenn hag hen diskwez skoet gant taol ar maro, gant ar Frans adreg e gein, o viret outan, evel eur vamm trugarezus, da goueza a stog e gorf d'an douar. — Ministr ar brezel ha kalz tud all a deuz d'ar gouel. Antronoz, en iliz Sant-Korantin, servich braz euz repos ene La Tour d'Auvergne hag eneou an oll zoudarded maro e servich ar Frans. An Aot. 'n Eskop a lavaraz eur gerig dudiuz euz a nerz kalon hag a vertuziou kristen an Tour d'Auvergne. E rest an deiz, a oue dre gear a bep seurt c'hoariou : gourinadeg, sonerez binion, redadeg kezek-houarn, ha forz tra all.

Arzano ! — Nebeutoc'h a zigoradur, mez koantoc'h gouel zo bet er sul varlerc'h en Arzano en enor d'ar barz Brizeux. Heman a dremenaz e vugaleac'h e presbital Arzano, er skol gant an Aot. Person. Karout a rea mont gant bugale all d'eul leac'h euz ar barrez hanvet Pont-

Kerlo, hag eno e tremene avechou pell amzer, e dreid soubet en dour-red. E kenver ar pont-se, ez euz savet eur menhir, moulet varnan patrom ar barz. Kement-ma zo eun testeni a anaoudegez vad rentet d'ezan evit ar skridou dudiuz galleg ha brezonneg great gantan en enor da Vreiz-Izel.

Benzet! — An deputeed zo distroet da Baris vardro auter miz here. Abaoue, o d'euz kaozeet euz a veur a dra. Epad tri devez penn-da-benn, 16, 17 ha 19 a viz here e oue etrezo eur gwall grogad divar goust ar gwaleuriou digouezet er bloaveziou-ma gant ar bagou a vrezel. Hag a bed bag kollet pe beuzet, en Indo-Chine, er Maroc, e Bizerte, hag e Toulon. Sonj oc'h euz dreist-oll d'euz an *Iéna*, ar vag-se, 35 million a dalvoudegez d'ezhi, hag a grogaz ennhi an tan er poultr, Doue a oar perag. Ober a reaz eun dregarn spountuz hag a lakeaz kear Toulon da eja var e aelou, hag an dud da skrija gant ar spount. Trivac'h martolod ha kant a oe lac'het, lod ne ket bet kavet o c'horfou, re all n'int ket bet anavezet, kement a oant dishenveleat.

A gement-se oll e oe goulennet kount, digant Thomson, ministr ar vartoloded. Klask a reaz en em zifenn gwella ma c'helle. An deputeed a gaozeas en e raog a skoaz gantan a daoliou baz pe a daoliou spillen. Var e lerc'h e komzas Delcassé, hag a gemeraz gantan an orz. An deputeed, o velet Thomson mahomet, a votaz en e eneb, oll nemed unan. Hag e roaz e zilez. Setu beuzet ar ministr d'e dro, goude beza beuzet kement a vagou hag a vartoloded!

Er meaz! — Antronoz, e oue eur c'hoari all er Gampr. Hano a zavaz divar benn Dreyfus. Hema a oa eun offiser, bet barnet diou vech evel treitour gant lez-varn ar zou-darded. Divezatoc'h e oue diskleriet divlam gant ar « C'hour de Cassation », ha rentet d'ezan ar groaz a enor. Kement-se ne blijaz ket d'an oll, hag hiniennou a damallaz ar C'hour de Cassation da veza great eun dro gamm evit savetei Dreyfus :

D'an 20 a viz here, Bietry, depute Brest, a c'houlennaz euz ministr ar Justis petra zonje euz ar rebechou-ze. Ne oue ket lezet da gaozeal : evit moug e vouez, ar baotred-ruz a reaz gwassoc'h charivari eged ar bigoundenned da zeiz friko an intanvezed ; hag o veza lavaret eur ger rust benag, Bietry a oe kasset er meaz gant an archerien (ker gwaz hag ar veleien euz o ziez) ha kondaonet da jom eur pennad eb distrei d'ar Gampr. — Perag e savaz ganthan goudeze c'hoant d'en em ganna eduel euz daou pe dri depute all ? Daoust hag an dra-ze 'zo skwer vad a berz eun den hag a lavar beza kristen ? Gwella pezh 'so,

ar re all zo bet furroc'h ; ha Bietry ne c'hellaz ket en em ganna, rag ma ne fellaz da zen enebi outan.

Pep hini e lod! — N'euz ket pell, ar gazetenn « le Pèlerin », euz Paris, a ziskoueze d'eomp roue koz an Turki en eur stad truezuz awoalc'h. Eur vandenn dud a yoa bodet var e dro, o peillat anezan en dra c'hellent. Unan a denne digantan e dog ; unan all a droc'he e zillad gant sizaillo braz ; unan all a denne d'ezan e voutou euz e dreid. Hag ar paour-keaz koz, red d'ezan plega da volontez an dud, a lavare gant eur ear druezuz : « Gant ma chomo ganen va roched, da viana ! »

An imach-se a ziskoueze brao ral ar pezh so c'hoarvezet, ne ket gant ar roue, mez er rouantelez. Houman, boul'het kaer araog vrema, a zo bet, en deveziou-ma, distaget pastellou nevez diouthi. Er Bulgari, ar roue, hag a dlie beteg-en douja d'ar sultan, hen d'euz embannet a vouez huel n'hen devoa mui den ebed netra da velet varnan na var e bobl. An enezenn Candi a zo en em roet a volontez vad da roue ar Gres. An Aotrich he d'euz diskleriet e talc'hje evithi diou vro all hag e devoa beteg-en ar garg da lakat ar peoc'h enno.

An Turki, a c'hellit kredi, a glaskaz youc'hal : al laer ! Mez ne reaz den kalz van euz e c'hlevet. Ar rouanteleziou braz euz an Europ a zo kaoz ganto d'en em glevet etrezo evit renka an traou ; mez kemeret a reont o amzer, hag etre daou e chom an traou evel m'eo plijet gant ar re o d'euz kroget hardiz. F. P.

Respount da zivindennou miz Here

- I. — An nor, — momenter an horolaj.
- II. — Ar boutou, — ar vesken.
- III. — An tan.
- IV. — Evit na vo drebet nag ar c'havrig nag ar gaolen, ar beachour *da genta* a gas gantan ar c'havrig ; *da c'houde* e teu da gerc'het ar bleiz ; mes, en eur lezel ar bleiz en tu all e tigas ar c'havrig gantan en dro ; *d'an trede tro* e kas ar gaolen en tu all hag e teu da gerc'het ar c'havrig. Peder tro e leac'h teir ; mes evelse, ar bleiz ne vo bet morse e-unan gant ar c'havrig nag ar c'havrig gant ar gaolen.

Nag a izin o deus diskuezet ar vugale evit kaout an divinaden diveza-man : Darn o deus muzellet ar bleiz,

pe c'hoas lakeat e benn en eur sac'h-min ; — Darn all a lavare staga ar gaolen d'ar c'havrig var e c'herniel, pe lakât ar gaolen en eur sac'h, me oar !

**○ DEUS KAVET RESPOUNT AR PEDER
DIVINADEN :**

Yvon an Dœuff eus Trefflagat.
Alain Jézéquel, bourg Plouvorn.
Jeanne Prigent, Garros, Carantec.
Isidor Bouroullec, Tréflévénez.
Korantin ha Louis Cousquer, Lambaol-Guimiliau.
Denis Marc'hadour, bourg Plouvian.
Pierre Sanquer, Roudous, Plouvian.
Joseph Rest, bourk Plouvian.
Jean-François Bécam, Kersauzon, Guiclan.
Joseph Moysan, Vicher, Bodilis.

**Divinadennoù digaset gant Yvon an Dœuff
hag Isidor Bouroullec**

- I. — Mar doc'h habil, evel ma lavaret,
Tour Kreisker gant pet mean eo gret ?
- II. — Kroc'hen am eus ha loen n'oun ket ;
Deillennou am eus, ha gwezen n'oun ket ;
Me vez serret ha digoret ha dor goulskoude
n'oun ket.
- III. — Var pevar droad dious ar mintin, var daou da
greizdeiz ha var dri dious an noz.
- IV. — Isidor a ioa o tiouall eur vandenn goazi. — Per,
en eur dremen a c'houlenn digantan : « Pet penn goazi a
» peuz aze ? — Ah ! eme Isidor, gant ar pez am eus, me
» am bije eur c'hement all, hag eun anter kement all, hag
» eun hanter eus an hanter-kement, hag unan ouspen,
» em bije bet kant. » — Pet penn-goazi 'zo gant Isidor ?

Feiz ha Breiz

Kappad Misiék ar Vretouped

EUS A BERS AR RENER

En em gavet eo an diveza termen evit paëa *Feiz ha Breiz* 1908. Ar re a gemer dre niveren hag ar re a gemer a strolladoù ha n'o deus ket c'hoas paet a vezo kaset eun noten dezo araog fin ar miz.

Dre fazi, ar c'hendalc'h eus « Gwell en em erbedi ous Doue eget ous e Zent » n'hen deus ket kavet e blas er miz-man ; er miz a zeu e vezo lakeat.

PETRA EO AN ENE ?

I. — Beza 'zo eun ene

1. — Pa goumans ar c'hrouadur caout skiant, e c'houlenn digant ar re vras ar penn-abeg deuz kement a gouez dindan, he zaoulagad. Ne glever ganthan nemet : « piou hen deus great an dra-ze » ha « petra 'zo caoz d'an dra-ze. » Gouzout a ra, kerkent ha ma tigor he spered, n'eus netra hag en em c'hrafé he-unan ; guelel a ra, kerkent ha ma sell en dro d'ezhan, ez eus ato eun dra bennag hag a zo penn-abeg d'ar pez a c'hoarvez.

An den eo souezusa tra 'zo var an douar. Greomp e giz ar c'hrouadur ha goulennomp petra 'zo caoz ma z-eo dishenvel dioc'h kement a zo.

2. — Breman, pa z-eo deut ar goanv, e vez guelel an den o vont hed an irvi deuz an eil penn d'egile d'ar park, en eur zevel he vreaç'h evit faoler greun var an douar. Ar ienien a ra calz poan d'ezhan, mes ne vir ket outhan da labourat, rag *gouzout* a ra e vezo digollet deuz he boan

gant ar guiniz a zestumo diwar an had, hag ar scuisher ne ra ket d'ezhan chom a za, rag c'hoantaat a ra gounid calz evit eosti calz.

Comprenomp var an hader-ze hag e teskimp hen deus eun ene.

3. — Peb tra 'zo diflach er park : ar c'haeou a jom bepred stag ouz ho diazez, nemet ar goall amzer ho discarfe ; an irvi ne finvont ket, nemet an dour-beuz ho ruillfe kuit ; ar mein-harz ne jenchont ket a blas, nemet douget e vent : ar re-ze 'zo maro.

An hader avad a gerz hag a en em zifret gant he nerz he-unan. *Henez a zo beo.*

Petra laka kemm etre douar maro ar park ha corf beo an den ? Martreze 'z eus traou beo er bed hag a zo en em zestumet e corf an den evit ober eur pezh beo ? N'eus ket. Ne gaver ket a zanvez beo er bed evit ober eur c'horf beo evel ma caver daou c'hant scudellad dour er ster evit ober eur varrikennad dour. Martreze traou maro ar bed, pa vezont lakeat d'en em strolla hervez eur muzul bennag, a zeu da veva anezho ho-unan ? Ne deuont ket. Anaout a reer pe seurt traou a ra corf an den hag e pe vuzul int kemmesket, ha ne c'heller ket ober an distera izel beo.

Petra 'laka kemm 'ta neuze etre douar ar park ha corf an hader ? E corf an hader ez eus eun dra bennag a gostez hag a zo caoz d'ar vuez, hag e douar ar park n'eus ket.

4. — Deomp da c'houderi evit sellet ouz an hader, rag an amzer a zo calet : ar vein a faout gant ar ienien, e giz ma vez lavaret. Faouti a c'hellont, mes ne zantint netra, nag ar guez kenneubeut. Er park n'eus nemet an hader hag hen deffe poan, pe blijadur.

Poan hen deus breman gant ar riou, ha gueleit e vez beb ar mare o steki he zaouarn ouz he ziouscoaz evit digas enno eun neubeudic tomder. *Gwiridic eo.*

Petra 'laka kemm etre an traou diwiridic ha corf gwiridic an hader ? Martreze 'z eus enno danvez dishenvel dioc'h an hini a gaver en traou all ? N'eus ket. Corf an den a zo great deuz douar hag a zistro e douar. Red eo eta lavaret ez eus eun dra bennag a gostez e corf an den hag a zo caoz d'he wiridigez.

5. — Keit ha m'emomp aman o c'houderi, greomp eur pennad divizout. — Just, me am eus c'hoant da c'houlen

diganeoc'h ha gueleit ho peus morse al loened oc'h hada. Nann, abaoe ma z-eus tud var an douar, den ebed n'hen deus gueleit anezho o c'hounid ed evit eosti. Evel an den goulgoude e trebont deuz frouez an douar, ha gueleit a reont evel dhan an ed o sevel er parkeier. Mes n'ho deus ket comprenet e teu an had da zivoan ha da rei, c'huec'h miz goude, eun eost puill d'al labourer. Ne gomprenont ket ho dezo ezom da zribi varc'hoaz ; ne c'houezont ket zoken e tle eur varc'hoaz digouezout ; ne anavezont nemet hirio hag ar pezh a zantont breman. Diskiant int.

An den avad a zonz en amzer da zont hag a c'hoar e ranko dribi, varc'hoaz, antronoz ha bepred, evit miret he vuez. Gueleit a ra ho deus ar greun nerz da rei calz evit unan, pa vezont taolet en douar ; clask a ra pe seurt labouriou ar guella da ober evit ma tivoano drus an had, ha pe seurt tremp da rei d'ezhan ; caout a ra binvijou evit he zicour da ober buhanoc'h he c'hounidegez ha gant neubeutoc'h a boan. Sellit ouz an hader : ivantet hen deus eur baner evit lakaad he had, kuit dezhan da rankout dont var he giz da gerc'hat adarre, p'han dezo hadet he zornad. *Skiantec eo.*

Petra 'laka kemm etre an den skiantec hag ar grouadurien diskiant ? Martreze he empenn, pa vez dalc'het count deuz ment he gorf, a zo brasoc'h eged hini al loened ? N'e ket an dra-ze 'zo caoz. Brasder an empenn ne ra ket brasder ar spered, a lavare eur medicin brudet hanvet Broca, hag a lavar an holl ganthan. Ma vije bet guir an dra-ze, Gambetta a vije bet sot, ha n'oa ket, pell dioc'h eno, hag al logoden, ar minoc'h, ar c'hoz, ar gaerel, ar pennglaouic, al lineric, ar filip, ar bik, ar perroked, ar c'hilloc a vije bet speredecoc'h eged an den, rag beza ho deus eun empenn bras tre dioc'h ment ho c'horf.

Petra 'laka kemm 'ta neuze etre an den skiantec hag ar grouadurien diskiant ? Red eo lavaret adarre ez eus eun dra bennag a gostez en den hag a zo caoz d'ar vouisieg.

6. — Eur vech ma vezo taolet an had en douar e ranko breina, kellida, sevel, divodi ha pennaoui, eb gellout enebi. Ma varv, n'e ket hen 'en em lazo ; eun dra bennag hel lazo. Er memez tra, an dour a gouezo var an irvi a ranko

ruill en ardraon eb gellout sevel d'al laez, hag al loened a deuo er park a ranko peuri an ed, m'ho deus naon, eb gellout miret. N'int ket libr.

Mes an hader a velomp o tont hag o vont, en eur zével he vrac'h, a c'hell chana da labourat. A volonteiz vad eman en he bark. Ma car e c'hortozo varc'hoaz evit gounid ed ; ma car, ne c'hounezo ket ; ma car zoken, ec'h en em lezo da vervel gant an naon. *Libr eo.*

Petra ' laka kemm etre ar grouadurien n'int ket libr hag an den libr ? Martreze eo natur d'an den ober bemdez ar pez a ra ? N'eo ket. Natur oa da Z. Francez a Zal beza bemdez oc'h en em ganna hag oa dous evel eun oan. Red eo clask en eul leac'h all, ha goude beza troet ha distroet kement ha ma kirimp, e rankimp coueza aman : beza ' zo eun dra bennag a gostez en den hag a zo caoz d'al liberte.

7. — Ia, p'e guir peb tra hen deus he benn-abeg, e rank beza en den eun dra bennag hag a ro dezhan ar vuez, ar zantimant, ar vouisiegez hag al liberte. *An dra-ze eo an ene.*

(Da genderc'hel).

J.-F. CAER.

MAZE AR MILINER ⁽¹⁾

(Kontaden Nedelek)

1

Derc'hent gouel Nedelek, ar gouel braz ha laouen,
Maze ar miliner a ioa tenval he benn.

« Red 'vo d'in, emezhan (hag e ouele c'houero),
» Red 'vo d'in d'al lec'h-ma lavaret kenavo.
» Var an ti, ar vilin, al liorzik ken koant
» Ez euz guerzidigez... O m'am bije arc'hant ! »
Hag he zaelou stank-stank a zalc'he da redek.
He c'hreg, he vugale ganthan ouele dourek.

2

Epad m'edont flastret dindan beac'h an anken,
E oue guelek raktal Maze o tont-laouen.

(1) Steuen ar verz-ma zo bet kemeret etouez guerziou gallek Besse de Larzes.

— Poésie insérée plus tard dans le *Journal de la Société Bretonne de Littérature*.

« Va zud kez, emezhan, Doue 'n he brovidanz
» N'hon dilezo biken. Bezomp leun a fizianz.
» Varc'hoaz 'ma Nedelek. Paotred, kerzit buhan
» Da gerc'hat eun eteo, ma vo laket en tan.
» Kef Nedelek hen deuz ato eun nerz dispar
» Da gass divar hon tro an enkreiz, ar glac'har. »

3

Kavet zo unan kaer ; ema kreiz an oaled,
Hag heb dale, gant joa, her gueler entanet.
O eteo burzuduz ! Sec'het eo an daelou ;
Skubet eo an anken divar ar sperejou.
Epad ma tivizer dinec'h ha dizoursi,
Setu klevet taoliou skoet var dor an ti.
Prim ez ear da velet. Siouaz ! petra gaver ?
Eur bugelik, skournet he izili tener.

4

An holl ouz ar bugel a zelle gant truez,
Pa lavaras Maze : « Tostañt, va bugel kez. »
— « Mil bennoz Doue deoc'h ! » eme an emzivad,
Ha varzu an oaled var eun ez a timad.
Eno, evit essoc'h tomma he dreidigou,
Ar bugel emzivad a zivisk he voutou...
Neuze, holl dud an ti 'n em vod en he gichen,
Hag hen a zell outho gant eur vizaj laouen.

5

Biskoaz n'ho doa guelet bizaj ken lugernuz,
Na biskoaz ken nebeut mouze'hoarz ken dudiuz.
Etretant e klevont an avel o yudal ;
E korn ar ziminal ne baouez da voudal.
Gant joa vraz e sellont ouz ar bugelik ker,
N'ema mui d'an heur-ze dindan ar goal amzer.
Mes, setu 'n eun taol kount ema disparisset !
He voutou koulzkoude var he lerc'h zo chomet.

6

Ha Maze d'ho c'hemer. Sellet piz 'ra outho.
Petra vel ? Eun tenzor a zo kuzet enno.
Kaout a ra 'n eur votez eur yalc'had aour melen,
Hag eur feillen baper a velet e kichen.

Eun nebeudik komzou a ioa skrivet varnhi :
 « *Da Vaze, ma preno ar vilin hag an ti.* »
 Arc'hant an eil votez oa merket evelhenn :
 « *Da Vaze, ma preno al liorzik ouspenn !* »

7

O na kaera burzud ! O velet kement all,
 Maze a zant kerkent he galoun o tridal.
 He zaoulagad a skuill daelou a levenez ;
 Diouallet eo breman enep an dienez.
 Klask a ra en he benn piou eo ar bugel mad
 Hen deuz ker brao 'n he di lezet an diou yalc'had ;
 Hag, e kreiz he zonzou, eur vouez mysteriuz.
 A respount : « He hano eo ar *Mabik Jezuz !* »

EUR MISSIONER BREIZAD.

Re Vihan!

E kreiz mœsiou Breiz-Izel, pell dious peb kear en hanter-hent etre Landivisio ha Plouescat, Lesneven ha Kastel-Paol, maner Keryan a save gwechall e benn ourgouillus dreist peb maner all. — En amzer ma komzomp anezan, dek vloas benag araog an dispac'h vras 1793, an tan hag an amzer n'o doa ket c'hoas great o labour dismantr varnezan. Korf bras an ti oa c'hoas en e bez gant e salliou divent, e ziminalou ledan gwest da zigemer piltoziou dêro ken teo ha ken hir a korf eun den en e vir vella ; e brenecher ker frank a ken ledan ha re an ilis parrez ; — mogeriou e mein-ben gant touriou krenv evel re eur c'hastel-brezel, er pevar c'horn, a gelc'he an ti tu ha tu, hag hen dioualle gwelloc'h eget ar peziou kanol a velet o ginou digor a rez d'an douveziou doun, hag ar rizen-voger dem-guzet gant ar benerez hag an ilio. — Renkennadou gwez fao, dêro ho kistin a rea d'ar maner a bez ha d'ar jardrinou eur c'houriz glaz pe alaouret dious mare ar bloas.

Maner ebet, e Breiz n'oa par da vaner Keryan ; hag e Bro-C'hell n'oa nemet hini ar roue gwest da baravia gantan. Evelse, da vihana, e lavaretud ar vro a oa lore'h enno gant o maner ; rag ouspenn ma 'z oa ti ar pinvidik

ez oa ive ti ar paour. Ar perc'hen, an introun Coatancour a oa mad evit an oll, e dorn atao digor evit ranna gant kement hini a oa en dienez. Rei a rea labour d'an dud gwest da labourat, bara ha dillad d'an ezommek ne c'helle mui gounid, skueriou hag aliou mad d'an oll. Rag-se an oll her c'harie hag a veze mall ganto ober plijadur dezi pa gavent an tu.

Hogen, eun devez eus miz Maë, kerkent a goulaouet an deiz, eur plac'hig seiz vloas mistr ha mibin a gerze seder varzu ar maner. Dre ar venojen ma tremene, al labouset a gane flour, leiz o gouzougik munut, o fedennou mintin, hag ar vere'h gant e mouezig lirzin a baravie ganto :

Ama, pell dious an trouz
 Hag oll safar ar bed,
 Ar mœsiou am c'helen kerkoulz
 Hag an habilla doctoret...

Ous e breac'h oa eur banerik venn golet gant eul lianen fresk ha dindan al lianen, eur pilet amann melen evel an aour.

He mamm e devoa lavaret dezi : « Marianik, deus buan » eus da vele ha kers da gas ar pilet amann fresk-man da » introun ar maner. Red e ve en em gavet evit e dijuni ; » rag-se, deus buhan ha ne chom ket da c'hoari en hent. »

Ha Marianik dezi da garet e gwele, ne doa tamm ginet evit senti ; rag eun dra benag vad e deze atao digant an introun.

En em gavet dirag ar maner e oa c'hoas mintin mad. Prennet e oa an nor vras. Evit kaout digor, red oa skei gant ar morzol bras. Marianig er gouie hag hi da essa. Siouas ! ar morzol oa re uhel eviti. Astenn a reas he breac'h kement a ma c'hellas, sevel a reas var begou he boutou. Poan gollet ! ne c'helle ket tizout ar morzol. — Neuse, ar vere'hig en en em lakeas da skei gant he boutou var an nor. Den n'her c'hlevas p'e gwir den ne deuas. Red oue dezi gedal ma teuche unan benag da zigeri evit eun dra benag. Evelse e tigouezas. Ar c'heginer, Louis Josse a deuas da zivorailla an nor hag a gavas Marianik e kichen, inouet maro, kammet e beg ganti.

— « Sell ! te 'zo aze, ker mintin ! Pell 'zo oas aze ? »

— » Ia, ne meus ket gallet skei ; ar morzol 'zo re uhel.

— » Ia, te zo re vihan ! Alo, kerz ebars. »

Ar ger-ze « Te 'zo re vihan » a reas doan d'ar verc'hig ; soubla a reas e fenn, rag reut avoalc'h oa an tamm anezi ha kaout a rea dezi beza dija plac'h avoalc'h. Eun neheudig mezeg e zeas en ti, hag evel eur filipig bihan ec'h en em lakeas da pignat an dereziou en eur lamet eus an eil pazen d'eben. Anaout a rea an ardremez ; bet oa dija meur a veach e kambr an itroun. Var ar pont-alez he kavas eur plac'h :

« — Ah ! te zo aze. — Gortoz er sâl aman ken na vin « ket o velet a dihun eo an itroun. »

Epad m'edo ar plac'h oc'h ober he zro, Marianik en em lakeas da sellet er mezellour bras oa azioc'h ar siminal. C'hoant en em velet er mellezour he devoa. Mes kaer he devoa sevel var begou e zreid ha pellaat dious ar sklâsen, ne c'helle gwelet nemet e c'hoef gwenn hag eur bochad benag a vleo melen. Ken prederiet oa gant e mellezour ma ne glevas ket ar plac'h o tistrei. Houman a stagas da c'hoarzin :

— » Re vihan out, va merc'h. »

Adarre, « re vian. » Tenn e kavas ar verc'h klevet ar ger-ze evit an eil gweach. Hag er veach-man e c'hoarzet goap dezi. Anken a savas var e c'halon. Mes ne oue ket lezet amzer ganti da chom da sonjal en e foan. Dor Kambr an itroun oa digor dirazi.

— « Devez ma did, Marianik ! Petra zigases din aze » adarre ? Eun dra vad benag eus a bers da vamm, me » so sur. Petra eo ? Tosta ar baner aman ma velin. »

Mariannik a dostaas hag a savas ar baner uhella ma c'hellas ; mes kaer he devoa, ne c'helle ket tizout beteg hanter ar gwele.

— « Ah ! re vian out ! » a lavaras an introun en eur sevel en pe c'hoasez evit kregi e tourgenn ar baner.

Melkoniet oll he c'halon, Marianik a sellas ous an introun. « Re vihan » adarre ; « re vihan » atao : Hag er veach-man, an introun he devoa lavaret an dra-ze gant an er da gaout truez outi. Oh ! ia : stard he kave klevet eur seurt tra. Dezi da vezo bet trugarekeat ha briatet soken gant an introun, he tistroas d'ar gear tental he fenn. Kaout a rea dezi ne c'helle den beza ken reuzeudik hag hi. « Beza re vihan », en he sonj, oa goassoc'h eget

kaout naoun ha sec'het ha beza en dienez eus a bep tra. — Lakât a reas en he fenn eur bern traou diskiant en doare-ze ; ha dre ne grede o lavaret da zen e chomas trist epad... eun devez penn da benn.

— Kementse koulskoude ne viras ket outi da greski ha da zont da veza gant an amzer, eur plac'h yaouank koant, seder ha laouen. Kenderc'hel a reas da vont d'ar maner, ha digemer e deze ato digant an introun vad.

Dek vloas goude, an dispac'h oa en e grissa e Bro-C'hall. Ar maneriou kouls hag an ilisou a veze pilet, devet, distrujet. An dijentil, intronezet ha dimezellet kouls hag ar veleien a ranke kemeret an teac'h pe gas o fenn dindan ar gillotin. Maner Keryan ne oue ket muioc'h eget ar re all espernet, nag he berc'hen ken nebeut. An intron Coatanscour, 70 vloas dezi neuse a oue kaset da brison Brest hag eun nebeut deveziou goude, d'ar 27 a viz even 1793 e oue kondaonet d'ar maro ha dibennet.

Ar brud eus maro an intron oa en em gavet er vro, hag an oll a chomas mantret. Marianig en em guzas evit vouela ; ar spount a oa kroget enni :

— « Va mamm, emezi, ha mar bezomp, ni ive kaset » d'ar gillotin evel an itroun.

— « Bez dinec'h, var merc'h, ni zo re vihan. »

Ar ger-ze a zigasas da sonj dezi eus he bugaleach hag eus anken he doa bet gwechall ous er c'hlevet. Breman ec'h en em gave eurus da veza kavet bihan. Skiant avoalc'h he dea evit komprenn oa re izel he stad dezi, koueriadez paour, evit ma vije sonjet enni. Ar gurun a sko ar gwez uhel, mez ne goes ket var ar yeod munut.

Eur miz, devez evit devez, goude ma oue dibennet an intron Coatanscour, Robespierre, ar bourreo rus a bignas d'e dro var ar chafot. Maro ar bourreo, ar gillotin a ehanas. Ar peoc'h a deuas nebeut a nebeut ; an dud a gredas adarre en em ziskues ; al laouenidigez harluet pell a ioa eus a douez an dud keiz a baras adarre var o zâl ; ar parkeier lezet da letoni epad an dispac'h a velas souc'h an alar, paner an hader hag eostou puill o sevel a nevez da laouennat kalon al labourer.

Marianik, kouls pe vell a merc'het all ar mœziou a rea er park e lod labour ; ne gile na dirag an heol bero, na dirag ar glao yen. Eun devez koulskoude e rankas ehana

ha soubla d'ar boan. Klanv oa ha klanv bras. — Galvet e oue an aot. person. Heman c'hasas gwall gemeret hag a gomzas dezi eus eürudet ar barados...

— « Ar barados, emezi, din-me! Siouas! re uhel eo » evidon; penaos tizout eno? Aoun am eus. Me zo ken » keu dister, aot. person; Ia, e gwirionez, re vihan oun. »
« Va merc'h, setu ar gwir izeldet a galon. Doue a gar » hag a zigoll ar re vihan. Lavaret a ra deomp beza » henvel ous ar vugale vihan. Bezit fizians eta! »

Marianik ne varvas ket; mes eürus e oa o sonjal ne oa gwelloc'h doare ebet da blijout da Zoue eget o chom e renk ar re vihan. » F. C.

Kastel-Paól, Kaerra bro!

Kanaouen var eun tön gallek : les Moutons (Marius VERSEPUY)

Lento, legato

O Kas-tel Paol O kaer-ra bro O Kas-tel

acceler.

Paól O kaer-ra bro En da he - nor me ga no lon

rall.

le no lon le no lon la En da he - nor me ga - no.

1

O Kastel Paól, o kaerra bro (*bis*)
En da henor me gano
Lonleno, lonlenôôô, — lonlaa
En da henor me gano.

2

Me gar da gleuziou alaouret,
Da douriou dantelezet.

3

Me gar da zouar, da frouez,
Gwest da vaga kant parrez.

4

Me gar ar gouriz-mor dispar
A ra an dro d'az douar.

5

E park an aod pebez taolen
Pa vez ar mor er gœurleñn!

6

Me gar liou krênv da verc'hedou
Gant ho chikolodennou.

7

Me gar chouk ledann da c'hoazet,
Ken seder ha ken kalet!

8

E skeud da douriou, o Kastel!
Eo brâo beva ha mervel!

PAOTR TRÉOURÉ.

EUR C'HORNIAD BUTUN C'HOEK

(*Tennet eus ar Feiz ha Breiz koz*).

Etouez ar soudardet a ieas da vrezekât d'ar Russi, e 1812, hag a zistroas ac'hano d'ar gêr, e oa unan hag a reat Andre anezan. Ar soudard-se pa ieas kuit eus e dud evit mont d'ar rejimant, a gasas gantan eur c'horn butun olifant a ioa en e di abaoe pell amzer hag a viret eno evel eur relek, rag bet oa gwechall da unan eus e dadou koz bet ive e servich ar roue. Andre ta a gasas gantan ar c'horn-ze evel eun dra a zigasche sonj dezan dalc'hmad eus e gêr hag eus e gerent; hag e c'hellit kredi e rea stad anezan. E gwirionez, goude beza bet gantan e meur a vro, goude ken alies a zarvoud digouezet gantan o redek eus an eil tachen vrezel d'eben, ar c'horn butun a zistroe atao da di e dud, heb n'hen diche bet na torr na glaz soken. Mont a reomp da gonta histor eur c'horniad fumet ennan er Russi hag a dleas da gaout c'hoekoc'h eget ar re all.

An oll a oar e kollas kals soudardet Frans o buez o tistre eus Moscou dre ar goal amzer, dre ar yenien, an

erc'h, ar skorn ; hag ive er sterriou o devoa da dreuzi evit dont ac'hano. Ar Russianet a oa atao var o seuliou ha kerkent a ma vezent en eun tremen dies benag ar poultr a groze hag an armou gwenn a lugerne. Darn a veze lazec, darn all a veze great prisonierien. Andre a oue unan eus ar re-man. O tremen ar ster Berezina, o veza chomet eun nebeut varlerc'h ar re all evit sikour eur mignon dezan a ioa bet gouliet e koezas etre daouarn eur strollad Russianet. E vignon a oue peur-lazec etre e zivreac'h hag hen e-unan a oue great prisonier.

Pemp Kozak o devoa ar grefidi d'hen diouall ha da viret outan da gemeret an teac'h. Rag ar jeneral a c'hoantea her miret evitan. E sonj hen devoa. Distreuzi a rejont adarre eta ar ster Berezina, ar prisonier kez ekreis etrezo.

Tri devez goude e tigoueschont en eur geriadennig a ioa entanet hag hanter zistrujet gant ar Fransizien eun nebeut deveziou araog. Tud ar geriadenn-ze ne ehanent abaoue da redeg dre ar c'harter, ganto ferc'hier houarn, bouc'hilli, filcher hir, peulioù beglemmet, hag a laze didruez kement soudard gall a gavent chomet varlerc'h an arme. Pa velchont ar pemp Kozak hag o frisonier gall, e tiredchont a strolladou, en eur gounnari, en eur youc'hal en eur skrignal o dent :

— « Ar gall deomp ! Ar gall deomp !

— « Ha da ober petra anezan ?

— » Da laza ! da zispenn ! da zrailla !

— » Ar gall-man n'eo ket deomp-ni. Ar jeneral Platot » hen deus miret anezan evitan ; ha ni a goustfe ker » d'hon lèr, ma n'her c'hasfemp d'al leac'h m'hen deus » lavaret. »

— « Ta, ta ! Digarezou tout ! Ar gall deomp ! Ar gall deomp ! »

Ar Gozaket a sonjas neuse sevel ar prisonier var dailler unan eus o c'hezec evit tec'het kuit d'an daoulamm rus.

Hogen re zivezad edont. Tud ar geriadenn a bez a oa breman bodet oll en dro dezo ha ganto pep seurt benveachou. Ar merc'hed a oa deuet ivez, mein ganto leis o zavancherou. Hi oa an arrajeta. Ne dalie ket ar boan klask tec'het, na soken klask en em zifenn, rag petra oa

pemp den ous kement all a dud. Koulskoude ar Gozaket o doa dispaket o armou, ha marteze e viche bet eur c'hrogat panefe ma tigouezas eur Russ koz, eur penn bâz gantan. Heman a savas e vâz en ear hag a grias :

— « Anat eo ne doc'h aze nemet eur vanden pennou- » leue, ne doc'h mad nemet da vlejall pe da wakal evel ar » ranet 'zo aze er poullou dour.

— » Ni fell deomp kaout ar gall ; ar gall deomp !

— » Ia, ia, me fell din ive. Mes kavout a c'hellomp » anezan didrousoc'h eget evelse hag heb ober droug da » dud hor bro. Klevit, brigadier, greomp evellen : ar » gall-ze 'zo deomp, rag roet hen deus an dorn da laza » hon tud, hor merc'het hag hor bugale, evit entani hon » tiez ha distruja kement a zo deomp.

— » Ne c'hellomp ket hen rei deoc'h. Ar jeneral hen » deus hen miret evitan.

— » Gortozit ma lavarinn deoc'h va zonzj penn da benn. » Duhont, er meaz a gear ez eus eun davarn. C'hui a zo » skuis, c'hui oc'h eus sec'het. Stagit o kezek hag o pri- » sonier er meaz eus an davarn, hag it en ti da eva. Etre » ma vezoc'h eno, ni a zistago ar gall hag a reio dezan » e affer. C'hui a c'hello toui ha gant gwirionez ez eo » maro ar prisonier en hent, ha n'eo ket he lezel da de- » c'het oc'h eus great. »

Ar brigadier a argile ; mes ar Gozaket all o doa sec'het. (Ar Gozaket o deus sec'het atao) ha ne c'houlennent ket gwell eget kaout gwin-ardant marc'had-mad da ziboul-trenna o c'hornailen. An ofiser gall a oue eta staget ous toen eur puns dirag an hostaliri hag ar Gozaket a ieas en ti da zidana pe, mar kirit, da entana o c'hornailen.

Kerkent, bleizi gouez ar geriadenn en em zastumas en dro d'ar gall paour, en eur grial hag en eur youc'hal goassoc'h eget eur vanden diaoulou. — En eun taol e oue troc'het ar c'herdin, hag ar prisonier talet ha distalet a gleiz hag a zeu ne zaleas ket da goeza ha da veza bresset ganto ekreis ar leurgear. Neuse ar Russ koz a savas adarre e vouez :

— « He, he ! emezan, n'hen lazit ket re vuhan, red eo » rei amzer dezan da saouri e boan.

— » Troc'homp dezan e zaouarn hag e dreid, eme eur » falc'her.

— » Lakomp anezhan en dour ; abenn varc'hoas e vezo » skornet hag e virimp anezan epad ar goanv, eme eun » all.

— » Nan, nan, red eo he zevi evel m'hen deus devet hon tiez. »

An darnvuia a c'houlennas ma viche devet hag o mennoz a oue sevenet dezo.

Epad an amzer-ze, Andre ne entente ket eur ger eus ar pez a lavarent ; mes, dre o jestou hag an arvezioù a reant e vele ervad petra pourchassent evitan.

Sanket e oue eta eur peul doun en douar, hag Andre staget outan.

Ar merc'het hag ar vugale a zigase briajou skourrou pin hag ar c'heuneud-se a lakeat e kelc'h endro d'ar peul, mes eur pennad dioutan, rag c'hoant o doa e viche poazet ha rostet mad ar prisonier araog ma viche mouget ha devet gant an tan.

Ar Russ koz hon eus komzet anezan, a c'houlennas kaout ar blijadur da c'hoeza an tan ; an dra-ze, emezan, a zeree outan dre ma oa tad koz ar vourgaden. Lavaret a reas d'ar re all, goazet ha merc'het, kregi dorn ous dorn evit dansal ha youc'hal endro d'an tantad.

Edo krog an tan pa oue gwelet eur c'hrac'h koz o tont d'ar red, o kregi er skourrou a ioa tan enno hag ous o strinka pell ac'hano. Eur vaouez troet he spered oa hag ar Russianet a zoug kals respet evit an dud foll, abalamour ma kredont eman spered Doue enno.

Ar c'hrac'h koz a ioa koezet he bonet hag he bleo gwenn dispag a fuille a vouchadou gant an avel var he diouskoas. An dans a ehanas.

— « E gwirionez, emezi, ne 'z oc'h oll nemet tud diskiant, pennou balc'h, pe seurt plijadur 'zo o tevi ar gall-se ? Mar oc'h eus c'hoant da ober eun dra a zoare, grit evellen : Grit eun toull en douar aze dirag dor an ilis. Plantit ar prisonier ebars beteg e c'houzoug ; lakit eun tamm bara dirazan hag hen dezo traou avoalc'h gantan epad ar goanv.

Neuse e savas adarre youc'h etouez ar vanden tud kris-se hag eur jolori eus ar re vrasa. Hep dale e oue great eun toull en douar hag Andre tennet e oll zillad digantan, liammet e zivreaç'h hag e zivesker a oue

plantet ebars en eun hevelep doare ma ne chome nemet e benn azioc'h an douar. Andre ne jenchas ket a liou ha ne lavaras ket eur ger epad ma reat dezan ar iudaserez-se. Lakeat e oue dirazan eur bara hag eun tamm c'hoalen evit diskues e roet lojeiz dezan er Russi.

Ar c'hrac'h koz a negeze he c'horf kement he c'hoarze, hag a lavare d'ezan :

— « Dre-b-ta, milliget, dre-b-ta ! »

Ar voaset hag ar merc'het all a c'hoarze ken na venent mouga. Oll e loskent varnan a bep seurt goal bedennou.

Eur c'hrenn-baotr o veza en em lakeat da furcha godellou ar prisounier a gavas e gorn butun.

— « Sell-ta, a lavaras unan benag, ma lakafemp anezan da fumi ! »

Kerkent lavaret oue great. Kavet e oue butun, karget ar c'horn ha lakeat ar c'harren da Andre etre e zent. Andre en em lakeas da chacha varnezan ker c'hoek ha ken didrubuil ha pa viche bet er gear e korn an oalet.

O velet pegen dienkreuz oa o frisonier en o zouez, ar vourrevien ne c'haljont ket miret da veza souezet ; ehana a rejont d'hen egazi hag e lavarent :

— « Mad, eun den kalonek eo evelkent ar gall-ze. Red » vezo terri e benn outan kerkent a ma vezo achu e gorniad. Re vad den evit ma chomfemp pell d'he vourrevi. »

Epad m'edo tud ar vourgaden o sellet ous Andre o fumi, setu daou ofiser bras o tigouezout ha var o lerc'h eur vanden Kozaket.

Gwelet a rejont ar fumer hag unan anezo a c'houlennas :

— « Petra eo an den-ze ?

— « Eul lampon, aotrou, hag hon heus e blantet en » douar dirag tiez ar gær-man dismantret gantan ha » gant e gamaladet, eme ar Russ koz.

— « Hag hen deus kalon avoalc'h evit fumi er stad-se !

— « Eur milliget eo, aotrou.

— « Eur gall, me 'zo sur, eme ar jeneral d'an ofiser a » oa ous he heuill ; rag an hini a gomze oa ar jeneral » Platot e-unan.

— « Eul laër, kredabl, eme an ofiser. Deomp ac'halenn, » rag poan eo ganen e velet.

— » Peleac'h oc'h eus hen paket, eme ar jeneral adarre » d'ar Russ koz ?

— » Er c'hoat aze, epad m'edo o klask an tu da beur- » zevi kear. »

An daou ofiser a ieas kuit var gement-se. Hogen eat eur pennadik e veljont e kichen ar puns dillad an ofiser gall.

— « Sell, eme ar jeneral, ar prisonier-zont a oa ofiser » evit doare.

— » Eun ofiser musik eo-dious gwelet e zillad, eme ar » c'habiten a heuille ar jeneral. Setu aze eun den hag a » ve marteze eus o toare, jeneral.

— » Gwir a livirit, m'em eus ezom eun den da zeski ar » musik d'am diou verc'hig. Deomp da denna ar gall- » zont eus a dre daouarn e vourrevien.

— » Ia mar gellomp he gaout. Ne ouzon ket hag ar » goueriadet-zont a ziskrogo eus o freiz.

— » Me garfe o gwelet e chom heb hen rei. Me lakafe o » drailla gant va c'hozaket a zo arru duhont. Kabiten, » c'hui oar ar galleg, komsit ous ar prisonier.

— » Paotr jentil, eme ar c'habiten da Andre, petra a » rit-hu aze ?

— » Gwelet a rit, jeneral, e fuman va c'horniad diveza.

— » An dillad muzisian a zo duhont ous an istribill a » zo deoc'h ?

— » Deoc'h-e'hui, mar kirit breman, mar d'int dious » o toare.

— » Evit pegement bemdez e rafac'h skol-musik da ziou » verc'hig, unan eiz hag unan dek vloas ? »

Ar goulen-ze a lakeas Andre da strafuilla. Rag pegen nebeut benag a aoun hen devoa 'rag ar maro, ne c'hellas ket heb beza souezet klevet hano da savetei dezan e vuez. Setu hen-ta a respount :

— « Amzer zo bet em bije goulennet dek lur bep heur. Breman ne c'houlennan nemet beza bevet. »

Pa hen doa ar c'habiten troet ar c'homzou-ze e yez russ d'ar jeneral, heman a lavaras d'ar Russ koz :

— « Me gemer ar prisonier-ze evidon ; tennit-hen eus » an douar.

— » Nan, nan, ar gall-se 'zo deomp ! Red eo e varfe. » Ar gall deomp !

— » Ar gall deomp da laza, eme ar vandenn a-unan. » Hogen er mare-ze dress e tigoueze ive ar rejimant Kosa- ket hag ar vourrevien a ieas balc'h o ginou. Ar jeneral a lavaras neuze d'e gabiten : Goulennit digant ar gall penaos eo koezet etre daouarn ar re-man.

— « Gant piou oc'h bet prisoniet, eme ar c'habiten ?

— » Gant ar Gozaket.

— » E peleac'h ?

— » En tu all d'ar Berezina.

— » Ar re-man a lavar goulskoude o deus o kavet o klask lakat an tan en ties-man ?

— » An dra-ze 'zo geier. Me 'zo bet roet da ziuall da » bemp Kozak o doa bet urs d'am c'has ne ouzon ket da » beleac'h. Ar Gozaket o deus va roet d'ar re-man ; hag » int chomet hi da eva en eun davarn er penn all d'ar » gerriaden-man. »

Eur strollad soudardet a oue kaset dioc'htu da glask ar pemp Kozak. Kavet e ouent mezo dall ha kousket, ha digaset evelse dirag ar jeneral. Heman a lavaras : ugent taol knout da bep hini anezo evit o dihuna. Ar pez a c'halver knout er Russi, a zo eun doare skourjez bras, skrijus da velet. Regi a ra al ler-ha diframma ar c'hig bep taol. Pa glevjont an urz-se ar pemp Kozak a zivorfilas hag a zaoulinas var an erc'h da c'houlenn pardon. Diskleria a rejont oa gwir ar pez hen doa lavaret ar prisonier. Kerkent Andre a oue tennet eus an douar. Hogen e izili a ioa morzet, kropet hag evel skornet oll. Beac'h hen doa o finval.

— « Gortoz, eme ar jeneral, me ia da rei tro did d'en » em zigropa. Deus aman, Russ koz ; me da zesko da » lavaret geier d'eur jeneral. »

Neuse e reas tenna e chupenn d'ar Russ koz hag ober dezan plega e gein hag e lavaras da Andre kemeret ar knout da skei varnezan ken na vije digropet. Mes Andre a lavaras :

— « Me 'zo eun ofiser a arme Frans ; en em ganna a » ouzon, mes n'oun ket eur bourreo.

— » Petra lavar ? eme ar jeneral.

— » Lavaret a ra, eme ar c'habiten, ne skoio ket gant » eun den a ne c'hell ket en em zifenn. Ha me a zouete e » komzfe evelse, rag ar Franzisien a zo oll er giz-ze. »

Ar jeneral a astennas e vreaç'h da Andre hag a stardas e zorn en e hini :

— « C'hui oc'h eus nerz-kalon, emezan, eun den oc'h. »

Neuse e lavaras d'ar Russ koz :

— » Krouget e tliches beza evit beza klasket lakat » ac'hanon da fazia. Kers alese, den divalo. Gwelet a » res, eur prisonier soken a zo fae gantan touch ouzit. »

Neuse o trei ous brigadiër ar pemp Kozak :

— « Te, emezan, a dorran eus da c'hrad ; ne vezi ne- » met eur soudard evel ar re all. Lakat a ri ar prisonier » var da varc'h, ha te ielo var droad en eur vleina ane- » zan.

» Alo ! kers ! hag arabet e ve did ober kement all eur » vech all, rag en eil gwech ne dremenfe ket an traou ker » kouls marc'had. Kers buhan ha ro da vantell d'ar gall. »

Andre a chomas tri bloas er Russi. C'hoant a oa d'hen derc'hel eno evit mad. Hen avad a zistroas d'e vro kenta ma c'hellas, hag e gorn butun gantan e c'hellit kredi.

G. M.

KEVRENN AR VUGALE!

Eun dra, mad kenan da c'houzout eo gouzout ober eul lizer ; abalamour da ze bugaligou *Feiz ha Breiz* a c'houlenner outo ma raïnt eun tammik hini er miz-man.

Eul lizer, skrivet gant eur c'hrouadur oc'h heul ar skol gristen, d'eur c'hrouadur all bet edoug meur a vloaz en henvelep skoligantan hag a zo eat, a nevez-zo, en eur skol-dizoue, den ne oar abalamour da betra.

Ar skrivaniere pe ar skrivanierez a boanio da glask komzou karantezuz a denario kalon ar bugel reuzeudik, ha komzou fur goest da ober dezhan anaout e fazi ha goulenn digant e dud dizrei adarre d'ar skol gristen !

Dao, dezi ! Potred ha potrezed, en eur miz e kaver amzer da skriva meur a dra, dreist holl en eur miz goanv ; kemerit ho pluen ; ar re genta ac'hanoc'h da rei kalon dezo, o devezo levriou kaer d'o c'halanna. Al liziri, great berr ha skrivet freaz, a vo dleet dezo digouezout gant an — Aotrou Perrot, kure Sant-Nouga dre Plouzevede —

abenn trede sul miz genver da zivezata ; goaz a ze d'ar re a vo diwarlerc'h !

— Ar vojenn (1) a ioa da zevel er miz tremen gant ar geriou-man da gentel :

« *Gwell eo beza laouen, war ar mein o kana eget n'eo* » azeza war an aour da lenva ; daoust m'oa diez da ober a zo bet savet brao bras. Er miz a zeu e roïmp hano an oberour kenta hag e voullimp e bennad-skrid war e hed, heb e gempenn an distera.

— Seul-vui ma welomp tud oc'h ober faë war ar brezonek e tleomp henori anezan mui-oc'h-mui.

Rak hen eo an alc'houez burzudus a dalv d'ar vretoned da vont e ti an deskadurez, hag alc'houez all ebed m'hen tou n'hen talvezo biken ; ar pez a lavare gwechall ar re goz a zo gwir c'hoaz en deiz a hizio :

An alc'houez nevez a garer
An hini koz a zisprijer
Ha koulskoude peurliesä
An hini koz eo an esa !

J. M. P.

EVIT GOUEL NEDELEK!

Ma-bik Je - zus, e kreiz an noz, C'hui a zi-

lez ar ba - ra - doz, 'Vit donten hon tou - ez hen - noz.

Ni oc'h a - dor Ma - bik Je - zus, Ma - bik douz

ha ka - ran - te - zuz, Dou-e meurbet ma - de - le - zuz.

Mabic Jesus e kreiz an noz
C'hui azilez ar Baradoz
'Vit donten hon touez enoz.

(1) Vojenn = fable ; ar ger-ze a zo implijet kenan e Gorre-Leon.

DISKAN :

M'och ador, Mabic Jesus
Mabic dous ha carantezuz
Doue meurbed madelezuz.

Mabic Jesus, Doue-bugel
Ra vezo clouar an avel,
En noz-ma, en dro d'ho cavel !

Mabic Jesus, dre an envou,
Eled a gan deoc'h kanticou
Perag glevan-me ho clemmou ?

Mabic Jesus, me oar ervad
Perag e vouel ho taoulagad :
Hor pec'hed 'ro deoc'h calounad !

Mabic Jesus, evit bepret
Oh ! me a dro kein d'ar pec'hed,
Va c'halon deoc'h zo gounezet.

Mabic Jesus, var va daoulin
Dirazoc'h beteg ar mintin,
D'ho pedi enoz e chomin.

Mabic Jesus, hed va buez
Me a veulo ho madelez ;
Ra varvin en ho carantez.

Evelse bezet great.

*Par M. l'Abbé Le May, de
Quisriff) Recteur de St-Aignan (Vannes)*
Dastumet gant an ao. I Person H.

KELEIER AR MIZ

Trouz brezel ! — « Kas a ran d'id eur pez a ugent lur. Dioual, rag aliez, pa gousker var ar c'holo, e kouez ar gwenneien euz ar godellou ; ha te, ma kollfez da re, az pe dienez anezo. Ma ne vez ket a vrezel, e tigassi an arc'hant d'ar gear kenta tro ma teui. » Setu petra skrive n'euz ket pell eun tad d'e vab soudard e Verdun. — « Ma ne vez ket a vrezel ! » Mez keal zo eta a vrezel ? Bet so da viana, n'euz ket pell. Darbed eo d'ar Frans kaout brezel gant an Allmagn, pe gentoc'h gant Gwillou, an Impalaër, rag tud ar vro ne felle ket d'ezo. Hag evit

petra ? Ne dalveze ket eur penn-pour, ar pez a yoa etrezomp. — Pemp pe c'hweac'h soudard euz al « légion étrangère » o devoa tec'het euz ar brezel er Maroc, hag a yeaz da c'houlenn digemer digant consul an Allmagn e Casablanca. Ar c'honsul a roas skoazell d'ezo, hag a fretaz eur vag evit o c'has beteg al lestr a dlie o distrei d'o bro. Archerien Frans a bedaz ar vag da zistrei d'ar porz.

Paotred an Allmagn o skoaz hag e savaz tabut. Setu aze. Evel a velit, n'oa ket a beadra da foueta eur c'has. Mez Gwillou, var zigarez m'oa bet skoet gant e dud, a bedaz, mar plij, gouarnamant Frans da c'houlenn pardon digantan. Ar Rouanteleziou all a zirollaz da c'hoarzin, ar Frans a lavaraz n'e doa offanset den, ha n'oa ket a leac'h da c'houlenn pardon ; ar Russi ha Bro-Zaoz a lavaraz d'ar Frans arabad plega, ha ne blegaz ket. An Impalaër goulskoude, a gendalc'he d'ober e benn fall : goulenn pardon, emezan, pe vrezel. Mez an dud a zavaz eneb d'ezan en e rouantelez. Abarz ar fin e rankaz kas e gi d'e lochenn ha paouez e vrabanserez. Kompezet eo adarre an traou : ministr Gwillou, ha kannad a Frans e Berlin zo en em glcvet da lakat an affer etre daouarn pemp barner, unan euz a vro peb kostezen, hag an tri all euz a deir rouantelez all. Ar pemp den-ze en em vodo d'ar deiz kenta a viz mae, evit gwelet gant piou ema an tor. Ar gouarnamant a vezo diskleriet kabluz e dud, a c'houlenn pardon digant egile.

A drugare Doue ! — Ne vezo ket a vrezel, evit endro ma adarre ! A drugare Doue, ne ket 'ta ? Ar re goz en ho touez o d'euz sonj euz kement a vizer hag int-hi. Ha neuze, ha gouest omp-ni d'enehi euz Gwillou hag e Brussianed ? Arabad sutal re var an ton-ze. An arme var zouar c'hoaz ne lavaranket : seblantant a ra kaout talvoudegez ; ar zoudarded zo desket bras, ar fuzuilhou hag ar c'hanoliou zo peadra d'o c'harga. Mez an arme var vor ! Bemdez ne gleven mui nemed lavaret droug anezhi. Ne dalv netra, eme an dud goueziek. Listri a vrezel 'zo e perzier Frans, forz kiniennou. Mes ped hini mad 'zo anezho ? Lod so re goz, lod all great fall. Ar c'hanoliou zo varno a ve mud abred, rag n'euz ket a volejou d'o lakat da grozal. An amiral Germinet a dle gouzout an

traou-ze kredabl, peo gwir edo da gommandi va skouadenn ar Méditerranée. Mad, an den-ze, eun nebeud deveziou-ze, a ziskleriaz d'eur gazetenn, ne c'hellje ket hol listri herzel d'en em ganna ouspenn teir heur. Abenn neuze, emezan e vije eat an oll bolojou.

Clemenceau a gavaz edo bet re hir teod an amiral, hag a dorraz emezan euz e garg. An dra-ze ne ziskwez ket e ve an tor gantan. Skei an neb a lavar ar virionez ne lakei ket an traou da vellat.

Vardro ar memez askorn! — Er bed-ma, an euruzded ne d'eo evit den na paduz na digemesk. Ar Rouaned, koulz hag an dud all, a zant aliez drein e touez ar c'haera roz. Gwelit Impalaer an Aotrich. Erru eo var e 80 vloaz, ha tri ugent vloaz-so abaoe m'eo Roue. Evit eehui an tri-ugentved bloaz e oe great goueliou en e'enor. Mez, e kreiz joa an ebatou, ar roue koz a gleve keleier fall o tont beteg ennan.

Evel a lavaremp er vech diveza, gouarnamant an Aotrich, n'euz ket pell, zo bet eun tamig re kir en e grog. Abaoe tregont vloaz so, an Turki, re zinerz d'ober e mestrez va diou vro ar Bosni hag an Herzegovin, a roaz d'an Aotrich ar gevridi da lakat en diou vro-ze ar peoc'h hag an urz vad. Enouet oc'h ober vad evit ar re all, an Aotrich, en deveziou kenta a viz here, a embannaz ec'h entente beza mestrez a grenn var an diou vro. An Turki, eaz eo kompren, e gavaz braz an tam. Ne gredaz ket evelato sevel re uhel he mouez d'en em glemm. Mez abaoe, kem-wersanted an Aotrich ne c'hellont mui gwerza netra en Turki; ar bagou marc'hadourez a vez serret outo doriou ar perzier-mor, hag a rank distrei d'ar gêr pe glask fret el leac'h all. Ar c'hoari-ze disse padout ken a vezo bet an Turki digollet evit an diou vro laeret.

A hent all, daou rouantelez bian, ar Serbi hag an Montenegro, euz ar memez ouenn dud gant ar Bosni hag an Herzegovin, a zo droug enno abalamour d'ar pezh he d'euz great an Aotrich. Sailla ' raffent soken var houman, ma kredfent. Pell 'zo, euz an eil tu hag egile, ez euz soudardet prest da gregi. Doue ebken a oar petra c'hoarvezo. Evel a velit, Impalaer koz an Aotrich zo krog en askorn, mez ne ket c'hoant eo a vank d'ar re all d'hen diframma digantan.

D'ar maro! — E peb leac'h, ar vuntrerien a vez lakeat d'ar maro. A blasou e vezont krouget, el leac'h all fuzuilhet, el leac'h all c'hoaz mouget gant an electricite; er Frans e vezont dibennet. Mez eun nebeud bloaveziou-ze. Presidant ar Republik a zavaz gantan ar c'hiz da rei d'ezo o gras, hag el leac'h lakat d'ezo o gouzoug dindan kountel Deibler, e vezent kaset d'al labour forset e rest o buez. E Cayenn pe en Nouvelle, ar forsaded e vev euruz ha dibreder, hag a zao aliez da veza pinvidig.

— Etre ma laoskeet d'ezo o sugelloù, ar vuntrerien a greske bemdez an niver anezo. E pep leac'h, ar C'hour d'Assises a gendalc'he d'o c'houndaoni, mez an aotronez munterrien ne reant van, sur oant e kemerje Fallières truez outo.

Ar varnerien hag an dud dre ar vro en em glemmaz hag a c'houlennaz ma vije kaset ar setans a varo beteg penn. Hano a zavaz a gement-se er Gampr. Hiniennou euz an deputeed hag ar Gouarnamant er penn araog, a c'houlenne ma ne vije mui guillotinnet den ebed: « Gwelloc'h eo, emezo, derc'hel ar vuntrerien er rest o buez en eur prizon tenval, eb morse darempred gant den. » — Mez an darn-vuia n'edont ket euz an aviz-se, hag a votaz evit ma vo kendalc'het da zibenna ar vuntrerien.

Pevar pe bemp den zo e Frans hag a skrijo marteze o klevet ar c'helou-ze. Kondaonet int bet d'ar maro, hag e talc'het anezo er prizon da c'hortoz disentez an deputeed. Eur mintinvez bennag e c'hellfent marteze kaout eun divuna c'houero.

F. P.

Respount da zivinadennoù Miz Du

El lizer-ma, deoc'h aotrou
 Me a gas va rimadellou
 Daoust ha c'hui din a gemef
 Ha mad int grêt hag a zoare?
 Stagomp-ta d'al labour a grenn
 Gwelomp ha mont a raimp da benn.
 Ne gouskont mui na noz na deiz
 Va bugale gant « Feiz ha Breiz »,
 He c'honchennou, rimadellou
 Dreist-oll he divinadennoù;

Var ar re-man o deus pleustret.
 Hag anezo a benn int deuet ?
 Marteze avoalc'h ; c'hui velo ;
 Rag aman, me a lakaio
 Ar pezh gwella o deus kavet.
 Gant 'n hini genta poan 'zo bet ;
 Ha n'omp ket sur c'hoas o mignoun
 Da veza deuet eus al limoun.
 I. Mar doc'h habil 'vel ma laret
 Tour kreisker gant pet mean eo grêt ?

Respount kenta. — Aotrou goaper, farsal a ret
 Daoust da ze ouzoc'h vo sentet :
 Var ar c'hompez hen astennet
 Ha men ha men deoc'h vint komptet.

Eil respount. — Selaouet c'hoas hag heb distro
 Deoc'h mignonet, m'en lavaro
 Er skol, c'hui, gant peder lizerenn
 A skriv ar ger *Tour* penn da benn
 Ha *Kreisker* ive gant eiz
 'Zo eas bras da skriva e Breiz,
 E Leon, E Treger, e Kerne
 Kouls hag er broiou all ive.
 Neuse breman, grit gant peb men
 Ma kavit mad, eul lizerenn
 Ha *Tour Kreisker* gant daouzek men
 Ho pezo great ha pen da ben.
 Ia, ia, paotret ; ia, ia, merc'hed
 Gant daouzek eo peurveget,
 Gant daouzek mean « *Tour Kreisker* »
 'Zo en e sav sounn ha seder ;
 An dra-ze ma ne gredit ket
 Da vont da velet me ho ped....
 Mes ho kwelet 'ran e c'hoarzin
 C'hoarzin abalamour d'am ijin ;
 C'hoarzit ! c'hoarzit ! eun dra vad eo
 D'ar Breizad kouls ha d'ar Juzeo
 Nemet divar goust 'n nesa 've ;
 Neuse 'vad koustfe d'an ene.

II. Kroc'hen am eus, loën n'oun ket
 Deillou am eus, gwezen n'oun ket
 Me 'vez serret ha digoret
 Ha dor goulskoude n'oun ket.

Respount. — Ah ! brao ! Te zo neuse, m'oar vad,
 Eul levr... pe ger pe marc'had mad ;
 Al levr daoust ha dor ma ne ket
 A vez serret ha digoret ;
 Kroc'hen varnhan a vel a zo
 An oll her goar 'c'h ober golo ;
 M'hen digorit, an deillenno
 A ugentchou c'hui o gwelo.

III. Var bevar droad.....
 Respount. — Va zadik koz din-me ive
 Heb mar ebet a valee,
 Krouadur bihan evel va breur
 Var e barlochou dre al leur.
 Deuet paotr yaouank ha goaz
 Var daou hebken e valeaz.
 Siouas ! hirio evit kerzet
 Eur vazik dezan a zo red
 Ha setu aze deoc'h, aotrou,
 Kavet o tivinadennou.
 An Aotrou Esop gwechall,
 Ne zivine ket en eur mod all.

IV. Pet penn goazi 'zo gant Isidor .....?
 Respount. — Me sonj din krenn *c'huec'h* ha *tregont*
 A reio deomp mad-mad ar gompt.
 A setu aman-ta penaos
 E c'helfemp displega ar gaoz.
 C'huec'h ha tregont hag o c'hement
 A ra daouzek ha tri-ugent.
 Lakit trivac'h var ar re-ze :
 Dek ha pevar-ugent neuse,
 O pezo sûr heb mar ebet.
 Trivac'h breman daouhanteret
 Nao deoc'h da lakât a ra
 Var ar pezh o peveus dija ;
 Lakit erfin unan ouspenn
 Hag ho kant ho peuz laouën.

(*Laouic a Gervengi*).

Kals ijin ha kals spered hen deus diskuezet Laouic
 Kervengi o displega ker brao respontchou an divina-
 dennou. Kement all a c'helfe da implija evit traou all

poezusoc'h ha talvoudusoc'h. Sonjit an dra-ze, Laouic va mignon, ha kempennit din eun dra benag evit *Feiz ha Breiz*.

O DEUS CHOAS KAVET DA NEBEUTA TEIR EUS AR RESPONTCHOU :

- A. Bothorel, eus bourk Lok-Melar.
- Mari-Jeann ar Gall, Kernevez-Quimerc'h.
- Fr.-Louis Caroff, bourk Sant-Thegonnec.
- Fransaik Croguennec, bourk Loc-Eguiner.
- Mari Hamon, bourk Guicar.
- Yvon Abiven, Plabennec.
- Alain Picot, bourk Plouvorn.
- Jeann Prigent, Garros-Carantec.

Divinadennou miz kerzu

- I. Eun dra vihan da vras savet
Pa vez bras a vez lazet
Pa vez lazet e vez badezet
Ha goudeze lezet da redet.
- II. A zao er c'hoat, a beur er prat,
A ia da vit ar roue da vrezekât.
- III. Eun dra 'zo bet beo hag a zo maro
Hag a zougen ar re veo da vale var ar re varo.
- IV. — Laouic ar Penker a oa o tont eus ar Faou gant eur veltad gwin a eiz litr, pa en em gavas gantan Per an ti-all prez varnan o vont ivez da gerhat gwin evit morlarjez gant eur velt a dri hag unan a bemp litrat. — « Ne » c'helfes ket, eme Ber da Laou, tremen gant an hanter » eus da vin ha rei din-me an hanter all. — Eo avad, » eme Laouic, ma ra kement-se plijadur did. En doare- » ze e tizroimp hon daou d'ar gear assemblez. »
Penaos e vezo great ar rann eus ar gwin, e kreis an hent bras gant an teir velt ?

(Digasset gant Mari-Jeann ar Gall eus Quimerc'h).

On nous prie d'insérer la note suivante :

Depuis longtemps on réclamait chez nous des notices complètes et détaillées sur nos Saints nationaux. La *Vie des Saints de Bretagne* par Dom Lobineau est l'apanage de quelques bibliothèques seulement ; le format et le volume considérable de la *Vie des Saints de la Bretagne Armorique* par Albert Le Grand, rééditée par MM. Thomas et Abgrall, rendent impossible la vulgarisation de ce très remarquable travail. Par ailleurs on peut glaner par-ci par-là quelques renseignements dans les notes des érudits. Le reste est perdu, non réédité, épuisé.

Nous avons pensé qu'en ce moment où l'esprit national breton semble prendre un nouvel et vigoureux essor sous les efforts de l'*Union Régionaliste Bretonne*, de l'*Association Bretonne* et des autres Sociétés de la Province, notre devoir était de rappeler à nos compatriotes les actes des Saints qui évangélisèrent leurs pères et furent véritablement les créateurs de la patrie bretonne.

On ignore généralement tout ce qui concerne les Saints de Bretagne. A ceux qui les connaissent, pour les avoir étudiés, d'inspirer par l'histoire de leurs vies la reconnaissance qu'il faut avoir pour leurs personnes et le respect pour les vertus dont ils furent les modèles.

Voici donc notre plan.

Publier sur nos SAINTS DE BRETAGNE des notices biographiques, accompagnées de notes archéologiques et historiques sur leurs cultes particuliers, leurs iconographies et leurs légendes, les principaux lieux et sanctuaires où ces cultes sont le plus répandus, avec illustrations, plans, etc.

Nous nous attacherons tout spécialement à l'exécution matérielle de cette publication : un papier fort et clair, une impression très nette avec des caractères *neufs* et des illustrations et plans retiendront, nous l'espérons, la curiosité et la sympathie dès le premier coup d'œil.

Les notices, du format in-18, paraîtront sans interruption et seront vendues à nos souscripteurs au prix de faveur de 0 fr. 50, de 0 fr. 65 ou de 0 fr. 90 (*). Les cent premiers souscripteurs recevront en outre leurs brochures sur *papier spécial et numérotées*.

(*) Frais d'envoi en plus.

La première notice, saint Malo, paraîtra le 1er janvier 1909 et sera adressée de suite aux souscripteurs : paraîtront ainsi successivement saint Samson, saint Briec, saint Tugdual, saint Pol de Léon, saint Corentin, saint Patern, saint Briac, saint Lunaire, etc.

Pour mener l'œuvre à bien nous nous sommes assuré le concours de nombreux écrivains bretons et bretonnants et faisons en outre appel ici à toutes les bonnes volontés, à tous les concours. Nous avons eu recours surtout à M. le COMTE DE LAIGUE, rédacteur en chef de la *Revue de Bretagne*, lauréat de l'Institut, qui déjà a donné un calendrier des Saints de Bretagne qui fait autorité et possède sur ces Saints des renseignements très complets puisés aux meilleures sources.

Afin de rendre cette publication tout à fait populaire et dans un but de *vulgarisation et de propagande*, il sera édité des extraits de 16 pages de texte environ avec illustrations, formant cependant un tout très complet. Nous ne manquerons pas en outre de publier *en breton* celles de ces brochures qui auront le plus de chance d'intéresser nos populations *bretonnantes*. Ces extraits seront mis en vente au prix de 10 francs le cent, à l'unité 0 fr. 15 : elles seront très utilement employées comme récompenses dans nos écoles libres et nous osons l'espérer, également comme bons points et récompenses de catéchisme.

Nous vous demandons, M. . . . ., de vouloir bien honorer notre travail et la Bretagne de votre souscription dont vous trouverez ci-joint un modèle à remplir. Les souscriptions seront reçues jusqu'au 1er Février 1909 et les noms des cent premiers souscripteurs seront publiés ainsi que le nombre des exemplaires par eux souscrits.

Inutile d'ajouter que les dons des généreux Bretons qui désireraient nous seconder plus efficacement seront accueillis avec reconnaissance, et nous faisons appel ici aux Associations et Unions de Bretagne; leurs noms seront publiés aussi avec le titre de *bienfaiteurs*.

Veuillez, agréer, M. . . . ., avec mes remerciements anticipés, l'assurance de ma très respectueuse considération.

L. BAHON-RAULT.

TAOLEN 1908

Miz Genver

	Pages
Perag e ranker credi e z'eus eun Doue	1
Labour paotred yaouank Breiz	6
Un accord entre écrivains bretons	11
An Assurans a eneb an tan	15
Al Laouenanik	19
Karantez eur Polonad evit e vro	23
Prosez an Aotrouien	24
Danserez Gemene	26
An divras euz keleier ar miz.	29

Miz C'huevrer

An Aot. Duparc	33
Goueliou Lourd	36
Perag e ranker credi e z'eus eun Doue	37
An assurans a enep an tan-gwal	41
« Feiz ha Breiz » hag ar yaouankis	44
« Feiz ha Breiz » hag ar vugale	50
Da botred ha da botrezed ar skoliou	53
An heur-studi boutin	54
Ar brezonek kondaonet d'ar maro	56
Ar boutou koat	59
An divras euz keleier ar miz.	61

Miz Meurs

Trugarez d'an Aot. Caroff	65
An Aot. Duparc sakret Eskop	66
Perag e ranker credi e z'eus eun Doue	72
« Feiz ha Breiz » hag ar yaouankis	77
« Feiz ha Breiz » hag ar vugale	81
Kef ar goulennou	84
Ar boudedeo	85
Son an Tantaman rouz	87
Frouez ar gwarzizi	89
An divras euz keleier ar miz.	95

Miz Ebrel

	Pages
Digemer great d'an Aot. 'n Eskop gant Leonis	97
Perag e ranker credi e z'eus eun Doue	105
Ar pez a zo a gaera var an douar	109
Ar mevel bras (<i>sôn</i>).	114
Ce que nous voulons	117
« Feiz ha Breiz » hag ar vugale.	119
Ar gaouiad flemmet (<i>steuen</i>).	121
Janned ar vouzerez	121
Sakrifis eur Zant	123
An divras euz keleier ar miz.	124
Levriou nevez brezoneg	127

Miz Mae

Perag e ranker credi e z'eus eun Doue.	129
Ar c'hazetennou fall.	134
Penez distroada ar Framasoued	135
Al labour zul	140
Ar wellaen detet el Labourerez-douar	142
Son ar filouter fin	144
Nezerez ar Folgoat	147
Bro ar Rozenno	149
Per ha Laou	151
« Feiz ha Breiz » hag ar vugale.	152
Marmouz an Intron goz	153
La Bretagne travestie	156
Concours de l'Union Régionaliste Bretonne	158

Miz Even

Ar C'homanantchou.	161
Diviz etre Aot. Person K. ha me	161
Perag e ranker credi e z'eus eun Doue	169
Kalon Jezuz. — Kantik	174
Ar c'hazetennou fall.	176
Klemmou ar vreg yaouank	182
An dommerien.	184
Keleier ar miz.	188
Ar Salett (pelerinach)	192

Miz Gouere

	Pages
Perag e ranker credi e z'eus eun Doue	193
Eur mirakl	198
Diviz etre Aot. Person K. ha me	201
« Feiz ha Breiz » hag ar vugale.	208
Ar gaouiad flemmet.	209
Kef ar goulennoù.	211
Maro Fino (<i>sôn</i>)	215
Ar Jagouinen	217
Eur grammar nevez	220
Danevellou herr	222
Grand Pèlerinage-Congrès à la Salette	223

Miz Eost

Evessaît.	225
Er Salett.	225
« Feiz ha Breiz » hag ar vugale.	247
Pardon ar vugale	247
Ar paour keaz mizer	249
Kef ar goulennoù	253
Keleier ar miz.	254

Miz Guengolo

Evessaît.	257
Lizer an aot. 'n Eskob	257
Perag e ranker credi ez eus eun Doue	261
M'ho tesko da ober ar skolidg-vij !	265
En dro d'ar garantez e Breiz.	271
Gourc'hemennou an diaoul	278
Ar retrejou soudardet	279
Labousik Breiz	282
Lezit ho kwragez da vont da Baris, goazet.	283
Keleier ar miz.	285
Ar bara bruzunet	288

Miz Here

Evessaît.	289
Perag e ranker credi ez eus eun Doue	289
Ar brezoneg er skoliou.	296

	Pages
Les aspirations de la Bretagne contemporaine	299
Eur respount	304
M'ho tesko da oder ar Skolig-vij	305
P'edon var bont an naonet (<i>sôn</i>)	316
Keleier ar miz.	317
Divinadennou	320

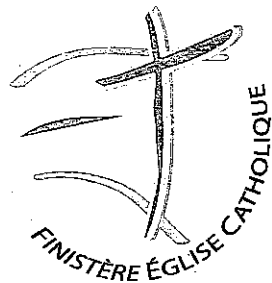
Miz Du

Petra eo an ene	321
Dek gourc'hemen an tad a famill	326
Gwelloc'h en em erbedi ous Doue eget ous e Zent.	327
An « De profundis » e brezoneg.	332
Huvre aot. person Plogô	333
D'an aot. Tanguy, evit he 80 vloas, kanaouen.	338
Kevren ar vugale.	339
Nedelec, kantik	340
Eur strollad danevellou ber	342
Al leaz	344
Tri eleac'h unan, pebez kuden	347
Keleier ar miz.	348
Divinadennou	351

Miz Kerzu

Eus a bers ar Renner.	353
Petra eo an ene	353
Maze ar miliner	356
Re vihan.	358
Kastel-Paol.	362
Eur c'horniad butun c'hoek	363
Kevren ar vugale.	370
Evit Gouel Nedelec	371
Keleier ar miz.	372
Respount da zivinadennou miz du.	375
Divinadennou miz kerzu	378

Archives et bibliothèque diocésaine de Quimper et Léon

Document numérisé

Source : <http://catholique-quimper.cef.fr/diocese/bibliotheque-et-archives.html>

2011